

*Redaktor guşəsi*

## "Küllük axtaran adam"

Ötən əsrin səksəninci ilində dövrün ədəbiyyat adamlarının püxtələşməkdə olan gənc qələm sahiblərinə qarşı olan laqeyd münasibətinə ETİRAZ əlaməti kimi Azərbaycan Dövlət Universitetinin yataqxanalarının qarşısında bir qrup tələbənin şahidliyi ilə yandırdığım qələm məhsullarından biri belə adlanırdı. Bəlkə də nə vaxtsa həmin hekayəni yenidən işləyəcəyəm. Ümumiyyətlə yandırdığım qələm məhsullarından yaddaşımda ilişib qalan bir çoxlarını yenidən işləmək, bərpa etmək niyyətindəyəm. Amma onların necə alınması məni həmişə narahat edir.

Deyərlər ki, Yer kürəsinin bir tərəfindəki kəpənək uçuşu digər tərəfinə gəlib çatana kimi ən güclü tufana çevrilə bilər, amma çevrilir. Çünki həmin hava axının qarşısını meşələr, hündür dağlar kəsir, dəniz və okeanlar sakitləşdirir, ucubucağı görünməyən səhrələr, çəmənliklər alır. Təbiətdə hər şey nizamlanıb, təbiətin pozulmaz bir NİZAMI var.

Biz insanlar isə onu pozmağa çalışırıq. Bilsək də ki, alınmayacaq, yenə də cəhd göstəririk. Lap o rəvayətdəki kimi, hansı ki, 1979-cu ildə mən onu hekayəyə çevirib "Küllük axtaran adam" adlandırmışdım.

Rəvayətə görə, padşahın oğlu olan gecə şəhərin başqa küncündə bir qaraçı uşağı doğulur. Sülalənin zülmündən zinhara gəldiklərindən rejimi dəyişmək qərarına gəlirlər. Qaraçının oğlunu da gətirib padşahın oğlunun yanına uzadırlar. Düşümlər ki, böyüyəndə qaraçı oğlunu şah elan edib sülalənin zülmündən qurtularlar.

Hər iki uşağı eyni böyüdürlər, bir dayə hər ikisini tərbiyə edir, öyrədir. Hər ikisinə eyni paltar geyindirib, eyni yemək yedirdirlər. Nəhayət uşaqlar böyüyüb həddibuluğa çatır. Padşah böyük ziyafət təşkil edir ki, varisini təyin etsin. Varis təyin etməkdə ədalətsizliyə yol verməmək üçün padşah qonşu məmləkətlərdən qonaqlar dəvət edir. Gələnlər arasında onun bir filosof dostu da var imiş. Həmin filosof ziyafətdən bir saat tez gəlib uşaqların yaşadığı otaqla, onların məşğuliyyəti ilə, davranışlarıyla maraqlanır. Vaxtın tamamında hamı masa arxasına, ziyafət süfrəsinə dəvət olunur. Padşah varis təyin etmək üçün müdriklərin məsləhətini dinləyir. Filosof deyir:

-Nə qədər acı olsa da söyləyəcəm. Oğlanlarından biri duruşu, davranışı ilə şəxsiyyət olduğunu bürüzə verir. Özünü təmkinli aparır, ədəbli danışır. Əsil varis olmağa layiqdir. O birisi isə ağız-burnunu büzür, burnunu qurdalayır, yerli-yersiz çiyinlərini oynadır, özünü divara sürtür, bir onun pencəyinin arxasına baxın, elə bil eşək kimi küllükdə ağnayıb. Ondan sizə varis olmaz.

Əlbəttə ki, bu bir rəvayətdir, amma dərin məntiqə söykənən rəvayət! Hər rəvayətdə də təbiətin pozulmaz nizamını özündə əks etdirən həqiqət mövcuddur.

Biz, insanlar, tez-tez bunu pozmağa çalışırıq, layiq olmayan adamları mərtəbəyə qaldırmağa cəhd göstəririk, onlar isə tapşırılmış vəzifəni yerinə yetirib kreslonu zinətləndirmək əvəzinə küllük axtarırlar. Nə etməli, qoy bomboz küllüklər onların olsun, doyunca ağnaya bilsinlər.

**Böyük hörmətlə:**  
**Əli bəy Azəri,**  
**baş redaktor**

## XƏZAN

*Ədəbi-bədii jurnal*

*İyul - avqust 2016*

**Əli BƏY AZƏRİ**

Baş REDAKTOR

**Vahid MƏHƏRRƏMOV**

NƏSR şöbəsinin müdiri

**Sahib ABDULLAYEV**

POEZİYA şöbəsinin müdiri

Təsisçi: **Ə.RZAQULİYEV**

**Redaksiya heyəti:**

**Redaksiya heyəti:** Ayaz İmranovlu, Arif Xəlilov, Firuzə Məmmədli, Fariz Çobanoğlu, Məhəmməd Əli, Şahməmməd Dağlaroğlu, Aftandil Nəbiyev, Əli-sahib Əroğul, Şamo Nərimanoğlu, Mələhət Yusifqızı

**Redaksiyanın ünvanı:**

Bakı şəhəri, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə, "Azərbaycan" nəşriyyatı

Əlaqə telefonları: **(070) 575 03 99**

Email ünvanı: **xezan23@mail.ru,**  
**5750399a@mail.ru**

Çapa imzalanıb:

23 avqust 2016-cı il

Tiraj: 80 nüsxə

15 yanvar 2016-cı ildə Ədliyyə Nazirliyində qeydə alınmışdır: 5331

Jurnal aylıqdır. 2016-cı il üçün iki ayda bir dəfə çıxması nəzərdə tutulur.

Materiallar elektron variantında, yaxud diskdə və on dörd şriflə printerdən çıxmış çap variantında (bir nömrə üçün) poeziya və publisistika beş, nəsr on səhifədən çox olmamaq şərtilə qəbul olunur.

Jurnalda dərc olunmuş yazılar tam olaraq bədii tənqidi məhsuludur və müəlliflər məsuldur.

JURNALI **KİTABEVİM.AZ** və Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin "Bayatı" kitab mağazalarından əldə edə bilərsiniz.

## Döyüşçülər danışır

## İKİNCİ ATƏŞ...

(oçerk)

**A**prel döyüşlərində məğlubiyyətə uğrayan ermənilər cəbhədə vəziyyəti yenidən gərginləşdirmək istəyirlər. Son günlər Ermənistan kütləvi informasiya vasitələrində ən çox müzakirə olunan mövzu da elə budur. Məğlubiyyətlə barışmaq istəməyən daşnak qüvvələri yenidən hərəkətə keçib. Onlar "köhnə döyüşçülər" bir araya gələrək öz "millət qəhrəmanı" Şaqenin adına batalyon yaradıb Qarabağda müharibənin yeni mərhələsinə başlayacaqlarını deyirlər. Bu məddah ermənilər görünür hələ 1992-1993-cü illərin ab-havası ilə yaşayırlar. Unudublar ki, Azərbaycan Ordusu o zamanın prəkəndə ordusu deyil, müasir silah və sursatla, döyüş texnikaları ilə təchiz edilmiş vahid komandanlıq tərəfindən idarə olunan ordudur. Bu qanıqlar sonuncu döyüşləri nə tez unudular? Dörd günlük müharibə bunlara dərs olmadımı? Əgər cəbhədə vəziyyət yenidən gərginləşsə bu dəfə onların daha ciddi itkilər gözlədiyi qaçılmazdır. Bəs indi ermənilərin şənində batalyon yaratdıqları Şaqen kim olub? Azərbaycan xalqının qatı düşməninə kim, necə və hansı şəraitdə öldürüldüyü ilə bir də tanış olun.

Qarabağ döyüşlərində misilsiz qəhrəmanlıqlar göstərən mərd, qeyrətli oğullar da döyüşlərdə fədakarlığa görə layiq olduğu qiyməti alıb. Vətənimizin ərazi bütövlüyü uğrunda gedən ağır döyüşlərdə iştirak edənlər də var, təxsis olunanlar da. Onların Vətən sevgisi tükənməzdir. Ehtiyatda olan mayor Rafiq İbrahimovla hələ onun xidmət etdiyi hərbi hissənin həyətində görüşmüş xoş bir təsadüf idi. Onu Ağdərədə qızğın döyüşlər gedən vaxtlardan tanıyırdım. Aradan illər keçəndən sonra qarşılaşdığım döyüşçü yoldaşım ilə könül xoşluğuyla həmsöhbət oldum. Bir bölgədə, eyni hərbi hissədə xidmət etmişdik. Elə söhbətimizi də Tərtər-Ağdərə istiqamətində gedən döyüşlərdən saldıq. Aradan iyirmi ildən artıq vaxt ötsə belə hadisələri olduğu kimi xatırlaya bildik. Ancaq söhbət zamanı mənim üçün yeni olan Rafiqin düşmən vertolyotunu vurması oldu. O, həmin vaxt Hava Hücümündən Müdafiə bölməsində manqa komandiri idi. Ağdam rayonundan olan Rafiq Vətənin ağır günündə döyüşə könüllü gəlmişdi.

Rafiq İbrahimov 1987-ci ildə Gəncə Yüngül-Sənaye texnikumunu bitirib. Gəncə şəhəri "Alunit" Azərbaycan-İsveçrə birgə müəssisəsində elektrik qaz qaynaqçısı işləyib. 1992-ci ilin mart ayında könüllü cəbhəyə gedib. Goranboy, Tərtər, Ağdərə istiqamətlərində vuruşub. Həmin ilin may ayında yaralanıb. Müalicədən sonra yenidən cəbhəyə qayıdıb. Yenə özünü bacarıqlı, cəsur döyüşçü kimi göstərib. Qətiyyətli döyüşçüdə yüksək təşkilatçılıq qabiliyyətini duyan komandanlıq onu manqa komandiri vəzifəsinə təyin edib, - kiçik çavuş hərbi rütbəsi verməklə. Qarabağda və Ermənistanla sərhəd rayonlarda müharibə gətdikcə genişləndirdi. Erməni quldur dəstələri Xankəndində yerləşən 366-cı rus alayının dəstəyi və iştirakı ilə ötən əsrin ən dəhşətli faciəsini törətdi.

Bu faciədən xəbər tutan qeyrətli və mərd oğullar könüllü cəbhəyə üz tuturdu. Rafiq İbrahimov deyir ki, o zaman döyüşə könüllü gəlməyimə Xocalı faciəsi səbəb olub. "Hər yerdə Xocalı faciəsindən danışdırlar. Erməni vəhşiliyinin qarşısı alınmalı idi. Mən də orduya, hərbi xidmətə gəldim. O zaman ən çox ehtiyac duyulan sahələrdən biri zenit-pulemyot bölməsi olduğundan məni ora təyin etdilər. Düşmənin hava hədəflərini məhv etməyi öyrənmək üçün qısa müddətli hazırlıq kursu da keçdim. O zaman Ağcakənd ətrafında qızğın döyüşlər gedirdi. Dağlıq ərazi olduğu üçün ermənilərə hərbi yardım göstərmək məqsədlə tez-tez vertolyot gəlirdi. Döyüşdə uğur qazanmaq üçün gənc bir döyüşçü kimi məndən böyük diqqət və məsuliyyət tələb olunurdu. Bir daha yəqin etdim ki, hərbi forma daşımaq düşündüyüm qədər də asan deyilmiş. İlk günlərdə bir az çətinliyim olsa da, sonradan şəraitə uyğunlaşdım. O vaxt geyindiyim hərbi libas hələ də əynimdədir".

İndi Rafiq özüyəriyən zenit qurğusunun bloklarının təmiri ilə məşğuldur. Təmir bölməsində görülən işlərlə yaxından tanış olandan sonra onun iş otağına gəldik. Balaca, yığcam otaqda zabitin hərbi xidmətə aid jurnal və kitabları divara bərkidilmiş rəfdə səliqəli görünürdü...

Kitab rəfindən köhnə, saralmış çap kağızları olan bükümü masanın üzərinə qoyub dedi:

- Bu sənədlərə göz gəzdirdin...

"Xəzərin keşiyində" qəzetinin bir nüsxəsi diqqətimi çəkdi. Qəzetin 31 dekabr 1994-cü il tarixli sayında baş leytenant Fəxrəddin Orucovun "Zenitçilər Vətənin keşiyində" sərəlövhəli yazısını oxuyuram. "... Zabit Rəsul İsayevin rəhbərliyi altında isə kəşfiyyət zamanı Madagiz kəndinin yüksəkliyinə bir neçə gün uçan düşmən vertolyotunun haradan, nə məqsədlə gəldiyi dəqiq təyin edildi. 1993-cü il aprelin 17-də həmin vertolyot havaya qalxan anda kiçik çavuş Rafiq İbrahimov onu vurub partlatdı".

10 may 1993-cü ildə xidmət etdiyi hərbi hissə tərəfindən verilən arayışda da göstərilir ki, Rafiq İbrahimov döyüş xəttini 10 kmə qədər keçərək erməni işğalçılarının bir neçə nüfuzlu nümayəndəsi və desantı olan hərbi yük

vertolyotunu məhv etmişdir.

Faktlarla yaxından tanış olandan sonra Rafiq rəğbətini daha da artır. Azərbaycan əsgərinin, zabitanın döyüşlərdə göstərdiyi uğurlara da sevinirəm ki!... Bu gün də ermənilər igid döyüşçümüzün vurduğu həmin vertolyotun təəssüfünü çəkirlər. Bu hadisənin şahidi olan qaniçən millətçilərin "Erablur" və başqa internet saytlarına verdikləri müsahibələrdən də görmək olur. Düşmən etiraf edir ki, vertolyotun vurulması onların ən böyük itkilərindən biri olub.

"Armaero" aviaşirkətinin vertolyot komandiri Rafik Meqrabyan həmin hadisəni belə xatırlayır: "Müharibə vaxtı Ağcakənd (Şaumyan) rayonunda döyüşən partizanların yanına həmişə iki vertolyotla uçurduq. Bunlardan biri döyüş təyinatlı, digəri isə yük daşıyan vertolyot idi. Yük gətirən vertolyotda partizan dəstəsinin komandiri Şaqen Meqrabyanla birlikdə daha yeddi nəfər döyüşçü olub. Heyətin bütün üzvləri: komandir Canbulad Muradyan, ikinci pilot Aram Qriqoryan və bort mexaniki İosif Mikaelyan da daxil olmaqla onların hamısı həlak oldular. İkinci vertolyot partizan dəstəsinə çoxlu sayda silah və döyüş sursatı çatdırmalı idi. Birinci enməni Canbulad yerinə yetirdi, ondan bir qədər aralıda isə biz eniş etdik".

Sən demə bu düşmən üçün məcburi eniş olub.

Bu haqda R.Meqrabyan deyir ki, onun olduğu vertolyotu "Strela" raketini ilə vurmaq istəyiblər. Əgər əvvəlcədən desəydilər ki, düşmən bizə qarşı bu raketdən istifadə edir, biz eniş etdiyimiz yerdə mühərrikləri söndürər, vertolyotu tərək edib uşaqlarla birlikdə başqa yerə dislokasiya olunardıq. Bizə yalnız ehtiyatlı olmağı tövsiyə etdilər.

"Mən artıq səmada idim. Dərəyə tərəf uçurdum. Bu an hiss etdim ki, bizə raket atdılar. Xoşbəxtlikdən mən dağı tez aş bildim, mərmə yamaca düşdü və meşə yanmağa başladı. Mən dərhal Canbuladla əlaqə saxladım və xəbərdar etdim ki, bizi vurmaq istəyirlər. Artıq həmin vaxt Canbulad da havada idi. O, məni gördüyünü bildirdi. "Onda uçuşu davam etdirək" dedim. Yenidən dönmək istəyəndə Canbuladın vertolyotunun alovlandığını gördüm. Mən onunla yenidən rabitə əlaqəsini saxlamaq istədim, lakin bu mümkün olmadı. Vertolyotun arxa hissəsi quyruğuna kimi alova bürünmüşdü. Mən Canbulada kömək üçün geri dönmək istədim. Lakin uşaqlar aşağıda tamam meşəlik olduğunu və enməyə yer olmadığını dedilər. Biz buranı tərək edib Ağdərəyə (Mardakertə) tərəf uçduq. Ağdərənin üzərindən uçan zaman İrəvanla əlaqə saxladım. Canbuladın vertolyotunun vurulduğunu və orada nə baş verdiyinin bilmədiyimi məlumat verdim" - deyər, R.Meqrabyan hadisəni bu cür xatırlayır.

Aradan iki gün keçəndən sonra Şaqen Meqrabyanın dəstəsindən olan silahlılar yanmış vertolyotun yanına gedib ölən heyətin və digərlərinin cəsədlərini çıxarırlar. Uçuşların həyata keçirilməsi üzrə "Armaero" aviaşirkətinin direktor müavini Stepan Oqanyan həmin günü belə xatırlayır:

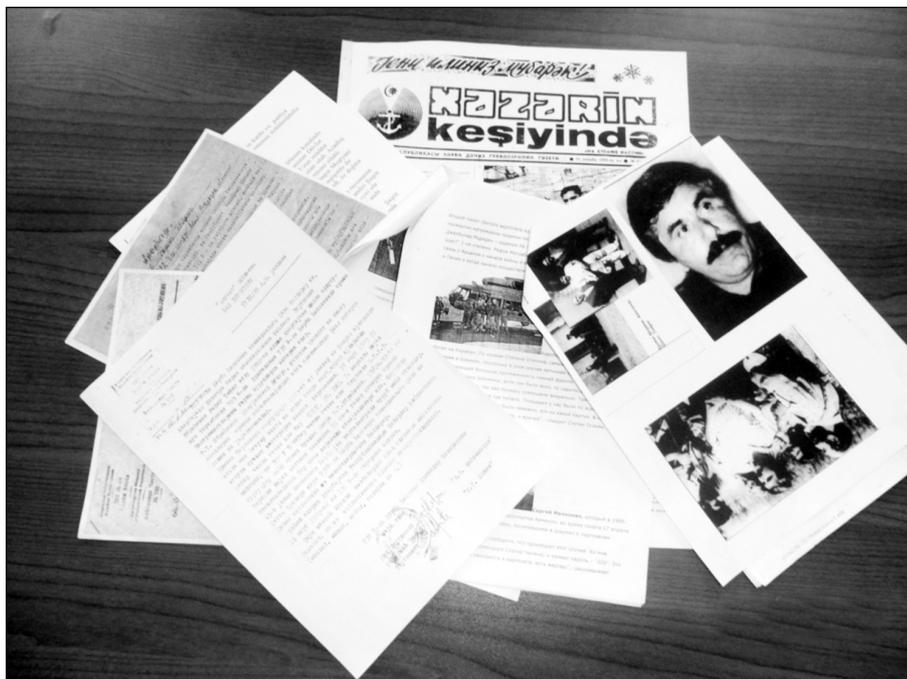
- 1993-cü il aprel ayının 19-da meyitləri çıxarmaq üçün Ağcakəndə (Şaumyana) iki vertolyot göndərildi. Mən olduğum vertolyotun missiyası düşmənin diqqətini yayındırmaq hədəf kimi göstərmək idi. Biz qarşı tərəfin diqqətini yayındıraraq dağın başına endik. İkincisi isə meyitləri çıxarmaq üçün vurulan vertolyota yaxın yerə eniş etdi. Partizan dəstəsindən olan uşaqlar vertolyotun düşdüyü yerə getdilər. Oradan meyitləri çıxararaq Gülüstana tərəf apardılar. Cəsədləri ikinci vertolyota yüklədilər. Azərbaycanlılar bizim niyyətimizi başa düşürdülər. Vəziyyət çox mürəkkəb idi. Birinci biz havaya qalxdıq, düşmənin bütün diqqəti bizdə idi və ikinci vertolyotu görə bilmirdi. Azərbaycanlılar bizə atəş açmağa başladılar. Lakin biz elə yerdə idik ki, onların atdıqları mərmilər bizə çatmırdı. Beləcə biz döyüşçülərin meyitlərini çıxara bildik və onları "Erablur"a gətirib yan-yana dəfn elədik.

17 aprel 1993-cü ildə kiçik çavuş Rafiq İbrahimovun vurduğu vertolyotda həlak olan Ağcakənd rayon icra hakimiyyətinin başçısı, rayonun özünümüdafiə dəstəsinin komandiri, Ermənistanın Milli Qəhrəmanı Şaqen Meqrabyan olub. 1992-ci il iyun ayında Milli Ordumuzun uğurlu hərbi əməliyyatları nəticəsində Ağcakənd rayonu silahlı ermənilərdən azad edildi. Erməni mənbələri göstərir ki, Şaqen öz partizan dəstəsi ilə doqquz ay vuruşub. Ölümünə bir neçə gün qalmış Gülüstanı azad edib. Bəzi şovinst qüvvələrin "lider"ləri iddia edirlər ki, Şaqen sağ qalsaydı Ağcakəndi də qaytaracaqdı.



Əlbəttə, biz burada şovinistlərin hələ də öz ambisiyalarından əl çəkmədiklərini görürük. Əslində, onların söylədikləri erməni cəfəngiyatından başqa bir şey deyildir.

Düşmən vertolyotunu məhv edən Rafiq İbrahimov həmin vaxtı belə xatırlayır. "Döyüşlər dağlıq ərazidə gedirdi. Belə bir ərazidə döyüş aparmaq da ağır idi. Hiss olunurdu ki, bu, ermənilər üçün ikiqat çətindir. Onların əsas qüvvələri Gülüstanda cəmləmişdi. Bura avtomobillə gediş-gəliş demək olar ki, mümkün deyildi. Bu səbəbdən də düşmən yalnız hava nəqliyyatından istifadə edirdi. Əlavə qüvvə, silah-sursat, ərzaq və başqa yardımları vertolyotlarla həyata keçirirdilər. Məqsədimiz onlara gələn köməyin qarşısını almaq idi. Bunun üçün vertolyot vasitəsi ilə gələn yardımı dayandırmaq lazım idi".



Qarabuğdayı bəstəboy zabit bir qədər fikrə getdi. Hiss edirdim ki, iyirmi il əvvəl baş verənləri olduğu kimi söyləmək istəyir. Rafiq söhbətinə davam edir:

- Baş leytenantlar İlqar Əhmədov, Asəf Məhəmmədov və Rəsul İsayevin təmsil olunduğu zenit divizionu düşməne qarşı bütün gücü ilə döyüşdü. Həmin vaxt mənə tapşırıq verdilər ki, bir neçə döyüşçü ilə ön xətti keçib düşmən dərinliyində mövqe tutmaqla silahlı quldurlara yardım gətirən vertolyotu məhv etmək lazımdır. Biz hər gün bir neçə dəfə Gülüstana düşmən vertolyotlarının uçduğunu müşahidə edirdik. Lakin məsafə çox uzaq olduğundan hədəfi məhv etmək mümkün deyildi. Bu səbəbdən də komandirlərin verdiyi qərar doğru idi və daha beş döyüşçü ilə

mən əmri icra etdim. Biz artıq Madagiz yüksəkliyində meşədə mövqe tutmuşduq. Təneşən, Dəstəgül kəndləri üzərindən bizə tərəf uçan vertolyotu gördük. Vertolyot bizdən bir qədər aralıda talaya eniş etdi. Çox keçmədi ikinci vertolyot da onun yanına eniş etdi. Bir azdan birinci eniş edən vertolyot havaya qalxdı. Komfulyajlı olduğundan onu dəqiq nişan almaq olmurdu. Atığımız raket də boşuna getdi. Bundan sonra düşmən onun arxasınca qalxan vertolyotu qorumaq məqsədilə təhlükə bildiyi Ağcakəndi atəşə tutdu. Mən heç nəyə məhəl qoymadan qırmızı zolaqlı yük vertolyotunu nişangahdan buraxmadım və dərhal atəş açdım. Xoşbəxtlikdən bu dəfə raket hədəfə dəydi...

Bundan sonra düşmənin mövqeləri xeyli zəiflədi. Ordumuzun uğurlu hərbi əməliyyatlarına daha geniş yol açıldı.

Qeyd etməliyəm ki, igid, qəhrəman döyüşçülərimizdən düşmən zaman-zaman bu kimi zərbələr alıb. Gün-gündən inkişaf edən ordumuzun döyüş qabiliyyətinə bələd olan işğalçılar yaxşı bilirlər ki, yenidən hərbi əməliyyatlar başlayarsa döyüşçülərimizin qalib gələcəyi şübhəsizdir. İki il bundan öncə qoşunların təmas xəttində düşmən yenidən havadan cəbhə xəttini keçicəndə cəsur döyüşçümüz İlkin Muradov ermənilərin döyüş vertolyotunu məhv etmişdi. Hərbi qulluqçu İlkin Muradov Rafiq İbrahimovun hazırladığı döyüşçülərdən biri idi.

Rafiq İbrahimovun komandiri olmuş zabit İlqar Əhmədov həmin vaxtı xatırlayaraq deyir ki, Ağdərə istiqamətində ağır döyüşlər gedirdi. Onlar hava hücumundan müdafiəni lazımınca təşkil etmişdilər. Bu məqsədlə də döyüşçülərdən bir neçə qrup yaradılmışdı. Qruplardan birinin komandiri Rafiq olub. Həmin vaxt düşmən vertolyotlardan çox istifadə edirdi. İşğalçı silahlı dəstələrə kömək edən yük və döyüş təyinatlı vertolyotların uçuşlarının qarşısını almaq üçün tədbirlər görülməliydi. Həmin vaxt Rafiq İbrahimov rəhbərlik etdiyi qrupla düşmən arxasına keçərək ermənilərin hərbi təyinatlı vertolyotunu vurdu.

Çavuş Rafiq İbrahimova bu qəhrəmanlıqdan sonra zabit hərbi rütbəsi, Tərtər rayon icra hakimiyyətinin başçısı tərəfindən pul mükafatı verildi.

... Mayor Rafiq İbrahimov hərbi xidmətdən ehtiyata buraxılıb. Onun ailəsində üç oğul - gələcəyin üç əsgəri böyüyür. Onlar böyüyəndə hansı peşənin sahibi olmaq istəyirlər, sual edəndə, Rafiq gülümsəyərək: desəm inanmayacaqsız, hər üçü hərbiçi olmaq istəyir - belə deyir cəsur döyüşçü.

*Bəxtiyar ƏLİYEV*



## FÜZƏ MƏMMƏDLİ

### SÖZ

Birdən necə oldusa, söz dilimdən "qaçdı". "Məsləhət sizindir", dedim. Dedim və pərt oldum. Düzünü de-səm, bir az qorxdum bu "sizindir" sözündən. Düşündüm ki, indi düşəcək üstümə, bəs nə mənimdir? Mən də deyəcəm, "məsləhət", deyəcək, "hansı məsləhət"? Deyəcəm, "belə də... indicə dediniz axı məni yanınızda işə götürəcəksiniz"... Onda acığı tutar ki, canım, bədi bu "sizindi", "sizindi" sözündən yapışdınız. Bu bir az adam-da şübhə də yaradır e... Yəni lap elə deyək "bizimdi", ondan sənə nə?! "Bir də ki, bizim olmamış kimin olacaq?!"

Amma Allahçinə deyəndə ki, belə bir əhvalat baş vermədi. Üzümə nəşə ilə baxıb: "Ə, daha nə bizimdi?" soruşdu. Cavab verdim: "Hər şey!" "Konkret de". "Bax, o zavod, o fabrik, o küçə, o park, o şəhər, o kənd, o silsilə binalar... Hər şey də, hər şey. Sizindi, sizindi, sizindi".

Əlini əlinə vurub bərkdən şaqqanaq çəkdi. "Oyunun olsun sənini! Ə, bə sizin heç nəyiniz yoxdu? Dədəniz-dən sizə heç nə qalmayıb?" Burda mən qorxunu-zadı unudub: "Bəyəm indi bu sizin olanlar dədənizdən qalmış-dı?!" soruşdum.

Canım, daha nə deyim?! O gündən işsizəm...

### ÖLÜM

Baxışları ondan ikicə metr aralıda düz-dünyanı ondan ayıran divarın təzə çəkilməmiş divar kağızının bir nöq-təsinə zillənib qalmışdı. Kim baxsaydı, orada kağızdan və onun ağappaq səthindən qeyri heç nə görə bilməz-di. Amma onun nəzərləri divar kağızını deşib divara, ordan da düz-dünyaya çıxıb bilməmişdi, deyəsən. Hər halda, üzündəki hər an dəyişən ifadə belə bir fikir tələq edirdi ətrafdakılara.

Ahəstə pıçılı gözirdi xəfifcə bir-birinə doğru meyillənənlərin dodağında. "Deyəsən, elədir, "çox çəkməz", "qurtarar yəqin bu gün".

Xəstənin üzündə heyrətəməz bir işıq, nur gözirdi, alnından çənəsinə, sonra əksinə. Nə idi bu? Ölüm kölgə-simi? Kölgə işıq deyil axı. Ölümün özümü? Ölüm gözəllikdi. Bu gözəllik qocalarda daha aydın gözə çarpır. Xə-stə qoca idi və açıq-aydın gözəlləşirdi. Deməli, ölürdü. "Nənə" çağırırdı yastığına yaxın oturmuş sevimli nəvə-si. Kimsə "şşş" edib barmağını dodaqlarının üstünə qoydu. Sonra "Mane olma. Canbesər olar", - əlavə etdi.

İki əlilə üzündəki işığı sıyırtıb ovcuna yıxdı, çıraqla kimi irəli tutub yerindən dikəldi. Dikəldi deyəndə ki, qalxdı. Həmin o işığın parıltısı alnında havada addımlaya-addımlaya gözlərini zillədiyi divara tərəf getdi. Heç kəslə vidalaşmadan, qayıdıb-qayıtmayacağına tam laqeyd bir tərzdə divara hopdu və yoxa çıxdı.

Evdə hönkürtü, ağlaşma, şivən qopdu.

Ölən sakit, əmin-arxayın uzanmışdı. Sifətində əlli il əvvəlki gözəllik, dodağında təbəssüm. Heç kəsə fikir vermədən.

Həyətdəki mağar yavaş-yavaş adamlarla dolurdu.

"Çənəsinə bağlayın", kimsə pıçıldadı. Böyük qızı sağ əlinin dörd barmağı ilə ahəstə bir sığal çəkib, ölünün ulduzlarla çəkişən gözlərini sığadı.

Qapandı bu dünyası da gedişinin ardınca.

İndi qalırdı matəm məclislərinin qırx günlük qayğıları...

Nənə sevgidən gözəl bir ölümə təslim olmuşdu.

...Yüngüllüyü, ağrısızlığı, qayğısızlığı onu cavanlaşdırmışdı. Fərqi yoxdu, o özünü görür, ya görmürdü. Amma canında, cəsədində 20-30 yaş arasındakı rayihəni duyurdu. O rayihəni ki, orda gələcək vardı, o rayihəni ki, orda ümid vardı, o rayihəni ki, orda istəklilik, gərəklilik, əzizlik vardı, orda qolunun, qılçalarının, davamlılığı, dözümlü, gücü-qüvvəsi, can-cəsədinin təravəti vardı. Ən başlıcası isə doğrulacağına min faiz inandığı ümid vardı o rayihədə...

Ölümünün ilk günü diriliyini yaşamaq və ölümünə alışmaq oldu işi. Amma bu, ilk gün idi. Sonra nə gələcəkdi? Allah bilir. Hələ ki, içərişi işıqla isti ilə, nəvazişlə, fərəhlə dolu idi. Orda, yerdə, yəni Bu dünya deyilən məkanda qoyub gəldiyi bütöv bir nəsil onun övladları deyildi sanki. O, özünün atalı-analı ərək-söyün günlərinin hərərəti ilə dolub-daşdı.

"Mən varam!" qənaəti bu varlığın mənzili-məkani barəsində düşünmək imkanından məhrum idi. O Dünyanın Bu Dünyaya meydan oxuması idi bu. Bu meydan oxumada maddiyyatın gətirdiyi bütün neqativlər mənasızlıqdan başqa bir şey deyildi. "İnsana heç nə lazım deyil"dən gözəl məsudluq gətirən bir şey yox imiş. Heç nəyin dərdi, qayğısı, qısqançlığı sancmır səni. Bu qədər xoşbəxtliyin mövcud olduğu bir məkana köçməkdən niyə qorxur insanlar görəsən?!

"Mən yoxam" hissini aşladığı Bu Dünya laqeydliyi, etinasızlığı, yadlaşması, kimsə tərəfindən anılmaması, kimsə tərəfindən axtarılmaması duyğusu O Dünya əzizlənməsi ilə əvəz olunmuşdu. Sən demə, bütün bu sadalananlar günah dolu Bu Dünyanın rəzaləti imiş ki, O Dünyaya köçmək elə bu rəzalətdən qurtulmaq, azad olmaq deməkdir.

Xatırlanası gözəlliklər az deyildi. Amma nədənsə gözəlliklərin ən gözəli kimi ilk məhəbbət duyğusu çulğamışdı onu. O təmiz, o saf, o heç bir məqsəd, mətləb tələb etməyən, təkcə uzaqdan-uzağa görüşü ilə məsud olan ilk məhəbbət... Və bir də... İlk övladına analıq duyğusu.

Elə bunları da qoruyub saxlayacaqdı. Qalan nə var-dısa, qoy olmamış olsun.

Və bu hissələri, bu anları ona qaytaran, ona qovuşduran, ona hopduran ölümün gözəlliyi... Onu qoruyub saxlamaq.

O gözəlliyə alışmaqdan, onu adıləşdirməkdən çəkinmək!.. Görəsən min illərin övlələri necə? Onlar hələdəmi bu ab-havadadırlar?!

"Orada Sizi altından çaylar axan xurma ağaclarının sərin kölgəsi gözləyir" ("Qurani-Kərim) - Cənnətdə

şübhəsiz.

Bəlkə elə birbaşa inkir-minkir sorğusundan keçməmiş Cənnətə düşüb!

Ah, Yer məkanının suya, sərinliyə, rahatlığa, əmin-amanlığa həsrət qalan adamları!

Cənnət barəsində düşünün və günah etməkdən çəkinin!

Tövbə edin, düz yola qayıdın - Allah yoluna. Allah adamı olun.

Allahın sevgisini qazanmaqdan vacib və o sevgidən gözəl heç nə yoxmuş Dünyada. Allah öz sevgisini insanlara əvvəlcə ilk məhəbbət duyğusu ilə göndərir.

Sonra o sevgiyə bütün ömrün boyu öz hərəkətlərin, münasibətlərinlə nail olmalısən.

Amma nail olduğunu sənə sevgidən gözəl ölümün ərməğan edəcək.

## Adın gələndə

(Xalq yazıçısı İlyas Əfəndiyevə həsr olunub)

Sözlər əzizlənir adın gələndə,  
Ey ustad, Tanrıya ucalır sözün.  
Deyən arzusuna çatır qələmlər,  
Həzin duyğuların açılır gözü.

"Dağlar arxasından" əl edir "üç dost",  
Dağlar - xan qızının "Büllur sarayı".  
İlişib "dağlarda qalan mahnı"nı  
Daha nə axtaraq, nə də arayaq.

Daşsın gözümüzədən "Bahar suları",  
Su deyil, qan axsın "Söyüdlü arx"dan.  
Nahaqca qurutduq axar suları,  
Bu qanı su ilə yuduq nahaqdan.

"Üçaçılan" qoburda qalıb paslanır,  
"Salınan körpülər" laxlayır daha.  
Cavanlar sabahı görmək istəmir,  
"Qocalar geriyə baxmayı" daha.

"İşıqlı yollar"dan keçdi min kərə,  
"Mənim günahım"ın sınağı yoxdur.  
Baxıram "Məhv olmuş gündəliklər"ə,  
"Qəribə oğlan"ın günahı yoxdur.

Sözlər əzizlənir adın gələndə,  
Ey ustad, Tanrıya ucalır sözün.  
Deyən arzusuna çatır qələmlər,  
Həzin duyğuların açılır gözü.

## Müharibə

Qalxdım sümük - sümük, dikəldim mil-mil,  
Sökdüm ilmə-ilmə gözümdən yaş.  
Sıyırdı qolunu içimdə bir kin,  
Çökdüm intiqama ayaqdan-başa.

Çökdüm günlərimin ayaq səsinə,  
Çökdü, dabanımda, vurdu ürəyim.  
Tankların, topların oyaq səsinə  
İçimdə min qala qurdu ürəyim.

Məni səngər-səngər qurşadı bu yer,  
Hər səngər içində əsgər göyərdi.  
Çiyində yaralı daşdı bu yer,  
Hər yaradan təzə səngər göyərdi.

Meyid qamətində şəhidlər artdı,  
Ağlar söyüdlərlə bəzəndik, yetər.  
Söyüşlər, təhqirlər, təhdidlər artdı.  
Yetər bir bu qədər "təzəlik", yetər.

## Xatirən

Çəkilib gedəcək gün ağırları,  
Hərəni öz ömrü alıb gedəcək.  
Həsrət ağırları, kin ağırları  
Ətəyindən daşı salıb gedəcək.

Qalacaq bir sevgin, bir də xatirən,  
Sevgin - mənə həyan, xatirən - məzar.  
Göydə bir Allahdı, yerdə xatirən,  
Daha kimim var ki, bəxtimə yazam.

Məni də sınaq, məni də yeni,  
Zaman sümüyümü gəmirədi getdi.  
Başıma hardansa xatirən endi,  
Fikrimin iliyin sümürdü getdi.

Daha kimim vardı, yuxumu yoza?!  
Olub-olacaqlar ta bizlik deyil.  
Mənim çəkdiklərim sürməydi gözə,  
Mənim çəkdiklərim ta gizli deyil.

Kimin gözlərində yumuldu bəxtin?!  
O vaxt gözümüzün açıq vaxtıydı.  
O vaxt ömrümüzün sevilən vaxtı,  
O vaxt qəlbimizin ocaq vaxtıydı.

Udduq özümüzü sözümüz olub,  
Barı qəlbimizdən daşa bilmədik.  
Yumuldu bəxtimiz, gözümüz olub,  
Biz ağıl səddini aşma bilmədik.

Eh, giley-güzara, dərd çözməyə  
Xatirən yol azıb gəlmişdi, nədi.  
Ömür közməyə, vaxt közməyə,  
İndi xatirən də bir bəhanədi.

## Get

Sən də get, sonraya heç nə qoyma, get,  
Onsuz da qalanlar səninki deyil.  
Sevincə mahını qoş, dərddə oyna get,  
Gün günü talayır, həminiki deyil.

Gün günün üstünə təzə ad qoyur,  
Mərdliyin dizini qatlamaq üçün.  
Başkəsən kəsdiyin mükafat qoyur,  
Özü öz üstündən adlamaq üçün.

Ağıllı dəlilər mağarasında  
Toy-mağar qurulur, hesab açılır.  
Köç gedir beş metr ağ arasında,  
Açılan sabahlar yasa açılır.

Mini doğulursa, min biri ölür,  
Çırmayıb qolunu Əzrayıl ağa.  
Uçulur məscidi, minbəri ölür,  
Mollalar moizə oxumur daha.

...Əsir duyğuları mum eləyəndə,  
Demə, peyğəmbərəm, demə, pirəm mən.  
Bugünün süzülmüş qum ələyində  
Sabahın səbrini ələyirəm mən.





VAQIF YUSIFLI

## «AĞLA, QƏRƏNFİL, AĞLA!»

(Məmməd Aslanın əziz xatirəsinə)

**T**ələbəlik illərində ən çox sevdiyim şeirləri bir neçə iri dəftərə köçürür, hara üz tuturdumsa, o dəftərləri də özümlə aparırdım. Mənə elə gəlirdi ki, onlar itsə, bir xəzinəni itirmiş olaram. İllərdən bəridir onları saxlayıram. Mənim bir tənqidçi kimi, lap elə yaxşı bir oxucu kimi şeirə, poeziyaya məhəbbətim də o dəftərlərdən başladı. Və o dəftərlərin birində Məmməd Aslanın da bir şeiri var:

*Əlvan gül dənizi, çiçək dənizi,  
Ətirli dalğalar dizimdən mənim.  
Getməz bu dağların göyçək dənizi  
Ürəyimdən mənim, gözümdən mənim.*

Məmməd Aslanın «Çiçək dənizi» şeiri bu misrərlə başlayır və son misrasına qədər xalq şeirindən gələn bu xoş hava, bu ahəng səni öz azibəsində saxlayır. Bu şeirə yenidən qayıdacağam, istəyirəm Məmməd Aslanın poeziyası ilə bağlı illərdən bəri ürəyimdə yığılıb qalmış sözlərimi ona və oxuculara çatdırım.

Şeirimizdə müxtəlif meyillər, təmayüllər var. Bu polifoniya şeirimizin «səs tembrinin» müxtəlifliyindən xəbər verir. İndi əllinci, altmışıncı illər deyil ki, hərəməz bir mövqə tutub hansı təmayüllü isə müdafiə edək. Deyək ki, ana dilli, ana ruhlu heca şeirimiz bizə daha əzizdir, gəlin elə bu yolu davam etdirək. Rədd olsun sərbəst şeir, bizimki deyil bu, uzaqlardan-Verxarıdan,, Uitməndən, Mayakovskidən gəlir. Ya da deyək ki, bəsdir bu köhnəliyin, qoşmanın, gəraylının, tənisin içində çabaladıq, dünya yeni şeir havası üstündə köklənirəkən, biz də sivil şeir yolunu təqdir edək.

Yox, indi əllinci-altmışıncı illər deyil ki,

gözümüzdə dördqat böyüdüü eynəklə Rəsul Rza, Əli Kərim, İsa İsmayılzadə, Ələkbər Salahzadə, Vaqif Səmədoğlu, Vaqif Bayatlı tipli şairlərin şeirlərində müərrədlik axtaraq, «ölüm sözünün polyar qışı», «boynuna qol salıram saatımın» (Əli Kərim) kimi son dərəcə oricinal bənzətmə və metaforalara qəhqəh çəkib gülək. Və indi o dövran deyil ki, qoşmanın, gəraylının, heca şeirinin və əruzun qürub çağını bəyanlayıb, şeirimizi hara isə «integrasiya» edək.

Müasir Azərbaycan ozucusunun səviyyəsi bütün bu yanlış düşüncələri rədd edir. Söhbət əlbəttə, müasir oxucudan gedir və mən bunu deyəndə kifayət qədər intellekti olan oxucunu nəzərdə tuturam. Həmin o OXUCU bugünkü şeirmizin bütün təmayüllərini izləyir və həmin o OXUCU təmayüllərin müxtəlifliyi yox (qoy müxtəliflik olsun, kimə ziyanı?), şeirin səviyyəsi maraqlandırır. Onun üçün qoşma da, gəraylı da, tənisi də, bütün formalarda hecalı şeirlər də gözəldir, modernist şeir də. Ulu Nazim Hikmət demişken: «İstəyirsən qışqır, istəyirsən pıçıld, istəyirsən sərbəstdə yaz, istəyirsən xalq şeiri formasında, istərsən də əruzda..təki şeir olsun».

Mən Məmməd Aslanı xalq şeiri ənənələrinə sadıq qalan, bu yoldan dönməyən və şeirlərində də bu ənənələrə təzə izgilər artıran bir şair kimi tanıyıram.

*Yönəldim bulağa:bir qurtum içim;  
Cığır fərşə dönüb, gül əlçim-əlçim.  
Bəs necə tapdayım, bəs necə keçim? -  
Min naxış pozular izimdən mənim.*

*Yamacı çağırtdım, dağı səslədim,  
Cavab gələr deyə ümid bəslədim,  
Bir coşub-çağlayan nəğmə istədim:  
Kəklilər çıxmadı sözümdən mənim.*

*Qurşağı çəmənə sancılıb göyün,  
Çiçəklər nazəndə, quşlar ərköyün,  
Ürəyim yaylaqda itibdi bu gün,  
Xəbərilməyib özümdən mənim.*

Ümumilikdə, M.Aslanın bu qoşması bizim ustad qoşmaçıların yazdıqları ilə bir sırada durur deyirəm.

Məmməd Aslan Azərbaycan təbiətinin ən mahir tərənnümçülərindən biridir. Bizdə «təbiət şairi» ifadəsi tez-tez işlənir, amma bəzən bu ifadəni ehtiyatsız, kimə gəldi paylayırlar. Məncə, Səməd Vurğundan və Hüseyn Arıfdən sonra Məmməd Arazın, Musa Yaqubun, Hüseyn Kürdoğlunun və bir də Məmməd Aslanın bu adı daşımağa daha çox haqqı var. Söhbət ondan getmir ki, adlarını çəkdiyim bu şairlər təbiətin dilini bilir. Yox! Təbiəti bilmək hələ təbiət şair olmağa əsas vermir. Fikrimcə, təbiətdən cəmiyyətə, cəmiyyətdən də təbiətə boylan şairləri təbiət şairi adlandırmaq olar. Bax, bu harmoniyanı şeirlərində əks etdirən şairlərimizin sayı çox deyil. Təbiət şairlərinin şeirlərində insanla təbiət ayrılmazdır, «təbiət düşünür» (H.Arif).

*Bir tiffildim, aləmdim,  
Çiçəyinə bələndim,  
Bulağından bal əmdim-  
Mənim şəhdim, şirəmdi.*

*Ürəyim axar çayda,  
Uyuyur bu laylayda,  
Dəlidağ özü boyda  
Kəklipotum, zirəmdi.*

*Ən qəlbi dağa çatdım,  
Kəhkəşana ip atdım,  
Topa ulduz qopartdım;  
Çəmən-çiçək zər əmdi.*

*Nə gözəl avaz idi!-  
Xəyalım ayazıdı.  
Tərtər-Şəmşir sazıdı,  
Bulaq-mənim ürəmdi.*

*Yenə çiçək fəslidi,  
Hava gül nəfəslidi.  
Bu dağlar-Xan Əslidi,  
Məmməd-Yanıq Kərəmdi.*

Məmməd Aslanın belə gözəl şeirləri çoxdu, hamısında da gülün, çiçəyin, dağın, qayanın, çayın, bu lağın insanlaşdığını və insanın da çiçəkləşdiyini, qayalaşdığını görürsən. Həmin şeirin adı «Kəlbəcər»dir. Mən Kəlbəcəri görməmişəm. Amma Məmməd Aslanın bir çox şeirlərində Kəlbəcəri də,



onun dağlarını da, çöllərini, güllərini, yaylaqlarını da gördüm. Məmməd Aslanın şeirlərində olan saflıq, duruluq, saz səsinin ahəngi onun binadan təbii şair olduğuna misaldır. Onun bir şeiri digəri ilə müqayisədə poetik səviyyəyə müxtəlif ola bilər, amma hər şeirində o dağlardan əsən küləyin, o çaylardan gələn qıjiltının, oradakı yağışın, dumanın, payız yarpaqlarının özünü görürsən. Bu dediklərim, bəlkə də, onun poeziyasının bədii dəyərini ifadə etmək üçün azdır. İstəyirəm bu məqamda Məmməd Aslanın şair fitrətini açıqlayan bir fikrini misal gətirim. Məmməd Aslan deyir: «Şeirin bir daxili şəkli var - ancaq təsəvvürə «görünən» şəkli, bir də onun zahiri şəkli. Zahiri şəklini çəkmək asandır, ona görə də «hər yerdən duran «şairəm» deyir. Sağlam, sanballı mövzudan çox şey asılıdır. Belə deyək ki, söyüdü qolqanadı ilə çatılmış ocaqda nə kabab bişirərsən?! Dadlı kabab üçün palıd közü gərəkdir, palıd közü! Əlbəttə, bu nə qədər həyatı qənaət olsa da şərtidir. Bəzən əhəmiyyətsiz, sayılmayan bir mövzunu şair elə sayılan mərtəbəyə qaldırır ki, hamımız ona qibtə edirik. Şair nəfəsi əsas məsələdir. Bu nəfəs min ilin «köhnəsini» təzələyə bilər, saxsı parçasına elə əfsun oxu-

mağı bacarır ki, onu qızıldan qiymətli edir. Kökü yüzilliklərin dərinliklərinə işləmiş bizim klassik poeziyamız belə qaymaq örnəklərlə doludur...» Elə bilirəm, bunlar - bu söylədikləri Məmməd Açıslanın sənət devizidir.

1985-ci ildə M.Aslan «Açıl, bənövşəm, açıl» şeirini yazmışdı. Deyim ki, onun şeirlərində ən çox sevilen obrazlardan biri bənövşə, o birisi qərənfilidi.

Qurbanidən üzü bəri «adətdir, dərərlər yaz bənövşəni», amma çox bənövşələr çox şairlərin şeirlərində solub, rəngini itirib. Zəif, ürəksiz yazılan, bənövşə ətri gəlməyən həmin şeirlərdə mən təhqir olunmuş bənövşələri görürəm. Amma Məmməd Aslanın bənövşələri solmur, çünki o bənövşələr təkçə çöldə, çəməndə yox, həm də şair ürəyində bitib.

***Gülümsə ləçək-ləçək,  
Gülüşünü gül, içək!  
Müşgüllərin üzünə  
Açılması tilsimtək  
Açıl, bənövşəm, açıl!***

1990-cı ili xatırlayıram - Qanlı Yanvar gününü. İyirmi altı il keçib o qanlı yanvardan, amma içimizdən o qan hələ çəkilməyib. Məmməd Aslan işlədiyim «Azərbaycan» jurnalı redaksiyasına gəldi, bir şeir gətirdi. Və bir də «Gerçəkləşən qorxulu nağıllar» yazısını. On səkkiz ildə Qanlı Yanvarla bağlı poetik haray, fəryad hələ də davam edir, o şeirləri, poemaları, publisistik yazıları bir yerə cəm eləsən, neçə cild kitab yaranar. Onların çoxunun bədii səviyyəsi ilə işim yoxdur. Demək istəyirəm ki, o yazıların başında həmişə nümunə və örnək gətiriləsi üç-dördü var ki, biri Məmməd Aslanın şeiridir. Və o şeir təkçə Məmməd Aslanın deyildi, o şeiri Azərbaycan Xalqı yazmışdı:

***Qərənfil-şəhid qanı:  
Ağla, qərənfil ağla!  
Ağla, inlət dünyanı:  
Ağla, qərənfil, ağla!***

***Cavanlara qıydılar,  
Tanklar altda qoydular-  
Qanım içib doydular,  
Ağla, qərənfil, ağla!***

***Bu günahsız qanlara,  
Bu didilmiş canlara,  
Bu cansız cavanlara  
Ağla, qərənfil, ağla!***

...Bircə bu şeirlə də Məmməd Aslan poeziyamızda yaşayar.

Ara-sıra Məmməd Aslanın «525-ci qəzet»də, həmcinin digər mətbuat orqanlarında çap olunan təzə şeirləri ilə qarşılaşdım. Yaşının yetmişə çathaçatında da o öz şair nəfəsinə xəyanət eləmirdi.

Mənim bir oxucu və tənqidçi kimi açığımı deyim, ithaf şeirlərindən o qədər də xoşum gəlmir. Amma deyim ki, Məmməd Aslanın bir çox ithaf şeirləri var ki, həmin o tərifişünas bağında becərilən şeirlərdən fərqlənir və M.Aslanın bu şeirlərini o cür ithaf «şeirlərinə» örnək gətirirsən. Məsələn, M.Aslan «Ora sənə yerin deyil» adlı bir şeir yazıb. «Mübarək şəkillərini milli pullarımızın üstünə vurub şərəfləndirdiyimiz, sonra da məsxərəyə qoyub təhqir etdiyimiz ulu dəyərlərimiz olan talesiz dədələrimizə: Nizamiyə, Məmməd Əmin Rəsulzadəyə» həsr etdiyi şeir belə bir şeirdir və çox istərdim ki, kiməsə bir şeir ithaf olunarsa, M.Aslanın bu örnək-şeirini xatırlasınlar.

Bu yazı mənim M.Aslan haqqında ürək sözlərimdi və əgər elmi-filoloji bir yazı yazsaydım, mən M.Aslanın şeir dilinin səlisliyi, oradakı bədii təsvir vasitələrinin əlvanlığı, xalq dilindən düzüm-düzüm gələn sözlərin onun şeirlərində necə də poetik cəlvə qazandığı barədə söz açardım. Təbii ki, M.Aslanın ulu aşiq sənətindən, xalq poeziyasından göbüb-götürdüklerini, Ələsgərə, Dədə Şəmsirə təkçə ənənə baxımından deyil, poetik ruhca da nə qədər doğma olduğunu misallarla sübuta yetirərdim. Və bir də onu qeyd edərdim ki, ənənəyə qırılmaz tellərlə bağlı olsa da, Məmməd Aslan müasir bədii təfəkkürə malik şairdir, XX və XXI əsrin qoşmasını, gəraylısını yazırdı. Sanki qoşmanın, gəraylının şəklini çəkmir, özünü yaradırdı. Köhnə» havalarda təzə söz deyirdi.

M.Aslanın ilk şeir kitabı olan - «Dağ ürəyi» qarşımdadır. Oradakı şeirlərin yazıldığı illərdən çox uzaq düşmüşük. Amma o kitabdakı şeirlərin heç biri qocalmayıb.

***Lalə, nərgiz ləçəkləyər  
Üstünə şəh çisəkləyər.  
Qış günü də çiçəkləyər  
Dağlar mənim ürəyimdə.***

Mən bu yazıda artıq dünyasını dəyişmiş, gözlərini əbədi yummuş Məmməd Aslandan yox, diri-canlı, şeirimizin bundan sonrakı illərində də yaşayacaq Məmməd Aslandan söz açdım. Əsl şairlər ölmürlər...



## LƏTİFƏ NURAN

### YOZU

Nə ölüm gərçəkdi, nə də yaşamaq,  
Qalmışam yer ilə, göy arasında.  
Mənim qismətimdi dərdi daşımaq,  
Qalmışam sirr ilə göz arasında.

Qələmimsə yazır yazımı elə,  
Süründüm əlimdən belədən belə.  
Dönmədim alova, dönmədim külə,  
Qalmışam od ilə köz arasında.

Oturub yazımı yenidən yazım,  
Alnıma yazılan yazıdan yazım.  
Ölümlə yaşamaq adından yazım,  
Qalmısan söz ilə, söz arasında.

### CƏZA

Bu həyat yolunun tozu daş olub,  
Mənim ayağımın izi, yazısı.  
Deyəsən göy üzü yenə də coşub,  
Mənim ürəyimin sözü, qəzası.

Bu ölüm dadının acısı yalan,  
Nədir ürəyimə yenə dərd olan.  
Sənə bu dünyada mən oldum qalan,  
Ay mənim ömrümün alın yazısı.

Bu daş çiçək açmaz gözündən soruş,  
Tanrı sirrini açmaz özündən soruş.  
Sən yenə özünü sözündən soruş,  
Ay mənim ömrümün qalan cəzası.

### TEZ GƏL

Bu taleh dediyin, nə ərköyündü,  
Sevinci qəm yedi dərdi öyündü.  
Mənim ki, qismətim düyün-düyündü,  
Onun tilsimini özün açmısan.

Mənim ürəyimdə söz yarası var,  
Hər kəsin qisməti, öz yazısı var.  
Hər qəmin əlacı, öz çarası var,  
Onun talehinin sözün açmısan.

Bu həyat, bu sevgi sənə bağlıdı,  
Könlümdə, gözümdə çarpaz dağlıdı.  
Tez qayıt köksümdə gözüm çağladı,  
Sən mənim dərdimin gözün açmısan.

### TANRI MƏNƏ BAXIB

Yenə bu gecənin üzü gülməyir,  
Mənim qismətimin yazısı kimi.  
Mən bilən yolunu heç kim bilməyir,  
Talehin bir qəfil qəzası kimi.

Bu necə yaşantı, bu necə əzab,  
Hey çıxır ömrümün calarlarına.  
Bu necə düşüncə, bu necə mizrab,  
Yenə əzab verir barmaqlarıma.

Dodağımdan qopan sənli dualar,  
Can verən ruhumla yenidən ölür.  
Sardıqca cismimi yeni cəzalar,  
Tanrı mənə baxıb, özünə gülür.

**ALLAHIM**

Allahım ...  
 bu eşqi mənə neyçün verdin,  
 dünyanı düşündürməğçünmü?  
 Rüzgarlar uçurlar mələklər misalı...  
 yarpaqlar pıçıldaşirlar mənim eşqimdən  
 məni alıb aparır bu eşqim əqlimdən ...  
 titrəyirəm onun hərərətindən...  
 Allahım...  
 Bu eşqi mənə neyçün verdin?...  
 Dünya onu əks edir...  
 mən kiçik bir zərrə kimi  
 ona qovuşmağa qədər  
 sənə gəlirəm və nura boyanıram  
 onun eşqindən  
 Allahım...  
 bu eşqi mənə neyçün verdin?  
 mən sənə dönürəm...  
 çünki mən onu sevirem...

**NƏ GÖZƏLDİR**

Daha sənsiz yaşaya bilmirəm  
 bu da ölüm... bu da axırı...  
 Nə gözəlmiş həsrətinlə can vermək...  
 rüzgarın nəfəsinə qoşulub sürünmək...  
 Ahh.. bu da son nəfəs... və ölmək...  
 Bu daş gözəldir  
 başımı üstünə qoyub dincəlim bir az.  
 O, sənin hərərətini verir mənə...  
 düşüncələrimi dinləyirəm  
 oyadır məni sənsizlikdən  
 xatirəmin buz üzü  
 sürükləyir həsrətimi rüzigar.  
 Çiləklənir ruhum.  
 Nə gözəlmiş,  
 sənsiz yaşaya bilməmək nə gözəl...  
 Eşqindən rüzgara dönmək hiss edirsənmi  
 dolaşırım ətrafında sən adlı kainatda.  
 Dünya adlı əksim tamaşa edir  
 düşünürəm və tükənirəm.  
 Nə gözəldir həsrətinlə tükənmək  
 Sənə qoxunu verir mənə həsrətin...  
 Nə gözəlmiş sənli dünyanı dolaşmaq.  
 Nə gözəlmiş sənsiz yaşaya bilməmək...  
 və sənsizliyin rəsmi  
 gözlərimə çəkib səni dinləmək.

**QƏZƏL**

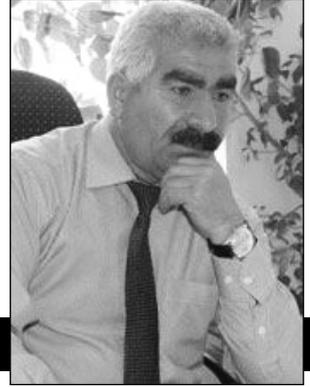
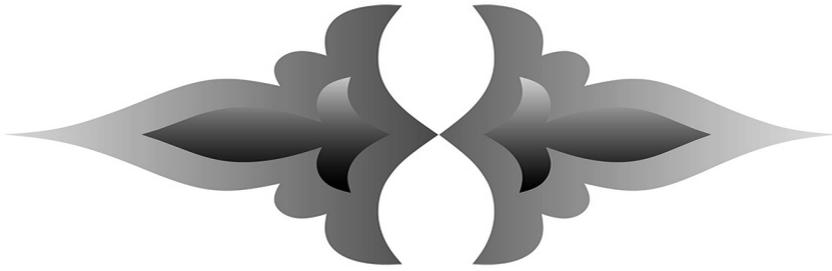
Amandir qıyma ya rəbbim, bu dünya tarimar olsun,  
 Ki, aləm yansın ahdan, zülm, qəm, kin bərqərar olsun.  
 Giriftar oldu millət, qalmaqaldır zövq, din, beyət,  
 Neçin qəm, yaş müsibət hakim, iblis, qəm-qübar olsun.  
 Amandir qıyma ya rəbb, tapdalansın həqq-ədələt, eşq,  
 Ki, insan dərde dustaq, muti qul biixtiyar olsun.  
 Ədavət, kin-küdurət hökm edir, qan, yaş tökülər millət,  
 Nə dövrədən əsər qalsın, nə zillət bəxtə yar olsun.  
 Cahən dar gəlməsin, gözlər də yaş tökməsin, ya rəbb,  
 Qəmindən çəkməsin məzlum, zülmkar tarimar olsun.  
 Vətəndir sərvətim, var-dövlətim, güc-qüvvətim, Nuran!  
 Qurtarsın torpağım taptaqdan azad, bəxtiyar olsun.

**QOY GƏLMƏSİN**

Gəl, etmə könlüm şikayət, gəlməyir qoy gəlməsin,  
 Anlayar bir gün, nəhayət gəlməyir qoy gəlməsin.  
 Dur, yetər biganə yardım, çəkdi könlün zülm, əzab,  
 Görmədin ondan sədaqət, gəlməyir qoy gəlməsin.  
 Söyləyirlər sevgilin əğyarla olmuş qol-boyun,  
 Gər ki, etmişdir xəyanət, gəlməyir qoy gəlməsin.  
 Get, bil ki, dağılmaz dünya, tərki-dünya olsan sən,  
 Eşq ki, sonsuz bir xəyaldır, gəlməyir qoy gəlməsin.  
 Nuranın qəlbində bir nur var ki, bir Allah bilir,  
 Bunda vardır bir əlamət gəlməyir qoy gəlməsin.

**GETDİN**

Daha yollar tükənib, qəm mənə yoldaş getdin,  
 Yenə dustaq kədər, dərde mənə sirdaş getdin.  
 Nə xəyal eylədik, eşqin yolu zülm olsa da çox,  
 Yenə gerçək qədər, gözləri qan-yaş getdin.  
 Əhdə sadıq olanın qisməti yoxdur, bilirəm,  
 Öz əlimnən başıma, saldı əlim daş, getdin.  
 Eşq ucundan nə qədər çəkdi könül dərdi kədər,  
 Qalmısan indi əlindən yenə çəş-baş, getdin.  
 Elə sadıqdi qəmin baş-başa qaldıq sonda,  
 Nurana bəxş elədin göz yaşı, daş-qaş, getdin.



MEYXOŞ ABDULLA

## İKİ GÜNLÜK OTEL QƏBZİ..

(hekayə)

... Gözlərini zorla açdı. Harada olduqlarını ilk andaca ağına gətirə bilmədi. Yatağında sakitcə uzanaraq beynində dolaşan qarmaqarıışıq fikirlərə aydınlıq gətirməyə çalışdı. Baxışları tavanın tən ortasında asıla qalmış bahalı çil-çırağa dikiləndə, dünəndən bu oteldə qaldıqlarını xatırladı. Ürəyinə bir azca rahatlıq gəldi. Yerindən qalxıb su içmək istədi, axşamkı içkinin təsirindən dildodağı tamam qurumuşdu. Yanında uzanmış və hələ də yuxuda olan qadını oyatmamaq üçün fikrindən daşındı, sakitcə uzanıb qaldı. Qadın ona qısılaraq yuxuya getmişdi. Sanki minilin yorğunluğunu canından çıxarırmış kimi şirin-şirin yatırdı. Onun iliq nəfəsi kişinin boyun-boğazına yayılaraq, onsuz da yuxulu gözlərini bir az da xumarlandırırıldı. Kişi bu məstlikdən qollarını geniş açıb əsnədi. Qadın bu tərپənişdən oyanan kimi oldu. Azacıq göz qapaqlarını qaldırıb gülümsədi. Sonra üz-gözünə səpələnmiş gur qara saçlarını əlləriylə kənara yayıb kişiye sığındı və qollarını onun boynuna dolayaraq pıçıldı: - Qucaqla məni!.. - dedi. Kişi böyürü üstə dönüb onu bərk-bərk köksünə sıxdı. Qadının yumşaq, tərli bədənindən yasəmən gülünün qoxusu gəlirdi. Araya sükül çökdü. Bir xeyli beləcə maddım-maddım bir-birinə baxdılar. Uzun-uzadı ona dikilən baxışlardan usanan qadın əlini daraqlayıb kişinin seyrəlməkdə olan çal saçlarına keçirdi və yüngülcə özünə tərəf çəkib pıçıldı: - Eyy... noolub sənə, niyə mənə belə baxırsan?! Kişi bir söz deməyib, dərinə köks ötürdü. Qadın onu bir az da özünə tər

rəf çəkdi və alnını onun alnına dayayaraq uşaq kimi nazlandı: - Yaxşı daaa, üzmə məni, de görüm nə olub sənə?

-Yuxu görürdüm. - deyə kişi pıçıldı.

-Yəqin yuxuda məni görürdün, eləmi? - qadın gülümsədi.

Kişi cavab verməyib susdu.

-Yuxuda gördün ki, ölmüşəm, yoxam, sən də ağlayırsan, hə?.. Düzmü tapdım?! - deyə qadın yuxudan kal oyandığı üçün əsnədi.

Kişinin təəccübdən gözləri bərəldi və o, barmaqlarının ucuyla qadının çənəsindən tutub ehməlcə silkələyərək: - Hardan bildin?! - soruşdu. Qadın susdu. Onun susmağı kişinin marağına səbəb olduğundan təkrar soruşdu:

- De, hardan bildin?

- Doğru deyirəmmi?!

Kişi:

-Hə, ona oxşar yuxuydu, amma bir az fərqliydi.

-Bəs, necə yuxuydu?- deyə qadın kişinin sinəsinə dirsəklənib onun gözlərinin içinə baxdı.

Kişi isə baxışlarını onun baxışlarından yayındıraraq otağın tavanına dikdi və bir müddət beləcə susub qaldı. Bayaq gördüyü o qorxunc yuxusunu sanki yadına salmağa çalışırdı. Qadının səbri çatmadı:

-Yaxşı da, noolar, ürəyimi çatlatma, de görüm, necə yuxu görmüsən?

-Yuxuda gördüm ki, əlimdə yanan bir şam tutmuşam, sən isə məndən çox-çox uzaqda dağlı

dərəli bir yerdə dayanıb durmusan. Ətraf sıx dumanla örtüldüyündən bir-birimizi güclə görürük. Səni yanıma səsleyirəm, var gücümlə bağırıram. Sən isə heç nə eşitmirmiş kimi yerindəcə donub qalmısan, nə səsimə səs verirsən, nə də mənə tərəf gəlirsən. Əlimdəki şamı başımın üstə qaldırıb yenidən səni səsleyirəm, çağırıram, deyirəm, bəlkə şamın işığını görüb mənə tərəf qayıdasan. Sən isə addım-addım məndən uzaqlaşıb sıx dumanlıqlar içərisində itib yox olursan. Sonra əlimdə tutduğum şam da sönmür, ətraf zülmət qaranlığa bürünür. Çox dəhşətli yuxuydu, yaman qorxdum. Nə yaxşı ki, bunların hamısı bir yuxuymuş. Sevinirəm ki, sən yanımdasan, mənimpləsən...

Qadın baş barmağını dişləri arasına qoyub bərk-bərk sızaraq bir müddət fikrə getdi, sonra zərif çiyinləri titrədi. Yanağından süzülən göz yaşları yastığın üzərində nöqtə-nöqtə izlər buraxdı. Qadının göm-göy mavi gözləri bir anın içərisindəcə yam-yaşıl rəngə çaldı... Onu ovutmaq bir müddət çəkdi. Gözlərinin yaşı qurusa da hıçqırtıları hələ də kəsilməmişdi. Onun mavi rəngdə olan gözlərinin birdən-birə yam-yaşıl rəngə dönməsi kişini çaşırdı. O, ömründə birinci dəfəydi ki, belə bir mənzərəylə rastlaşırdı. Öz-özünə düşündü, necə olub ki, bu vaxtaca bir dəfə də olsun qadının gözlərinin rənginin dəyişməsinə fikir verməmişdir. Axı, onlar bir il oldular ki, bir-birlərini tanıyırdılar və bu vaxt ərzində dəfələrlə görüşmüşdülər. Sonra o anladı ki, yəqin qadını əvvəllər heç vaxt ağlayan görməmişdir. Kişi onun yanaqlarından süzülən göz yaşlarını silə-silə:

-Dəlisən, nədi, niyə ağlayırsan? Yuxuya görə ağlayırsansa, yuxular gerçək olmur, buna görə göz yaşları axıtmağa dəyərmə? - dedi.

Qadın handan-hana:

-Mən sənə yaman öyrəşmişəm. Heç kəs mənəni sən qədər başa düşməyibdir. Sən mənim arzuladığım insansan. Bilmirəm, bu ayrılığa dözə biləcəyəmmi?! Gülməli olsa da, deyəcəyəm, deyəsən sənə vurulmuşam. Amma özüm də bilmirəm, niyə axı belə olur, çox vaxt sevənlərin qismətinə ağıllı tanışlıq, dəlicəsinə sevmək və sonu peşimançılıqla qurtaran ayrılıq düşür?.. Niyə?!.. -təəssüfləndiyini bildirdi.

- Biz ki, ayrılmırıq, bu səfeh fikirlər hardan ağlına gəldi? Mən səni heç vaxt unutmay-

acağam, - deyə kişi sanki and içirmiş kimi kəkələdi.

Qadın başını bulayıb xəfifcə gülümsədi.

-Gün keçirtdiyən qadınların hamısını bu cür vədlər verirsən?

-Yox, bu sözlər təkcə sənə aiddir, inan!

-İnanmıram.

-And içim?!

-Yox!..

-Niyə ki?

-Ona görə, o qədər and içənlər olub ki...

-Məni onlara qatırsan?

-Yox, sən bir az fərqlisən. Amma onların içərisində səndən də yaxşı and içənlər olub.

-Bəs, sonda nə olub?

-Sonda?!.. Sonda növbəti and içən kişiylə tanış olanacan gözləmişəm və hər şey təzədən başlayıb. -Bəs, onda niyə aldanırsan?

-Nə bilim, xoş sözlərə, artıq öyrəşmişəm. Təsvəvvür edirsən, evində xanımına bircə yol xoş söz deməyə, ona nəvaziş göstərməyə birisi, hər sözümə can deyir, nəvaziş göstərir, bunun nəyi pisdirdi ki? Bax, elə birisi sən, de görüm, arvadına sonuncu dəfə nə vaxt can demisən?

-Xatırlamıram! - deyə kişi gözlərini döydü.

-Hmm... Bax, buna varam. Onda de görüm, bu iki gündə mənə neçə yol "can" demisən, hə?

Kişi susub cavab vermədi.

-Susursan? Onda mən deyim, - deyə qadın barmaqlarını qatlamağa başladı. O, barmaqlarını bircə-bircə qatlayaraq ovcuna yığdı. Sonra hər iki əlini düyünlənmiş şəkildə kişinin gözləri önünə tutub dəli kimi bərkdən gülməyə başladı. Kişi başını aşağı salıb dərinə köks ötürdü. Qadın onun bu halını görüb: - Nə oldu sənə, mənki, zarafat etdim?.. Burda nə var ki, məgər düz demirəm?! Siz kişilər arvadlarınızdan savayı başqalarına həmişə yalvarmısınız. Bəlkə, bunu da yalan deyirəm? Bax, elə götürək mənim keçmiş ərimi. Onunla birgə yaşadığımız müddətdə elə gün olmazdı ki, məni söyüb, təhqir etməsin. Bütün əzab-əziyyətini çək, amma bircə kərə də xoş söz eşitmə. Amma bilirdim ki, o, məndən də aşağı olanların ayaqlarını öpməyə belə hazırdır. Biz qadınlar hissiyatlıyıq, hər şeyi bilirik. Qadınların bildiyini siz kişilər dərk edə bilməzsiniz. Axırı iş o yerə gəlib çatdı ki, mən ona xəyanət edim. O bunu bildi. Çünki qadının pis yo-

la düşməsinə hamıdan əvvəl onun öz əri hiss edir. Söyürdü, döyürdü, artıq heç vecimə də deyildi. Çünki o söyürdü, bir başqası mənim nazımı çəkirdi. Bir müddət sonra ərimdən tamam ayrıldım. İndi peşiman da deyiləm. Nə edim, mənimki belə gətirib. Səndən bir şey soruşum, amma düzünü de, arvadından qorxursan?

-Yox! - deyə bayaqdan susan kişi dərhal cavab verdi.

-Yalan deyirsən. Əgər qorxmursansa, götür telefonu ona zəng vur, de ki, iki gündür bir qadınla gecələyirəm. Al, bu da telefon, zəng vur görüm.

-Dəlisən, nədir, heç belə iş olar?

-Niyə olmur ki, qorxmursansa danış da.

-Mən həyat yoldaşımdan qorxmuram. Sadəcə olaraq, ona hörmət edirəm.

-İki gündür başqa qadınla gün keçirirsən, o da oturub sənin yolunu gözləyir, budurmu sənin ona hörmətin? !... Niyə susursan? Elə bilirsən, sənin qadının ona xəyanət etdiyini bilmir. Bilir, özü də çox gözəl bilir. Amma ondan qorxduğun üçün o hər şeyi sənə güzəştə gedir. Bax, elə evdə olmayacağıın bu iki gün üçün allah bilir nələr uydurmusan ona. Qayıdandan sonra da hələ hansı hala düşəcəyini, artistlik edib özünü hansı rola salacağıın da məlumdur. Məgər bu qorxunun əlaməti deyilmi? Ağıllı qadınlar özünün və balalarının gələcəyi naminə ərlərinin bu cür əclaflıqlarına göz yumub dözürlər. Dözürlər ki, ailələri dağılmasın, mənim kimi başsız qalmasınlar. Onlar yaxşı bilirlər ki, bir gün o kişi qulağı və quyruğu kəsik it kimi sümsünə-sümsünə yenə də öz yuvasına dönəcəkdir. Deyir, ilan nə qədər əyri-üyrü sürünsə də, yuvasına girəndə düz girər, - eşitmisən?

-Elədir, düz sözə nə deyəsən, - deyə kişi pərt halda cavab verdi. - Amma bunları mənə deməkdə məqsədin nədir?

-Heç, sənin qadınına yazığım gəldiyi üçün deyirəm. Amma məni bir sual maraqlandırır, görəsən səni ona bağlayan nədir? Bəlkə, sən bunu səbəbini söyləyəsən.

-Bilmirəm! - deyə kişi astaca cavab verdi.

Qadın başını buladı.

-Mən deyimmi?

Kişi başını tərپətdi.

-Sənin qadının ağıllı qadındır. Ərinə güzəşt

edən qadınların hamısı ağıllıdılar. Mən keçmiş ərimə heç vaxt güzəştə getmədim, düşündüm ki, mən də insanam, mənim də onun kimi qürurum var. Niyə onun yanında qürurumu aşağı salmalıyam, əyilməliyəm? Nə olsun ki, o kişidir, mənim ərimdir? Bax, indi hər kəsə güzəştə gedirəm və hamının yanında da qürurumu görürsən də?... - deyə qadın hıçqırdı.

-Niyə belə deyirsən sən ki?...

Qadın onun sözünü ağızındaca kəsərək əlini havada yellədi:

-Mən ki, hamı tərəfindən sevilirəm, hər kəs məni bağrına basır, əzizləyir, xoş sözlər deyir, öz şəhvtələrini söndürənəcən canlarını da mənə qurban deyirlər, bunu demək istəyirsən mənə? Mən ki, bunları bilirəm. Bu yalan və çeynənmiş sözlərdən, artıq iyənirəm. Bu sözləri təkrar-təkrar eşitməkdən bezmişəm. Deyilənlərin içərisində heç olmasa bir yeni söz, fərqli bir şey eşitmə, bəlkə də bir azca təskinlik taparam. Amma... Hə isə... Siz kişilər hamınız bir bezin qırağısınız. Deyir, ilan ağına da lənət, qarasına da...

... Səhər yır-yığış edib oteldən çıxanda kişi stolun üstündə düşüb qalmış otel qəbzini götürüb qapının ağızındakı zibil qutusuna atmaq istədi. Qadın astaca:

-O qəbzi mənə ver! - dedi.

-Neynirsən? - deyə kişi xəfifcə gülümsədi?

-Özümdə saxlayacağam... Qoy, yadigar qalsın...

-Otel qəbzindən nə yadigar, ondan yadigarmı olur?!

-Sənə elə gəlir, - deyə qadın kişinin əlindəki əzilmiş otel qəbzini alıb, ovcunun içinə qoydu və bir neçə dəfə sığallayaraq onun əziyini düzəltməyə çalışdı. Sonra dərindən köks ötürərək: - Bu otel qəbzlərindən məndə çox var, lap çox... Mən onların hamısını saxlayıram. - Otel qəbzlərindən yadigar olmur, düz deyirsən. Amma baxır kimə... Təssüflər olsun ki, hər bir qəbz mənə qəlbində və həyatımda buraxdığı görünməyən izləri var. Mənim bu mənasız həyatım, kimlərin sə mənalı həyatının boşluğunu doldurmaq üçün, yaşadığımız bu oteldə bizə icazə üçün yazılan iki günlük otel qəbzi kimidir. Onu tullamaq da olar, yadigar saxlamaq da...



## ƏLİ ŞİRİN (ŞÜKÜRLÜ) SAYAD

### *şair və aktyor*

deməli belə: mən bayılda yaşayıram,  
ikimərtəbəli evin birinci mərtəbəsində.  
pilləkənlə qalxıram yaşadığım mənzilə,  
pilləkənlə də enirəm.  
şeir yazır, elmlə baş qatıram.  
hər qalxıb-enmədə həm azalır,  
həm də çoxalırım. bilirsiniz niyə? -  
axı yaşamaq daha çox itirməkdə əslində.

qalxırsan, sonra enirsən.  
enirsən, sonra da qalxırsan.  
təzədən enirsən...  
və təsviri sinisoid əyrisinə bənzəyər,  
lakin və lakin enmələr  
hardasa qalxmaları üstələ;  
nə vaxtsa çevrilib düz xəttə  
enmə əyrisi yerlə bərabər olar -  
həyat kardioqraması çəksən şəklini.

o isə aktyordu.  
həm də rejissorluq edir.  
mənzili yasamalda doqquzmərtəbəli evin  
yeddinci mərtəbəsində.  
əsasən liftlə qalxıb-enir mənzilinə.  
amma nə də olsa  
o da qalxıb-enər daima.

neçə ildi dostluq edirik.  
oturub bəzən  
uzun-uzadı söhbət edirik  
şeyrdən, sənətdən və zəmanədən.

neçə ildi ayr-ayrı mənzillərdə yaşasaq da  
ikimiz də"eyni yolu gedirik  
Zaman kişi" ilə əl-ələ.  
mənim saçım ağarır get-gedə,  
onun saçı tökülür.

amma bir məsələ var - çox qərribədi;  
hər dəfə ayr-ayrı insan olaraq  
fərqimiz barədə düşünərkən  
ağıma ilk gələn bu fikir olur:  
o, liftlə qalxıb-enir mənzilinə,  
mən pilləkənlə.

### *əzab və həqiqət - dolu piyaləsən, boşal!*

Yuxusuz gecələrin əzabı olur doğrusu,  
amma bəzi həqiqətləri də anlayıram belə gecələrdə.  
Demə, həqiqət əzablar arasından boylanarmış daima.  
Əzab və həqiqət axtarışının  
doğurduğu sentimental hislərdən  
söz açmaq fikrim yoxdu -  
bunu klassiklərimiz çox gözəl bacarıb vaxtında;  
indi klassika əsiri müasirlərimiz də  
öhdəsindən gəlirlər qismən olsa da.

Anlayıram ki, həqiqət və ədalət hissi  
məsələyə münasibətindən asılıdır hər kəsin,  
yəni sırf subyektiv.

Düşünürəm bəzən  
çox vaxt layiq olduğumu verməyiblər mənə.  
Amma... adamın layiq olduğu  
və layiq olmadığı bir şey yox bu həyatda.  
Ala bildiyi və ala bilmədikləri var;  
yanaşı iki çoxluq -  
təxminən 8 rəqəminə bənzəyən.  
Cəmi bir addım! - dərhal o birindəsən.

Qədim filosofların  
əzabdan qurtulmağa aid bir resepti var:  
Dolu piyaləsən, boşal!

Qurtul istəklərdən və yenidən dol -  
təmənnəsiz seyr et dünyanı,  
seyr et təmiz idrakla.

Dəniz sahilində  
balıq tutulan məkana yaxınlaşıb,  
əvvəlcə xırda balıqlara baxdım,  
sonra balıq tutan adamların üzünə.  
Balıqlar ölü idi artıq,  
tilovuna xırda balıqlar düşən adamlar əsəbi.

Sahil boyu davam etdim yoluma  
boşalıb, bomboş olub - ağ vərəq misali  
və yenidən dolmaq arzusu ilə.  
Xəyalımda hansısa ağappaq  
bir Məkandan qovurdular məni təkidlə:  
"Get, get öz Məkanına, sən  
istəklərçün doğulan məxluqlardansan!"

Əsəbi üzləri,  
Məkanından ayrı düşən xırda balıqları  
xatırladım bir anlıq;  
gedirik də onsuz da,  
elə gələndən gedirik də daima.

Davam etdim yoluma  
boşala, boşala...  
azala, azala - azala,  
azala misqal-misqal anbaan.

Boşalan yerləri yeni istəklər tutur,  
ağ vərəqə yeni-yeni arzular  
yazılırdı tədricən.

### *şair-filosof*

şair poetik düşünən filosofdu -  
deyir Haydeger.  
mən də düşünürəm neçə illərdi:

yaranan nə varsa -  
tələbdən doğar,  
şekli əks olunur düşüncədə,  
sonra yavaş-yavaş istəyə dönər.

həyat var a - asta-asta ölümdü  
elə düşünsən dərinə,  
düşünsən dərinə  
sevgi - bir az da nifrətdi,  
nifrət - bir az sevgi,

sevinc - bir az kədərdir,  
kədər - bir az sevinc,  
xoşbəxtlik - bir az bədbəxtlikdi,  
bədbəxtlik - bir az səadət.  
qələbə - məğlubiyyətdi həm də,  
məğlubiyyət - qələbə.  
(hər şey ifratda öz tərsinə çevrilər).  
elə çevrilər  
bir də görərsən sevinc kədərə dönüb,  
səadət acıya, qələbə məğlubiyyətə  
ya da tərsinə -  
odur ki, gəlin şükür edək tale verənə.

varolan - yox olandı,  
yoxolan - var olan.  
ölüm - həyatın davamı; yoxolma deyil,  
şüurun məhsulu -  
bu yerdə, deyərsən, səhv edər şüur.

şair - poetik düşünən filosofdu.  
mən də  
düşündüm, düşündüm, düşündüm...  
və şeir yazdım:

payız gəldi.  
saralan yarpaq  
elə həmə yarpaqdı,  
rəngini dəyişib sadəcə.

payız gəldi yenə də.  
saralan yarpaq  
endi budaqdan uçmaz uzağa.

### *otaqda qara milçək*

əsas olan qələbədi,  
həqiqət deyil! - eristik dialektika.  
daima qələbəyə canatım  
daimi məğlubiyyətə düçar edib bəşəriyyəti -  
anlayanda bu həqiqəti  
büsbütün itirir mənasını xoşbəxtlik anlayışı.  
xoşbəxtlik axtarmaq həyatda -  
bilirsiz bu, nəyə bənzəyir:  
zibillikdə çiçək axtarışına.

25 damcı valeriana  
azca su qatıb çəkdi başına  
azca dincəlsin keçib masa arxasına.  
şəffafıq işə qarışsa da  
dəf edə bilmir otaqda  
hökm sürən xoşagəlməz valerian qoxusunu.

iri qara bir milçək vızıltı ilə  
 çırpır özünü pəncərə şüşəsinə.  
 sonra qonur dibçəkdə  
 məyus dayanmış gül koluna.  
 qara milçək  
 heç yaraşmır sarı çiçəklərə -  
 bir yandan da  
 qələbə marşı kimi səslənən vızıltısı.

öldürmək istəmir - canlıdı axı!  
 açıb pəncərəni, çox səy göstərir  
 qovmaq üçün milçəyi bayıra.

əməlli-başlı mübarizə gedir  
 qələbə marşı çalan qara milçəklə  
 valerian içib  
 azca dincəlmək istəyən adam arasında.  
 qara milçək azadlığı əldən vermək istəmir  
 sarı çiçəklərin boylandığı otaqda,  
 adam hakimiyyət əzmini.  
 və milçəyin də, adamın da  
 öz həqiqəti var yəqin  
 qələbə uğrunda gedən bu mübarizədə.

inanırsız, xeyli vaxt keçsə də,  
 hələ də başa çatmayıb  
 hakimiyyət uğrunda gedən  
 bu global mübarizə.  
 sarı çiçəklərdən hər biri  
 təbəssümlə seyr edir bu mənzərəni  
 pəncərə önündə  
 əbədi məhkum olunduğu dibçəkdən.

### *tələsən adam bəyazlıqda*

tez-tez səhra görür -  
 başdan-başa bəyaz,  
 bomboz hüdudsüzluq  
 və o bəyazlıqda və hüdudsuzluqda  
 nə istəsə yarada bilir xəyalən.  
 nə böyük yaratmaq gücü varmış  
 boşluğa bürünmüş hüdudsuzluğun -  
 düşünür hər dəfə tez-tələsik.

yadına gələni  
 bir cəhəti var şeytanı sevindirən:  
 elə hey tələsir.  
 bəzən özü də bilmir niyə tələsir,  
 hara və kimə tələsir.  
 amma elə hey tələsir.

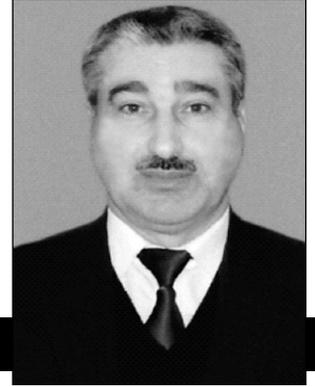
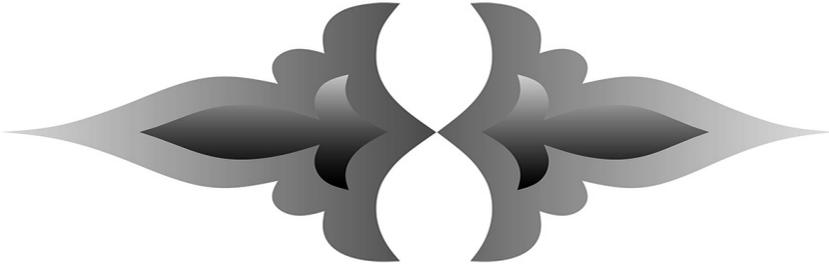
tələsir, deyəsən " heç nə üçün"  
 "heç hara" və "heç kimə".  
 tələsir və elə hey gedir.  
 gedir - hərəkətdə,  
 gedir dayandığı yerdə,  
 durduğu yerdə,  
 gedir sükunət halında, ətalətdə.

gənclik illəri idi;  
 gəminin göyertəsində,  
 düz dənizin ortasında  
 "gedək" - dedi  
 bir neçə yaş özündən böyük əmisi oğluna.  
 bilmədi hirsəndi,  
 ya gülməyi tutdu əmioğlunun.  
 "indi hara gedək,  
 burdan o tərəfə dənizdi" -  
 söylədi üzündə anlaşılmaz ifadə.  
 gəmiyə minəni neçənci "gedək" idi  
 deyirdi ona indi xatırlamır doğrusu.

düz otuz il sonra  
 düşünür kaş təkcə getməyi yox,  
 qayıtmağa da tələsərdi hərdən.  
 qayıtmağa - məkanlara,  
 zamanlara və adamlara.  
 qayıdıb dəyişə biləydi kaş bəzi hadisələri.  
 dəyişə bilsəydi, bəlkə də qərrib şəhərlərə  
 tez-tez üz almazdı  
 gəmidə bezdirdiyi əmisi oğlu  
 və qərrib şəhərlərin birində  
 yoluxmazdı ümitsiz xəstəliyə.

düşünür getməyi yox,  
 qayıtmağı da bacarmaq lazımdı  
 bəzən məkanlara,  
 zamanlara və adamlara  
 heç nə üçün olsa da belə.  
 qayıdıb doldurmaq lazımdı  
 kimsəsiz məkanları  
 zamanla və həndəsi ölçülərinlə,  
 sonra soyuq divarlara,  
 daşlara üz qoyub alın söykəyib  
 sıxmaq lazımdı gözlərini yaxşıca.  
 sıxmaq, için bomboş,  
 tərtemiz olana kimi  
 sıxmaq gözlərini, sıxmaq...

bəyaz, bomboz hüdudsuz səhra idi içi indi.  
 səhra - bomboş, bomboz, tərtemiz;  
 heç nədən, heç kimdən heç nə üçün  
 nə istəsən qur, yarat durmadan tələsik.



**CAMAL ZEYNALOV**

## UÇURUMUN KƏNARINDA

(hekayə)

**B**ir həftə olardı ki, onu palataya götürmüşdülər. Hospitala gətirilməsi isə on gün olardı. Vəziyyəti ağır olduğu üçün dörd gün reanimasiyada qalmışdı. Sağalmasına kimsənin ümidi yoxdu. Hətta, həkimlər də onun əməliyyatdan sağ çıxmasına əmin deyildilər. Çünki onun bədəni güllə və qəlpələrdən dəlik-deşik olduğuna görə "aşsüzən"i xatırladırdı. Həkimlər yaralının bədənindən üç güllə, iki qəlpə çıxarmışdılar. Amma bu hələ hamısı deyildi. Bədəndə, ürək nahiyəsinə yaxın yerdə daha bir güllə və baş nahiyəsində isə bir qəlpə qalmışdı. Həkimlər yaralının yaxınlarına demişdilər ki, bunları çıxarmaq çox təhlükəlidir. Həm də bu əməliyyatı daha sonralar - orqanizmin müqavimət imkanının müəyyən qədər artdığı bir vaxtda etmək mümkündür. Yəni xəstə özünü toparlamalıdır. Özü də bu əməliyyat Bakıda deyil, Türkiyədəki Gülhana Hərbi hospitalında edilməlidir.

Fəridin növbəti iynəsini vurmağa gələn tibb bacısı gülərək dedi:

-Qəhrəman, ziyarətçiniz var. Amma bu dəfəki ziyarətçi əvvəlkilərinə heç bənzəmir.

-Kimdir? - Fərid təlaşla soruşdu.

-Düzü, bilmirəm. Yəni, onu burada heç görməmişəm. Gələndə, özünüz görəcəksiniz. İndisə, ica-zə verin, iynənizi vurum, - deyə tibb bacısı şprisi və spirtli pambığı hazırladı.

Tibb bacısı iynəni vurmaq üçün Fərid üzünü üstə çevrildi və sağ əliylə pejamasını azca aşağı çəkdi. Qız iynəni vurarkən həmişəki kimi, Fərid yenə də "uf!" dedi. Qız isə onun bu ufuldmasını görüb soruşdu:

- Qəribədir, bədəninizdən bu qədər güllələr,

qəlpələr çıxarılıb, ancaq bircə dəfə də olsun belə onların ağrısından səsinizi çıxartmamısınız. Bəs nədən kiçik bir iynədən bu qədər ufuldayıb, siz layırsınız? Mən ki, iynə vurarkən sizi incitmirəm.

- Sevinc xanım, güllə, qəlpə və iynə ayrı-ayrı şeylərdir. Çünki döyüş meydanında insan güllənin ona nə vaxt dəyəcəyindən xəbərsiz olur. Bu anı olur və sən həmin vaxt heç bir şey hiss etmirsen. Ağrılar sonradan başlayır. İynənin vurulması vaxtını və ağrısını gözləyirsən. Ona görə də özümdən asılı olmadan, instink olaraq ufuldamaq məcburiyyətində qalırım. - deyə Fərid tibb bacısına qı-saca izahat verdi.

-Yaxşı, xanımı daha gözlətməyim, çıxıram. Bir şey lazım olsa, başının üstündəki düyməni basarsan, - deyə tibb bacısı palatayı tərk etdi.

\*\*\*

Sevinc Fəriddən xoşlanırdı. Fəridin döyüşlərdə göstərdiyi qəhrəmanlıqlar, şücaətlər barədə dostları danışarkən eşitmişdi. Amma bu xoşlanmadan Fəridin xəbəri yoxdu...

Sevinc palatayı tərk etdikdən sonra Fəridi maraqlı hissi bürüdü. Onun gözləri ziyarətinə gələn xanımı görməyə tələsdi. Bu zaman qapı açıldı, əlində gül dəstəsi olan və çiyinlərinə ağ xalat atılmış bir xanım palataya daxil oldu. Fərid bu xanımı tanımadı.

-Salam, Fərid. Sənin döyüşdə ağır yaralandığımı yuxumda gördüm. Durub rayondan birbaşa Bakıya gəldim. Amma hansı xəstəxanada yatdığını məhəllənizdəki uşaqlardan öyrəndim. - Qız gülə-gülə Fəridin çarpayısına yaxınlaşdı.

Fərid isə bu qızı tanımaq üçün hələ də beynini

qurcalayırdı, ancaq bir yerə varə bilmirdi. Qız, Fəridin ona diqqətlə baxdığını, lakin tanımadığını yəqin etdikdən sonra dedi:

-Necə, yəni məni tanımadınmı? Mənəm də, Sevil. İki il bundan öncə həyatımı xilas edən, yenidən dünyaya qaytaran və məni yuvarlanmaqda olduğum uçurumun kənarından qurtardığınız həmin Seviləm.

Fərid bu dəfə də bir şey anlamadı. Ola bilsin bunların hamısı "narkoz"un təsirindəndi. Sevil Fəridin onu, doğrudan da, tanımadığını görüb, əlavə məlumatlar verməli oldu. Belə ki, Sevil ona ilk tanışlıqlarını, yeri olmadığından, həmin o axşam onlarda gecələməsini, qəfil sancılmasını və həmin axşam onu xəstəxanaya aparmasını xatırlatdı. Bütün bunlardan sonra Fəridin beyninin üzərinə sərilmiş dumanlı pərdə sanki çəkilməyə və o, bu qızla yaşadığı on günlük macəralarla dolu anları yavaş-yavaş xatırlamağa başladı...

Məsələ beləydi: Bir gün Fərid məşqdən çıxıb evə gələrkən binanın qarşısında qardaşı Rüfəti bir qızla gördü. Ona bərk acığı tutdu. Onlar eyni bina da, ancaq ayrı-ayrı girişlərdə yaşayırdılar. Rüfət evli idi, iki uşağı da vardı. Yaşca o, Fəriddən böyükdü. Rüfətin bu hərəkəti Fəridi bərk qəzəbləndirmişdi. Buna görə də elə qızın yanındaca ona irad tutaraq bildirdi: "Rüfət, bu sənə heç yaraşır-mı?! Sən axı, evli adamsan. Sənubər rayondan gələndən sonra bundan xəbər tutsa, ona nə cavab verəcəksən? Ayıb deyilmi? Niyə nəslimizin adını batırırsan? Sənin bu hərəkətin hamımıza utanc gətirir. Qonşulardan, tanış-bilişdən heç utanmırsanmı? Hələ bibimi demirəm. O, sənin bu hərəkətindən xəbər tutsa, qiyamət qoparacaq".

Rüfət özündən kiçik qardaşına and-aman etdi ki, onun bu işdə heç bir qəbahəti yoxdur. Sadəcə olaraq, qıza kömək etmək istəyirdi. O, metrodan çıxıb evə gələrkən qızın özü onunla tanış olmaq istəmişdi. Qız Rüfətə rayondan gəldiyini və gecələməyə yerinin olmadığını bildirmişdi. O da xeyirxahlıq əlaməti olaraq, həm də uşaqların evdə olmamasından istifadə edərək gecələmək üçün onu evinə gətirmək istəmişdi. Bu işdə onun pis bir niyyətinin olmadığını qardaşına isbat etməyə çalışdı. Ancaq qardaşının iradından sonra Rüfət qızı binanın həyətinə buraxaraq, pərt olmuş halda mənzilinə getmişdi. Sonra Fərid də qıza çəpəyi nəzərlərlə baxaraq yuxarı qalxmışdı. Amma on dəqiqədən sonra axşam çörəyi almaq üçün həyəətə düşən Fərid qızın hələ də Rüfətgilin "bloku" ağzında dayandığını gördü. Bu dəfə Fərid qıza yaxınlaşıb ondan niyə çıxıb getmədiyini soruşdu. Qız utana-utana dedi:

-Bir az bundan öncə tutulub qaldım. Nə deyəcəyimi bilmədim. Amma biləsən ki, qardaşınızı

nahaq yerə danladınız. Onun heç bir günahı yoxdu. Mən özüm onunla tanış olmaq istədim. Rayondan gəlmişəm, Bakıda tanıdığım kimim-kimsəm yoxdu. Bu şəhərdə birinci dəfədir ki, oluram. Qardaşından bir gecəlik qalmaq üçün yer xahiş etdim. O da ailəsinin rayonda olmasını əsas gətirərək, bir günlük müsafir kimi onun evində qalmağıma razılıq verdi.

-Bəs tanımadığın şəhərə nə üçün gəlmisən? Tanımadığın bir oğlanla bir yerdə gecələməyini necə anlamaq olar? - Fərid şübhə dolu nəzərlərlə qıza baxdı.

-Bəzi problemlərim var, onun üçün şəhərə gəldim. Amma gördüm ki, bu şəhər ona yad olan adamları heç də yaxşı qarşılamır. Hə, onu da deyim ki, adım Sevidir. - Qız məyus halda cavab verdi.

-Yaxşı, Sevil xanım, başqa gedəcək yeriniz doğrudan da yoxdursa, o zaman insanlıq xatirinə bir gecəlik qonağım olarsınız. Amma bir neçə dəqiqəliyə burada gözləyin, marketdən çörək alıb qayıdıram. - Fərid dedi.

Sevil güldü. Fərid ondan niyə güldüyünü soruşdu:

-Bəs qardaşınız Rüfət mənim sizdə gecələdiyimi bilsə, o zaman siz ona nə cavab verəcəksiniz? Bu doğrudan da gülməli çıxmırmı? - Qız dedi.

-Orasına hələ baxarıq. - Fərid iti addımlarla marketə tələsdi...

Fəridgilin ailəsi doqquz nəfərdən ibarətdi. Onlar dörd qardaş, üç bacıydılar. Fəridin bacıları və iki qardaşı ailə qurmuş, Fərid və ondan kiçik qardaşı isə hələ subaydılar. İki qardaşı və bacıları kənddə, iki qardaş isə Bakıda yaşayırdı. Fəridin bibisi də şəhərdə, onlara yaxın binada olurdu. Xuraman xanım tez-tez Fəridgilə baş çəkirdi. Atası Rəhim kişi Fəridin on yaş olanda xəstəlikdən dünyasını dəyişmişdi. Kənddə Rəhim kişini hamı xeyirxah, başqalarına canıyanan, hamının hay-harayına yetişən, çətin durumda olanlara, çıxılmaz vəziyyətdə qalanlara həmişə kömək əlini uzadan bir insan kimi xatırlayır. Onun kənd camaatı arasında yaxşı xətir-hörməti vardı, böyükdən kiçiyə hamı ona rəğbət bəsləyir, onu saya salır, imanlı, əsl Allah adamı kimi tanıyırdı. Kənddə onun sözü hamı üçün keçərli idi.

Bir dəfə ot biçini zamanı dəryazçılardan Məcid adlı bir kişini ilan sancır. Təcili türkcəyə edirlərsə də, bir işə yaramır. Kişinin əhvalının pisləşdiyini gören Rəhim vaxt itirmədən yenicə biçilmiş otlardan arabaya döşəyərək, Məcidi götürüb atı rayon mərkəzinə doğru mahmızlayır. O zamanlar hələ kənddə kimsədə maşın yoxuydu. Kənd camaatı alış-veriş üçün rayona atla, eşşəklə, arabayla gedib gəlirdi. Kənddən rayon mərkəzinə olan məsafə on kilometrdir. Həmin vaxt Rəhim kişi Məcidi vaxtında

həkimə çatdırmışdı. Bunu həkimin özü etiraf etmişdi. Və həkimlər vaxtında Məcidin həyatını qoruya bilmişdilər. Bu hadisəni kənddə hamı bilirdi. Deyirdilər ki, Rəhim kişi olmasaydı, Məcid indi yaşamazdı. Ondan sonra bir gün axşam süfrəsində Rəhim kişi övladlarına müraciətlə demişdi: "Uşaqlarım, indi söyləyəcəklərim qoy məndən sizlərə bir ata nəsihəti olsun. Hər şeydən öncə, xalqınızı, millətinizi, Vətəninizi sevin, torpağınızı qoruyun! Həyatda ləyaqətlə və şərəflə yaşamağa çalışın. Həyatda yaşadığınız müddətdə xeyir işlər görün, adamların köməyinə yetişin, çarəsizlərin əlindən tutun. Çünki xeyir iş tutmaq insanın ürəyinə toxtaqlıq və rahatlıq gətirir. Məhəmməd Peyğəmbərimiz (s.a.s.) xeyir iş barədə belə deyib: "Xeyir iş görməkdə inadkar olun." İnamlı və imanlı olun. Sizi Yaradana ibadət edin. Çünki ibadət ruhunuzu Allaha qovuşdurur. Çörəyinizi halal zəhmətinizlə qazanın. Çalışın ki, boğazınızdan haram loxma keçməsin. Övladlarınıza da haram yedizdirməyin. Əmanətə xəyanət etməyin, oğurluqdan çəkinin. Özünüzdən böyüklərə hörmət və ehtiram göstərin. Özünüzdən kiçiklərə yaxşı əməllərinizlə nümunə olun. Zinadan uzaq olun. Başqasının halalına ehtirasla baxmayın. Elm dalınca gedin. Bilikli və savadlı olun. Bilik ən çətin açılan qapıların açarıdır. Çalışın hər zaman həqiqəti söyləyin, hər işinizdə ədalətli olun. Çətin vəziyyətə düşüb, sizdən kömək istəyənləri məyus etməyin, onlara yardım edin. Kimsəni yarı yolda buraxmayın..."

Fəridgil atalarının nəsihətlərinə həmişə əməl etməyə çalışmışdılar. Ona görə də Fərid marketdən çörəyi alandan sonra Sevilə də götürüb evinə qalxdı. Artıq hava qaranlıqlaşmışdı, küçə işıqları yanırdı. Fərid evinə dəvət etdiyi müsafirə özünü sərbəst hiss etməyi tapşırırdı və idmandan gəldiyi üçün duş almaqdan ötrü hamama girdi.

Fərid hamamdan çıxandan sonra qız onun maykadan açıqca hiss edilən dolu bədəninə və əzələlərinə baxaraq soruşdu:

-Siz idmançısınız?

-Xeyr, idmançı deyiləm. Amma idmanla məşğul oluram. Bunu bağli olduğum məslək tələb edir.

-Onun necə məslək olduğunu bilmək olarmı? Çünki mən də idmanla məşğul olmaq istəyirəm. Amma kiminsə mənimlə məşğul olması gərəkdir. - Sevil gülərək Fəridə yaxınlaşdı və əli ilə onun əzələli qoluna toxundu.

-Siz doğrudanmı idmanla məşğul olmaq istəyirsiniz, yoxsa bunu sözgəlişi dediniz?

-Doğru sözümdür. İdmanla məşğul olmaq istəyirəm.

-Bu sizin nəyinizə lazımdır?

-Özünü müdafiə etmək üçün qız uşağına idman hökmən lazımdır.

-Eləsə, mən sizlə məşğul olaram. İndi isə bir şey yemək lazımdır.

-Yaxşı oldu. O zaman yeməkdən sonra dərhal idmana başlayırıq, eləmi?

-Sizin üçün necə münasibdir, elə olsun. - Fərid şam yeməyinə bir şey hazırlamaq üçün mətbəxə keçdi.

Şam yeməyindən sonra Fərid qıza özünümüdafiə üçün bəzi idman fəndlərini öyrətmək istədi. Belə ki, o, qıza ilkin olaraq sadə bir fənd işlətməyi qərara aldı. Fənd işlədərkən Fəridin əli yavaşca Sevilin sağ böyrünə toxundu. Bu zaman qız: "Vay, öldüm!" deyə bərkdən qışqıraraq yerə uzandı. Fərid qorxdı. Sevil isə əli ilə sağ tərəfini tutub qışqırmaqda davam edirdi. O, özünü itirmədən qızı qucağına götürüb aşağı düşdü, bir taksitutub onu yaxınlıqdakı tanış xəstəxanaya apardı. Burada Fəridin tanış həkimi vardı. Xəşbətlikdən bu axşam onun növbəsiydi. Həkim qıza baxan kimi xəstənin təcili əməliyyatxanaya götürülməsini tapşırırdı. Fərid isə dəhlizdə gözləməli oldu. Qırx-əlli dəqiqədən sonra Fuad həkim çıxdı və Fəridə qorxulu bir şeyin olmadığını söylədi. Qızın kor bağırsağıymış. Əməliyyatın uğurlu keçdiyini bildiren həkim Fəridi sakitləşdirdi...

Üç gündən sonra Fərid qızı xəstəxanadan çıxarıb yenə evlərinə gətirdi. Bir də üç gündən sonra tikişini sökmək üçün həkimin yanına aparacaqdı.

Fərid gündüzlər döyüşçü dostlarıyla idmanla məşq edir, axşamlar isə evə qayıdırdı. Xüsusi təyinatın uşaqları əsasən fiziki sağlamlılıqlarına ciddi fikir verirdilər. Fərid döyüşçü dostlarıyla birlikdə Ağdam, Goranboy, Ağdərə, Tərtər bölgələrində bir sıra mühüm tapşırıqları yerinə yetirmişdi. Növbəti tapşırıq Ağdamın Şelli kəndinə hücum edən ermənilərin qarşısını kəsmək və oradakı düşmən bölmələrini məhv etmək idi. Onlar iyirmi nəfər xüsusi təyinatlı dəstənin uşaqlarıyla əvvəlcə kəşfiyyata getmişdilər. Geri qayıdarkən ermənilərin mühasirəsinə düşürlər. Həmin mühasirədə Fərid on iki yoldaşını itirir. Mühasirədən yaralılarla birlikdə cəmi yeddi nəfər çıxa bilmişdi. Fərid yaralı yoldaşını çiyinə alıb sürünərkən arxadan həm yoldaşına, həm də özünə bir neçə güllə dəymişdi. Yoldaşı kürəyindəcə keçinmişdi, ancaq buna baxmayaraq Fərid onu da mühasirədən çıxara bilmişdi. Ölmüş yoldaşını uşaqlara təhvil verərək yenidən digər yaralı yoldaşını xilas etmək üçün geri qayıtmaq istəmişdi. Yoldaşları yaralı olduğunu Fəridə anlatsalar da, buna fikir verməmiş, digər yaralı dostunu qurtar-

maq üçün yenidən irəli can atmışdı. O, yoldaşlarından iyirmi metr aralanmışdı ki, yanında qumbara partlamışdı. Fərid yerə yıxılmışdı. Gözlərinə qaranlıq çökmüş, xəyalında son dəfə anasını xatırlamışdı. Anası ona həmişə xoşladığı üçün bişmiş südün üzünü verərdi. O, həm də soyuq aylarda anasının bişirdiyi çörəkləri təndirdən çıxardıqdan sonra qonşu uşaqlarla birlikdə ayaqlarını təndirə salladıqlarını, təndirin közünün altına kartof basdırmalarını, sonra da bişmiş kartofları əlləri yana-yana necə soyduqlarını, yay aylarında isə çayda balıq tutmaq üçün uşaqlarla gəndəlaş bitkisindən düzəltdikləri kolaz çəkmələrini xatırlamışdı...Yoldaşları elə bilmişdilər ki, Fərid ölüb. Lakin ona yaxınlaşanda nəbzinin hələ də vurduğunu hiss etmişdilər. Sonra döyüşçü dostları onu götürüb tez rayon xəstəxanasına aparmışlar. Amma vəziyyəti ağır olduğu üçün Bakıya göndərməli olmuşdular...

Artıq doqquzuncu gündü ki, Sevil Fəridin müsafiri idi. Qız sağalmışdı. Həmin axşam Sevil Fəridə göstərdiyi qonaqpərvərliyə və xeyirxahlığa görə minnətdarlığını bildirdi. Sabah qız rayona gedəcəkdi. Bu zaman qapı döyüldü. Fərid qapıya yaxınlaşıb gözlükdən baxdı və tələş içində dönüb Sevilə dedi: "Vay, yandım, bibimdir! Səni burada görəsə, mənə toy tutacaq..."

Xuraman xanım haradansa Fəridin evində yad bir qızın qaldığını öyrənmişdi. Ona görə də bu xəbəri eşidən kimi birbaşa qardaşı oğlunun qapısına dayanmışdı. Fərid qapı arxasında bibisini görən kimi qızı hamamda gizlətməyə çalışmışdı. Amma Xuraman xanım evə girən kimi Fəridin üstünə: "Hamı o, qancıq?! Hardadır o, fahişə?" deyərək əsəbi halda ucadan qışqırmağa başlamışdı. Qardaşı oğlu ona mane olmağa çalışmış, ancaq bibi əliylə qoymuş kimi qızı tapıb saçından tutaraq onu hamamdan çıxarmış və döyücləməyə başlamışdı. Birdən Fəridin yadına nəsə düşmüşdü və ucadan bağıraraq demişdi: "Bibi, qız yaralıdır! Ona toxunma! Onu burax! Əməliyyat olunub. İndi yarasının tikişi açılacaq!"

Bu sözdən sonra Xuraman xanım qızı rahat buraxdı. Fərid bibisini sakitləşdirdi və əhvalatı olduğu kimi ona anlatdı. Bibisi Fəridi sona qədər dinlədikdən sonra: "Fərid, bu sənə heç yaraşmır. - dedi. - Sən ki ağıllı oğlansan. Sənin küçə qadınlarıyla nə işin var? Bizim adımız-sanımız var. Gör, bir sən kimin oğlusan?"

-Bu qızı sabah tezdən rayona yola salırsan. Daha başqa bir söz eşitmək istəmirəm.

-Yaxşı, bibi. Mən Sevilə sabah rayonlarına yola salacağam. - Fərid bibisini əmin etdi.

Ertəsi gün Fərid Sevilə avtovağzala gətirdi, ona bilet aldı, əl çantasına bir az da yolxərci qoydu və dedi:

-Yaxşı ki, bizim kimi adama rast gəlmisiniz, yoxsa şorgöz kişilər sizi çoxdan kirlətməmişdilər. Məsləhətim odur ki, bir də şəhərə gəlməyin.

Bu hadisədən iki il keçəndən sonra indi həmin qız yenidən Fəridin qarşısında dayanmışdı. Fərid gülümsəndi:

- Bəs bu dəfə nədən gəldiniz?

-Sizə bir təşəkkür borcum vardı, onun üçün gəldim. O zaman sizə minnətdarlığımı bildirməyə macal olmadı, həm də buna bibiniz imkan vermədi. Bu gün mən sizə hər şeyi səmimi şəkildə etiraf edəcəyəm. Hər şeydən öncə, onu deyim ki, siz mənim xilaskarımsınız. Bu barədə evdəkilər də bilir. Siz mənim həyatımı qurtarmısınız. Məni pis yola düşməkdən çəkindirmisiniz. Namusumun ləkələnməsindən qorumusunuz! Siz məni həyatın dibinə yuvarlanmaqdan xilas etmişsiniz. İndi nişanlanmışam. Bu yaxınlarda toyum olacaq. Çox istərdim ki, toyumda qardaş əvəzi olaraq siz də iştirak edəsiniz. Çünki mənim həyatda qardaşım olmayıb. Bir qardaş kimi gəlin köçərkən xeyir-duanı sizdən almaq istərdim. Biz ailədə üç bacı olmuşuq. Bizi anamız böyütmüşdü. Atamız qız uşağı istəmədiyini üçün bizi atıb birdəfəlik harasa gedib. Mən o zaman Bakıya niyə gəldiyimi sizə indi anladacağam. Evdə olarkən sağ tərəfimdən tez-tez ağrılar tuturdu. Bir dəfə ələcsiz qalıb anam məni kənd həkiminə apardı. O, mənə baxıb dedi ki, məndə "apendisit"dir. Təcili əməliyyat olunmalıdır. Yeməyə çörəyi güclə tapırdıq. Əməliyyata pulu hardan tapacaqdıq. Buna görə də anama və bacılarıma yük olmaq istəmədim. Bakıya gəldim. Fikrimdə tutmuşdum ki, rastıma çıxan hər hansı bir oğlanla tanış olum. Onunla yatarkən birdən qışqıraraq qəsdən böyrümü tutacağam. O da istər-istəməz məni xəstəxanaya aparacaqdı. Və "apendisit"im olduğu məlum olacaqdı. Beləliklə, həmin adamın hesabına əməliyyat olunacaqdım. Yaxşı ki, Allah qarşıma ilk olaraq RUFƏTİ və sizi çıxardı. Sizin kimi namuslu, qeyrətli adamlar qarşıma çıxmasaydı, kim bilir həyatım indi necə olacaqdı. Siz Allah təklifimi və dəvətimi qəbul edin. Məni qırmayın. Sizin kimi qardaşın xeyir-duasına indi həqiqətən də çox ehtiyacım var. Necə olursa-olsun qardaş bacısının xoş günündə onun yanında olmalıdır, elə deyilmi?!

Fərid Sevilin son cümləsindən keçə bilmədi. Və gülərək: "Narahat olma. Sizə xeyir-dua verib, ər evinə bir qardaş kimi mənə yola salacağam, bacım!" dedi.



## ADİL AĞAZADƏ

### *Fələk*

Quru müqəvvayam, duyğusuz, cansız,  
Mən səni bilməzdim belə amansız.  
Salıb ortalığa tarsız, kamansız,  
Məni ələ salıb oynadan fələk.

Xəyalım göylərə pərvaz eylədi,  
Günəşə, ulduza salam söylədi.  
Əqlimi, huşumu, gör bir neylədi?  
Qoydu məsxərəyə hər nadan, fələk.

Düşünən beyindir, duyan ürəkdir,  
Düşünən başlara meydan gərəkdir.  
Yaxşını, yamanı yazan mələkdir,  
Cəhənnəm qazanın qaynadan fələk.

Yaram çox dərinidir nadan əlindən,  
De, kim fayda gördü pis əməlindən?!  
Baş aç bilsəm də fitnə-felindən,  
Yaranın qaysağın qopardan fələk.

Adiləm, yadlara başım əyilməz,  
Torpağım əyilməz, daşım əyilməz.  
Quru budaqlarım, yaşım əyilməz,  
Belə yaranmışam anadan, fələk.

### *De gəlsin*

Yadlar qismətimi havada qapdı,  
Nadanlar atını sinəmdə çapdı.  
Elə zənn etmə ki, xoşbəxtlik tapdı,  
Tanrı, betər zülmün varsa, de gəlsin!

Sinəmi gərmişəm hər cürə hər bə,  
Vursa, namərd vurur arxadan zərbə.  
Naləm yayılıbdır Şimala, Qərbə,  
Tanrı, betər zülmün varsa, de gəlsin!

Tətiyi çəkməyə yoxsa taqətim,  
Düşməni kül edər odlu nifrətim.  
Yığılıb, dağ olub dərdim, möhnətim,  
Tanrı, betər zülmün varsa, de gəlsin!

Nə zinət topladım, nə də var-dövlət,  
Amalım olubdur haqla ədalət.  
Gözümə ox olub batır ədavət,  
Tanrı, betər zülmün varsa, de gəlsin!

Binə qurdum, tez söküldü, neyləyim?  
Gözlərimdən nur çəkildi, neyləyim?  
Dış töküldü, bel büküldü, neyləyim?  
Tanrı, betər zülmün varsa, de gəlsin!

Hər bir yerdə mən nəfsi tox dolandım,  
Min tənənin alovunda qalandım.  
Bu fani dünyada, demə yalandım,  
Tanrı, betər zülmün varsa, de gəlsin!

Ana vətənimin vurğunu oldum,  
Yollar çox uzundur, yorğunu oldum.  
Əzablar içində saraldım, soldum,  
Tanrı, betər zülmün varsa, de gəlsin!

Bir üzü ağ dünya, bir üzü qara,  
Nadanlar əlində qaldım avara.  
Ayağım qandallı, sinəmdə yara,  
Tanrı, betər zülmün varsa, de gəlsin!

Ağlar qalib Cıdır düzü, Qarabağ,  
Nalə qövr eyləyir köksümdə bu dağ.  
Ünvanım məlumdur, gəl, etmə soraq,  
Tanrı, betər zülmün varsa, de gəlsin!

Dağılıbdır məzlumların yuvası,  
Zəhər dadır bu torpağın havası.  
Qarşıdadır haqq-ədalət davası,  
Tanrı, betər zülmün varsa, de gəlsin!

### *Sinəmin üstündə yeriyən dünya*

Sinəmin üstündə yeriyən dünya,  
Pərgü qədəmlərin ağırlaşdır.  
Gözlərim önündə əriyən dünya,  
Dözmürəm, dərd-sərim aşib-daşıbdır.

Çatmır qulaqlara haqqın sədası,  
Artır gündən-günə əzab-əziyyət.  
Ürək bulandırır nadan ədası,  
Yaman cılızlaşmış xəstə cəmiyyət.

Dünya yağrulubdur, qüssədən, qəmdən,  
Bu Yer məhvərindən ayrılacaqdır.  
Xəstə körpələr də dərdədən, sitəmdən,  
Atasız, anasız tək qalacaqdır.

Harın adamlarda insaf qalmayıb,  
Haqsızlıq haqq alıb gedir dünyada.  
Tanrı ömrümüzə nəzər salmayıb,  
O da daş ələyir, düşmürük yada.

Bu necə taledir, biri gülürüz,  
Biri gecə-gündüz qan-yaş ağlayır.  
Gəl, bu zəmanədə ağırlara döz,  
Min bəla kükrəyib sinə dağlayır.

Nifrətin hüdudu qələmə gəlmir,  
Coşğun çaylar kimi həddini aşır.  
Əl açan ananın gözləri gülmür,  
Dəli-divanə tək əqli dolaşır.

Zülümlər əlindən cana doymuşuq,  
"Ya ölüm, ya olum" deyirik daha.  
Açılan silahı yerə qoymuşuq,  
Ümidlə baxmırıq artıq sabaha.

Bu dərdin əlacı səngərdir ancaq,  
Məni haraylayır Azərbaycanım.  
Üçrəngli bayrağı Şuşada sancaq,  
Məni oğul sayır Azərbaycanım.

Sən, ey Vətən oğlu, silaha sarıl,  
Bu gün hücum əmrin mən verəcəyəm.  
Ey insan, ya yaşa, ya da ki, yarıl,  
Döyüşə birinci mən gedəcəyəm.

Sinəmin üstündə yeriyən dünya,  
Pərgü qədəmlərin ağırlaşdır.  
Gözlərim önündə əriyən dünya,  
Dözmürəm, dərd-sərim aşib-daşıbdır.

### *Qəzəbim özümə qəbir qazacaq*

Nifrət "mənəm-mənəm" deyən kəslərə,  
Aqilin yanında at oynatma sən.  
Baxma şübhə ilə aydın səhərə,  
Hər yoldan ötənə, gəl daş atma sən.

Haqqın nə olduğun bilmədin, neynim,  
Lazım olan yerdə gülmədin, neynim.  
Abır-ismətin yox, ölmədin, neynim,  
Qəflət yuxusundan ayıl, yatma sən.

Qalib gələcəyəm haqq döyüşündə,  
Saxtadır baxışın, həm gülüşün də.  
De, kimə lazımdır boş gülüşün də?  
Adam ol, əhvalı, gəl qaraltma sən.

Haram tikə ilə alışmaz ocaq,  
Sərvət toplasan da hey qucaq-qucaq.

Əməlin özünə qəbir qazacaq,  
Namusu, qeyrəti, arı satma sən.

Mələklər çiyində qoşa dayanıb,  
Cəmləşdir özünü, haqqın oyanıb.  
Demə ki, bu cismin alışıb-yanıb,  
Mərdlər meydanında ara qatma sən.

Unutma, bu yerdə haqqın səsiyəm,  
Bülbülün, Seyyidin xoş nəfəsiyəm.  
Qarabağ düzünün şikəstəsiyəm,  
Nadan, qaşlarını belə çatma sən.

Şöhrətin, qüdrətin elə bəllidir,  
Demə ki, sözlərin bir təsəllidir.  
Bir el, bir əl deyil, milyon əllidir,  
Küfürə, böhtana belə batma sən.

Qəzəbim özümə qəbir qazacaq,  
Hələ çox nadanlar yolun azacaq.  
Həyatın gərdisin Adil yazacaq,  
Başqa bir əndazə heç yaratma sən.

## *Dünya*

Ürək deyil, gedən quru bədəndi,  
Bu ağrılar, üzüntülər nədəndi?  
Zaman ki, var, haqq-hesabı güdəndi,  
Nə veribsə, bil ki, alandı dünya.

Hərə öz atını oynatdı, getdi,  
Güclü gücsüzlərə sitəmlər etdi.  
Haqsızlıq boy atdı, ədalət itdi,  
Nadanlar əlində talandı dünya.

Gül-çiçək bitirdi bu ana torpaq,  
Qədrini bilmədi naxələf, qorxaq.  
Dönsə də XƏZANa hər yaşıl yarpaq,  
Yenidən cah-cəlal salandı dünya.

Haqq sahibi heç vaxt haqqı itirməz,  
Haram tikə halal bəhrə gətirməz.  
Ulu torpaq bu minnəti götürməz,  
Kim deyir fanidi, yalandı dünya?!

Biz də bir qonağıq, gələn gedəcək,  
Ağlar ağlayacaq, gülən güləcək.  
Ay Adil, bir zaman sonun gələcək,  
İsrafil surunu çalandı dünya.

## *Yavaş-yavaş*

Zəhmətə qatlaşsa insan övladı,  
Artar gündən-günə ağzının dadı.  
Hörmətlə çəkilər hər yanda adı,  
Əyilər önündə dağ yavaş-yavaş.

Gözlərim yol çəkir, yorğundur, yorğun,  
Bil ki, görkəminə olmuşam vurğun.  
Məndən nə umursan, de, nədir sorğun?  
Salma gözlərimə ağ yavaş-yavaş.

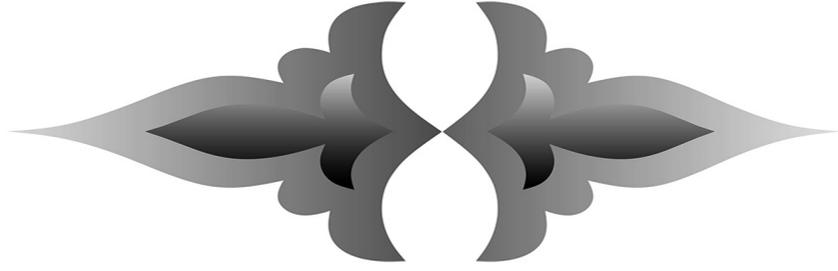
Deyirəm, incə bel, nazına qurban,  
Şirin avazına, sazına qurban.  
Qızıl payızına, yazına qurban,  
Çəkmə ürəyimə dağ, yavaş-yavaş.

Dərdimə məlhəmdir bir şirin sözün,  
Ömrümə işıqdır nur saçan üzün.  
Qoy mənsiz ötməsin gecən-gündüzün,  
Nubarın yetirsən bağ, yavaş-yavaş.

İsti qarşısında sərin bulaq ol,  
Kimsəsiz tapanda, arxa-dayaq ol.  
Ömrünə-gününə vüqarlı dağ ol,  
Sərinlik bəxş eylə, yağ, yavaş-yavaş.

Mənə qanad versin saf məhəbbətin,  
Duyum bu sevginin xoş səadətin.  
Deyib-gülmək olsun işin, adətin,  
Yayılsın qəlbimə yağ, yavaş-yavaş.

Adiləm, bilmərəm dönüklük nədir,  
Sanma ki, sözlərim bir əfsanədir.  
Sənsiz könlüm evi bir viranədir,  
Arxamca eyləmə lağ, yavaş-yavaş!



**BƏXTİYAR ƏLİYEV**

## MƏKTUB

(hekayə)

**C**əsur döyüşçü, döyüslərdən tanıdığım Tapdıq İbrahimova ithaf edirəm. Ehtiyatda olan baş gizir İbrahimov Tapdıq Balay oğlu 1962-ci ildə Laçın rayonunun Quşçu kəndində anadan olub. 1982-ci ildən 1992-ci ilin mart ayının 4-nə kimi Sovet ordusunda, sonra yaranmaqda olan Azərbaycan Ordusunda gizir rütbəsində xidmət edib. O, Azərbaycanın əzəli və əbədi ərazisi olan Dağlıq Qarabağda erməni qəsbkarlarına qarşı vuruşub. Döyüslərdə və hərbi xidmətdə fərqlənməyə görə bir sıra mükafatlara layiq görülüb...

...1994-cü il mayın 5-i idi. Cəbhədə gərginlik səngimək bilmirdi. Mənfur qonşularımız olan ermənilər bir neçə istiqamətdən hücumə keçmişdilər. Batalyonumuz Ağdərədə "3 nömrəli sovxoz"un yaxınlığında müdafiə mövqeyindəydi. Düşmənin bu səmtdən hücum edəcəyi istisna deyildi. "Babək-44" mətinliklə müdafiə olunurdu. İgid döyüşçülər bir postun belə düşmən əlinə keçməsinə imkan verməmişdi. Qanlı döyüslərdən qaşla-göz arasında vurnuxan ölümün nəfəsi gəlirdi. Tankların və başqa zirehli texnikaların nəritisindən, topların, "Qrad"ların güclü atəşindən yer titrəyir, göy lərzəyə gəlirdi. Mətin döyüşçülərimiz məqsədlərindən dönmək istəməyən ermənilərin qarşısını kəsib irəlləmələrinə imkan vermirdilər. Ermənilərin xeyli döyüş texnikaları və canlı qüvvəsi məhv edildi.

... Səhər obaşdan olardı. Səma bulaq suyu kimi təmiz idi. Günəş dağların arxasından yenicə boylanırdı. Tapdıq döyüş təminatı ilə əlaqədar gecəyənən batalyonun qərargahına düşmüşdü. Neçə gün davam edən ağır döyüslərin səsləri onun qulaqlarından hələ də getməmişdi. Müharibə kabusu ölkəni addım-addım dolaşırdı. Döyüslər gedən bölgədə xidmət edən övladlarından narahat olan valideynlər bura üz tutmuşdular. Tapdıq səhər tezdən qərargahın qarşısında xeyli vali-

deynin toplaşdığını gördü. Bunlar cəbhədə döyüşən əsgərlərin yaxınları idi. Batalyonumuzun qərargahı Tərtər rayonunda eyni adlı çayın bu üzündəki asfalt zavodunda yerləşirdi. Həmin gün batalyonun qərargah rəisinin köməkçisi leytenant Firudun Səfərov yerində olmadığı üçün valideynləri o qəbul edirdi. Onlara övladları haqda ətraflı məlumat verdi. Cəbhədə ağır döyüslər gedirdi. Artilleriya qurğularından atılan mərmilərin partlayış səsləri uzaqdan aydın eşidilirdi. "3 nömrəli sovxoz" adlanan ərazidə gedən döyüslərin səsiydi. Oğlu müharibədə olan ata-ananın narahatlığı başa düşülən idi. Onların gecəyənən bura gəlmələri də bu nigarançılığa görəydi. Övladlarından xəbər ala bilməyən valideynlər arasında hətta döyüş gedən əraziyə getmək istəyənlər də vardı. Tapdıq onlara izah etdi ki, ora getməyiniz mümkün deyil. Hər an ölümlə üz-üzə qala bilərsiniz. Bir də ki, siz əliyalın gedib düşmən qarşısında nə edəcəksiniz? Döyüş meydanının onların həyatı üçün təhlükəli olduğunu diqqətə çatdırırsa da, yenə dediklərində israrlıydılar. Qarşıda olum - ölüm dilemması olmasına baxmayaraq döyüslər gedən əraziyə onların getmələrinə razılıq verəcəyinə ümidliydilər.

...Tapdıq bir azdan qayıdıb iş otağına gəldi. Valideynləri razı salmaq, onlara xoş münasibət göstərmək bir döyüşçü kimi, bir hərbi kimi onun vəzifəsi idi. Bunun üçün xeyli götür-qoy edir, düşünürdü. Bir də ki, elə bir səlahiyyət sahibi də deyildi ki, gələnlərin övladlarını gərgin döyüşdən çıxarıb yaxınları ilə görüşdürsün. Sonra da yenidən döyüşə qaytarsın. Valideynlərin bu təklifini yerinə yetirmək heç cür mümkün olan şey deyildi. Darmacalda, döyüslərin gərgin anında kimisə savaşa meydanından çıxarıb aşağı düşürtməyi xəyanət kimi qəbul edərdi. Əsgərlərin valideynlərlə görüşü, yalnız döyüslər səngiyəndə

mümkün ola bilərdi. Darısqal, yarıqaranlıq otaqda bunları düşündüyü vaxt növbətçi əsgər qapını döyüb içəri girdi:

-Komandır, Hidayət Yusifov oğlundan ötrü yaman narahatdır, sizi görmək istəyir.

-Qoy gəlsin. - Astadan dedi komandır.

Üzünü tük basmış, bəstəboy nurani bir kişi asta addımlarla otağa girdi. Salamlaşandan sonra ona oturmaq üçün yer təklif etdi. Hidayət kişi isə əyləşmək istəmirdi. Axır ki, sözünü yerə salmayıb könülsüz oturdu.

- Eşidirəm sizi, ağsaqqal, - dedi Tapdıq.

Hidayət kişi nəyə gəldiyini deməzdən əvvəl dəsmal çıxarıb gözlərinin yaşını sildi.

- Özünüzü ələ alın, niyə kövrəirsiniz? - deyib Tapdıq qonağının könlünü almağa çalışdı.

-Oğul, səndən çox xahiş edirəm ki, məni oğlumla görüşdür. Nə hörmət desəniz edərəm.

Sonra bu nurani kişi danışığına qısa fasilə verdi. Bir azdan dərdli-dərdli sözüne davam elədi:

-İki oğlum döyüşdədir. Biri Füzulidə, biri də burada sizin əsgərinizdi. Bu oğlum ailəlidir, iki oğlu var, yoldaşı da üçüncü uşağa hamilədi, dolanışığı da çox ağırdı. Şərait yaradın oğlumla görüşüm. Onun sağ-salamat olduğuna əmin olum. Evdən gətirdiyim bu sumkanı da (gətirdiyi sovqatı nəzərdə tuturdu) ona verim.

-Dayı, siz bu səs-küyü eşidirsiniz? - deyə soruşdu Tapdıq, elə həmin andaca topların guppultusu mərmilərin partlayış səsləri yaxından eşidilirdi.

-Özüm də gecə yarısı ordan gəlmişəm. İnanın yaranımıza nə gecəmiz var, nə də gündüzümüz. Bir azdan yenə də yuxarı qalxacağam. Belə bir vəziyyətdə oğlunuzla görüşməyiniz mümkünsüzdür. Ağsaqqal, döyüşlər ara verənə qədər gözləməli olacaqsınız.

Hidayət kişi Tapdıqla razılaşmır, döyüş meydanına - oğlunun yanına getməyə can atırdı.

-Ay oğul, Bakıdan uzaq məsafə qət edib, yol gəlmişəm. İndi sən deyirsən oğlumu görməyib qayıdım? Belə olmaz axı.

"Bakıdan uzaq məsafə qət edib, yol gəlmişəm" - deyəndə bir anlıq tutuldu. İki gün idi ki, hospitalda olan şəhid döyüşçünün kimliyini müəyyən edə bilmirdik. Yaralılardan və kontuziya alan döyüşçülərdən əldə etdiyi məlumatlara əsasən, şəhid döyüşçünün Bakıdan olduğunu bilirdi. Bundan başqa onun haqqında heç bir məlumatımız yox idi. Şəhidin kimliyini müəyyən etmək lazım gəlirdi. Batalyona verilən təzə döyüşçülərdən olduğuna görə onu dəqiq tanıyan da olmamışdı. Tapdıq çıxılmaz vəziyyətə düşmüşdü. Bilirdi ki, Hidayət kişiye nə desin. Bir qədər fikirləşib dilləndi:

-Hidayət dayı, bir az gözləyin. Başqa bir hərbcimiz var, qoyun o da gəlsin sizə dəqiq məlumat verərik.

Tapdıq çavuş Cavid Şahbalyevin qayıtmasını gözləyirdi.

Gün günortadan keçmişdi. Cavid hələ də gəlib çıxmamışdı. Ürəyimə dammışdı ki, gələnlər hələ də kimliyini müəyyən edə bilmədiyimiz şəhidin atasıdır. Ağsaqqal tez-tez gözünün yaşını silirdi. Tapdıq anladı ki, onda kimliyi bilinməyən şəhid barədə məlumat var, - deyə öz-özünə düşündü. O, isə israrla oğlu haqda tam dolğun məlumat almaq istəyirdi. Şəhidin bəzi nişanları Tapdıqda vardı.

-Dayı sizin oğlunuzun qızıl dişləri varmı? - Soruşdu:

-Bəli oğul, üç qızıl dişi var. Hidayət kişi tələsik dilləndi.

...İki gündür "3 nömrəli sovxoz"da gedən döyüşlərdə ermənilərin tankdan atdığı mərmidən ağır yaralanıb çoxlu qan itirdiyindən kimliyi hələ də bilinməyən şəhidin atasıydı. Tapdıq Hidayət kişini otaqda tək qoyub çölə çıxdı. Kədərli düşüncələr içində bir siqaret yandırdı. Dərindən nəfəs alıb tüstünü ciyərlərinə çəkdi. Sonra avtoparka gizir Heydər Əliyevin yanına gəldi. Vəziyyəti ona danışdı. Əsgərin adını, soyadını və atasının adını öyrəndi. Heydərlər briqadının qərargahına - kapitan Mətləb Momayevin yanına gəldilər. Axtarıb çətinliklə də olsa onun hərbi билетini tapıb hospitala üz tutdular. Hospital Tərtər rayon mərkəzi xəstəxanasında yerləşirdi. Həmin gün morqda daha 12 naməlum meyit vardı. Hərbi biletdəki şəkilə baxıb şəhid döyüşçü Yusifov Ədalət Hidayət oğlunu tapdılar.

Heydərlər batalyonunun qərargahına qayıdanda Hidayət kişi daşın üstündə oturub səbirsizliklə gözləyirdi. Ondan ayrılanda demişdi ki, hava xətti ilə oğlunuzdan xəbər öyrənməyə gedirik. Hidayət kişi sevinə-sevinə yaxınlaşdı ki, oğlundan xoş xəbər eşitsin. Onları soyuqqanlı görüncə bir anlıq üzündəki ürkək təbəssüm yox oldu, əhvalı dəyişildi, güclə "Oğlumdan nə xəbər var" - deyə soruşa bildi.

-Ay dayı, heç nə, öyrəndiyimiz budur ki, çoxlu yaralımız var...

-Bala, məni aparın ora, oğlumun taleyindən nigaranam.

Ona oğlu barədə əsl həqiqəti deməyə çətinlik çəkirdilər. Hidayət dayının oğlu iki az yaşlı oğlunu və bir də dünyaya gələcək övladını həyat yoldaşı ilə başbaşa qoyub döyüşə gəlmişdi. Ata bu cür övladın ölümünə görə kədərlənməməli, əksinə qürur duymalı idi. Şəhid döyüşçünün özündən sonra qoyub getdiyi övladlarının taleyi Tapdığın gözləri önündə tez-tez canlanırdı. Hidayət kişinin oğluna gətirdiyi sovqatı da oturduğu daşın yanına qoymuşdu. Döyüşdə olan ataya həyat yoldaşından məktub vardı. Məktubun sonunda vərəqin aşağı hissəsində iki körpə oğlunun əllərinin şəkli çəkilmişdi...



## NURANƏ NİHAN

*Nuranə Rəhman qızı Bayramova (Nuranə Nihan) 1979-cu il sentyabr ayının 16-da Ağdam rayonunun Əlimədətli kəndində anadan olub. 1986-cı ildə birinci sinifə qədəm qoyub. 1992-ci ildə Bakıya köçmüş, orta təhsilini burada davam etdirmişdir. Əvvəlcə Səbəyel rayonundakı 49-sayılı orta məktəbdə, daha sonra Həbibbəy Mahmudbəyov adına 2 sayılı texniki-humanitar elmlər litseyinin humanitar şöbəsində oxumuşdur. 1996-cı ildə litseydən məzun olmuş, elə həmin il Azərbaycan Dövlət Dillər Universitetinin alman dili fakültəsinə daxil olmuşdur. 2000-ci ildə ADDU-nu bitirmişdir.*

*Lap uşaq yaşlarından poeziyaya böyük marağı olmuşdur. "Mənim Anam" adlı ilk şeirini on bir yaşında olarkən yazmışdır. 2015-ci ildə "Bir Qəlbin Harayı" adlı ilk kitabı işıq üzü görmüşdür. Şeirləri mütəmadi olaraq dövrü mətbuatda çap olunur. Eyni zamanda seçilmiş şeirləri "Atəş 2016" və Türkiyə Respublikasında nəşr olunmuş "Unutulmayan Hocalı" antologiyalarına daxil edilmişdir.*

### Dedilər

Taleyimə əsdi külək,  
Yarı qaldı arzu-dilək.  
Dedim: "Dərdli var mənim tək?"  
Əlli, altmış, yüz, - dedilər.

Sevmədimi qədər məni?  
Eylədi dərbədər məni.  
Dedim: "Sıxır kədər məni",  
Səbrin olsun, döz, - dedilər.

Sınıq qəlbin dayağı nə?  
Hövəsi nə, marağı nə?  
Dedim: "Ömrün çırağı nə?"  
İki nurlu göz, - dedilər.

Könül evim bir saraydır,  
Qapısı da taybataydır.  
Dedim: "Ömür axar çaydır",  
Bacarırsan, üz, - dedilər.

Belə gördüm bu dünyanı,  
Tanınmır dostu, düşmanı.  
Dedim: "Xalis insan hanı?!"  
Çırağ götür, göz, - dedilər.

Həyat da bir imtahandır,  
Kim arıfdir, kim nadandır.  
Dedim: "Sözüm dürr-mərcandır",  
Misralara düz, - dedilər.

Öyünməyə yox səbəbim,  
Sadəlikdir mənim dəbim.  
Dedim: "Nəsə gəlmir təbim",  
Nihan, durma, yaz, - dedilər.

### Ölərəm, Allah

Zahirimdə yazdır, içimdə XƏZAN,  
Belə rəva görmüş bəxtimi yazan.  
Məni səndən dənən, yolunu azan  
Kəslərlə bir tutsan ölərəm, Allah!

Xəyalım dumandır, qayalar aşan,  
Fikrim divanədir, çöllər dolaşan.  
Qəlbimdə çeşmə tək qaynayıb daşan  
Təbimi qurutsan ölərəm, Allah!

Nihan bir bulud tək boşalar, dolar,  
Rəngi gah açılar, gah da ki, solar.  
Hər kəsin yadından çıxsam da olar,  
Sən məni unutsan ölərəm, Allah!

### *Uşaq olmaq istəyirəm*

Təzə-təzə ayaq açan,  
Arzulara doğru qaçan.  
Ətrafına sevinc saçan,  
Uşaq olmaq istəyirəm.

Kiçik qəlbi tez-tez vuran,  
Oyuncağın bərk-bərk saran,  
Xəyallardan dünya quran,  
Uşaq olmaq istəyirəm.

Taleyinə düşməmiş iz,  
Dünyası saf, ruhu təmiz.  
Bəzən çılğın, bəzən aciz,  
Uşaq olmaq istəyirəm.

Gözlərində günəş yanan,  
Bu həyatı az-maz qanan,  
Nağılları gerçək sanan,  
Uşaq olmaq istəyirəm.

Beyni bəyaz varaq olan,  
İçində yüz maraq olan.  
Qəm-kədərdən iraq olan,  
Uşaq olmaq istəyirəm.

Nihan, ömrə vəfa yoxmuş,  
Möhnət qəlbi dələn oxmuş.  
Böyüməyin dərdi çoxmuş,  
Uşaq olmaq istəyirəm.

### *Çıxaq gedək*

Bulud kimi dolan ruhum,  
Yağ, biryolluq axaq gedək.  
Həyat adlı pəncərədən,  
Biz də bir az baxaq, gedək.

İpin atdı çərxi-fələk,  
O yana çək, bu yana çək.  
Dərdimizi bir bala tək,  
Bağrımıza sıxaq, gedək.

Kökədən düşüb ömrün simi,  
Nə zili var, nə də bəmi.

Gül tək üzək bu aləmi,  
Yaxamıza taxaq, gedək.

İstər alış, istərsə yan,  
Bizlik deyil belə dövrən.  
Qələmini götür, Nihan,  
Bu dünyadan çıxaq gedək.

### *Torpağa gedir*

Ömür ilahinin əmanətidir,  
Torpaqdan yaranan torpağa gedir.  
Qanun dəyişməzdir, fərman qətidir  
Torpaqdan yaranan torpağa gedir.

Kim arzulamaz ki, sonsuz həyatı?!  
Hər kəsin günü var, vaxtı, saati.  
Cövlan eləyəndə əcəlin atı,  
Torpaqdan yaranan torpağa gedir.

Dünya mənasızdır yaxşı-yamansız,  
İnsan dərdsiz olmaz, dağlar dumansız.  
Bəzən zamanında, bəzən zamansız,  
Torpaqdan yaranan torpağa gedir.

Üzləşir olmazın dərdlə, sınaqla,  
Əlləşir, vuruşur dişlə, dırnaqla.  
Bir ağız yasinlə, beş metir aqla,  
Torpaqdan yaranan torpağa gedir.

Nihan, savabı var hər xoş niyyətin,  
Hamı bu dünyada görə cənnətin!  
Götürüb ya rəhmət, ya da lənətin,  
Torpaqdan yaranan torpağa gedir.

### *Baş açammadım*

Sağı-solu bəlli deyil nadanın,  
Dolannam başına haldan qananın.  
Naqis bəndələrin, xəbis insanın,  
Fitnə-kələyindən baş açammadım.

Əyriyə barındı, düz düzdə qaldı,  
Qanunlar kağızda, iş sözdə qaldı.  
Yaxşılar ələndi, pis üzde qaldı,  
Dünya, ələyindən baş açammadım.

Vicdanın çıxarıb tərsinə geyir,  
Nə savab tanıyır, nə də ki, xeyir.  
"Hər əməl" sahibi "mələyəm" deyir,  
Allah, "mələyindən" baş açammadım.

XƏZANı sor, bir bağçanın gülündən,  
Dərdi dinlə, bir çəkənin dilindən.  
Verdiyini nə tez aldı əlindən?!  
Nihan, fələyindən baş açammadım.



**FARİZ ÇOBANOĞLU**

## “SULARIN DASTANI, ŞEİRİN SULTANI..”

**H**ər könül bir loğman evidir. Qəlbindəki sevgi oduyla, yaradılışın hər zərrəsinə məhəbbət dolu bir ürəklə o saraya girə bilsən - şəfalanarsan. Duru könlün bir az da durular, axan çaya, çağlayan bulağa dönərsən. Könlü və sözü, niyyəti və məramı ilə şəfa evini xatırladan bir şair də tanıyıram- Damət Salmanoğlu. Masallı rayonundandır. Kəndlərinin də yadda qalan tarixi bir adı var - Öncəqala. Damət Ticarət məktəbini bitirsə də, qəlbindəki söz, sənət yangısı, içdən gələn təbii istedadı rahat buraxmır, duyğularını daim sözə çevirməyə sövq edir onu. Amma çox təvazökar insandır. Deyir, mən həvəskar yazaram, hələ ki, şair deyiləm. Özüm üçün yazıram. Elə şeirlərimin də həvəskar oxucusuyam. Yaxşı bilirəm ki, böyük şairlər Vətənidir Azərbaycan. Və o böyük dühaların yaşadığı, nəfəs alıb, uyuduğu torpaqda sinəmə döyüb, "mən də şeir yazıram" deməyi lüzumsuz bilirəm. Amma bir insan kimi könlümdə iz buraxan həyat hadisələrini, məni rıqqətə gətirən gözəllikləri, lap elə insanı yaşamından küsdürən həyat eybəcərliklərini də duyğu və düşüncəmin süzgecindən keçirib, ona bir balaca poetik ruh qata bilirəmsə, özlüyümdə bu da mənim mənəvi həyatımın görünən işığıdır.

Hiss olunur ki, Damət danışdığındakı səmimiyyəti qədər, elə yazdıqlarında da səmimiliyini qoruyub saxlaya bilər. Əlbəttə, biz demirik ki, Damət şeirləri poetik möcüzədir. Amma şeirlərinin sadəliyində, ifadə tərzində, poetik dil normalarında bir özəllik var. Həmin özəllik ondan ibarətdir ki, müəllif daxildən, ruh aləmindən keçirdiyi yaşantıları qarşı tərəfə şifahi şəkildə necə nəql edirsə, təxminən elə o cür də qələmə alır. Bu məqamda mütəfəkkirlərin söylədiyi bir fikir də sözümdə arxa olur: "Danışdığım kimi yaza bilmək yazıçılıq əlamətidir artıq".

Damətdə bu təbii istedad var və əlbəttə ki, şeirlərinin üzə çıxmasında - geniş oxucu kütləsi qazanmasını nəzərdə tutmuşam - qəlbinin dərinliklərindən keçib ağ kağıza köçməsinə həmin istedad mühim rolunu oynayır.

Damət gözəl xüsusiyyətlərindən biri də özünə çoxlu sayda dost qazanmaq istəyidir və qazana bilməsidir. Bilirəm ki, dostları çoxdur. İctimai həyatın müxtəlif sahələrini təmsil edən tanışları da az deyil. Tanınmış şair, yazıçı, jurnalist dostları da həmçinin. Və onların bir çoxu Damət yaradıcılığına yazılı şəkildə münasibət bildiriblər. Amma çox təəssüf edirəm ki, həmin yazıların bəzilərinə demək olar ki, Damət şeirləri haqqında söz açılmayıb. Həmin müəlliflər mövzuya sadəcə peşəkarcasına yanaşaraq ümumiyyətlə, poeziya haqqında, şeirin, nəğmənin, sözün insana təsirindən danışmaqla işlərini bitmiş hesab ediblər. Hər halda söz haqqında obyektiv fikir söylənilməyin tərəfdarıyam. Ən azından Damət şeirlərindəki ruhu, misralarında insanı təşvişə salan, həyəcanlandıran emosiyaların varlığını diqqətə çəkmək, müəllifin bitib-tükənməyən həyat eşqinin şeirlərinə çilədiyi ovqatdan söhbət açmaq, onun poeziyasındakı vətəndaşlıq mövqeyini fikir müstəvisinə gətirmək və s. olardı. Həm də unutmaq olmaz ki, Damət sözə, qələmə, poeziyaya, bədii fikrə münasibətini birmənalı şəkildə diqqətə çatdırmaqdan ötrü onun ilham mənbəyini göstərmək vacib şərtlərdən biri idi.

Şair Damət əsas ilham mənbəyi sevmək, sevilmək duyğularından qidalanır. Həyat və insan münasibətləri, təbiət mənzərələrinə baxışı, tariximizdən heyranlıqla söhbət açması, ilk növbədə, onun şairanə qəlbindən xəbər verir. O şair ürəyi olmasa, yazdığı misralar, nəğmələr, mahnı tək oxuna biləcək şeiriyyət nümunələri doğula bilməz.

*Həzin-həzin yağan yağış,  
Göylərin göz yaşdırımı?  
Bu ah-nalə, bu yalvarış,  
Son mənzilin basdırımı?*

Nostalji duyğular oyadan çoxlu şeirləri var Damətə. O şeirlər ki insanı dünənə, ulu keçmişinə, lap belə ibtidai varlığına, ilkinliyinə qaytarır, ən yaxın halda uşaqlıq çağları anılır. Ötən günlərin xatirələri damcı-damcı, gilə-gilə axır adamın gözündən.

Cəmi bir neçə misrasını nümunə gətirdiyim şeirdə insan ömrünün əlvan fəsillərə bürünmüş nağıllı dünyası var.

*...Ömrün fərəhli çağları,  
Yel qanadlı bir çaparmış,  
Çapıb getdi,  
Ömür əzrayıl əlində,  
Qəlpə-qəlpə qopub getdi,  
Dənizlər qədər sevgim,  
Ürəklərə hopub getdi.  
Çiçəkləməz yazım bir də,  
Naz eyləməz qız baharım,  
Duyğularım pərən-pərən,  
Ərşə qalxıb ahu-zarım.  
İlham pərim tər lan quşu,  
Bu bimürvət yağdı,  
Cavan ömrə, saf niyyəyə şığıdı.  
Bulaq kimi təbim vardı,  
Uf demədən çalub getdi.*

Lap sondakı misralarda insanın tarixə qovuşan ömrünün parçalarına təəssüf hissi oyadır şair. Səadət dolu, insan çöhrəsində zülmətə qənim olan işığın izlərini saxlamış ötən hər zamana, ötən hər ilə, ötən hər ana təəssüf. Başqa bir şeirində yenə təəssüf dolu anlar yaşamağı olursan. Bu dəfə tamam başqa bir dərdin "işığı"nda:

*Həsrətim Kür qədər dərin,  
Araz adlı nisgilim var.  
Məmləkətim yağlı tikə,  
Düşmən bölür tikə-tikə.  
Yüz illərdi qazılır  
Torpağım, daşım mənim.  
Düşmən əliylə  
Teylənir bağrım,  
Başım mənim.  
Əsrlərin dibindən,  
Eşidirəm xan nənəmin naləsin,  
Həsrətin sazağında,  
Qəmlə, qüssəylə doldurub piyaləsin.  
Yadigar qalıb ondan  
"Rast", "Şur"u, "naleyi "Şikəstə"si,  
Hər biri bir muğam dəfinəsi.  
Ayrılığın odunda  
Sızlayır ürəyimin kamanı,  
Dərdə çarə loğman bəs hanı?!*

Şairin borcu insana nəyin həsrətində, nəyin ayrılığında, in-tizarında olduğunu xatırlatmaqdır həm də. Göründüyü kimi, ayrılıq dustağı olan könüllər də Damətin şeirlərində həsrətinin, hicranının paslanmış qıfılına açar ola biləcək sözlər, ifadələr tapa bilər. Bu şeirlərdəki poetik nəfəs insanı təkçə kədəriylə baş-baş qoymur. Həm də onu mənəvi olaraq silahlandırır...

Damətin şeirlərində dəniz havası var. O gah sakit, gah tutqun, gah təlatümlü görünə bilər. Lakin mahiyyət etibarilə böyük poeziyanın hədəflərindən kənarında deyil. Yeri gəlmişkən, Damət özü də dənizə yaxın bir ərəzidə yaşayıb, işləyir. Dənizlə onu cəmi 200 metrlik məsafə ayırır. Dənizə vurğun,



Damət Salmanoğlu 29 noyabr 1958-ci ildə Masallı rayonunun Öncəqala kəndində anadan olub. 15 yaşından Bakı şəhərində yaşayır. Ticarət məktəbini bitirib. Uzun müddətdir ki, ictimai-iaşə müəssisəsinə rəhbərlik edir. Allaha, vətənə, anaya və insana sevgi və məhəbbətlə qələmə aldığı mövzular şeirlərinin əsasını təşkil edir. Damətin kitaba daxil etdiyi və müxtəlif illərdə qələmə aldığı şeirlərin çoxu dövrü mətbuatda dərc olunub. "Ömrümün Bilgəh fəslisi" kitabı şairin oxucularla ilk görüşüdür.

dənizə heyrandır. Elə ona görədir ki, yaradıcılığında da bir dəniz sevgisi, bir dəniz həyatı var.

*Suların dastanı,  
Şeirin sultanı dəniz,  
Türkün Qıratına, Düratına  
Qanad verdin sən, dəniz.  
Dibindən ləl çıxar,  
Gövhər çıxar.  
Göylərin göz yaş dəniz,  
Sənə məhəbbətim tarixlərdən su içib,  
Səni mənə Ayxan, Göyxan,  
Bir də Dənizxan seçib.  
Sularında bərq vuran  
Göyün yeddi qatı var.  
Bir də biləsən ki,  
Dünyanın Xəzər adlı  
Əfsanə bir həqiqəti var.*

Bu barədə çox misal gətirmək istəmirəm, amma qeyd etmək yerinə düşər ki, Günəşin, Ayın, ulduzun, ümumiyyətlə, səmanın, göy aləminin dənizdəki əksi Damətin ən müxtəlif şeirlərində poetik mənə, məzmun kəsb edərək son nəticədə maraqlı və duyğulu bir düşüncə tərzini ortaya qoya bilər. Oxuduğum bütün şeirlərindən insanın ən kritik məqamlarda da mühafizə etmək istədiyi sevgisi boylanır. Şair üç böyük sevginin adını çəkir:

Allaha, Anaya, Vətənə sevgi,  
Bəşərin insanlıq ləyaqəti,  
Qoruyun, yaşadın bu ülvi eşqi.  
Bu eşq ilahinin həqiqəti.

Göründüyü kimi, birinci Yaradanın adı çəkilir, sonra yaradılışa sevgi və canlı aləmin pərvərişi tapdığı torpağa məhəbbətdən söhbət açılır. Digər misrasında müəllifin ilahi həqiqət

dediyi məram bir daha təsdiqlənir:

***Qəlbində Allahın sevgisi olsa,  
Dünya gözələrində nura boyanar...***

Bəllidir ki, insan varlığında Allah sevgisi daşırsa, o, həm iman sahibi, həm inam sahibi olar və həyat onun gözündə heç bir zaman cəhənnəmə dönməz. Həyatı sevmək, həyatdan zövq almaq, gözəllikləri qiymətləndirmək, əldə etdiyini ruziyə, nemətə böyük şükranlıqla yanaşmaq, aza qail olmaq, nəfsini tox tutmaq - bütün bu insani keyfiyyətlər, sözün tam mənasında ləyaqət çalarları, əlamətləri ki, var, Damətəin şeirlərinə, poetik vüsət vermək istədiyi ədəbi nümunələrinə xüsusi bir rəng verir. Oxucu fikirlərini, düşüncələrini müəyyən bir axara yönəltməyə ədəbi-bədii bir vəsilə olur.

Damətə halal şeirlər yazır. Hər cür əlləməçilikdən, şeirlərinin gözünə mütaliədən, elmdən gələn ifadələri, bədii elementləri zorla təpəşdirməkdən çox uzaqdır. Onun şeirlərinin rəngi, ruhu insana, təbiətə və həyata yanaşdığı, göstərdiyi diqqətin, qayğının, mehr və məhəbbətin rəngindədir. Müəlliflə yaxından ünsiyyətdə olduqca, onun ən müxtəlif mövzulara münasibətini dinlədikcə, artıq bu rəng sənin üçün aydınlaşır. Daha doğrusu, sən onun çalarını daha dəqiq müəyyən edə bilməsən də, bu rəngi xeyirin və xeyirxahlığın xoşladığı rənglər sırasında görürsən.

Sözə, şeirə həssaslıqla yanaşan müəllifin məhəbbət mövzusunda yazılmış lirik şeirləri də digər mövzulara həsr etdiyi yaradıcılıq nümunələri kimi əlvan duyğuların bəhrəsidir.

***Paklıq yaşar,  
Saflıq yaşar,  
HəzİN, kövrək nəğməmizdə  
Mələklərin nəfəsi var  
Səhraları dolaşan  
Leyli, Məcnun qəlbimizdə.  
İstəsə bu eşqi  
Fələklər öldürə bilməz.  
Çağlayan sevda bulağıyıq,  
Küllü-cahan qəsdə dursa,  
Quruda bilməz.  
Birimiz od, birimiz pərvanəyik.  
Hələ əzəl başdan sevdalanmış divanəyik.  
Məsumları tanıyan  
Ayna suların  
Gümüşgöl əfsanəsiyik.  
Məhəbbətə tac qoyan  
Arzular, istəklər tərsənəsiyik.***

Klassik ənənələrə tabe olmayan bu sayaq şeirlər ülvə eşqi tərənnüm etməsi baxımından qiymətli və şairin poeziya dililə söyləmək istədikləri insanın böyük sevgisinə yol



açmağa bir cəhddir. Zaman-zaman öz yaradanına sevə-sevə yaxınlaşmaq istəyidir. Ən böyük qəhrəmanlıq ölmək, öldürmək deyil, üləmaların söylədiyi kimi, sevmək, sevgiyə sahib olmaqdır. İnanıram ki, gənclər, elə həm də yaşlı nəslin nümayəndələri bu şeirləri özlərinə olduqca mərhəm, doğma bilirlər. Çünki biz insanıq - yaşadığımız, keçdiyimiz həyat yolları bir-birindən fərqli olduğu qədər də, oxşar və yaxındır. Axı insan duyğularının iki qütübü var - sevgi və nifrət tərəfləri. Yəni ki insan təbiətinə hakim olan duyğuların ümumiləşmiş adıdır sevgi və nifrət. Və şairin şeirlərini dünyaya gətirən də bu bir-birinə düşmən və həm də biri o birini yaşadan duyğuların varlığıdır. Şairin varlığı bu duyğular üstündə bərqərarlıdır. Damət Salmanoğlu varlığından qopan bir həyat ehtirası ilə qələmə aldığı ədəbi nümunələrinə insanın mürəkkəb təbiətini, onun iç dünyasını, zahiri və mənəvi keyfiyyətlərini zaman-zaman köçürməklə özünün poeziyadakı gələcək çıxışlarını, yollarını açır.

Onu da deməliyəm ki, Damətə özünü lirik ovqata nə qədər kökləsə də, bir Azərbaycan insanı, vətəndaşı kimi içindəki ağrıyı da gizlədə bilmir. Oxucu onun yaralı yerini dərhal tanıyır. Bu, hər birimizin dərdi olan Qarabağ dərdi, torpaqlarımızın qəsbkar ayaqları altında tapdanması və Arazboyu məmləkətin iki yerə parçalanmasıdır. Odur ki, şair başqa bir şeirində yurd ağrısını belə çözüür:

***Qarabağın çiçəkləri gül açmur.  
Əsirlikdə qalıb Vətən torpağı,  
İndi orda körpələr də dil açmur,  
Daşı daş üstündə qoymayır yağı.***

... Bir az əvvəldə demişdim axı şairin üç böyük sevgisi var - Allah, Ana, Vətən. Yazımın sonunda müəllifin anasına ithaf etdiyi şeirdən bir bəndi nümunə gətirməklə onun ana sevgisiylə isinən misralarındakı poetik hərarətini də diqqətə çatdırmaq istəyirəm:

***Ayrılıq zaman nə erkən gəldi,  
Qurıldı kamanın o çalan simi,  
Yetimlik həyatı nə erkən gəldi,  
Vədəsiz saralan yarpaqlar kimi...***

Damətəin şair həssaslığı, şair duğusu ilə qələmə aldığı düşündürücü şeirləri ətrafında çox danışmaq olardı, əsas odur ki, o, yaradıcılığında həyatı əks etdirməyə çalışır. Dünyanın və həyatın mənzərəsini poetik tablolarla köçürmək arzu-istəyi onu daim yazmağa, yaratmağa sövq edir. Hər şey fanidir. İnsana bir sevgi qalır, bir də sevgilə yazdıqları. Elə ona görə də Damətə bundan sonra da sevgi dolu yaradıcılıq arzularım.



## TELLİ SƏNƏM

### Getdi

*Unudulmaz şair Zəlimxan Yaqubun  
əziz xatirəsinə*

Böyük bir sənətkar köçdü dünyadan,  
Ayımdan ayrıldı, ilimdən getdi.  
Yazıb-yaratmaqdı fikri, niyyəti,  
Getmək istəməzdi, zülümən getdi.

Söndü söz mülkünün bir ulduz payı,  
Bürüdü elləri sazın harayı.  
Üşüdü bir uca sözün sarayı,  
Qüvvətim, taqətim belimdən getdi.

Bəhrəli bağlardan barım talandı,  
Qartallı zirvədən qarım talandı.  
Xəzinəm talandı, varım talandı,  
Sərvətim, dövlətim əlimdən getdi.

Zəlimxan həsrəti sinə dağladı,  
Borçalı elləri qara bağladı.  
"Gəraylı" sızladı, "Qoşma" ağladı,  
Sözümün ləzzəti dilimdən getdi.

Gedəndə şux durdu əcəl atında,  
O, əzizi idi doğma, yadın da.  
Dünyada Zəlimxan Yaqub adında,  
Qeyrətli bir oğul elindən getdi.

### Dağların

Ləzzəti özgədir güllü yaylağın,  
Dərədə şəkləyib sükut qulağın.  
Gözündən öpmüşəm ayna bulağın,  
Qatlanıb önündə dizim dağların.

*Telli Ənvər qızı Ləzgiyeva 16 aprel  
1969-cu ildə Gürcüstan Respublikası-  
nın Rustavi şəhərində anadan olub.  
Ailənin sonbeşiyi - dördüncü övladı  
olan Telli erkən yaşlarından həyatın  
acısını çəkib.*

*Anası Sənəm Əhməd qızı Başkeçid  
elinin Azgəlyan kəndində, atası Ənvər  
isə Ormeşən kəndində doğulub boya-  
başə çatmışlar. Atası həm də sənət  
adamı imiş, şeiri, qoşması dilindən,  
sazı sinəsindən əskik deyilmiş.*

*Uşaq vaxtı müəyyən çətinliklərlə  
üzləşən Telli yazdığı şeirləri ya heç ki-  
mə göstərmədən cırıb atır, ya da ümu-  
miyyətlə yazmış, eləcə beynində  
misralayıb, sonra da unudarmış. Am-  
ma ömrünün mükəmməl dövründə  
hər şeyi bir kənara qoyub ona rahatlıq  
verməyən, beynində öz-özünə misrala-  
ra düzülən şeirləri ağ kağızlar üzərinə  
düzməyə başlayıb. İndi onun iki  
yüzdən çox şeiri ərsəyə gəlib. Bir po-  
ema üzərində işləməkdədir.*

*Anasının adını özünə təxəllüs seçən  
Telli xanımın "Oxu, lal bülbülüm,  
oxu" adlı ilk şeirlər kitabı şair Balay-  
ar Sadiqin xeyir-duası və redaktor-  
luğu ilə artıq çapdan çıxıb. Onu bu  
münasibətlə təbrik edir, yeni-yeni ya-  
radıcılıq uğurları arzulayırıq.*

Səbrimi özümə adaş bilmişəm,  
Yalçın qayaları sirdaş bilmişəm.  
Qoşa zirvələri qardaş bilmişəm,  
Boyuna sığaldı sözüm dağların.

Çeşmə - dağ ovcunda nurlu piyalə,  
Yamacın üzündə öpüşdü lalə.  
Nənəmin saçıdır o gur şələlə,  
Telinə gül-çiçək düzüm dağların.

Bulaqlar buz kimi, dərələr sərin,  
Üzü çiçək çoxur doğan səhərin.  
Rəssamı Tanrıdır bu şah əsərin,  
Hüsnünə heyrandı gözüm dağların.

Baxma kirpiyimə qonmuş bu nəmə,  
Misralar başını qoyub sinəmə.  
Allahım, möhlət ver Telli Sənəmə,  
Yazım dastanını özüm dağların.

### *Ana ağrısı*

Anamın dünyadan köçdüğü gündə,  
Duyğular saç yoldu köksümdə mənim.  
Sinəsi göynədi xatirələrin,  
Kədər ləpələndi gözümdə mənim.

Həsətə ilmə-ilmə səbrimi sökdü,  
Ayrılıq dumanı könlümə çökdü.  
Arzum bənövşətək boynunu бүkdü,  
Lalələr yas tutdu düzümdə mənim.

Od saçdı ölümün əjdaha ağzı,  
Üşüdü alnıma yazılan yazı.  
Açıldı taybatay dərindən qapısı,  
Üzüldü əllərim dözümdən mənim.

Yağış tək ələndi gözümün yaşı,  
Aramsız göynədi qəlbimin başı.  
Yaman ağır imiş fələyin daşı,  
Dərddən dilim yandı ağzımda mənim.

Mən qəmi oxşadım, gözümsə nəmi,  
Ağrılar neçə yol deşdi sinəmi.  
Ovudan olmadı Telli Sənəmi,  
Ay ana, dərddən yazır sözümdən mənim.

### *Bacı*

Gözlərim həmişə qapıda olar,  
Nigaran-nigaran xəyala dalar.  
Sevinc yaşları ilə gözlərim dolar,  
Hər dəfə qapını açanda bacı.

Mübarək üzünü gördüyüm zaman,  
Anamın ətrini alıram ondan.  
Analı günlərə dönürəm o an,  
Hər dəfə qapını açanda bacı.

Həsətə qolları olubdu aram,  
Sevinc tonqalı tək alovlanıram.  
Elə bil özümü göydə sanıram,  
Hər dəfə qapını açanda bacı.

Sevincdən ürəyim dönür bir dağa,  
Qollarım uzanır qucaqlamağa.  
Sanki anam gəlir doğma ocağa,  
Hər dəfə qapını açanda bacı.

### *Səhv salıb*

Kədər, qəm bəxtimə göylərdən düşüb,  
Qisməti yaradan özü səhv salıb.  
Ömür yollarına vaxtsız çən düşüb,  
Təbiət qış ilə yazı səhv salıb.

Bu ömrün bəmi var, zili gəlməyib,  
Qəlbimə bir həvəs seli gəlməyib.  
Mənə bəxt yazmağa əli gəlməyib,  
Ya Tanrı yazanda sözü səhv salıb.

Ürək də bezibdir amandan, gördüm,  
Çoxu əl çəkibdir imandan, gördüm.  
Günahı günahkar zamanda gördüm,  
Doğrunu aldadıb, düzü səhv salıb.

Həsətə tuş gəldim sevda ovunda,  
Saçlarım ağardı qəm qırovunda.  
Telli çabalayır dərddən tilovunda,  
Onu da həyatın üzü səhv salıb.

### *Mübariz*

*Azərbaycan Milli Qəhrəmanı  
Mübariz İbrahimova ithaf olunur*

Dağıtdı sükutun əsarətini,  
Bayrağa döndərdi cəsarətini.  
Sıyırdı qılınc tək öz qeyrətini,  
Bir hünər dastanı yazdı Mübariz.

Ərənlik çeşmətək axdı qanında,  
Həmişə dayandı haqqın yanında.  
Millət sevgisinin ilk ünvanında  
Bir hünər dastanı yazdı Mübariz.

Biçildi boyuna zəfər naxışı,  
Adıyla öyündü elin alqışı.  
Sanki çiçəklədi yurdun yaddaşı,  
Bir hünər dastanı yazdı Mübariz.

Müqəddəs məqama qoydu ayağın,  
Pozdu hər qarışda düşmən növrağın.  
Ucqaltdı göylərə qeyrət bayrağın,  
Bir hünər dastanı yazdı Mübariz.

Vətən eşqi ilə çağladı ürək,  
Vətənə "əbədi yaşa" - deyərək.  
Gələn nəsillərə bir nümunə tək  
Bir hünər dastanı yazdı Mübariz.

### *Məktəb illəri*

Həyat limanına yan aldı bir gün,  
Məktəb illərinin doğma gəmisini.  
Tutub əllərindən xatirələrin,  
Arzular sahilə endirdi bizi.

Gözlərdə oxundu sevinc də, qəm də,  
Ürək həyəcanla döyündü o gün.  
Dünənki uşaqlar nə tez böyüdü,  
Müəllim onlarla öyündü o gün.

Bulaqtək çağlardı mehribanlığı,  
Nəvaziş yağardı hər kəlməsindən.  
Doğma adamların ətri duyuldu,  
Hər bir müəllimin həlim səsindən.

Boylanıb əlçətməz xatirələrə,  
Sinif dostlarımı xatırlayıram.  
Baxmayıb aradan ötən illərə,  
Çağlayır sinəmdə söz aram-aram.

Ruhu su içmişdi haqq çeşməsindən,  
Elmira əzəldən gülürüz idi.  
Heç vədə qalmazdı zarafatından,  
Əhdə vəfalydı, qəlbi düz idi.

Ülfət ocağıdır onun ürəyi,  
Ruhunda Tanrının saf işığı var.  
Səmimi, mehriban nəvazişiyə,  
Leylanın bir özgə yaraşığı var.

Bir az Sürəyyadan danışım sizə,  
Kiminsə qəlbini oda yaxırdı.  
Dostluq dünyasında yoxdu əvəzi,  
Mənim də qəlbimə daha yaxındı.

Zaman təcrübəli müəllim kimi,  
Hər gün imla deyib, biz də yazmışıq.  
İnşallah həyatın imtahanından,  
Zaman göstərəcək neçə almışığı.

Müəllim əlindən hey tuta-tuta,  
Atdıq nadanlığı qara daş kimi.  
Evdə göz açsaq da biz bu həyata,  
Doğulduq məktəbdə vətəndaş kimi.

### *Bülbül*

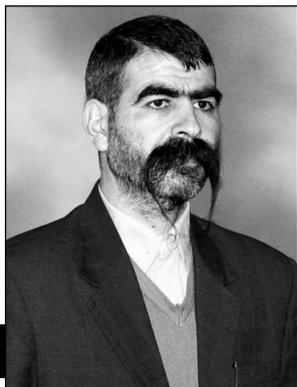
Dərdin, qəmin sultanıyam,  
Salamımı al, ay bülbül.  
Bəxtin üzü dönüb məndən,  
Zəhər dadır bal, ay bülbül.

Fələk bağlayıb yolları,  
Açılıb dərdin qolları.  
Ovudan yox ağrıları,  
Dilim olub lal, ay bülbül.

Dərd yol gedir nəsil-nəsil,  
Ömür solur fəsil-fəsil.  
Göz yaşımı səsinlə sil,  
Bir qadamı al, ay bülbül.

Dərdli könül ha sarına,  
Dönmüşəm qəm hasarına.  
Ömrün solmuş gülzarına,  
Gəl, bir nəzər sal, ay bülbül.

Telli Sənəm hərdən-hərdən,  
Çıx get bu qəmli şəhərdən.  
Gözüyaşlı çiçəklərdən,  
Məni xəbər al ay bülbül.



HƏSƏN HÜSEYİNİ

## BORSUNLU MƏZAHİR DAŞQIN

(ədəbi portret)

*İnsan oğlu, xain olma, əhli-insansan əgər,  
Həzar eylə, böhtan atma, mərd ol, mərdansan əgər.  
Söz gəzdirib ara vurma, yaltaqlıqdan kənar ol,  
Həqiqətdən olma uzaq, əhli-viddansan əgər.*

Bu şah beytlər başı bəlalı, dili nəvalı şair Məzahir Daşqındır. Kimdir bu başı bəlalı şair?

Həyat və yaradıcılığı hələ də müfəssəl öyrənilmədiyindən onun həyatı haqqında daha dərin məlumat almaq üçün tərcümeyi-halına nəzər salmaq gərəkdir. Şair öz dəsti-xətti ilə hər şeyi aydın, dəqiq və yerində yazmış, qısa şəkildə nəslə-nəcəbəti (xüsusən də atası) barədə olduqca dəyərli məlumatlar vermiş, başına gələn müsibətləri xülasə etmiş, dost-tanışlarının, qohum-əqrəbanın yadlaşdığını, ən ağır ayaqda Xalq şairi Səməd Vurğunun ona göstərdiyi köməyi minnətdarlıqla qeyd etmişdir.

Şairin öz dəsti-xətti ilə yazdığı tərcümeyi-halına nəzər salsaq onun haqqında bir çox mətləblərə aydınlıq gətirmiş olarıq.

"Mən, Məzahir Həməzə oğlu Daşqın 1909-cu ildə indiki Mirbəşir (Tərtər) rayonunun Borsunlu kəndində anadan olmuşam. Atam Məşədi Həməzə 1917-ci ilin yarısına qədər xırda ticarətlə məşğul olurdu. O, körpə ikən atasını itirib, dayısı Mirzalinın məhd-himayəsində yaşamışdır.

1917-ci ildə o, ticarəti tərk edib əkinçiliklə məşğul oldu. 1920-ci ilin aprel ayından kommunist partiyasının üzv qəbul edildi. (Şair görünür, 1920-ci ildə fəaliyyət göstərən bolşevik partiyasını nəzərdə tutur, hansı ki, sonralar kommunist partiyası adlandırılıbdır - H.Hüseyni)

1920-ci ildə Cavanşir qəzasında keçirilən Şura

qurultayında mənim çıxışım nümayəndələri həyəcəyə gətirdi. Həmin qurultayın qərarına görə mən Bakıya təhsilə göndərildim.

Son təhsilim fəhlə fakültəsində keçirdi. O zaman, yəni 1925-ci ildə Ağdam Qəza Firqə katibi Həsən Səfərovla UIK sədri Hüsü Hacıyevin intriqələri nəticəsində atam Hüsünün tərəfdarı kimi siyasi şöbə rəisi İslam Hacıyev tərəfindən həbsə alındı.

O zaman məni məktəbdən çıxartdılar. (təhsilimin davamını Gəncədə keçirdim)

Şübhəsiz, o vaxt təhsilimi davam etdirmək mənim üçün çox çətin oldu.

1937-ci ildə atamın partiyadan çıxarılması və 1938-ci ilin mart ayında NKVD tərəfindən həbs edilməsi nəticələndi. Artıq qapıdan dost ayağı, qohum əlaqəsi kəsildi. Mən baş alıb gizlənməyə məcbur oldum. 1938-ci ilin martından 6 ay Orçanikidze, Tbilisi və başqa yerlərdə keçirdim. Nəhayət S.Vurğunun köməyi ilə Gəncədə yaşamaq imkanını tapdım.

1939-cu ildən saz alıb xüsusi evlərdə çalmaqçağıрмаqla yaşadım. 1941-ci il 23 iyunda Vətən Müharibəsinə getdim.

Avqust ayında, 1941-ci ildə İrana Sovet Ordusu sıralarında getdim. Həmin ili İranda qalıb, 42-ci ilin fevral ayında İrandan cəbhəyə yollandım. 1942-ci ilin avqust ayında hissəmiz Alman qoşunları tərəfindən dağıldı, mən isə bir neçə yoldaşlarımla 12 gün piyada yol gedib, nəticədə alman kəşfiyyatçıları tərəfindən ciddi vuruşmadan sonra yaralı əsir alındım. Keçirdiyim əsir həyatı şeirlərimdə tərənnüm edilə bilər. Avropanı və Şimali Afrikanı gəzib dolandım.

1945-ci ildə İtalyadan öz xahişim ilə Vətənə qayıtdım. Mən Bakıda 2 gün qalıb, 3-cü gün Gəncə qatarı ilə yola düşdüm. Goran stansiyasında qatardan endim ki, kəndə gedəm, anamı görməkə son dəfə imkan tapam. Çox əfsuslar olsun ki, NQB məni həmin gecə həbsə aldı, nə anamı, nə də Borsunlu kəndini görə bilmədim..."

Şairin sevimli anası Anaxanım oğlu məzahir ölüm düşərgəsindən qayıtdıqdan sonra 4 il bir ay yaşadı. 1960-cı il sentyabr ayının birində dünyasını dəyişdi. Bu ağır günlərdə şair öz doğma anasına "Yatır" rədifli bir şeir ithaf elədi:

*Ana, sən yatdığı qara torpaqda,  
Saysız cavan yatır, ixtiyar yatır.  
Qapısız, aynasız zülmət otaqda,  
Minlərlə ay təkin vəfadar yatır.*

*Ana, səndən ayrı Daşqının inlər,  
Onu tək insan yox, quşlar da dinlər.  
Bir gün deyəcəkdir obalar, ellər:  
-Burda şair yatır, sənətkar yatır.*

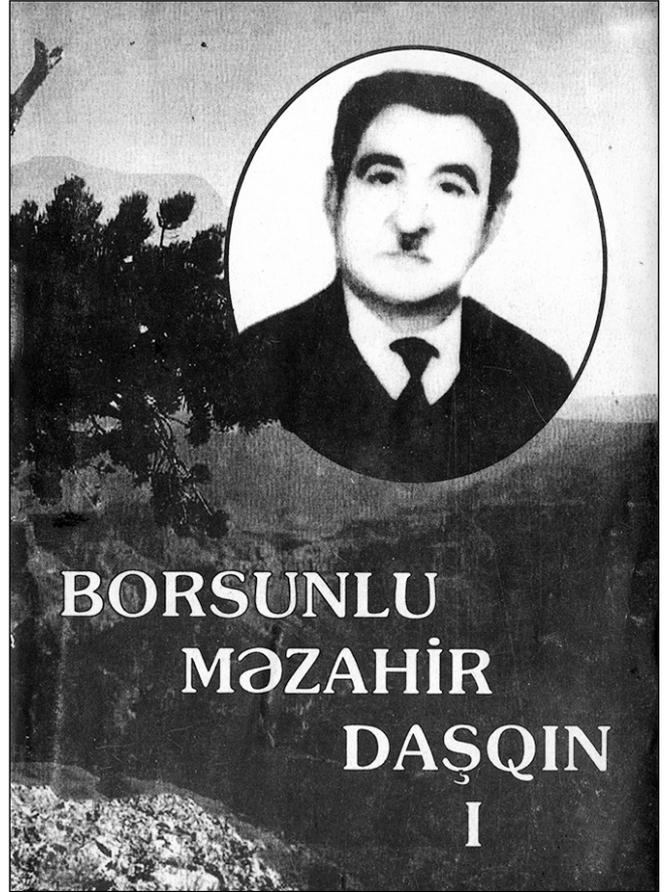
Məzahir Daşqın 1930-1931-ci illərdə Tərtər rayonunda rabitə qovşağının rəisi vəzifəsində işləyirdi. Şair həmin rayonun Qaynax-Qazyan kəndində Dilbər adlı həkim qızla tanış olur və ailə qurur. Bir müddətdən sonra bir övladları olur, həmin uşağın adını Nazim qoyurlar. Şairin anası olduqca sərt xasiyyət olduğundan gəlinlə yola getmir, Dilbər xanım qaynanasının təzyiqlərinə, zülmünə dözməyərək altı aylıq oğlunu da evdə qoyub ailəni tərk edir.

Körpə Nazim nənəsi Anaxanımın himayəsində qalır. Anası Dilbər xanımın bu günə qədər harada olması, ümumiyyətlə sonrakı həyatı barədə məlumat yoxdur.

1936-cı ildə şair ikinci dəfə Səmayə adlı bir qadınla ailə qurur. Həmin qadınlardan şairin bir qızı olur. 1941-ci ildə şair müharibəyə getdiyindən, beş yaşlı qız müharibənin ağır illərində ehtiyac içində qalır, üzüntülərə dözməyib xəstələnir və dünyasını dəyişir. Qızın anası Səmayə isə vəfasız çıxır. Şairin müharibədən qayıtmasını gözləmir, başqa birinə erə gedir.

Nəhayət ki, müharibə Sovet hökumətinin məlum qələbəsi ilə başa çatdı. Şair doğma vətənə qayıtdı.

Şairin İsmayıl adında bir dostu olub. Onlar müharibədən qabaq uzun müddət dostluq, yoldaşlıq ediblər. O vaxt İsmayıl Mingəçevir yaxınlığındakı kəndlərdən birində yaşayırdı. O, xəbər tutan kimi ki, dostu vətənə qayıdıb, Məzahirlə təcili görüşmək



qərarına gəlib. Odur ki, qardaşı qızı Şölə xanımı da götürüb Mingəçevirə gəlir.

Həbs olunandan sonra Məzahir əvvəlcə Bakıda həbsxanada yatır, sonra isə uzaq Sibirə sürgün edilir. On ilə yaxın Sibirdə sürgündə olan Məzahir Daşqın Stalinin ölümündən sonra 1956-cı ildə sürgündən qayıdır. Bir müddətdən sonra dostu İsmayıl ilə gedir, orada vaxtilə tanış olub görüşdüüyü Şölə xanım ilə görüşür və onunla ailə qurur.

Şairin Dilbər xanımdan olan oğlu Nazim hazırda Tərtər rayonunun Borsunlu kəndində yaşayır.

Məzahir Daşqın demək olar ki, aşıq şeirinin bütün formalarında qələmini sınaıyıb. O, "Getdi" rədifli şeirində dünyanın vəfasızlığından şikayətlənir.

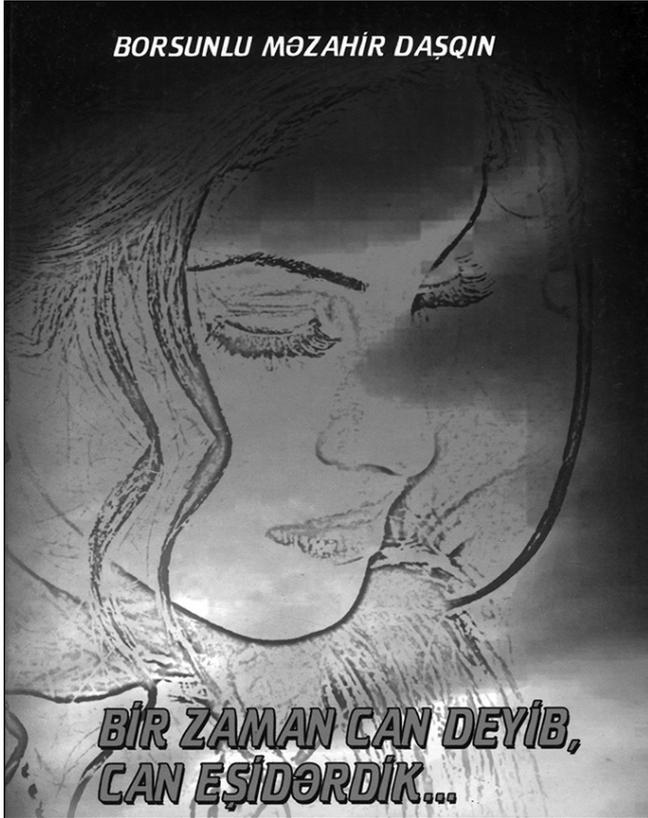
*Dünya, sənətin etibarın yox imiş,  
Gələnlər qoynunda qalmadı, getdi.  
Neçə Süleymanlar, Cəmşidi-cəmlər,  
Dağılmaz binalar salmadı, getdi.*

*Hanı sazın, sözün tacı Ələsgər?  
Çox aldı meydanda bacı Ələsgər.  
Az görmədi səndə acı Ələsgər,  
Dərdinin dərmanı olmadı, getdi.*

*Məzahir, görünmür, bəs İman hanı?  
Hanı Cuma kimi gövhərin kanı?*

*Köçdü ağıdabanlı şair Qurbanı,  
De, hansı bir gülşən solmadı, getdi?!*

20-ci illərin sonunda şair Məzahir Daşqın bir müddət Qasım İsmayılovda (indiki Goranboyda) yaşamış və burda Aşıq Novrəs İmanla görüşmüşdür. Yığıncaqda Məzahirin oxuduğu şeirlər Novrəs İmanın xoşuna gəlir. Elə buradaca el sənətkarı Novrəs İman Məzahirə deyir: "Məzahir, sənin gözəl təbin var, şeirlərin tərəvətlidir, sinədən gəlir. Səndən gələcəkdə gözəl şair gözlənilir. Elmin də xoşuma gəlir. Görünür, şəriət bilgiləri ilə də aşınasan".



Bu söhbətdən sonra Məzahir Daşqın "Ustadnamə" adlı şeirini söyləyir:

*Mərdlərin mərdisən vəliyi-xuda,  
Ərənlər sərvəti sirri-sücaət.  
Rəhmani-rəhimsən, Cabbari Cəlil,  
Dilimdə şəninə çoxdur hekayət.*

*Ləngəri cahansan, əsrin mayacağı,  
Əsrin məhvərisən, meracın tağı.  
Ruzi-qiyamətdə məşhər ocağı,  
İftida verənsən dostu şəfahət.*

*Nuri-münəvvərdi hüsni-hilalın,  
Kərəmdə nadirsən yoxdur misalın.  
Ölüm qabağında alim vüsalın,  
Mədəni səxavət, kani-kəramət.*

*Ələmlə dağıtdın bürcü xeybəri,  
"Ya mənhu" deyəndə böldün əntəri.  
İşarət eylədin gün döndü geri,  
Əlrəhman eylədi sənə ziyarət.*

*Layiqi cəzayam cümleyi-cahan,  
İndi əməlimdən olmuşam peşman.  
Düşmüşəm qürbətə ya qədri-sübhan,  
Rəhm qıl Məzahirə, göstər inayət.*

Aşıq Ələsgər ocağının görkəmli nümayəndələrindən biri olan şair Novrəs İman gümanında yanılmamışdı. Şeirinin misralarındakı baş hərfləri alt-alta düzəndə "MƏRDLƏRİN KÖMƏYİ ƏLİDİR" cümləsi alınır. Həzrət Əlinin (ə) mübarək ləqəblərindən biri Şahi-Mərdandır. (Mərdlərin şahı) Şair Borsunlu Məzahir də bu "ustadnamə"sində insanlara Əliyə sığınmağa və Mərdlərin atasından güc, kömək almağa səsləyir.

Şairin yaradıcılığında dini təsvirli şeirlərə çox təsadüf olunur. Bu da Məzahir Daşqının Allaha, onun peyğəmbərinə və imamlara olan hədsiz məhəbbətinin təzahürüdür.

*Unutma ki, var İlahi,  
O, bağışlar hər günahı.  
Məzahirim, çəkmə ahı,  
Könül yazan gələr bir gün.*

Şair "Olmasa" rədifli divanisində Allaha sığınaraq günahlarının bağışlanmasını və sinəsinin söz xəzinəsi olmasını vurğulayır.

*Mən Borsunlu Məzahirəm, çoxdur günahım mənim,  
Bilməyirəm, bağışlarmı adil pənahım mənim.  
Sinəm şeir xəzinəsi, ləldir mətahım mənim,  
Çıxarmaram, nə satmaram, yaxşı bazar olmasa.*

"Gözlə sən" rədifli divanisi başdan-başa öyüdnəsihət və ibrətlərdən ibarətdir. Beş bənddən ibarət olan bu divanidən iki bəndinin səciyyəyəndirilməsi bir çox mətləblərə aydınlıq gətirmiş olar.

*Abi-atəş, xaki-baddan yaranıbdır hər bədən,  
Axır bir gün torpaq olar o gül bədən, tər bədən.  
Çox Fironlar taxtdan düşüb, fələk vuran zərbədən,  
Çox aşıqlar itiribdir, yarı gözlə, gözlə sən.*

*Gəl fikir ver, dərin düşün, bu Məzahir yazana,  
Həqiqətin carçısıdır, yol göstərir azana.  
Çıxacaqdır qasığına nə doğrasan qazana,  
Saxla sinən aynasını, yarı gözlə, gözlə sən.*

Şairin bir-birindən gözəl, dərin məzmunlu şeirləri arasında "Gözlə" rədifli qoşması da nəsihətimiz kəlamlarla zəngindir.

*İnsan oğlu, eşit bu nəsihəti,  
Dar günündə sənə yananı gözlə.  
Bir adamla çörək kəsib dost oldun,  
Namusu, qeyrəti, ya nanı gözlə.*

*Dostluqda üç alma vardır, bölünməz,  
Namərdliyin, bil, ləkəsi silinməz.  
Qəza-qədər nə vaxt gəlsə, bilinməz,  
Sənə düçar olsa yan, anı gözlə.*

*Hər sözə inanıb kəsmə aranı,  
Kim sağaldar dil vurduğu yaranı?  
Şair Məzahiri, o biçarəni,  
Böhtan odlarında yananı gözlə.*

Başqa sənətkarlarda olduğu kimi Məzahir Daşqında da əzəmətli dağların tərənnümü vardır. Şair "Dağlar" rədifli şeirində dağların qatar-qatar düzülüşündən, onların da alşaqılı-hündürlü olmasından söhbət açır, yamacların çənli-dumanlı dəyişkənliyindən, meşələrin bəzəkli füsunkarlığından şövqə gələn quşların cəh-cəhindən fərəhlənib yazdığını gizlətmir.

*Qatar-qatar cərgə ilə düzülüb,  
Alçaqlı, hündürlü, silsilə dağlar.  
Bəzənib meşələr, çənli yamaclar,  
Veribdir dil-dilə qumrular, dağlar.*

*Dinləyin nəğməsin aşığın sazın,  
Eşqi hicran olan şahın, şahbazın.  
Alın qələmləri, Daşqından yazın,  
Gəldikcə oxusun hər el, a dağlar.*

Məzahir Daşqın çox çətin və keşməkeşli bir ömür sürüb. Şairin yaradıcılığının ən parlaq dövrünün başlanğıcında Vətənin başının üstünü qara buludlar alıb. 1941-ci ildə müharibəyə gedən şair ağırlı-acılı günlər yaşamalı olur. Krasnodar, Krım, Dnepropetrovski, Polşa hərbi düşərgələrində olarkən Vətən həsrətli şeirlər yazır. "Qaldı" rədifli

şeiri, məhz həmin vaxtların ürək yanğısını ortaya qoyur.

*O gün ki, ayrıldım ana Vətəndən,  
Yarımlım bağbansız bağları qaldı.  
Alagöz çiçəklər tər bənövşəli,  
Sevgi bostanının tağları qaldı.*

*Könül deyir, Daşqın, harayla yarı,  
Həsrətəm, ölməmiş bir görüm barı.  
Baxmaqdan gözlərim Vətənə sarı,  
Qarası əriyib ağları qaldı.*

Şair 1942-ci ildə Dnepropetrovski əsir düşərgəsində olarkən əsirlik həyatından bəhs edən "Ay Allah" rədifli bir şeir yazır.

*Böyük xalqisən saysız xilqətin,  
Həyata canı sən verdin, ay Allah.  
Sonsuz səmasına ilk məhəbbətin,  
Qara buludların sərdin, ay Allah.*

*Adına deyirlər Cabbarı-Cəlil,  
Sənin varlığına az deyil dəlil.  
Günahım nədir ki, edərək zəlil,  
Zillətli günləri verdin, ay Allah.*

*Ayrılıq əlindən aman, əlamən,  
Vətəni görməyə qalmayıb güman.  
Ucalır göylərə başımdan duman,  
Olmuşam tapdağı dərdin, ay Allah.*

Bütün bunları qeyd edərək bir daha şahid oluruq ki, Məzahir Daşqın yaradıcılığı olduqca zəngin və rəngarəngdir. Belə şair haqqında bəsit bir yazıda geniş səciyyələndirmə göstərmək mümkün olmadığından burada qələmi yerə qoyub təhlili şairin öz sözləri yekunlaşdırıram.

*Sən xalqın oğlusan, xalqa gərəksən,  
Şeir bir çəməndir, sən də çiçəksən.  
Kim deyir öz ana yurdunda təksən?  
El deyir: - Hər sevən kəsindi, Daşqın.*

Borsunlu Məzahir Daşqın yaradıcılığını öyrənən bir çox elmi adamlarının qeyd etdiyi kimi, şairin həyatı qəribəliklərdə keçdiyi kimi onun yaradıcılığı da hərtərəfli zəngin və rəngarəngdir. Dərindən araşdırılmasına, öyrənilməsinə və ciddi təhlil edilib layiqli qiymətləndirilməsinə ehtiyac vardır.



## TELMAN ÜMMAN

### *Ağlama*

Buludlar da usandı ağlamaqdan,  
Gülüm, sənın göz yaşların bitməzmi?  
Dağ - dərədən çəkildi, getdi duman,  
Gülüm, sənın dərd - sərın de, ötməzmi?

Ağlamaqdan nə çıxar ki, ağlama,  
Ağladıqca dərd qovuşur dərd ilə.  
Heç aldanma vəfasına dünyanın,  
Hər addımda min quyu var, min tələ.

Daşqəlblilər yanmaz əsla halına,  
Göz yaşını görməsinlər, ağlama.  
Boğ içində ağrıları, gülümsə,  
Yersiz sual verməsinlər, ağlama.

### *Hamı nəşə axtarır*

Kasıb insan balasına  
çörək üçün pul axtarır,  
Necə qazansın bu pulu,  
fikir çəkir, yol axtarır.

Hamı nəşə axtarmaqda-  
itirən öz itirdiyin,  
yola salan ötürdüyün  
küçə - küçə, şəhər -şəhər,  
yol boyunca axtarmaqda,  
yolu kəsə axtarmaqda.

Kasıb, sənın axtardığın atlısa,  
Sən piyada çətin onu tapasan.  
Xəyalından keçər birdən at almaq,  
Yabı çıxar o da, çətin çapasan.  
Kasıb, çətin gəzdiyini tapasan.



Dərd eləmə kasıblığı, elə də,  
Dünya özü bir bax, lap it kasıbı.  
Cəhalət, cinayət, qəbahəti çox,  
Mərhəmət, ədalət, iffət kasıbı.

### *Qalanlara salam olsun*

*Biz dünyadan gedər olduq,  
Qalanlara salam olsun*

*Yunis Əmrə*

Daş daşıldı gedən, getdi,  
Qanan, özün güdən getdi,  
Rəhimli, leş didən getdi,  
Qalanlara salam olsun.

Getdi həsrət, dərd çəkənlər,  
Kef çəkənlər, yaş tökənlər,  
Düz gəzənlər, diz çökənlər,  
Qalanlara salam olsun.

Qismətimiz nəşə, ələm,  
Acım bitmir, deyəm, güləm.  
Canan, hüzuruna gəlləm,  
Qalanlara salam olsun.

Ay nurun günəşdən alır,  
Dünya dolur, gah boşalır.  
Gedən gedir, qalan qalır,  
Qalanlara salam olsun.

Dünya meydan, fərd oyuncaq,  
İçində var qorxaq, qoçaq.  
Bizdən sonra nə olacaq,  
Qalanlara salam olsun.

## Keç indi

Bir dava var təkkin - hirs arasında,  
Qalanlar var hikkə - tərs arasında.  
Bir körpü var yaxşı - pis arasında,  
Bu körpüdən keçə bilsən, keç indi.

Ətraf dolu ilan, əqrəb, qurd ilə,  
Qarşılaşmaq müşkül işdi mərd ilə.  
Ölmək istəyirsən, öl bu dərd ilə,  
Bu dünyadan köçə bilsən, köç indi.

Heç bilmirəm bu nə qismət, qədərdir,  
Tanrımmı bu dərdi bizə göndərdi?  
Yaxşı - yaman axtarmağın hədərdi,  
Buralardan baş götürüb qaç indi.

Bir nəzər sal, gözlər bağlı, yol bağlı,  
Dərd əlindən sinə dağlı, qəlb dağlı.  
Hara gedə bilərsən at, ulağlı?  
Bir quş olub bu qəfəsdən uç indi.

Hamı düzdü, yalan da düz, düz də düz,  
Bəziləri yalan, quru sözdə düz.  
Ey Allahım, kimə deyək dərdi biz,  
Hardan bilək kimindi bu suç indi?

Yaxşılıqçun yaratmış Allah bizi,  
Sonra da ki, bəxş eləmişdir sözü.  
İki yol var Ümman, yaxşı, pis izi,  
Bacarırsan sən yaxşını seç indi.

## Sən

Doğrusanmı, əyrisənmi, nəsmisən,  
Məni məndən alacaqımı kəsmisən,  
Deyilsənsə niyə yolu kəsmisən?  
Çəkil gözəl, yolum üstə çıxma sən.

Ümidini duyan kəsə bağla sən,  
Qəlbimi az parçala sən, dağla sən.  
Ağlayırsan get qıraqda ağla sən,  
Göz yaşını mənim üçün sıxma sən.

Inanma desələr Ümman saildir,  
Yaradan nə verib ona qaildir.  
Səbr etməyim uduzmağım deyildir,  
Günahını heç üstümə yıxma sən.

## Gəncliyim

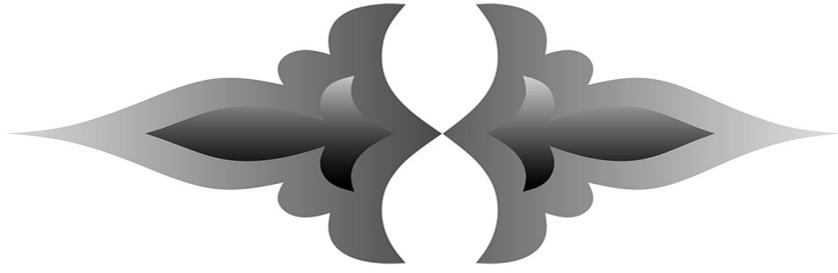
Səni axtarıram, bilmirəm niyə,  
Ey illər içində itən gəncliyim.  
Harada, nə zaman tərki etdin məni?  
Göz yumub - açınca ötən gəncliyim.

Gözəllər içində leylalar gördü,  
Hər biri ayrıca böyük əsərdi.  
Təkcə birisinə gül - çiçək verdi,  
Bir eşqin bağında bitən gəncliyim.

Acılı - şirinli keçib - ötüşüb,  
Dərs alıb həyatdan, qaynayıb - bişib.  
Qara saçlarıma tək - tək dən düşüb,  
Ey səssiz sərhədə yetən gəncliyim.

## Yol gedirəm

Qış zamanı isti - isti şeir  
Yol gedirəm Sumeyliyə,  
Ətraf tamam dümağ, qarlı.  
Bəyaz geyinib libasın  
Dağlar möhtəşəm, vüqarlı.  
Böyük şairlər vətəni  
Şamaxı yolum üstədi.  
Ürəyim toxdur, ac deyil,  
Nəyə isə möhtac deyil.  
Burdan ötüb keçən zaman,  
Könlüm şirin söz istədi,  
Şair söz üçün xəstədi.  
Çözələdim yaddaşımı,  
İlk misralar Seyiddəndir.  
Sabir gəldi xəyalıma,  
Sonra da Məhəmməd Hadi,  
Xəqani Şirvani,  
Seyyid Nəsimi  
bəs bir dərya deyil, nədi?  
Doğma yurdum Sumeylidə  
Musa Yaqub,  
Maarif Soltan,  
Xavər xanım,  
Şahməmməd Dağlaroğlu var.  
Aşıq Yanvar,  
Aşıq Qaçay,  
Vəziroğlu Babamız var,  
Sözü Tanrı zürvəsinə  
ucaldan el - obamız var.  
Bu dəryaya baş vurasan,  
Dürli - dürlü söz yığasan.  
Sözdən bir qala qurasan,  
Sözün varsa bəy - ağasan.  
Cismin varlığı şərt deyil,  
Sözsüz yaşa səksən, doxsan,  
Sözün yoxsa, özün yoxsan.  
İsmayılı nə vaxtsa Sumeyli adlanıb.



AYAZ İMRANOĞLU

## MUŞTULUQ

**Z**il qaranlıq gecədə o tək-tənha gedirdi. Qəbiristanlığın bir-iki addımlığındakı asfalt yolla tənqənəfəs addımlayırdı. Hətta, atdığı addımlardan, öz ayaq səsindən də diksinirdi. Başında tükləri də biz-biz olmuşdu. Bütün ağrıları unudub qorxularla yaşayırdı.

Məhrum atasının qəbrinin qənşərindən keçəndə ürəyinə təpər, qəlbinə toxtaqlıq, dizlərinə güc gəldi. Atasının başdaşı sanki onu qorxmamağa çağırırdı. Sən demə, bu qəbiristanlıqdan keçən yolda atasının qəbri ona “həyan” olacaqmış. Hətta qaraçuxalıq da edəcəkmış. Onu dabanqırma izləyib deyəcəkmış: “Mən olan yerdə nədən qorxursan, qızım?..”

...Bətnindəki körpə yenə tərpəndi. Tez əllərini daraqlayıb qarnını tutdu. Addımlarını sürətləndirməyə çalışsa da, güclü sancı taqətini kəsirdi. Qəflətən arx qırağındakı kolluqdan əcaib səs və dəhşətli xışiltı qopdu. Xışiltı kol-kosu dağıda-dağıda ona tərəf irəliləyirdi. Qadın qəlbi təlatümə gəldi. Bir anın içərisində bədənini soyuq tər aldı. Əcəl sanki başının üstünü əliqılıncı kəsdirib onu başından göylərə, ayaqlarından asfalta mıxlamışdı. Matı-mutu qurudu. Qışqırıb haray salmağa çalışsa da dili ağzında kilidləndi. Cürəti çatmadı ki, bircə addım irəli atsın. Görəsən, bir addım irəliləsəydi nə baş verərdi? Beynində cürbəcür fikirlər dolaşa-dolaşa gərəşəndə ilişib qaldı. Kolluqda gərəşən? Eşitməmişdi ki, gərəşən qəbiristanlıqda olur. Təzə ölümlərin qəbirlərin eşib meyitləri yeyir. Bəs gərəşən kolluqda nə edir? Qorxu, yenə də dəhşətli, ətürpəşdirici qorxu. Elə bu zaman qarnı nehrə kimi çalxalandı. Gözlərindən qığılıcım qopdu. Baş dumanlandı. Hətta bayılan kimi də oldu. Yaxşı ki, əsməcə tutan bədənini qoruya bildi. Xışiltı yavaş-yavaş uzaqlaşdıqca, bədənə əsməcəsi də sakitləşdi. Ürkək baxışlarla ətrafına nəzər yetirdi. Əlindəki zoğal çomağı möhkəm-möhkəm tutub döyüşə hazır vəziyyətdə durdu. Fikirləşdi ki, yaxşı olub ərinin zoğal çoban çomağını özü ilə götürüb. Son anda köməyinə çata bilərdi. Beləcə bir neşə an da keçdi. Bir çomağa, bir atasının məzarş olan istiqamətə, bir də ki, kolluğa baxdı. Yazıq qadın dördgöz olmuşdu bu ölümlər məkanında. Ayaqlarını yavaşca sürütlədi, sonra yavaş-yavaş ayaqlarının ucunda bir neçə addım atıb, yenidən geriye qanrılıb baxdı.

“Yolçu yolda gərək”- deyərək yoluna davam etsə də, başındakı qəribə fikirlər bir-birini əvəz edirdi. Baxmayaraq xışiltıdan,

əcaib səsəndən əsər-ələmət qalmamışdı. Bütün fikirləri unutmağa çalışsa da bu gərəşən məsələsi onu lap tənqə gətirmişdi. Onu tərək etmərdi ki, etmərdi. Nənəsi bir kərə ona gərəşən haqqında qəribə əhvalat danışmışdı. Əhvalat belə olmuşdu ki, qonşu kənddən, dəyirmandan gəlirmiş Cəfər. Günün şərqişən vədəsində qəbirsandlıqdan keçəndə atlı Cəfər qarşıda bir qaraltı görür. At ayaqlarını yerə döyür, qulaqlarını şəklesə də Cəfər atı düz qaraltının üstünə sürüb dayanır. Düşüb atdan qaraltıya baxır. Və tanımadığı əcaib bir heyvan olduğunu görür. Bu balaca heyvanın tükləri xoşuna gəlir. Əyilib sığal çəkir tüklərinə. Heyvan heç yerindən də tərpənmir. Qucağına alıb bir az tamaşa edir. Ona maraqlı gəlir bu heyvan. Çünki bu heyvan bir balaca itə də oxşayırdı. Evinə aparmağa özlüyündə qərar verir. Ata minib əcaib heyvanı da qucağına qoyub yoluna davam edir. Bir az da gedir, görür ki, atın ayaqlarına nə isə dolaşır. Baxır ki, bu əcaib heyvan uzanıb əlləri və ayaqları az qalır atın ayaqlarına çata. İlahidən elə bil ona qüvvə gəlir. Bütün gücü ilə onu atdan aşırır və atını qamçılıyır. Bayaqdan narahatçılıq keçirən at sanki quş kimi uçur. Cəfər deyir ki, arxadan bir səs eşitdim. O səs deyirdi: “Get. Anan namaz üstə imiş.” Kəndin yaşlı qocaları bu heyvanın gərəşən olduğunu deyirlərmiş. Demək bu yerlərdə gərəşən olub və ola bilsin yenə də var.

Artıq yolu yarı eləmişdi. Doğum evi qonşu kənddə yerləşirdi. Kəndləri ilə qonşu kəndin arasında üç kilometr ola, ya olmazdı. Özü də bu iki kənd arasında iri qəbirsandlıq vardı ki, məhz indi o yerdən keçirdi.

Elə bil qulağına səs gəldi. Özü də deyəsən uşaq səsi idi. Hətta uşaq qığıltısına da bənzədi. Dəhşətləndirdi bu səs onu. Bir az da təəccübləndirdi. Qarnına baxdı və qorxdı ki, uşağı doğular, mənzil başına çata bilməz. Yarı yolda qalar, ilahi, onda nə dillixorçuluq olar. Özü də ki, Allah bilir... Seyid Bəxşəli babanın və Seyid Güllüzar nənənin qəbirlərinə and içə-içə, nəzir-niyaz deyə-deyə gedirdi. Artıq qəbiristanlıq geridə qalmışdı. Magistralla, el arasında “ağ yol” adlanan yola çıxmışdı. Maşın səsi və yaxud işığı görünəndə yoldan kənara çəkilib ağac arxasında, kolluqda gizlənirdi ki, ötüb keçsin.

Uzaqdan bağıın içərisində olan xəstəxananın işıqları görünürdü. Deməli, çatmağa az qalmışdı. Sancı yenidən başladı.

İçindən elə bil bağırsaqlarını çəkirdilər. Bətnindəki körpədə orada sakit durmurdu. Işıqlı dünyaya gəlməyə can atırdı. Tez-tez içəridə tərənərdi, əl-ayağı titrəməyə başladı. Bir qovaq ağacına arxasını söykədi. Bədəni qan-tər içində idi. Hər şeyin bitdiyini güman eləyib üzünü göyə tutdu: “Qurbanı olduğum Tanrım, köməyim ol!” - deyib imdad dilədi. Dili-ağzıda qurumuşdu. İçində su yangısı vardı. Sancı sakitləşən kimi qətiyyətli olmağa özünə söz verdi. “Mütləq çatmaq lazımdır” - deyib yoluna davam etdi.

Beləcə, fikirləşir, düşünür və düşünə-düşünə irəliləyir. Üç kilometrlik yol uzandıqca uzanırdı. Hər addımı uzun dəqiqələr əvəz edirdi, çatmaq olmurdu ki, olmurdu. Ürəyinin parçası olan ciyərpəralarını kimsəsiz qoyub yola çıxmışdı. Qulağına yenidən səs gəldi. Ağır-ağır çevrilib yol boyunca baxdı. Qaranlıqda bir kimsəni görmədi. Yol boş idi. Yoluna davam etmək istəyirdi ki, səs yenidən təkrarlandı. İlahi, bayaqkı uşaq səsidir. Həyacanı bir anlıq içində boğub səsi aydınlaşdırmağa çalışdı. “Ana, ana!” deyər çağırırdı bu səs onu.

Səs ona tanış gəldi. Dopdoğmaca səs idi. Can-ciyəri idi bu səs. Odur! Oğlu Arazın səsidir. Ürəyinə sevinc seli doldu. İçində qəribə bir duyğu yaşadı.

Nə yuxu, nə də ki, xəyal idi. Həqiqət idi bu səs. Araz anasının arxasınca yola çıxmışdı.

-Afərin, oğlum! - deyib Araz çatan kimi onu qucaqladı. Sınasınə sıxıb bir neçə dəqiqə beləcə saxladı. Gözlərindən axan yaş damcılarını yuvarlana-yuvarlana yanaqlarını islatdı. Əlinin arxası ilə göz yaşlarını silib və bayaqdan çəkdiyi zülmələri ondan gizlətmək üçün alından öpdü və sözünə davam edib:

-Nə bildin ki, xəstəxanaya gedirəm?

-Yuxu gördüm. Ayılıb səni yerində görmədim. Babam yuxuma gəlmişdi. Ağ paltarda, ağappaq uzun saçları vardı. Dedi: “Arazım, anandan muğayət ol!” Ayılıb babamı görmədim. Elə bil qeybət çəkildi babam-sözünə ara verib, - axı axşamdan naxoşladığını bilirdim. Bilirdim ki, xəstəxanaya getməlisən. Keçən dəfə də belə olmuşdu. Onda atamla getmişdin, eh... Atam da dağa getməyi bir-iki gün gecikdirdiydi, nə olardı.

- Hə gedək, oğlum, gecikirik.

- Gedək ana, - sonra da kişicəsinə sual etdi, -Qorxmadın ki?

- Qorxmadım, mənim kişi balam.

Beləcə söhbət eləyər-eləyər gəlib xəstəxanaya çıxdılar. Daha sancısı da sakitləşmişdi. Elə bil ana-balanın şirin söhbətinə, mehri-məhəbbətinə bətnindəki körpə də qulaq kəsilib sakitləşmişdi.

Doğum şöbəsinin qapısını döydülər. Qapı açılan kimi ana oğluna narahat-narahat baxıb içəri keçdi. Arazsa həyətdəki tut ağacına söykənib gözlərini şöbənin işıq gələn pəncərəsinə zillədi. İçəridə qaraltılar bir-birini əvəz edirdi, hətta qırıq-qırıq səsləri də eşidilirdi. Sözləri tam başa düşməsə də deyəsən telefonla kimisə çağırırdılar. Çox keçmədi ki, Arazla anasının keçib gəldiyi qapıdan iki qadın xəstəxana həyətinə, ordan da doğum şöbəsinə daxil oldular. Elə həmin dəqiqədən də doğum şöbəsinin pəncərəsində kölgələrin sayı artdı. Araz maraqlı güc gəlsə də, pəncərəyə baxmaqdan vaz keçib tut ağacına söykənib oturdu. Yuxu gözlərini töküdü. Göz qapaqları öz-özünə örtülürdü. Oturduğu yerdən ayağa durdu. Bədənini üşütmə tutmuşdu. Bilmirdi ki, bu sərin havada nədən

üşüyür. Nazik geyinmişdi, ona görəmi? Yoxsa, narahatçılıq hissindənmi üşüyürdü. Bunun fərqi varmıyıb yerində ayaqlarını bir-birinə sürtür ki, yuxusu qaça, üşütmə keçib gedə.

Nigaran idi. Nigarançılığı anasından idi. Yenidən pəncərəyə gözlərini zillədi ki, doğum şöbəsindən körpə qığıltısı aləmi başına götürdü.

“Eh, kaş bacı doğula. Gözəl-göyçək ad da qoyarıq ona. Qardaş sıradan boluq. Axı anam son vədələr belinə qırmızı şal bağlardı. Eşitmişdi ki, hamilə qadınlar belinə qırmızı bağlayırsa, demək qız istəyirlər. Eh, nə olsun ki, Fatma xala da qırmızı bağlayırdı, qızı olmadı ki. Olmadı. Kaş bacım ola. Bacısız qardaş, qardaşsız bacı da həmişə darıxdırıcı olur. Nə fikirləşdisə dodaqları qaçdı, gülümsədi. Ay Allah, hamının bacısı var, bizə də bir bacı versən nə olar. Tək anama köməkçi olsun. Beləcə sevinirdi. İçindəki sevinc hissi ilə az qala ətraf aləmi işıqlandıracaqdı. Çünki o belə görürdü hər yeri. Sevincinin həddi-hüdudu yox idi. Hətta şöbəyə sarı bir-iki addım da gedib dayandı, içindəki səs onu dayanmağa məcbur etdi. Qəlbindəki istək isə əksinə edirdi. İçəri keçmək, körpənin qız, yoxsa oğlan olduğunu tez bilmək və anasını öpmək istəyirdi. Sonradan bu cür düşündüyü üçün utandı. Utandı ki, onun bu hərəkətindən anası da utanar. Axı abırlı, həyalı, ismətli anası oğlundan həmişə abır-həyə edib, uşaqlarının yanında əskik hərəkətləri olmayıb. Araz gözəl anlayırdı ki, mərd və qoçaq anası həm də ipək kimi zərifdir. Həzililər nəslinin kişi hünərli anası haqqında hamı xoş sözlər deyirdi. Deyirdilər ki, yığılan evin qızıl dirəyidi. İndi Arazla məlum oldu ki, bayaq gələn o iki qadının birisi Əsli həkimdir. Anası ilə rəfiqədir. Arazla onun qızı eyni gündə doğulublar. Göbəkkəsdiləri olub.

Əsli həkim xeyli keçmiş çölə çıxdı. Həyətdəki su quyusundan bir vedrə su çəkib əl-üzünü yudu. Alnına tökülən saçını əlləri ilə geri darayıb ətrafa göz gəzdirdi. Səhərin açılmasına lap az qalmışdı, dan sökülürdü. Ulduzlar bir-bir qaçıb göy yuvalarında gizləndilər. Baxçadan quşların səhər nəğmələri eşidilirdi.

- Hə, kişi qırığı, bacım oldu.

Araz qeyri-ixtiyari “yrra” - deyib Əsli həkimin üstünə cumdu, əllərindən öpüb, yalvarıcı səsle:

- Xala, bəs anam necədir?

- Yaxşıdır, səni soruşdu, - sonra sözünə ara verib yenidən dilləndi, - Qayıt kəndinizə, anan üçün quymaq bişirdib gətir.

Araz sanki həkimin sözünə bənd imiş. Elə bil ömrə müntəzir dayanmış əsgər kimi tapşırıq gözləyirdi. Tez tərənəmək istəyirdi. Axı qardaşlarını muştuluqlayacaqdı. Hətta bir neçə addım da atdı və nə fikirləşdisə geri qayıdıb həkimin qarşısında utana-utana əlini cibinə salıb, bir göy üzlü dəftərçə çıxartdı:

- Xala, al bu da muştuluq. Qızına verərsən, mənim yazdığım şeirlərdir.

Əsli həkimini gülmək tutdu. Dəftərçəni əlində o üzə, bu üzə çevirib səhifələrini varaqladı. Sevgi rəmzi olan ürək şəkilləri ilə dolu idi. Hətta bir vərəqdə pərişan qız rəsmi də vardı:

- Ay qırışmal, mənim vasitəmlə nişanlığa şeir göndərir-sən? Afərin belə kürəkənə.

Araz qızarıb - pörtse də artıq ox yayından çıxmışdı. Arxasına baxmadan xəstəxana qapısından çıxıb görünməz oldu.



## İLHAMƏ SULTAN

### *Sevən ürək*

Hər anımda yanımda ol,  
Həsərət məni tapmasın.  
Mənimlə sən gəl yaşa dol,  
Vüsal hicran dadmasın.  
Nağıllara apar məni,  
Xatirəmdən getməsin.  
Sən məni sev, mən də səni,  
Eşqimiz heç bitməsin.  
Qoy döyünsün sevən ürək,  
O, sevgisiz qalmasın.  
Sən olmusan mənə görə,  
Sənsiz günüm olmasın!

### *Deyil*

Nə faydası gözləməyin?  
Aci həsrət bitən deyil.  
Mənsizlikmiş yazın sənin  
Bir omurluk... Kəcən deyil.  
Hər günümün xatirəsi  
Mənə əziz... Ötən deyil.  
Sevənlərin ah, naləsi  
Zamanla da itən deyil.  
Bil, bu qədər sevilməyin  
Həqiqətdir, yalan deyil.  
Hər "aci"yə üzülməyin  
Yaddasında qalan deyil.  
Acıların, kədərlərin  
Omur boyu surən deyil.  
Yanıdakı sevənlərin  
Mənim qədər sevən deyil.  
Mən unutmaq istəsəm də,  
Yaddan çıxıb gedən deyil.  
Sənin sevən ürəyin də  
Gecdir... mənə döən deyil.  
İstəmirəm xəyallarda,

Biz qovusaq... Olan deyil.  
Həyatını yasan da,  
Mənim yerim dolan deyil.  
Sənə olan məhəbbətim,  
Bir gül kimi solan deyil.  
Olmasan da bir gün mənim,  
Sənin yerin dolan deyil.

### *Səni deyib gəzirəm*

Kaş Allahım bircə dəfə yarı yara yetirə  
Nağıl ola... Eşq küləyi səni mənə gətirə  
Mənimlədir hər anımda səndən qalan xatirə,  
Xatirələr qucağında səni deyib gəzirəm.

Bütün günü xəyalını arzularam, anaram,  
Özüm kimi sən də məni sevdini sanaram.  
Sənə olan eşqimdən yox, sənsizlikdən yanaram,  
Həsərinin ocağında səni deyib gəzirəm.

Gözlərimdən ilham alıb, qəlbim sənə vuruldu,  
Yollarını gözləməkdən gözlərim də yoruldu,  
Sən də gəlib çıxmıyınca ümidlərim qırıldı...  
Xəyalının sorağında səni deyib gəzirəm.

### *Sənə yaxın olaydım...*

Sənə yaxın olaydım...  
Sarılaraq boynuna  
çəkəydim nəfəsimə  
Mənə əziz olan o  
gül qoxuyan ətrini  
Bütün günü  
mən sirlə gözlərinə dalaydım  
Səni eşqə salaydım...  
Sənə yaxın olaydım...  
Hiss edəydim kaş səni  
Döyünən ürəyinin

eşidəydim səsinə  
 Dərd, kədərdən qəhr olan  
 ümid dolu qəlbinə  
 Sevinc olub dolaydım  
 Qəm, qüssəni alaydım...  
 Sənə yaxın olaydım...  
 Tutaydım  
 həyəcədən titrəyən əllərini  
 Bahara həsrət qalmış  
 XƏZAN dolu bağında  
 İstədiyini gül olub  
 Əllərində solaydım.  
 Mən sənənlə qalaydım...

### *Xatirəm olsun*

Həyatında yerim yox, ürəyində olsa da,  
 Gözlərində gözlərim sənə xatirəm olsun.  
 Bəllidir ki, dərdin çox, ürəyində qalsa da,  
 Ürəyində közlərim sənə xatirəm olsun.

Susub baxdım mən sənə, amma yenə doymadım,  
 Sevgi dolu qəlbini mən heç zaman oymadım,  
 Günəş doğan yoluna kölgə düşsün qoymadım,  
 Yolundakı izlərim sənə xatirəm olsun.

Son sözümlə demədim: Xoşbəxt ol bu dünyada,  
 Ətrafında dostun çox, vermə sirri sən yada,  
 Arzuların çin olsun, getməsin heç vaxt bada,  
 Bütün ürək sözlərim sənə xatirəm olsun...

### *Səndən xəbərsiz*

Ürəyim sənənlə hər an döyünür,  
 Bir bilsən boş yerin necə görünür,  
 İzlərim arxanca gedir, sürünür,  
 Dönmüşəm kölgənə səndən xəbərsiz...

Məhəbbət möcüzə... Sevdim bir anda,  
 Özümü itirdim səni tapanda,  
 Yanımda olmayıb mənim olanda,  
 Dönmüşəm kölgənə səndən xəbərsiz...

Gözlərim şəkildən sənə baxanda,  
 Qəzəbdən göylərdə şimşək çaxanda,  
 Gözlərdən bir damla yaşın axanda,  
 Dönmüşəm kölgənə səndən xəbərsiz...

### *Mənə həsrətsən*

Çıxmırsan yadımdan bircə gün, bir an,  
 Dərdlərim çoxalıb o gündən yaman,

Əlimdən nə gəlir ötsə də zaman,  
 Sən mənə həsrətsən, mən də ki sənə.

Tale birləşmədən ayırdı bizi,  
 Sildi yaddaşımdan xatirəmizi,  
 Qalsa da qəlbində məhəbbət izi,  
 Sən mənə həsrətsən, mən də ki sənə.

Gündüz fikrimdəsən, gecə rüyamda,  
 Bilmirsən mənimsən mənim xülyamda,  
 Fəqət aldanmışam! Kiçik dünyamda  
 Sən mənə həsrətsən, mən də ki sənə.

Sənin məhəbbətin qəlbimə açar,  
 Gedirsən məni də özünə apar,  
 Amma unuduğum bir həqiqət var,  
 Sən mənə həsrətsən, mən də ki sənə.

### *İcazə ver...*

Deyiləsi çoxdur sözümlə, icazə ver, əzizim,  
 Ürəyimi açım sənə, eşq nağılı oxuyum,  
 Səndən uzaq olsam belə, qəlbə sevinc toxuyum.

Olanlara necə dözümlə? İcazə ver, əzizim,  
 Sığal çəkimi saçlarına, öpüm sənin üzündən,  
 Bir söz demə bu gün mənə, inciyərəm sözümdən.

Günahkaram təkçə özüm, icazə ver, əzizim,  
 Həsrətinlə vuran qəlbim daha sənsiz qalmasın,  
 Nəfəsinlə isit məni, soyuq məni almasın.

Alışacaq sənən közümlə, icazə ver, əzizim,  
 Sevgi dolu baxışlarla sənə baxım doyunca,  
 Bu dünyada xoşbəxt olaq biz bir ömür boyunca...

### *Xoşbəxtliyin kölgəsində qalmışam...*

Baş açmıram, bu nə işdir bilmirəm,  
 Sevinc satıb, yaman kədər almışam.  
 Ağlasam da, göz yaşımı silmirəm,  
 Xoşbəxtliyin kölgəsində qalmışam...

Sənin kimi mən də xoş gün görməyib  
 Hər bir dərdi ürəyimə salmışam,  
 Eşqlə vuran qəlbinə dərd hörməyib  
 Xoşbəxtliyin kölgəsində qalmışam...

Bütün olub keçənləri unudub  
 Xoş gün üçün xəyallara dalmışam,  
 Eşqdən solan ürəyimi qurudub  
 Xoşbəxtliyin kölgəsində qalmışam...



## RAMİZ İSMAYIL

*Ramiz İsmayıl (Ramiz Məmməd oğlu İsmayılov) 1948-ci ildə Gədəbəy rayonunun Kiçik Qaramurad kəndində anadan olub. 1965-ci ildə həmin kənddə orta məktəbi bitirib. Orta məktəbdə oxuyarkən jurnalistikaya böyük maraq göstərmiş və Gədəbəy rayonunda çıxan "Tərəqqi", Şəmkir rayonunda çıxan "Ulduz" qəzetlərində mütamadi olaraq məqalələri dərc edilib. İlk şeiri 1965-ci ildə "Tərəqqi" qəzetində çap olunub.*

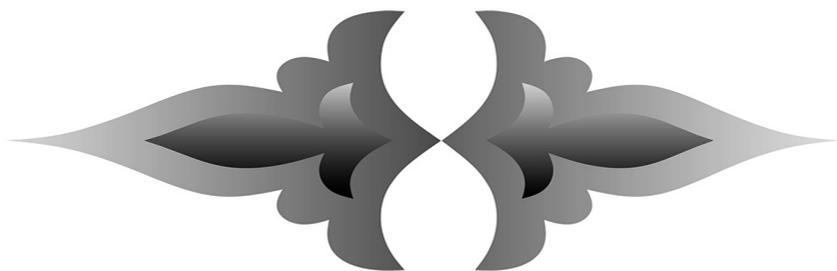
*Ramiz İsmayıl Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı İnstitutunun məzunuudur.*

*İxtisasca mühəndis-mexanikdir. 1969-cu ildə Mingəçevir şəhərinə köçüb və ömrünün qırx iki ilini bu şəhərə bağlayıb. Zavod, Su-elektrik və İstilik-elektrik stansiyalarında, partiya orqanlarında və həmkarlar təşkilatlarında müxtəlif vəzifələrdə çalışıb. Jurnalistikaya və ədəbiyyata dərin maraq və sevgisi bu sahədə səmərəli fəaliyyət göstərməsi üçün zəmin yaradıb. "Mingəçevir işıqları", "Oqni Minqəçevira" qəzetlərinin ən fəal ictimai müxbirlərindən biri olmaqla yanaşı, "Mingəçevir işıqları" qəzetinin nəzdində fəaliyyət göstərən "Kür" ədəbi birliyinin də fəal və ümidverən üzvlərindən biri olub. Hər iki şəhər qəzetində istehsalat qabaqcıllarından, əmək adanlarının fədakarlığından, xarüqələr yaradan energetiklərin gərgin və şərəfli zəhmətindən oçerk və məqalələr dərc etdirib. "Mingəçevir işıqları" qəzeti onun yaradıcılığında mühüm rol oynayıb. Bu qəzetdə Ramiz İsmayıl şeirləri, hekayələri, tərcümələri ilə də müntəzəm çıxışlar edib və oxucuların rəğbətini qazanıb. Həmçinin həmin qəzetin bədii yazılarının çapa hazırlanmasında yaxından iştirak edib. AYB Mingəçevir bölməsinin rüblük jurnalı olan "Mingəçevir leysanı" (indi həmin jurnal "Bənövşə" adı ilə nəşr olunur.) ilə sıx əlaqə saxlayan, jurnalın nəşrə hazırlanmasında köməyini əsirgəməyən müəlliflərdən biri olub. Onun şeirləri həmçinin Yevlax rayonunun "Təşəbbüs" qəzetində, "Müxbir", "Kirpi" jurnallarında və digər mətbuat orqanlarında, Azərbaycan Yazıçılar Birliyi Mingəçevir bölməsinin tərtib etdiyi "Aranın söz sovqatı" və "Uzaqdan gələn səs" ədəbi toplularında çap olunub.*

*Ömrünün əlli ilini yaradıcılığa həsr edən Ramiz İsmayıl 2011-ci ildən Abşeron rayonunun Xırdalan şəhərinə köçüb.*

*Ramiz İsmayılın altı kitabı işıq üzü görüb. Bunlar "Payızda xatırla məni", "Gözü yolda qalan var", "Gədəbəyim - şən-şöhrətim", "Hələ görülsə çox işim qalıb", "Bir şair ayrılır Mingəçevirdən", "Mələklərin görüşü" kitablarıdır.*

*Ailəlidir, iki övladı var.*



## "MƏN QADINAM"

(novella)

Özəl tikintidə bəna işləyən Əhməd həmişəki kimi evə yenə də gec gəldi. Özünün dediyinə görə "cast-nı" işlərdən bu iş yaxşı idi. Heç olmasa pis-yaxşı günortaya yeməyini verirdilər. Əmək haqqı da "min bərəkət", - narazı deyildi. İşə toz-torpaqlı olduğundan evə gələndə yemək yeyir, çay içir, sonra hamama girirdi. Bu gün də yeyib-içib yuyunacaqdı.

Mətbəxə keçdi, qazanlara baxdı. Yemək yox idi. Qazı yandıraraq çaydanı üstünə qoydu. Əlüzyuyandakı qazanlar iç-içə qoyulmuşdu. Qazanlarda xörək olmasa da hər halda nəşə bişirildiyi bilinirdi. Qablar yuyulmamışdı. Arvadı televizora baxırdı.

-Həqiqət!

Əhməd mətbəxdən səsləndi.

-Ay Həqiqət!

Arvadının adı Həqiqət idi. Evləndikləri gündən Həqiş deyirdi. Həqişin cavab vermədiyini görüb özü televizor olan otağa keçdi. Televizorda reklam gedirdi: "Sən qadınsan, qabyuyan deyilsən". Tərslikdən Əhməd həməndə anda:

-Həqiş, yeməyə bir şey yoxdur?! -dedi.

-Yox, Əhməd, bişirməmişəm!

-Niyə ki, ay Həqiş, işdən gəlmişəm axı, nə yeyim bəs?!

-Bilmirəm, Əhməd, mən qadınam, aşbaz deyiləm!

-O nə sözdü? - Əhməd səbrlə, bir az da təəccüblə arvadına baxdı. Həqiş heç tövrünü də pozmadı:

-O da elə sözdü! Özün bir şey hazırla, ya get, restoranda ye!

Əhməd son vaxtlar arvadının qəribə hərəkətlərini hiss etmişdi. "Görək, sonrası nə olur" - deyib hələ təmkinlə sonrasını gözləyirdi. Daha heç nə deməyib mətbəxə qayıtdı. Soyuducuda yumurta var idi. Göy-göyərtili axtardı, fikrindən keçirdi ki, yüngülvari bir kükü hazırlayıb yesin. Göyərtili köhnəlmişdi, yararsız halda idi. Pomidor axtardı. "Çiğirtmə"ni xoşlayırdı. Pomidor olmadı. "Qlazok" eləyib yedi. Çay içəndən sonra:

-Həqiş, mənə alt paltar ver, - dedi.

-Alt paltar yoxdu, yumamışam.

-Bəs nə geyinim mən?!

-Bilmirəm. Mən iki gündən bir sənə alt paltar yuyan deyiləm.

-Aşbaz deyilsən, paltar yuyan deyilsən, bəs sən kimsən?!

-Mən qadınam! Xanımam!

-Ağlını başına yığ! Bəna arvadı nə vaxtdan xanım olub, aaz? Bu reklamlar, deyəsən sənə başını xarab eləyib.

-Sözünə, danışığına fikir ver! Mənim ağlım başımdadır, səninkindən də yaxşı işləyir.

Əhməd səbrini basa bilmədi:

-Mən sənə çox demişəm, indi də xəbər-

darlıq edirəm. Bir tikə çörək tapırıq, qoy, onu halallıqla yeyək, zəhərə döndərmə! Axırncı dəfə sənə deyirəm. Mən bu evin kişisiyəm, sən də qadımsan. Qadın kimi borcunu yerinə yetir. Yoxsa...

-Yoxsa nəə...? Məni hədələyirsən? "Xox", qorxdum.

-Mən sözümü dedim.

-Sən bu sözləri çox demisən.

-Axırncı dəfə deyirəm, bir də deməyəcəm.

-Sən mənə heç nə eləyə bilməzsən. Mənim hüquqlarımı tapdalama. Mən Avropaya şikayət edəcəyəm.

-Avropa kimdi?

-Fəhlə adamsan, qəzet oxumursan, kitab oxumursan, televizora baxmırsan! Dünyadan xəbərin yoxdu. Bütün günü işləyirsən, gələndə də leş kimi düşürsən divana. Mən sənə kirli paltar yumaqdan, yorğan-döşək üzünü təmizləməkdən bezmişəm. Buna paltar yu, ütülə, yemək hazırla, qab-qacaq yu, nə bilim, ev-eşik yığışdır... - Həqiş bir ucdan üyüdüb tökür, dil-qəfəsə qoymurdu. - Elə bil, mən buna qulluq çuyam.

-Ev-eşiyin işini kim görməlidir? Bunlar hamısı qadın işidir. Zəhmət çək, evinin, ailənin, uşağının qayğısına qal. Bu sənə borcundur.

-Bəli, mən qadınam, qul deyiləm. Mənim də hüquqlarım var.

-Borcun da var!

-Xeyr! Mənim heç kəsə borcum yoxdur.

-Sənə qadın borcun var.

-Sənə yenə deyirəm, Əhməd, mən qadınam, qulluqçu deyiləm, kənz deyiləm! İyirmi birinci əsrdir. Xoşuna gəlmir, çıx, hara istəyirsən get, xoş getdin!

-Hara gedirəm? Öz evimdən hara gedəsiyəm?

-Harda sənə xoşdur, ora! Evdən də gözünü yığ. Uzaq baş paltarları götürüb

gedə bilərsən. Yaxşı kişilər belə edir. Qanun da mənim tərəfimdədir. Söhbət qurtardı, qulağını aç eşit. Bundan sonra mən sənə yemək bişirən, qab yuyan, paltar ütüləyən deyiləm! Özünə qulluqçu tap!

-Qulluqçu da qadıncı axı!

-Mənə dəxli yoxdur, mən azad, sərbəst qadıncı. Bildin?

-Əvvəla biləsən ki, ev sənə deyil, mənimdir. Bu evdə sənə bir qəpiklik zəhmət yoxdur. Torpağı da özüm almışam, evi də özüm tikmişəm. Sən hazır evə gəlmisən.

-Daş düşəydi həmin günə!

Həqiqət yenidən pultu əlinə alıb, kanalları fırlatmağa başladı. Həmin reklam yenə səslənirdi: "Biz qadıncı, qabyuyan deyilik".

Həqiqət hirsli-hirsli, qalibənə Əhmədə baxdı.

-Nə deyirəm, sən deyən olsun, - deyib Əhməd yuyunmağa getdi.

Günlər, həftələr keçirdi. Həqiqət xanımlıq iddiasından əl çəkmirdi.

Dəfələrlə Əhməd onu "Allahın yoluna qaytarmaq" istəmişdisə də, Həqiqət "mən qadıncı, sənə qulluqçu deyiləm" deyib durmuşdu. Hətta Əhməd məhkəməyə ərizə verəcəyini deyəndə ona el arasında işlənən söz demişdi: "Duxun çatmaz". Bütün bu söhbətləri Əhməd telefona yazdı. Məhkəmədə də boşanma səbəblərini həmin yazılarla izah etdi. Məhkəmə üç ay fikirləşməyə vaxt verdi.

Əhməd fikrində qəti idi.

Bir gün Həqiqət yenə divanda oturub kanalları fırladırdı. Əhməd qapını açıb içəri girdi. Yanında yaraşlıq bir qadın da var idi. Həqiqət qadını görüb ayaqlarını divandan salladı. Əhməd yanındakı qadıncına:

-Buyurun, Sənubər xanım, xoş gəlmisiniz! - deyəndə Həqiqət ayağa qalxıb qa-

pıya tərəf getdi.

-Bu kimdir, Əhməd?!

-Qadıncı.

-Görürəm, kişi deyil. Deyirəm, bu kimdir?

-Dedim də-ə! Qadıncı! Qabyuyan, paltaryuyan, yeməkbişirən, ev yığırdıran, ərinə qulluq eləyən adi qadın. Bu indi mənim qadıncıdır.

-Götür bu ... də mənim evimdən cəhənnəm olub, gedin.

-Boğazını yırtmağın əbəsdir, daha bu-  
ra bizim evimizdir, Sənubər xanımla mənim. Bu indi mənim həm xanımcıdır, həm də qulluqçu. Sənə hara istəsən, gedə bilərsən. İstəyirsən, cəhənnəmə get, istəyirsən, cənnətə, azad, sərbəst qadıncı. Sənubər xanım mənim paltarımı da yuyacaq, xörəyimi də bişirəcək, yorğan-döşəyimi də təmizləyəcək. Əsil qadın kimi nə lazımdırsa onu da edəcək. Ağzını da təmiz saxla, mədəniyyətin...

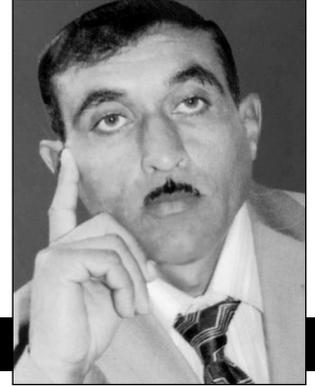
Əhməd danışdıqca Həqiqət hikkəsindən tir-tir əsirdi. Birdən o yerə yıxıldı. Ağzından köpük gəlməyə başladı. Təcili yardım çağırıldı. Həkim:

-Stress keçirib, qorxulu bir şey yoxdur. Bir azdan ayılacaq. Çalışın, evdə sakitlik olsun, - deyib getdi.

Sənubər qəlbində bir peşmançılıq hissi keçirirdi. Lakin yadına düşəndə ki, Əhmədin ona:

-Sən olmasan da mən mütləq ayrı qadınla evlənəcəyəm, - deməsi Sənubəri bir az sakitləşdirirdi.

...Həqiqətin yalvarışlarına baxmayaraq Əhməd boşanmaq haqqında ərizəsini geri götürmədi. Üç aydan sonra ayrıldılar. Həqiqət belə məsələləri "İşıqlandıran" televiziya verilişinə ayaq döyüb həqiqəti sübut etmək istədiyini vaxtlarda Əhməd iş-gücünə gedir, şad-xürrəm yaşayırdı. Adam kimi!



## ARZUMAN KƏLBƏCƏRLİ

### QAYTAR YURDA MƏNİ

Yalvarıram Allaha,  
Qaytarsın yurda məni.  
Ölsəm ruhum şad olmaz,  
Qaytarsın burda məni,  
Qaytarsın yurda məni.

İnsanlara ümid yox.  
Ac nə çəkir, bilmir tox.  
Allaha ümidim yox,  
Qaytarsın darda məni,  
Qaytarsın yurda məni.

Gül-çiçək, çəmən yerə,  
Buz-bulaq, duman yerə.  
Aparsın həməni yerə  
Yaradıb harda məni,  
Qaytarsın yurda məni.

Arzuman ümid eylər,  
Bir gün köç-karvan eylər.  
Qürbətdə ölsə neylər,  
Sıxar məzar da məni.  
Yalvarıram Allaha,  
Qaytarsın yurda məni.

### KƏLBƏCƏR

Bu qürbət ellərdə, bir an da olsun,  
Çıxmırsan yadımdan, a Kəlbəcər.  
Xəstəyə can verən min nemətin var,  
Kim doyar dadından, a Kəlbəcər.

Taxta düzü, Turş su sənin yaylağın,  
Saya gəlməz neçə gözəl oylağın.  
Ceyran, Küpə, Pəri, Sarı bulağın,  
Tanınar adından, a Kəlbəcər.

Səndən ilham alıb yaşayan ölməz,  
Xainlər heç zaman qədrini bilməz.  
Arzuman deyir ki. ayrılan gülməz,  
O doğma yurdundan, a Kəlbəcər.

### BU DAĞ O DAĞDAN DEYİL

Qış olanda ağ geyinməz,  
Yaz olanda al bürünməz.  
Başında duman görünməz.  
Bu dağ o dağdan deyil.

Şır-şır axan bulağı yox,  
Gedib-gələni qonağı yox,  
Gül-çiçəkli yaylağı yox,  
Bu dağ o dağdan deyil.

Çobanların dəyəsi yox,  
Nə nəri, nə mayası yox,  
Nə qartallı qayası yox,  
Bu dağ o dağdan deyil.

Zirvəsinə günəş saçmır,  
Cığırında əmlək qaçmır,  
Arzumanın könlün açmır,  
Bu dağ o dağdan deyil.

**YAXŞIDAN GÖZƏL**

Nə çıx qənşərimə, nə də ki, gör sən,  
Gedib xoşbəxt etdin gör kimi, gör sən.  
Nə vaxtsa mən səni yuxuda görsəm,  
Açılsın üzünə yaxşı dan, gözəl.

Göz yaşımnan yol öyrəndi bulaqlar,  
Demədin ki, sınar könlü bu laxlar.  
Orda qalıb şəhidlərim, bulaqlar,  
Eybi yox olanı yaxşı dan, gözəl.

Məhəbbətin hər əzabı şirindi,  
Arzuman çəkənə dözməz şir indi.  
Fərhad dedi mənə Şirin şirindi,  
Aşiq dedi olmaz Yaxşından gözəl.

**OLUR**

Şairlərin cibləri boş,  
Könül mülkü varlı olur.  
Şair qəlbi bir zirvədi,  
Başı hər an qarlı olur.

Bir hikmətdi qələm özü,  
Çoxları anlamır, düzü.  
Əbədidir şair sözü,  
Hər yerdə tutarlı olur.

Ay Arzuman, sev sənəti,  
El özü versin qiyməti.  
Doğru yoldan dönmə qətiş  
Haqqın yolu karlı olur.

**SIZİ**

*(Dostum Vaqif İsmayla)*

İllər ayrıcına dönmüşük daha,  
A dostlar, gəzirəm soraqla sizi.  
İşıqlı dünyamız oldu qaranlıq,  
İtirib gəzirəm çıraqla sizi.

Xoş günlərə ildırımlar çaxanda,  
Çox cavan ömürlər daşa toxundu.  
Dostlar, qəlbim hər an sizə yaxındı,  
Tutmaram bərabər qıraqla sizi.

Könlümün vüqarı qoca dağlarda,  
Gəzmişəm sizinlə boranda, qarda.  
Ömürdən mənəli ötən çağlarda,  
Arzuman hey gəzir maraqla sizi.

**AL QIRMIZI  
GEYƏN GÖZƏL**

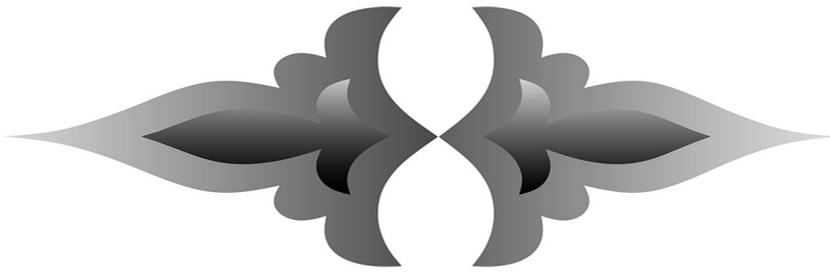
Bənzərsən dağ lalasına,  
Al qırmızı geyən gözəl.  
Dərdlərimin çarasına,  
Dərman səndə deyən gözəl.

Dayı dedin sən, eləmi,  
Vurdun sinəmə sitəmi.  
Dərdin dağıdar sinəmi,  
Qoy eyləyim bəyan, gözəl.

Bir kəlf ucu ver çözüm,  
Təkcə sən bil, bir də özüm.  
Hələ qurtarmayıb sözüm,  
Ayaq saxla, dayan, gözəl.

Can qoymadın Arzumanda,  
Gedər qalmaz din, İmanda,  
Mələk də olmaz sən donda,  
Öy özünü, öyən gözəl.





ÜLVİYYƏ NİYAZQIZI

## USAQ PAPIŞLARI

(hekayə)

Universitetdə adi dərslər günlərindən biri idi. Zəng vuruldu, tələbələr auditoriyalara daxil oldular. Biz filologiya fakültəsində oxuyuruq. Mühazirə yenidən başlamışdı ki, dekanlıqdan arxamca adam göndərərək məni çağırırdılar. Dekanlığa getdim. Rəhilə xanım məni görüb gülümsəyərək dedi:

-Gəl, qızım, yenə də sənə işimiz düşüb, bir neçə işlənməli sənəd var, zəhmət olmasa onları işlə, sabah nazirliyə təhvil verməliyik.

Universitetdə arada bəzi yazılar işlənməli olanda məni çağırırdılar. Müəllimlərin dediklərinə görə, yazıda qrammatik səhvlər etmədim.

Artıq dəftəri bitirmək uzrə idim. Elə bu vaxt qapı açıldı və Asya müəllimə otağa daxil oldu. Bizə dərslər deməyi üçün Asya müəlliməni o qədər də yaxşı tanıyırdım, lakin görünüşcə soyuq və qaraqabaq insana bənzəyirdi.

Ayağa qalxdım. Müəllimə "narahat olma, qızım, otur, yazını işlə" dedi. Demək olar ki, ilk dəfə idi onun səsinə eşidirdim. Çox gözəl, məlahətli və incə səsi var idi, gözlərində çox dərin və kədərli ifadə duyulurdu sanki. Mənə diqqətlə baxdığının fərqi idim. Gözləri bir nöqtəyə zillənib qalmışdı, ağır və qarışıq düşüncələr içində boğulurdu sanki. Birdən üzünü mənə tutub evli olub-olmadığımı soruşdu. "Bəli, evliyəm" deyərək cavab verdim. Bir anlıq susdu, sonra dedi:

-Övladın necə, varmı, qızım?

-Bəli, balaca bir qızım var..

O kövrək və titrək səslə dedi:

-Nə gözəl!.. Övlad qadın üçün əvəzsiz nemətdir həyatda.. Hər zaman övladın, ailənin qədrini bilin!..

Bu sözləri söyləyərkən səsinə, üzündə məyusluq ifadəsi vardı. Müəllimənin nisgilli olduğu hiss olunurdu. O, universitetin kafesindən çay sifariş etdi. Biz müəllimlərlə çay içə-çəy xeyli söhbət etdik. Çox səliqə və rə-

van danışığı vardı, saatlarca onu dinləyər, yorulmazdım. O, da mənimlə söhbət etməkdən qərribə rahatlıq duyurdu. Birdən mehribanlıq dolu baxışlarla mənə baxıb dedi:

-Qızım, görürəm həssas və anlayışlı qızsan, bir həyat hekayəsi söyləyəcəm sənə, amma əvvəlcə çayları içək, sonra..

Çox maraqlı idi. Səbirsizliklə onun danışmasını gözləyirdim. Müəllimə dərindən nəfəs aldı və söhbətə başladı:

..."Universitetin son kurslarında oxuyurdum. Günün çox hissəsini kitabxanada oxumaqla keçirirdim, həm də kurs işləri üçün kitablardan bəzi materiallar toplayırdım. Bir həftə sonra kurs işlərini bitirdim və təhvil vermək üçün dekanlığa getdim. Otaqda kimsə yox idi, bir kənarında əyləşib gözləməyə başladım. Elə bu vaxt otağa bir oğlan daxil oldu və salam verdi. Dekanımızı soruşdu, mən də onu gözlədiyimi söylədim. O, mənimlə üz bəzəyərək əyləşdi. Oğlanın hərdən gizli baxışlarla mənə baxdığını hiss edirdim, amma biruzə vermirdim. Birdən o gözlənilmədən soruşdu:

-Bağışlayın, xanım, siz tələbəsiniz?

-Bəli, tələbəyəm..

-Neçənci kursda oxuyursunuz?

-Sonuncu kursda...

Onun sual verməsi mənə qərribə gəlirdi nədənsə. Bəlkə də adi suallar idi, sadəcə mənə bir az qərribə gəlirdi, ancaq yenə də baxışlarındakı qeyri-adiliyi duyurdum. Bu vaxt dekan otağa daxil oldu, dərhal ayağa qalxdıq. Dekan oğlanı görəndə kimi dedi:

-Ooo, Kamil, xoş gəlmisən, necəsən?

-Çox sağ olun, Polad müəllim, yaxşıyam, siz necəsiniz?

-Biz də yaxşıyıq, sükür!. Bizim bir üstünlüyümüz ondadır ki, belə gözəl və istedadlı gənclərlə işləyirik və

onlar bizi qocalmağa qoymurlar.

Birdən Polad müəllim üzünü mənə tutub dedi:

-Kamili tanıyırsan yəqin ki, amma yaxın zamanda tanıyaçaqsan, çünki o universitetimizin fəxridir. Elmi iş yazır, vaxt gələcək alim kimi də tanınacaq.

Müəllim danışarkən Kamilin mənə baxdığını hiss etdim, amma nədənsə bu baxışlar mənə narahat etmirdi. Düşüncələrə dalmışkən Polad müəllimin mənim haqqımda danışdığını duydum. "Asya bizim ən çalışqan, istedadlı tələbələrımızdəndi, magistraturaya hazırlaşır. Sizin kimi tələbələri görəndə ürəyimiz dağa dönür." Mən işləri təhvil verib, sağollaşib auditoriyaya döndüm.

Səhəri gün universitetə bir az gec getdim, çünki axşam gecə saatlarındək kitab oxumuşdum. Universitetdə böyük tənəffüs idi, qızlar kafeyə enib nəsə içməyi təklif etdilər. Kafeyə daxil olan kimi Kamili gördüm. O çay içə-içə yazılara, kitablara baxırdı. İstədim özümü görməməzliyə vurum, artıq gec idi, o, mənə görmüşdü. Biz masaya əyləşdik. O, durub masamıza doğru gəldi, mən özümü itirdim. Qızların görməyini, bilməyini istəmədim, çünki onlar ciddi nə isə varmış kimi anlayacaqdılar. O, yaxınlaşıb nəzakətlə birinci mənimlə, sonra da tələbə yoldaşlarımla salamlaşdı. Hal-əhval tutub öz masasına döndü. Qızlar sualları yağdırmağa başladılar. Mən nə qədər desəm də ciddi nəsə yoxdu, inanmadılar. Mənalı baxışlarla "xeyirli olsun" deyib gülüşdülər. Bir həftə keçdi, artıq imtahanlar yaxınlaşırdı. Mən həvəslə imtahanlara hazırlanırdım. Kitabxanaya gedib kitab oxuyur, havanın necə qaraldığından belə xəbərim olmurdu. Axıra həmişə mən qalırdım.

Bir gün yenə axıra qalmışdım. Çantamı toplayıb getməyə hazırlanırdım. Elə bu vaxt arxadan kimsə "Salam, Asya" dedi. O idi, Kamil.. Salam verdim. O, adəti üzrə hal-əhval tutdu. Mən də ilk dəfəydi ondan əhvalımı soruşdum. Biz söhbət edə-edə kitabxanadan ayrıldıq. Kamil mənə çay içməyə dəvət etdi, etiraz etmədim. Biz kafedə çay içə-içə xeyli söhbət etdik. Söhbətimizin mövzusu əsasən dərslər və imtahanlarla bağlı idi. Söhbətin şirin yerində mən artıq gec olduğunu söylədim və qalxdım. O, ilk dəfə mənə evə ötürdü və beləcə biz görüşməyə başladıq. Kamil bütün imtahanlarda nə çətinlik olsa yardım edirdi.

Nəhayət, imtahanları verib qurtardım, diplom işini uğurla müdafiə etdim, artıq magistraturaya hazırlanırdım. Bu arada tez-tez Kamillə görüşür, dənizkənarı parka gedir, maraqlı söhbətlər edirdik. Bir-birimizi görməyəndə çox darıxırdıq. Bəli, biz artıq bir-birimizi sevirdik və ikimiz də bunun fərqiində idik. Kamil həyatımı şən, rəngli və mənalı etmişdi.

Bir gün Kamil mənə ailəsiylə tanış etmək istə-

diyini söylədi, etiraz etmədim, ancaq öncə anamgildən izn almalıydım. Anam bir az tərəddüd etsə də razılaşdı. Səhəri gün axşam Kamilgilə getdik. Ailə üzvləri mənə çox mehriban qarşıladılar, çox səmimi və istiqanlı insanlar idilər. Tanışlıqdan hamı məmnun idi. Kamil də sevincini gizlədə bilmirdi. Xeyli söhbətlər etdik, dedik, güldük. Kamilin anası Validə xala xüsusi təşəkkür etdi. Mən də dərin minnətdarlığımı bildirdim və hamıyla sağollaşıb çıxdım. Yol boyu Kamillə maraqlı müzakirələr apardıq yeni tanışlıq haqqında. Kamil mənə evə ötürüb qayıtdı.

Günlər sürətlə keçirdi. Artıq magistraturada təhsil alırdım. Kamil də elmi işini müdafiə etmişdi və elmi dərəcə almışdı. Bir gün parkda gəzişərkən Kamil dedi:

-Artıq vaxtdır, istəyirəm həyat yoldaşım olasan, gözəl ailəmiz, övladlarımız olsun!..

Bu təklif mənim üçün gözlənilən idi. Mən onun gözlərinə baxdım və sadəcə gülümsədim.

Yeni il yaxınlaşırdı, bayram ərəfəsi Kamilin valideynləri bizə gəlmişdilər. Atamgillə danışib razılaşdılar və şirinçayı içdilər. Sevincimin həddi-hüdudu yox idi, sevdiyim insanla ailə qururdum. Bir müddət sonra nişanlandıq, bir neçə gündən sonra Kamil mənə ilk dəfə hədiyyə aldı. Bu hədiyyə çox şirin və maraqlı idi - uşaq papışları.. Hədiyyəni mənə verərkən gözlərində böyük sevinc və ümid vardı, gülümsədim və "niyə məhz uşaq papışları?" deyər soruşdum. O, da gülümsəyərək cavab verdi:

-Mən uşaqları çox sevirəm, lap çox.. Bu papışları ilk övladımıza geyindirərsən, bu ən böyük arzumdur.

Onun sözlərdən qeyri-ixtiyari kövrəldim, heç özüm də bilmədim niyə?!.. Sonra Kamil ikinci hədiyyəsini verdi. Bu, üzərində bir cüt göyərçin təsviri olan üzük idi. Üzüyü barmağıma taxıb dedi:

-Hər zaman bu göyərçinlər kimi qoşa olaq!..

Toy günümüz yaxınlaşırdı, böyük sevinclə toya hazırlanırdıq. Hazırlıqlar demək olar ki, başa çatmışdı, dəvətnamələr də paylanıb qurtarmışdı. Toya hazırlıq bizə xüsusi zövq verirdi. Nəhayət, toy günü gəlib çatdı. Biz çox xoşbəxt idik, ömrümüzü, taleyimizi birləşdirirdik. Toya gələnlər xoş arzularını bildirir, təbrik söyləyirdilər. Toyumuz maraqlı və şən keçdi. Çoxlu sağlıqlar deyildi, doyunca rəqs etdilər, arada biz də qonaqlarla rəqs edirdik.

Toyumuzdan üç ay keçməsinə baxmayaraq sanki dünən evlənmişdik. Ömrümün ən xoşbəxt günlərini yaşayırdım, zamanın su kimi axıb getdiyinin fərqiində deyildik. Bir gün Validə ana yarızarafat, yaricid-di şəkildə dedi:

-Bizi nə vaxt sevindirəcəksiz? Bizim nəvəylə oynayan vaxtımızdır artıq.

Kamil ailənin yeganə övladı olduğu üçün atanın bu istəyi təbii idi. Ananın bu sözlərindən sonra bir az təşviş düşdüm, Kamillə həkimə getməyi qərara aldım, həkimə getdik və lazımı müayinələrdən keçdik, qan analizləri verdik. Həkimlər cavabların üç-dörd günə hazır olacağını söylədilər. Mən də, Kamil də hər şeyin yaxşı olacağına inanırdıq. Dörd gün keçdi. Səhər tezdən klinikadan zəng vurub cavabların hazır olduğunu söylədilər. Kamil iş gedərkən cavabları özü götürəcəyini bildirdi. Mən də hazırlaşmış işə getdim. Axşam Kamil evə gələndə cavabları alıb-almadığını soruşdum. O birdən başını tutaraq dedi:

-Bağışla, əzizim, cavabları işdə unutdum, narahatçılığa əsas yoxdu, həkim dedi ki, hər şey qaydasındadır.

Mən düşündüm ki, nə isə ciddi bir hal olsaydı hiss edərdim. Günlər ötüb keçirdi, son vaxtlar Kamil evə dalğın gəlirdi hərdən. Səbəbini soruşanda işlə bağlı olduğunu söyləyirdi və mən də inanırdım, çünki mənə qarşı münasibəti əvvəlkindən də qayğıkeş, mehriban, sevgi dolu idi. Bir gün Kamillə şəhərə çıxmışdıq, parkda gəzirdik, uşaqlar oynayırdı burda. Kamil həmişə uşaqları görəndə sevinir, onlarla oynayırdı, amma bu dəfə qərribə soyuqluq hiss etdim onda, demək olar ki, heç uşaqlar olan tərəfə baxmırdı. Onun bu halı mənə çox qərribə gəlirdi, axı o uşaqları çox sevirdi. Yolboyu bu suallar mənə rahat edirdi, ancaq heç nə soruşmadım. Düşüncələr içində evə gəlib çatdım. Əslində uşaq barədə düşüncələrim mənə rahat qoymurdu. Həkim müayinələrindən bir neçə ay keçməsinə baxmayaraq heç bir dəyişiklik yox idi. Kamillə dəfələrlə təkrar müayinəyə getmək istədiyimi söyləsəm də, gerek olmadığını bildirmişdi. Səhəri gün işdən icazə alıb həkimə getdim, bu barədə Kamillə heç nə demədim. Mən qəbula yazılıb növbəmi gözlədim. Çox keçməmiş çağırıldı mənə. Həkimlə salamlayıb hal-əhval tutduqdan sonra narahatçılığımı söylədim. Mən danışdıqca həkimin üzündə qərribə ifadələr yaranırdı. Hiss etdim ki, ortada nə isə anlaşılmaqlıq var. Məni dinlədikdən sonra həkim gözlərini yerə dikib ağır və üzgün ifadəylə dedi:

- Asya xanım, sizi dinlədim, ana olmaq istəyinizi təqdir edirəm, amma təəssüf ki, həyat çox vaxt istəklərimiz üzərində qurulmur. Görünür yoldaşınız sizi üzümək naminə heç nə deməyib. Mənim üçün nə qədər ağır olsa da, həqiqəti söyləməliyəm, üzgünəm, amma sizin övlad sahibi olmanız mümkün deyil, istəsəniz başqa həkimlərə də müraciət edə bilərsiniz, ancaq müsbət cavab alacağınızı güman etmirəm. Yenidən üzülməyinizi istəmirəm.

Həkimin sözlərindən sonra dünya başıma fırlandı, qəhər məni boğdu. Həkimlə birtəhər sagollaşmış çox üzgün halda klinikadan ayrıldım. Küçələri sərsəri kimi dolaşırdım, hara, niyə getdiyimi unmuşdum. Bütün bu olanların bir yuxu olmasını arzulayırdım, ancaq bilirdim ki, bu acı həqiqətdir!.. Bir xeyli fikirli halda parkda dolaşdım. Ətrafda o qədər insan olmasına baxmayaraq böyük bir boşluq içində idim. Ağır düşüncələr içində evə necə çatdığımdan xəbərim olmadı. Qapını açıb evə girəndə Kamili evdə görüb qərribə bir rahatlıq duydum. O məni görəndə kimi qeyri-adi bir sevincə "axır ki gəldin" deyə boynuma sarıldı. Kövrəldim və göz yaşlarımı görməsin deyə dərhal otağa keçdim. Özümü topladım, əl-üzümü yuyub mətbəxə keçdim. Yemək süfrəsini hazırladım. Məndə baş verən qərribə halları duyurdu Kamil, lakin hələ heç nə soruşmurdu. Yemək zamanı Kamil ordan-burdan söhbət edirdi, hiss edirdim ki, əhval-ruhiyyəmi qaldırmaq istəyir, lakin mən daha çox susmağa üstünlük verirdim. Yeməyi bitirdikdən sonra süfrəni yığışdırıb otağa keçdim. Başım çox ağrayırdı. O, yanıma gəldi, sual dolu baxışlarını üzümə dikdi. Hər şeyi bildiyimi açıb söylədim. O günahkarcasına gözlərini yerə dikdi, sanki bütün olanlar onun günahı idi. Mən gülümsəyib dedim:

-Kamil, niyə günah etmiş insan kimi davranırsan? Axı burda nə sənin, nə də mənim heç bir günahımız yoxdu, taleyin qisməti beləymiş.

Kamil gözlərini yerdən ağır-ağır qaldırıb üzümə baxdı, əllərimdən tutaraq dedi:

-Bunu səndən ona görə gizlətdim ki, fikir çəkməyini, üzülməyini istəmirdim. Mənə sən lazımsan, uşaq vacib deyil..

Bilirdim ki, bu sözləri mənə görə deyir və bu mənə daha çox acı verirdi. Düzdü, o məni çox sevirdi və söylədiklərində də səmimi idi, lakin Kamilin uşaqlara olan sevgisini öncədən bilirdim. O hələ evlənməmişdən öncə necə ata olmaq istədiyi barədə dəfələrlə söhbət etmişdi. Bütün bunları bilə-bilə onun söylədikləriylə razı ola bilməzdim, ən azından buna vicdanım yol verməzdi - onu öz övladının atası olmaq haqqından məhrum edə bilməzdim. Düzdür, burda qəbahətli heç nə olmasa da, biz bir-birimizi çox sevsək də bacarmazdım!..

Həftəsonu Kamilin valideynləri bizə gəlmişdilər. Söhbət əsnasında Validə ana:

-Bizi nə vaxt sevindirəcəksiz? - deyə eyham atdı.

Mən də, Kamil də susqun baxışlarımızı yerə zillədik. Ananın heç nədən xəbəri yox idi, ancaq mənim bu məsələni gizlətmək fikrim yox idi, çünki onlara bunu etməyə haqqım yox idi. Əzab və qarışıq hisslər içində həqiqəti onlara söylədim. Bu çox çətin idi, vicdanım danışmağımı, qəlbim isə susmağımı diktə edirdi. Bilirdim ki, həqiqəti söyləyə-

rək onları da məyus edəcəm, ancaq yalançı vədlər vermək də ağır idi. Danışığımı necə bitirməyimdən xəbərim olmadı, başımı qaldırıb onların üzünə baxanda, peşmanlıq və üzgünlüklə dolu ifadəni aydın gördüm, sanki bir ağır yük götürüldü çiyimdən.. Kamil gözlərini yerə zilləmişdi, sanki günahkar özü idi. Ancaq bu taleyin qisməti idi və burda kimsə günahkar deyildi. Validə anagil çaylarını içib qalxdılar. Onları ötürdükdən sonra Kamil mənə dedi:

-Nahaq anamgilə söylədin həqiqəti, mən bilsəydim qoymazdım.. Mən onlara həqiqəti deyəcəydim, amma başqa cür..

Mən təəccüblə soruşdum:

-Nə cür?

Kamil dərindən nəfəs alıb dedi:

-Mən deyəcəydim ki, problem səndə yox, mənə dədi..

Bu kəlmələri duyduğumda gözlərim doldu, özümü güclə boğaraq dedim:

-Əvvəla, imkan verməzdim ki, bu cür yalan söyləyəsən, ikincisi, lap söyləmiş olsan belə mən yenə həqiqəti deyəcəkdim..

Kamil susdu, heç bir söz demədən boynumu qucaqladı, gözlərimdən öpdü..

Səhər günəşinin al şəfəqləri yataq otağının pəncərəsindən üzümə düşürdü. Gözəl bir bazar səhəri idi. Kamil hələ yatırdı. Onu oyatmadım. Hər gün işləyib çox yorulurdu, qoy bu gün doyunca dincəlməsini istəyirdim. Qalxıb əl-üzümü yuyub mətbəxə keçdim, həvəslə səhər yeməyini hazırladım. Nədənsə bu gün hər şeyi unutmaq, Kamillə xoş bir gün keçirmək istəyirdim, bütün sıxıntılardan uzaqda. Mən süfrəni hazırlayana qədər Kamil də oyandı. Sonra mətbəxə gəldi və masaya baxıb dedi:

-Bəh, bəh, nə gözəl süfrə hazırlamısan, əzizim, əllərinə sağlıq, çox ləziz görünür..

-Nuş olsun, əfəndim, qulluğunuzda hazırım, - deyə gülümsədim..

Səhər yeməyindən sonra evdə bəzi səliqə-səhmanlama işlərinə görə Kamildən kömək istədim. O, məmnuniyyətlə təklifimi qəbul etdi. Biz deyə-gülə işlərimizi görürdük. Hərdən tələbəlikdə baş vermiş gülməli hadisələrdən danışır, xatirələri vərəqləyir, vaxtın necə keçdiyini hiss etmirdik. Kamil gülə-gülə paltar dolabını boşaldarkən birdən susdu, üzündə qəribə, üzgün və bir az da əsəbi ifadə yarandı. Əvvəl nə olduğunu anlamadım, sonra dolabın küncündəki uşaq pəpəklərini görəndə hər şeyi anladım. Kamil onları məndən gizlətməyə çalışsa da, artıq gec idi. Bəli, nə qədər uzaqlaşmaq, qaçmaq istəsəm də xeyri yox idi, sıxıntılarım hər zaman mənimlə idi. Birdən Kamil üzünü mənə tutub qətiyyətlə dedi:

-Gözəl bir fikrim var, gəl uşaq evinə müraciət edək, yeni doğulmuş körpə gətirənlər, onu övladlığa

götürək..

O, bu sözləri elə ürəkdən və qətiyyətlə dedi ki, sanki belə də olacaqdı. Ancaq mən buna razı ola bilməzdim, axı onun övladı ola bilərdi, problem məndə idi. Öz övladı ola biləcəyi halda niyə başqasının övladını böyütməli?!.. Niyə mənə görə ata olmaq arzusundan vaz keçməli idi?!.. Bilirdim ki, Kamil mənə görə hər cür fədakarlığa hazır idi, mən də onun üçün hər addımı atmağa hazır idim. Bütün bu suallar mənə daxilən rahatlıq vermirdi, özümə yer tapa bilmirdim. İşləri tez yekunlaşdırdım, pəpəkləri isə gizlətdim. Artıq nə isə etməliydim, öz istəklərim nəminə başqalarının arzularının üstündən xətt çəkə bilməzdim, amma nəyi necə edəcəyimi bilmirdim, gecə-gündüz bu barədə düşünürdüm, hətta Kamilə boşanma təklifi etməyi belə düşünmüşdüm, ancaq dilə gətirmədim, çünki bilirdim ki, Kamil əsla bu təklifi qəbul etməz.

Bir gün ağıma başqa bir fikir gəldi. Əlbəttə, bu fikir özüm üçün ən böyük əzab idi və bunu icra etmək də çox çətin idi, ancaq başqa yolum da yox idi. Sumqayıtda Kamilgilin yaxın dostluq etdikləri ailə vardı. Onların Ruxsarə adında bir qızları vardı, Kamil onun xətrini çox istəyirdi. Ruxsarənin iyirmi altı yaşı vardı, magistraturanı da bitirmişdi. Hərdən gəlib-gedərdi bizə, gözəl, xoşxasiyyət və ağıllı qız idi. Elçiləri çox idi, lakin onların heç birini bəyənmirdi. Hətta bir dəfə ondan zarafatla soruşanda ki, "niyə heç kimi bəyənmirsən?", gülümsünüb demişdi ki, "mən Kamil kimi xarakteri olan oğlanla ailə quracam." Təbii ki, bütün bunlar səmimi söhbətlər və zarafatlar idi. Bəli, mən düşünürdüm ki, Kamil mütləq evlənməlidir, başqa heç cür rahatlıq tapa bilməzdim. Kamilin hər hansı bir qızla evlənməsinə də razı ola bilməzdim, onun kimi yaxşı insanın dünyaya gələcək uşaqlarının anası da ən azı özü qədər yaxşı olmalı idi. Mən öz aləmində Ruxsarəni düşünürdüm, ancaq bunun üçün əvvəlcə qızla söhbət etməli, hər şeyi anlatmalı, başa salmalı, qəbul edib etmədiyini öyrənməli idim. Mənim üçün nə qədər çətin olsa da, cəsarətimi toplayıb qızı zəng vurdum, hal-əhval soruşub qonaq dəvət etdim. Qız dəvətimi sevə-sevə qəbul etdi və gələcəyini söylədi. Mən isə "kaş qəbul etməyəydi!.." deyə qəlbimdən keçirdim. Bu qəlbimin səsi idi və hər zaman onu susdurmağa çalışırdım..

İki gün sonra Ruxsarə bizə qonaq gəldi. Onu həmişəki kimi mehribanlıqla qarşıladım. Kamil evdə yox idi, mən özüm onu Kamil evdə olmayan vaxt çağırırdım ki, rahat söhbət edib, hər şeyi başa sala bilim. Əvvəlcə qonağa da, özümə də çay süzdüm, sonra söhbətə başladım. Çox həyəcanlı idim, həyat sınağından keçirdim əslində. Bu anda bütün hisslərimi unutmalı, yalnız Kamili düşünməli idim. Ka-

millə tanışlığımızın ilk günündən bu günə qədər olan hər şeyi təfəsilatıyla ona anlatdım. Bir müddət susdu, gözləri doldu. Üzünü yana tutaraq məndən gizlətməyə çalışdı göz yaşlarını. Mən ona artıq hər şeyi qəbul etdiyimi, üzülməməsini söylədim. Onu çağırmaqda məqsədimi söyləməliydim, amma ilk öncə ehtiyat etdim. Düşündüm ki, ilk dəfədən söyləsəm etiraz edər və bizə bir daha gəlməz. Xeyli söhbət etdik. Özüm qəsdən Kamil işdən gələnə qədər saxladım onu. Nəhayət, Kamil də gəldi. Ruxsarəni görüb sevindi. Kamil gələndən sonra da bir xeyli danışdıq, güldük. Havanın qaraldığını görüb qız ayağa qalxdı, mən Kamildən qızı ötürməsinə xahiş etdim. Onlar çıxdıqdan sonra ağır düşüncələrə daldım. Ağıllımla qəlbim arasında gərgin mübahisə gedirdi, görəsən özüm düşündüklərimin, etmək istədiklərimin nəticəsinə hazırımı?!.. Əlbəttə, qəlbim heç vaxt buna hazır ola bilməzdi, çünki onu çox sevirdim. Elə buna görə də qəlbimi susdurmalıydım..

Ağır və qarışıq düşüncələr içində günlərin necə keçdiyindən xəbərim olmurdu. Mən tez-tez Ruxsarəni evə qonaq çağırırdım, Kamillə daha yaxın ünsiyyət qurmasına şərait yaradırdım. Xeyli müddət keçdikdən sonra mən niyyətimi açıb qıza söylədim, Kamilin məhz onunla ailə qurmasını istədiyimi bildirdim. Əvvəlcə qız qəti şəkildə etiraz etdi, lakin mən ona başa saldım ki, "Nə olur olsun Kamilin evlənməsinə, övlad sahibi olmasına nail olacağam, niyə bu adam sənə yox, başqası olsun ki?!.. Bəlkə sənə qismətidir?!..". Əlbəttə bu bir an içində qəbul ediləcək qərar deyildi və ən əsası, Kamilin bütün olanlardan xəbəri yox idi. Qıza söyləməkdə məqsədim o idi ki, Kamildə ona qarşı az da olsa hisslərin yaranmasına nail olsun.

On gündən çox idi ki, Ruxsarə bizə gəlmirdi. Mən həm narahat idim, həm də rahat. Bu hissləri dil ilə anlatmaq çox çətindi. Bir yandan Kamildən ayrılmaq, bir yandan da onu ata olmaqdan məhrum etmək istəmirdim. Yalnız sevən insan bu fədakarlığı bacara bilərdi. Kamilə olan sevgimin böyüklüyü mənə heç bir fədakarlıqdan çəkəndirmirdi. Bir gün işdə olarkən Ruxsarə mənə zəng vurdu. Hal-əhval soruşub axşam bizə gələcəyini söylədi. Özümün də səbəbini tam anlamadığım bir narahatlıq doldu içimə. Bəlkə də səbəbi məlum idi, nə isə...

Axşam qız gəldi və əyləşib söhbət etdik. O təklifi bir şərtlə qəbul edəcəyini söylədi:

-Asya, mən bu təklifi sənə, Kamilə və əlbəttə, özümə görə qəbul edəcəyəm, ancaq bir şərtlə, Kamilin mənə qarşı az da olsa hissləri yaranmasa bu iş alınmayacaq.

Razılaşdım, bəlkə də kənardan bütün bunlar ağlasığmaz görünür, ancaq bu hissləri yaşamadan et-

diklərimi anlamaq çətindi. Artıq o bizə tez-tez gəlməyə başladı, daha çox Kamillə ünsiyyət qurur, onunla vaxt keçirirdi, tədricən Kamildə də ona bağlılıq yarandığını duyurdum. Son vaxtlar Kamillə şəxsi münasibətlərdə özüm qəsdən soyuqluq yaratmışdım, onun nəvazişlərindən, qayğılarından imtina edirdim. Təsəvvür belə edə bilməzsiniz ki, bütün bunları etmək mənim üçün nə qədər çətin, əzablı və dözülməz idi. Qəlbimin səsini, istəyini boğaraq yaşamaq əzab idi, ancaq Kamil üçün bunu etməli idim. Son günlərdə Ruxsarə demək olar ki, günəşirə gəlirdi. Hiss edirdim ki, o özü də Kamilə bağlanıb və bir gün baş verən bir hadisə hər şeyə son qoydu..."

Asya müəllimə bu sözləri söyləyərkən əlləri titrədi, dodaqları əsdi, sanki dili söz tutmurdu. Tez ayağa qalxıb ona su verdim, çiyini qucaqladım və sakitləşdirdim. İlahi, o nə qədər əzab çəkirdi danışarkən. Mən ona sakitləşməsinə, qalan hissəni sonra danışmasını təklif etdim. O, təkidlə indi danışmaq istədiyini, bir daha heç vaxt heç yerdə danışa bilməyəcəyini söylədi və davam etdi...

"Həmin gün işdən tez gəlmişdim, az keçməmiş Ruxsarə də gəldi bizə. Axır vaxtlar mənimlə çox söhbət etməyə utanırdı. Onu anlayırdım, özünü günahkar hiss edirdi, ancaq mən çalışırdım ki, o özünü günahkar hiss etməsin. Axşama doğru hər şeyi köməkli hazırladıq, qız masanı düzəltdi. Hər dəfə bizə gələndə əlindən gələni köməkliyi əsirgəmirdi, çox qabiliyyətli qız idi. Az sonra Kamil də gəldi, masaya əyləşdik. Axşam yeməyindən sonra masanı yığıdırıb çay dəstgahı hazırladıq. Ruxsarə mətbəxi yığıdırıb qonaq otağına getdi. Mən çayları süzüb qonaq otağına keçmək istəyirdim ki, gördüyüm mənərə mənə çox ağır gəldi. Ayaqlarım getmədi, sanki yerə mismarlanmışdım.. Kamil onun əllərindən tutmuşdu, bəli, deməli o da qıza qarşı nə isə hiss edirdi. Bu mənim evi tərk etməyim üçün yetərli idi. Bu işi düzəldən də, bu yerə gətirib çıxaran da özüm idim, buna görə də heç kimi qınaya və ya günahlandırma bilməzdim. Nə mən, nə Kamil, nə də o qız günahkar deyildi. Taleyimiz bu cür gətirmişdi. Axşam sakitcə, Kamilə hiss etdirmədən əşyalarımı topladım. Səhər Kamil işə gedən kimi mən də evdən çıxdım və atamgilə üz tutdum. Kamilə isə bir məktub yazdım: "Əzizim Kamil, hər şeyə görə sənə çox minnətdaram!.. Mənə əsl sevginin nə olduğunu sən öyrətdin.. Səni nə qədər çox sevdiyimi bilirsən, ancaq mən sənə övlad bəxş etmədən xoşbəxt ola bilmərəm. Övladımızın olmayacağını söyləyəndə atanla ananın üzündəki peşmanlıq ifadəsini görməməzlikdən gələrək, bu cür yaşaya bilmərəm!.. Məni anla, Ruxsarə də çox yaxşı qızdı, əminəm ki, onunla xoşbəxt olacaqsan.. Bir şeyi unutma, hər zaman qəlbimin tək sakini olacaqsan!.. Bundan sonra sənənlə yalnız sə-

mimi dost olaraq davam edəcəyik həyata.. (Asya)."

Evdən çıxarkən Kamilin mənə hədiyyə etdiyi uşaq pəpəşlərini də özümlə apardım. Mən Kamildən cismən ayrılısam da, ruhən həmişə onunla olacağımı bildirdim. Bütün yaxınlar məsələnin nə yerdə olduğunu bildirdilər.

Kamillə Ruxsarə evləndilər, kiçik bir məclis keçirdilər və mənə də dəvət etdilər, getdim və iştirak etdim. Bilirdim ki, getməsəm Kamilin də, Ruxsarənin də, Validə ananın da qəlbi rahatlıq tapmayacaq. Hər şey yaxşı keçdi, keçməyən yalnız qəlbimin ağrısı idi. Bu ağrının hər zaman mənimlə olacağını biləbilirdim hər şeyi, buna görə də gileylənməyə haqqım yox idi.

Evləndikdən sonra da Ruxsarə tez-tez zəng vurub hal-əhvalımı soruşurdu. Sag olsun, mənə yaddan çıxarmırdı. Kamil isə demək olar ki, hər gün əhvalımı xəbər alırdı. Bir gün Ruxsarə hamilə olduğunu dedi, çox sevindim, sanki öz övladım olacaqmış kimi sevindim. Hamı səbirsizliklə vaxtın ötməsini gözləyirdi. Kamilin valideynləri çox sevinirdilər. Validə ana hər dəfə mənə görəndə xüsusi diqqət, qayğı və nəzakət göstərirdi, səbəbini anlayırdım.

Nəhayət, o gün gəlib çatdı - Kamil qız atası oldu. Çox sevinirdim, bir neçə gün keçdikdən sonra onları ziyarətə getdim. Bir daha təbrik etdim və uşağın hədiyyəsini verdim. Bəli, bunlar Kamilin ilk dəfə uşağımıza geyindirmək ümidiylə hədiyyə etdiyi pəpəşlər idi. Kamil hədiyyəni görüb mütəəssir oldu, mən dedim:

-Bax, Kamil, nəhayət, pəpəşlər öz sahibini tapdı, çox şükürlər olsun, indi içim rahatdı.

O, mənə həm günahkar, həm sevincli, həm də sevgi dolu gözlərlə baxdı. Bu baxışlar çox şeyi söyləyirdi...

Həyat öz axarıyla davam edirdi. Balaca Asya günü-gündən böyüyürdü. Uşağın adını mənim şərəfimə Asya qoymuşdular. Biz vaxt olduqca tez-tez görüşür, parkda gəzirdik. Onların mənə qarşı olan doğma münasibətlərindən böyük məmnunluq duyurdum.

Mənə bir neçə yerdən evlilik təklifləri gəlsə də, qətiyyənlə təkrar ailə qurmaq niyyətim yox idi. Qəlbim yalnız Kamilə məxsus idi və hər zaman da belə olacaqdı. İllər tez ötüüb keçdi. Kamilin artıq üç övladı vardı. Babayla nənələri nəvələri o qədər çox istəyirdilər ki, köçüb gəlmişdilər Kamilgilin yanına..

Bir gün Ruxsarə zəng vurdu ki, Validə ana çox narahatdı, səni istəyir. Axşam işdən çıxıb birbaşa onlara getdim. Doğrudan da, qadın çox üzülmüşdü, həkimlər ürəyinin narahat olduğunu demişdilər, lakin yaşlı olduğundan əməliyyata icazə verməmişdilər. Gedib yanında əyləşdim, əllərindən tutdum, gözlərini açıb üzümə baxdı, gülümsədi. Gəlişimə çox sevin-

di, əllərimi bərk-bərk sıxıb dedi:

-Xoş gəlmisən, qızım, həmişə sən gələsən!.. Neçə vaxtdı ürəyim səni istəyirdi, yaxşı ki, gəldin..

Qəhər mənə boğsa da biruzə vermədim, qadının əllərindən öpüb dedim:

-Belə deməyin, Validə ana, sizi ziyarət etmək borcumdu..

Qadın kövrək səslə dedi:

-Sənə o qədər minnətdaram ki, qızım, sən Kamil üçün bir ananın yalnız övladı üçün edə biləcəyi fədakarlığı etdin, bir ana olaraq sənənin bu qəhrəmanlığın qarşısında baş əyirəm!..

Gözlərim yaşardı, qeyri-ixtiyari ah çəkdim. Əslində bu ağbırçək qadının sözləri hər şeyi demişdi mənə, bəli, mən övlad dünyaya gətirmədən də, ana kimi fədakarlıq etmişdim. Bu sözləri duymaq mənim üçün böyük bir xoşbəxtlik idi... Validə anayla sağollaşıb tez-tez gələcəyimi söylədim, ancaq hiss edirdim ki, qadın ömrünün son günlərini yaşayır və mənimlə halallaşır. Bunu düşünmək ağır idi, ancaq həyatın bu dəyişməz qanunu qarşısında hamımız acizik.

Bir neçə gün sonra Validə ana dünyasını dəyişdi. O gedişlə hamımızı nə qədər məyus etsə də, mənə söylədiyi son sözlərlə qəlbimi rahatlayıb getmişdi. Yas məclisində Ruxsarəyə nə köməklik lazımsa etdim. Kamil də, Ruxsarə də çox minnətdarlıq etdilər. Mən hamıyla sağollaşıb çıxdım. Çöldə bərk yağış yağırı. Gözlərim təsadüfən Ruxsarənin yuyub sərdiyi uşaq pəpəşlərinə sataşdı, həmin pəpəşlər idi. Nə deyim, bu da mənə qərribə bir rahatlıq bəxş etdi".

...Asya müəllimə susdu və sanki bir rahatlıq ifadəsi gəldi üzünə. Əslində müəyyən qədər rahatlamış və yükəndən azad olmuşdu. Onun gözlərinin dərinliyində gizlənən əzablardan, iztirablardan kimsənin xəbəri olmayacaqdı heç vaxt. İnsanlar yenə də onu qaraqabaq, soyuqqanlı insan kimi tanıyacaqdılar. Ancaq mən bilirdim ki, onun nə qədər geniş, sevgi və şəfqət dolu geniş, isti və mehriban bir qəlbi var. Bəlkə də həyat hekayətini mənə danışdığı üçün özümü xoşbəxt hesab edirdim. İndi o mənim gözlərimdə bir insanlıq və fədakarlıq nümunəsi idi.

Asya müəllimə ayağa qalxdı, alnımdan öpdü və heç bir söz söyləmədən getdi. Mən də yazıları bitirib auditoriyaya döndüm. Artıq dərs bitmək üzrə idi. Tələbələr hay-küylə evə tələsirdilər. Mən də universitetdən çıxdım. Çöldə möhkəm yağış yağırı. Nədənsə bu günkü yağış ruhuma dinclik bəxş edirdi. Birdən mənə elə gəldi ki, sanki yağış da, yer də, göy də müəlliməyə minnətdarlıq edir. Göyün üzünə xeyli tamaşa etdim. Elə bu vaxt iki göyərçin elektrik dirəklərini birləşdirən məftilin üzərinə qondular. Diqqətlə göyərçinləri seyr etdim və bir anlıq mənə elə gəldi ki, onlar göyərçin yox, teldən asılmış bir cüt uşaq pəpəşləri idi...



## XƏDİCƏ BAĞIRZADƏ

### *İstə...*

Sən mənnən çiçəkli bir çəmən istə,  
Mən sənə qəlbimnən bir çiçək dərim.  
Sən mənnən eşq istə, məhəbbət istə,  
Mən sənin yoluna xalılar sərim.

Demə ki, eşq nədi, məhəbbət nədi,  
Demə ki, məhəbbət gəldi gedərdi.  
Demə ki, eşq yolu vallah hədərdi,  
Çağır, eşq yolunda ölməyə gəlim.

Bu eşqi, yaradan salmış qəlbimə,  
Adını yaradan yazmış dilimə.  
Alıb Fərhad kimi külüng əlimə,  
Rəsmiini dağlara çəkməyə gəlim.

### *Olarsanmı?*

Mən quş olsam, qanad çalsam,  
Dağa, daşa haray salsam,  
Qayalarda süzsəm, uçsam,  
Mənə heyran olarsanmı?

Mən gül olsam, çiçək açsam,  
Gecə-gündüz ətir saçsam,  
Bir böcəkdən qorxub qaçsam,  
Xarbülbülüm olarsanmı?

Bir balaca uşaq olsam,  
Gah gülsəm, gah da ağlasam,

Təkcə səninlə oynasam,  
Mənə yoldaş olarsanmı?

Mavi göydə bulud olsam,  
Dolsam, sonra hey boşalsam,  
Dayanmasam, heç susmasam  
Sən günəşim olarsanmı?

Mən tənha bir insan olsam,  
Gecə göy üzünə baxsam,  
Baxıb ulduzları saysam,  
Sən o göydə parıldayan,  
Bəxt ulduzum olarsanmı?

### *Xoşbəxtlik nəğməsi*

Deyirlər xoşbəxtlik öz əlindədi,  
Axtarsan taparsan xoşbəxtliyini.  
Bülbülün nəğməsi öz dilindədi  
Axtarsan, taparsan xoşbəxtliyini.

O sanki bir quşdu, gözəl bir quşdu  
Əlindən buraxsan uçub gedəcək  
Xoşbəxtlik gülüşdü, şirin gülüşdü  
Axtarsan taparsan xoşbəxtliyini.

Bilirəm, haçansa zaman gələcək,  
Mənim də taleyim mənə güləcək  
Tikanlı qəlbimdə bir gül bitəcək,  
Axtarsan, taparsan xoşbəxtliyini.



## MƏMMƏD KƏRƏM

### GETDİ

Bir şair bəndənin bənzərsiz eşqi,  
Sevgidən min əzab duydu da getdi.  
Öz sevda evinin can hücrəsində  
Yanıb qovrulmağa qıydı da getdi.

Nə günüm bir gündü, nə güzəranım,  
Ürək bulandırır, turşdur ayranım,  
Məndən turşməzədi mənim heyranım,  
Nəfsinin içində qoydu da getdi.

Biçinçi bafanı bağlar biçindən,  
Gedən gedər olar, qalmaz köçündən  
Bir fərəh karvanı ötmür içindən,  
Dərdini cütləyib saydı da getdi.

Haqq belimdən almaz dərd alığımı,  
Ellərə bəlləder üz ağığımı,  
Bəlkə gündə yüz yol adamlığımı,  
Könlümün ovçusu soydu da getdi.

Eşqin mehrabından yerlərə endi,  
İlk eşqin ocağı sinəmdə söndü.  
Məmmədin ilk eşqi nifrətə döndü,  
Bir gəlin mələyə uydu da getdi.

### DƏDƏM DE

Dəli könlün ruhu bəyəm lal olub,  
Cavab vermir niyə ünə, dədəm, de.  
Qırxca buğda qırxca dağı aşırar  
Ehtiyac qul suya, dənə, dədəm, de.

Möhür basıb yazı yazan yazıbdı,  
Dönük sevgi eşqə qəbir qazıbdı.  
Dövrən əyib, xam səmtini azıbdı,  
Quru bəyin vay gününə, dədəm, de.

Gözdən uzaq, sirdən uzaq deyil ha,  
Kir gətirən kirdən uzaq deyil ha.  
Sıfır-iki, birdən uzaq deyil ha,  
Çətin düşəm birdən önə, dədəm, de.

Kasıbçılıq xoş uyğudan ayıltı,  
Zaman-zaman üzdü canı, bayıltı,  
Məmməd gözəl güzərana qayıtdı,  
Arxdan gələn geri dönər, dədəm, de.

### ŞƏKLİNİ BAĞIŞLA

İlk görüş günümüz yadıma düşdü  
Öpdüm sağ əlindən, sol yanağından.  
(Həya pərdəsinə büründüm bir az  
Öpə bilmədim ki, al yanağından.)

Xurmayı tellərin səbrimi kəsdi,  
Teli sıgalladım, kürəyinə də.  
Belə bir atüstü görüşümüzdən  
Ola biləcəkmə görə yenə də?

Mənimçün darıxsan şəkillərim var,  
Sən həsrət deyilsən mənim əksimə.  
Barı bir şəklini vermirsən mənə,  
Yadıma düşəndə sıxam köksümə.

Bir fürsət arayıb gəl görüşümə,  
Görüşək şəkil də bağışla mənə.  
Gəl qadasın alım, qəlbimi qırma,  
Toxunma qəlbimin sarı siminə...

Öpə biləcəyəm görəsən bir də,  
Albalı ətirli yanaqlarından?  
Sənin dodağını bilib dodağım  
Öpürəm güzgüdə dodaqlarımdan.



## GÜLŞƏN MUSTAFA

### ANAMIN

Alnında əzabın izi olsa da,  
Hələ də bilinmir sirri anamın.  
Anamın ikicə gözü olsa da,  
Biri mənim olub, biri anamın.

Qəlbdən gülməyibdi, dərddən gülübsə,  
Yenə göz sulanıb, hərdən gülübsə,  
Bir iri, bir xırda kədər gəlibse,  
Düşüb taleyinə iri, anamın.

Əbədi olmayıb ya ac, ya tox vaxt,  
Anamı qocaldıb beləcə bax, vaxt,  
Ölsə də arzusu, diləyi çox vaxt,  
Eşqi diri qalıb, diri anamın.

Qoruyub ismətin qara küləkdən,  
Ona verilibdir bu haqq bələkdən,  
O qədər sevib ki, qəlbdən, ürəkdən,  
Bizə ata olub əri anamın,

Hər çətin müşkülün sevgi həllidir,  
Desələr lap yaşım iki əllidir,  
Yenə də anamın yeri bəllidir,  
Başımın üstədir yeri anamın.

### Bəlkə də...

Yaşayır dediniz öz qədərini,  
Yazıya pozu yox, gəl, başını öy!  
Bu azca sevinci, bol kədərini,  
Verən Yaradana bir duayla dəy!

Deyibsə, əyninə gey qara donu,  
Razı ol, axtarma zərdən, xaradan.  
Yazıbsa Yaradan alnına bunu,  
Sən çıxma bilməzsən, inan aradan.

Bəlkə yox heç kəsin səhvi "günah"da,  
Yazıbsa alnına yaradan dedik.  
Keçirdik bir ömrü ancaq ahlarda,  
Nədir qismətimiz biz ondan yedik...

### QADINLARIN QOCALIĞI

Üzündəki gözəlliyin  
Yerin indi qırış alır.  
Çox dözülməz mənzərədi  
Təbiət verdiyin alır.

Qara şəvə saçlarına,  
Artıq zalım dənələr düşüb.  
O nəşəli baxışına,  
Gör, nə qədər qəmlər düşüb.

Şux qaməti bükülübü,  
Ömür yükün daşımaqdan.  
Elə bil ki, yorulubdu,  
Taleyini yaşamaqdan.

Yenə sevir ismət, qürur,  
Yenə sevir ucalığı.  
Gənlikdən də gözəl olur,  
Qadınların qocalığı.

### Son

İndi aləm qarışıbdır, bilinmir,  
Kim dostundur, kim düşmənin, kim yarın.  
Dəyişməyən, qarışmayan nə qalıb?!  
Yazıq olub, yaz da vermir yaz barın.

İnsan qəlbi daş olubdur, ağlamır,  
Adi baxır kədərə də, qəmə də.

Haqq haqsızın damarını dağlamır,  
Asi olmur göz, gözdəki nəmə də.

Heyif, dünya ürəyimcə olmadı,  
Közü çəkir qabağına hər adam.  
Ağızların daha dadı qalmadı,  
Bu dünyanın sonudurmu, ay atam?!

Mən indi bilmirəm nə istəyirəm...  
Qarışır gözümdə həyatın rəngi,  
Nə qara, nə yaşıl, boz istəyirəm.  
Bu daşla döşənmiş küçələr yorub,  
Ayağım altında toz istəyirəm.

Yazın ortasında saralmış yarpaq,  
Yayın istisində qor istəyirəm.  
O qədər qaynardır yeyib içdiyim?!  
Mən indi şaxta, buz, qar istəyirəm.

Yenə elə bil ki, dərd gəzirəm mən,  
Dərdim ürəyimdə az imiş kimi...  
Heç gözümlə axtarmır bir damla kefi,  
Kefim həddindən çox saz imiş kimi.

Mən indi bilmirəm nə istəyirəm...  
Bax, artıq kələfin ucun itirdim.  
Yaşayan ölüyəm dərd girdabında,  
Sevinc də əkəndə, dərdi bitirdim.

## YORULMUŞAM

Həsrətə "qonaq" olmaqdan,  
Çox çəkmişəm, çox dolmuşam.  
Dərdli-dərdli dolanmaqdan,  
Yorulmuşam, yorulmuşam.

Sığa bilmədim qəlbimə,  
Dözdüm, dözümlü ağladım.  
Çıxa bilmədin qəlbimə,  
Mənmi yolunu bağladım?!

Gilə-gilə səpələndim,  
Bu həsrətin gecəsinə.  
Yazıq ömrüm heç bilmədi,  
Daha gərsin, necə sinə?!

Gəldim dənizin tuşuna,  
Nə coşdu, nə ləpələndi,  
Amma susdum göz yaşımə,  
Genə-bola səpələndi.

## Yağışı sevirəm

"Yağışı sevirəm" - dedi,  
Pəncərədən baxa-baxa.  
Sevda dolu damcılarsa,  
Sellənirdi axa-axa.

Qoymadı yusun saçını,  
Qıymadı bircə öpüşə.  
Bu sevdanı duymadı o,  
Çətirlə çıxdı gөрüşə.

Gözüm doldu bu sevdadan,  
Baxışı qondu baxışa.  
Amma dözə bilmədi an,  
Gözümdən düşən yağışa.

## Dilək ağacı

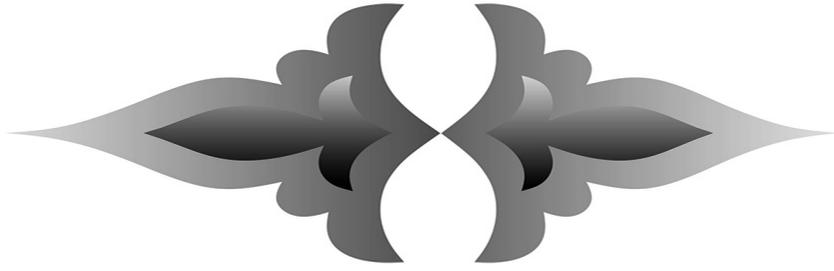
Bir dilək ağacı qadın taleyi,  
Arzular yellənir budaqlarında.  
Sevənin hər mehə əsir ürəyi,  
Ümid pıçılısı dodaqlarında.

Hərə öz arzusun asır budaqdan,  
Yellənən lentlərin öz dözümlü var.  
Bir bulud görünər çox-çox uzaqdan,  
Yağış yuyundurur, günəş qurudar.

Bu tənha ağacı küləklər sevər,  
Sığal çəkib darar gur tellərini.  
Hərə öz lentini asar və gedər,  
Kimsə tutmaz onun öz əllərini.

Həsrət gözlərində nə qədər solsa,  
Vüsali o qədər gülər, şadlanır.  
Bir adi xəyanət hücumu olsa,  
Qadın taleləri qara adlanır.





ELVİRA MƏMMƏDOVA

## DƏCƏL, NAZLI CIRCIRAMA

(nağıl)

**B**iri var idi, biri yox idi. İri gözlü, boy-buxunlu, incə belli, zərif qanadları sədəf kimi min rəngə çalan dəcəl, nazlı bir cırcırma vardı. O, bütün günü çölü-çəmənə gəzər, çiçəkdən-çiçəyə, koldan-kola, ağacdən-ağaca qonardı. Qanadları günəşin şüaları altında par-par parıldar, hər kəsi heyran qoyardı. Cırcırma özünü hamıdan gözəl sayırdı.

Bir gün tezdən yenə yuxudan oyandı, gözəl libasını geyinib boynuna muncuq asdı, ətirlənib, güzgünün qarşısında bir xeyli fırlandı. Ən nəhayət, çantasını əlinə alıb çəmənliyə yol aldı.

Qarşısına bərli-bəzəkli, rəngarəng qanadlı, qəşəng bir kəpənək çıxdı. Cırcırma kəpənəyin ətrafında uçmağa başladı, gah bu yanına keçdi, gah da o yanına. Birdən cırcırmanı asqıraq tutdu:

-Həəpçi, həəpçi...

Cırcırma hirslə kəpənəyə qışqırdı:

-Ey, gözəlçə, üst-başına fikir ver! Qanadlarının tozu aləmi bürüdü.

Gül tozuna bulaşmış kəpənək qanadlarını daha möhkəm çırpıb, ona baxdı, gözlərini süzərək cırcıramadan uzaqlaşdı.

Dəcəl, nazlı cırcırma uçdu, uçdu, zeytun ağacının budağında oturmuş bir serçəyə rast gəldi. O, budaqdakı yarpaqlardan birinə qonub serçəni salamladı, sonra serçədən xəbər aldı:

-Serçə, sən niyə belə bomboz, zövqsüz geyinmisən? Gəl, boyalarımı səni rəngləyim, ol müasir, dəblə geyinən gözəl sərçəcik. Bax, mənim qanadlarım şəffaf olsa da, min rəngə çalır.

Bunu deyən cırcırma serçənin qarşısında qanadlarını yelləyib özünü göstərdi, sonra sözünə davam etdi:

-Qanadının birini çəhrayı, digərini mavi, bədənini

isə sarı, narıncı və bənövşəyi rəngləsək, çox gözəl görünərsən.

Serçə cırcıramaya göz süzdürüb dedi:

-Mən kloun olmaq istəmirəm! Cik-cik!

Serçə uçub getdi.

Cırcırma onun ardınca baxdı:

-Buna bir bax. Mən nə dedim ki, hirsləndi. Özün bil. İstəmirsən, istəmə.

Öz-özünə deyən cırcırma otların arası ilə oxuya-oxuya gedən bir tırtıl gördü:

Bir-iki, biz gəzirik dünyanı,

Bir-iki, iri addımlarla irəli!

Bir-iki, la-la-la-la-la-la-la.

Hörüklərinə bant bağlamış tırtıl ayaqlarına idman ayaqqabısı geyinib sürətlə addımlayırdı.

Cırcırma qonduğu ağac yarpağından - lap yüksəkdən tırtıla baxıb, bir xeyli güldü:

-Nə olub? Hara belə qaçırsan? Bu nə ayaqqabılardı geyinmisən? İndi dikdabanlar dəbdədir. Nazlı yeri! Başına da bir şlyapa qoy. Axı bütün günü günün altında gəzirsən.

Tırtıl əvvəl ayaqqabılarına, sonra isə cırcıramaya baxdı:

-Nədir, ayaqqabılarım xoşuna gəlmir?

Cırcırma tırtılın yanındakı alağ otuna qondu:

-Mən belə geyinməzdim...

Tırtıl cırcıramanın sözünü kəsdi:

-Bilirsən, cırcırma, mənə belə çox rahatdır. Ayaqlarım çox olduğu üçün həmişə qaçıram. Dikdabanda isə yığıla bilərəm. Belə gözəllik mənə lazım deyil.

Tırtıl oxumağına davam edib qaçaraq çıxıb getdi.

Cırcırma çantasından güzgüsünü çıxarıb özünə baxdı, gözlərini döyüb gülümsədi. Bu zaman kirpinin

güldüyünü eşitdi:

-Ay cırcırma, sən güzgüdə kimə gülümsəyirsən elə?

-Hamıdan gözəl, hamıdan gülürüz özümə! İstəyirsən, gəl səni də gözəlləşdirim. Kirpi, bu nə baş gözdür, tikanların biz-biz durub. Səni görən qorxub qaçar. Hər tikanına gül-çiçək taxaq, ol gül çələngi. Kəpənəklər ətrafında dolaşacaq, arılar çiçəklərindən bal çəkəcək. Hə, nə deyirsən?

Kirpi cırcırmanı eşidib güldü, elə gülə-gülə də yoluna davam etdi.

Cırcırma küskün-küskün deyindi:

-Heç kəs özünə yaxşılıq etmək, mənim məsləhətlərimdən faydalanıb gözəl olmaq istəmir.

Cırcırma oxuya-oxuya çəməni gəzdi. Rəngarəng çiçəkləri iyləyib, güldən-gülə qondu, koldan-kola uçdu. Birdən qanadı qızılgülün tikanına ilişdi. Dartındı-çırıpdı tikanından qopa bilmədi.

Çarəsiz cırcırma haray-həşir saldı:

-Ay aman! Kömək edin! Kömək edin!

Yaxınlıqdakı gülə qonmuş kəpənək cırcırmanın səsinə eşidib tez özünü ona çatdırdı. Cırcırmanın qanadının qızılgülün tikanına ilişdiyini gördü.

Cırcırma fəryad qopardı:

-Kəpənək, tez ol, kömək çağır!

Kəpənək kömək dalınca uçdu. Alma bağında budaqdan-budağa qonan serçəni görüb ucadan onu səslədi:

-Sərçə, ay sərçə, cırcırmanın qanadı qızılgülün tikanına ilişib, tez gedək, ona kömək edək!

Sərçə kəpənəyə baxdı:

-Bu tikanlar hamını bezdirib, o gün mənim də ağrıma batmışdı.

Ağacın dibinə tökülmüş almaları yığan kirpi, serçə ilə kəpənəyin söhbətini eşitdi.

Kirpi təəccüblə soruşdu:

-Hansı tikandan danışırırsız elə?

Kəpənək cavab verdi:

-Səndən danışmırıq, ay kirpi. Cırcırmanın qanadı qızılgülün tikanına ilişib onu deyirdik.

Kirpi öz köməyini təklif etdi:

-Çırcırabaya kömək lazımdırsa, gəlin, birlikdə gedək.

Kəpənək sərçə ilə havada uça-uça, kirpi otların

arası ilə qaça-qaça köməyə tələsdi.

Xeyli getmişdi ki, kirpi otun üstündə sürüşən tırtılı gördü. Kirpi tırtıla əhvalatı danışdı. Tırtıl da cırcırmanı xilas etmək üçün onlara qoşuldu.

Kəpənək, serçə, tırtıl və kirpi cırcırmanın yanına köməyə gəldilər.

Tırtıl cəld qızılgülün gövdəsinə dırmaşdı və cırcıraramaya tərəf səsləndi:

-Cırcırma, əlini mənə ver, dartıb səni tikandan çıxaracağam.

Tırtıl onu dartmaq istədikdə serçə həyəcanla diləndi:

-Onun qanadları zərifdir. Əgər dartsan, daha çox zədələnə bilər.

Kəpənək yerində tullanıb havaya qalxdı:

-Tapdım!

Kəpənək havada qanadlarını necə çırpırsa, cırcırma gül tozundan asqırıp tikanından qopdu və yaxınlıqdakı yarpaqlardan birinə çırpıldı. O, qanadının zədələndiyini görüb ağlamağa başladı:

-Ah, mənim gözəl qanadlarım nə günə düşdü?!

Bir kənardə toxuduğu tor yelləncəkdə yellənən hörümçək cırcıraramaya:

-Kədərilmə. Ey, kirpi, iynələrindən birini ver mənə. Cırcırmanın qanadlarını torumla toxuyacağam.

Hörümçək cırcırmanın zədələnmiş qanadını ipəkdən də zərif ipi ilə tor kimi toxudu.

Cırcırma çantasından güzgülünü çıxarıb qanadına baxdı, havada qanad çalıb sevincək fırlandı, sonra təşəkkürünü bildirdi:

-Çox sağ ol, hörümçək! Çox sağ olun, dostlar! Hamınıza minnətdaram. Nə yaxşı ki, mənim belə gözəl dostlarım var!

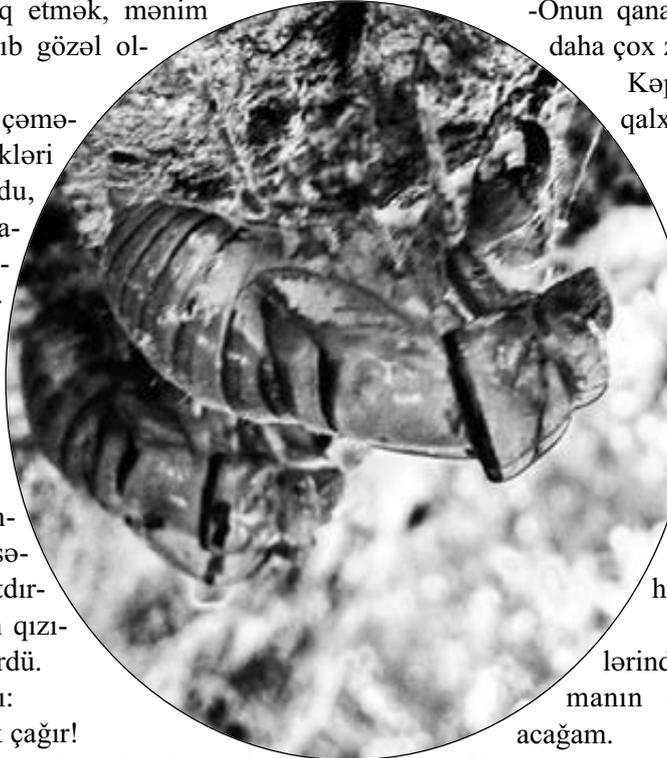
Nəhayət ki, cırcırma dostlarının sahib olduğu nadir, əsl gözəlliyi görə bilmişdi.

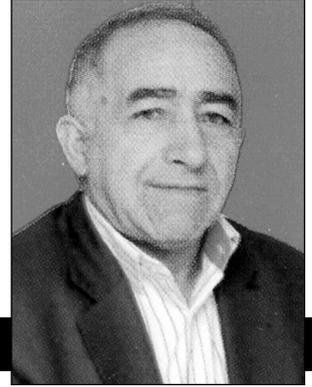
Dostlar əl-ələ verib oynayıb şənləndilər.

Əlində içi giləmeyvə dolu səbətə ucan parabüzən hamının şənləndiyini görüb dedi:

-Hamınızı bizə dəvət edirəm! Moruqlu, böyürtkənli tort bişirmişəm. Gəlin, bərabər şənlənək.

Cırcırma, serçə, kəpənək, tırtıl, kirpi və hörümçək parabüzənə qonaq getdilər. Dadlı, moruqlu və böyürtkənli tortla çay içib yenə şənləndilər. Cırcırma dostları ilə çox gözəl bir gün keçirdi.





## XALIQ LAÇINLI

### AS ƏLLƏRİMİ

Bilməm necə oldu, telə toxundu,  
Ala, günahkardı, as əllərini.  
Hələ ki, sönməyib sinənin odu,  
Götür, sinən üsdə bas əllərimi.

Haçansa öyrəşib, belə dolanıb,  
Elə bil bülbüldü, gülə dolanıb.  
Bilmədən, barmağım telə dolanıb,  
Doğra əllərimi, kəs əllərimi.

Susayıb barına, bağı sındırır,  
Əzər şamamanı, tağı sındırır.  
Olar bosdanına yağı, sındırır,  
Bağla zülflərinlə pis əllərimi.

Həmişə sevgidə dad-aman olar,  
Bəzən də yandırır, od-aman olar  
Öyrənib, öyrəşib dad amal olar,  
Qoru əllərini, pus əllərini.

Bu yoxlar qəlbimi bərk eləmişdi,  
Sevgimin ahları görk eləmişdi,  
Bəlkə də sevgidə ərk eləmişdi,  
Yox dedin əylətdi səs əllərimi.

Bu da o fələyin işidi bəlkə,  
Xaliqin fəryadın eşitdi bəlkə,  
Soyuqlar, sazaqlar üşütdü bəlkə,  
De harda isidim, bəs, əllərimi.

### QAYTAR ÜRƏYİMİ

Basıb da bağına əzizləmədin,  
Qaytar ürəyimi gərəyim olar.  
Sən ona yad oldun, heç istəmədin,  
Qaytar ürəyimi gərəyim olar.

Gecikdim, təzədən yol baştamaram,  
Daha özgəsinə bağışlamaram.  
O mənim ürəyim o ciyərpəram,  
Qaytar ürəyimi gərəyim olar.

Bir oyun oynadıq, oyun pozuldu,  
Dərdimin üstünə bir dərd yazıldı.  
Baxırsan qəlbimə bir daş asıldı,  
Qaytar ürəyimi gərəyim olar.

Sənin yanındayam, məndən uzaqsan,  
Üşüyər ürəyim, soyuq sazaqsan.  
Beləcə bumbuzda yaşayacaqsan,  
Qaytar ürəyimi gərəyim olar.

Daha sevilmədi, tumarlanmadı,  
İsti qucağında xumarlanmadı.  
Dağıldı, səbrimdə toparlanmadı,  
Qaytar ürəyimi gərəyim olar.

Kim alıb boynuna kim, haqsızlığı,  
Eşqinə, əhdinə vəfasızlığı.  
Özünə dərd edər yuvasızlığı,  
Qaytar ürəyimi gərəyim olar.

Əsirdim üstündə, pərvanən oldum,  
Vuruldu hüsünə, divanən oldum.  
Bir zaman gərəyin bir danən oldum,  
Qaytar ürəyimi gərəyim olar.

Köksündən aslan daşımış demə,  
Xaliqi ardınca daşımış demə.  
Durma yolum üstə, məni gözləmə,  
Qaytar ürəyimi gərəyim olar.

**OXXAY, OXXAY**

Salam gətirdinmi yalçın qayadan,  
İnsanda cəsarət, qürür oyadan.  
Çiçək dəstələdin çəmən, dəryadan,  
Qoxlayıb dedinmi ay oxxay, oxxay.

Xəbərin oldumu qartal qıyından,  
Çayların dəlisov hay-harayndan.  
Dərib gətirdinmi nərgiz payından,  
Toplayıb dedinmi ay oxxay, oxxay.

Öpüb xınaladın xınalı daşdan,  
Xəbərin oldumu zirvədə qışdan?  
Şimşəklər oynayar göydə savaşdan,  
Hoylanıb dedinmi ay oxxay, oxxay.

Yolunun üstündə kəklik səkdimi?  
Söylədin dərđini, dağlar çəkdimi?  
Dərədə üstünə duman çökdümü?  
Haxlayıb dedinmi ay oxxay, oxxay.

Gördünmü vüqarlı til qayaları,  
Tərpətməz nə zaman il qayaları,  
O qədər yuyubdu sel qayaları,  
Yoxlayıb dedinmi ay oxxay, oxxay.

Sıxdımı qəlbini qəriblik, təklik,  
Açdımı könlünü çəmən, çiçəklik,  
Diksini süzdümü xınalı kəklik,  
Saxlayıb dedinmi ay oxxay, oxxay.

Xaliqəm, ayırma xəyaldan məni,  
Gedib soruşdunmu o yaldan məni.  
Saldı xatrələr ta haldan məni,  
Ağlayıb dedinmi ay oxxay, oxxay.

**ÇƏKİL GET**

Sevib səni ürəyimə hörmüşdüm,  
Qram-qram, para-para sökül, get.  
İstəmirəm ta qarşımda durasan,  
Gözlərimin səkisindən çəkil get.

Daş bağlayıb bu bağıma dözərəm,  
Əllərimi ümüdsüz tək üzərəm.  
Damla-damla gözlərimdən süzərəm,  
Gözlərimin qarısından tökül, get.

Güllərimi belə yoldun, yol apar  
Son ümüdüm, bir cığırdı yol tapa.

Meydanımda ayrılığın at çapar,  
Sənə çatan toz-dumana bükül, get.

Çətin kimsə, bu könlümü ovuda,  
İtirmişəm öz bərəmdə, ovu da,  
Zaman hakim, hökm oxuya, vaxt uda,  
Olub mənə əzabların vəkil, get.

Xaliq bilir, qəm ürəyə qənimdi,  
Zaman ovur dəyirmandı-dənimdi,  
O ürək də sevir, sevmir, sənindi,  
Sən elə qal xatirimdə, çəkil, get.

**BALASI**

Deyilənlər gələr başa,  
Başıma gəldi balası.  
Yaman deyən yamanlıqlar,  
Tuşuma gəldi, balası.

Çox istədim özgə yaşam  
Əzabkeşəm, əli boşam.  
Ha isdədim, qəmdən qaçam  
Qarşıma gəldi, balası.

Bir köç idim, karvan idim,  
Köçümü yurda köçürdüm.  
Yayı birtəhər keçirdim,  
Qışıma gəldim balası.

Keçdi ömür gün birtəhər,  
Mənim kimi kim bir təhər.  
Özgəsinə gedən zəhər,  
Aşıma gəldi, balası.

Yaxa yırdım, gah baş aşdım,  
Gah lal axdım, gah da daşdım.  
Bir Xaliqi soraqlaşdım,  
Huşuma gəldi, balası.





## KÖNÜL İSMAYILLI

### *Həyat ötüb keçir yanımdan mənim*

Mən sənin olmuşam, səni sevəndən,  
Mənim olacaqsan, sən haçan gülüm?  
Həmişə baxmışam arzuma gəndən,  
Həyat ötüb, keçir yanımdan mənim.

İsinmirəm məhəbbətin közündə,  
Sevinc hissi duyammıram gözümdə.  
Alışb-yanıram, özüm-özümdə,  
Həyat ötüb, keçir yanımdan mənim.

Səni sevən qəlbim, sənsiz qalıbdı,  
Yollara baxmaqdan gözümlə dolubdu.  
Səni əllərimdən fələk alıbdı,  
Həyat ötüb, keçir yanımdan mənim.

Həsrətin çəkməkdən saçım ağ oldu,  
Könül bu həyata bəxtsiz doğuldu.  
Hicranın qəmində tənha boğuldu,  
Həyat ötüb, keçir yanımdan mənim.

### **AY ANA**

Ömrüm fəda olsun baxışlarına,  
Dərdimi dərd bilib yanar ürəyi.  
Bir tikan batmasın ayaqlarına,  
Yalnız övladıdır onun gərəyi.

Bir bax sən balana, necə tək galıb,  
Heç yerə sığmayır, tənha dolanır.  
Yetim uşağ kimi, xəyala dalıb,  
Pəncərə önündə durub, boylanır.

Gəl, gör gürbət eldə balan necədi,  
Gör nələr, nə işlər gəlib başıma.  
Hər günüm ay ana, zülmət gecədi,  
Fələk də baxmadı cavan yaşıma.

*Könül Həsən qızı Hüseynova vətənimizin  
dərbər guşələrindən olan İsmayilli rayonun-  
da dünyaya göz açıb. Ədəbi məclislərdə  
mütəmadi iştirak edir, şeirləri almanaxlar-  
da, mətbuatda çap olunur. 2006-cı ildən  
"Dirili Qurbani Məclisi"-nin üzvüdür.  
2013-cü ildə "Tənha gecələrim, tənha  
günlərim" və 2015-ci ildə "Məhəbbət həs-  
rəti" adlı şeirlər kitabı çapdan çıxmışdır.  
Bakı şəhərində yaşayır.*

*Sentyabrın biri onun doğum günüdür.  
Doğum günü münasibətilə Könül İsmayilli-  
ni təbrik edir, ona can sağlığı, uzun ömür,  
yeni-yeni yaradıcılıq uğurları arzulayırıq.*

Bəxtim tərsə döndü, gülmədi üzüm,  
Kədərlə ömrümü yaşayıram, mən.  
Ürəyim titrəyir, dolur gözlərim,  
Qəm-kədər yükünü daşıyıram mən.

Aləmə yay gəldi, mənə isə qış,  
Ay ana, boranda tənha donuram.  
Ömür yollarımda uladı bayquş,  
Həsrət qaldım xoşbəxtliyə, yanıram.

Sinəmdə çırpınır, sanki ürəyim,  
Nə qədər etsəm də, üzüm gülməyir.  
Puç oldu həyatım, arzu-diləyim,  
Könüləm, sirmimi heç kim bilməyir.

### *Allah çatsın bu millətin dadına*

Xoş yaşadığ, rahatlıqdan yorulduq,  
Allah çatsın bu millətin dadına.  
Evsiz olduq, kirələrdə qovrulduq,  
Allah çatsın bu millətin dadına.

Ölkədə bahalıq çox hökm sürür,  
Kasıb tapdalanır, hər an əzilir.  
Ürəklər qırılır, gözlərsə dönür,  
Allah çatsın bu millətin dadına.

İş yerləri yoxdur, işləmirik biz,  
Günü-gündən ağırlaşır günümüz.  
Budur həyatımız, söyləyirəm düz,  
Allah çatsın bu millətin dadına.

Məmurlar kef çəkir, həddini aşır,  
Gözəl görün kimi, ona yanaşır.  
Hamı bir-birinə yalan danışır,  
Allah çatsın bu millətin dadına.

Namusunu pula görə satan var,  
Bu eldən-ələmdən etməyirlər ar.  
Əl-qol açıb, qudurubdu azğınlar,  
Allah çatsın bu millətin dadına.

Könüləm, qalmışam boran içində,  
Kasıblar can verir tufan içində.  
Xaniman dağılır bir an içində,  
Allah çatsın bu millətin dadına.

## *Xəyallarla yaşayıram*

Həyat yollarından keçdim, yoruldum,  
Eşqin bulağından içdim, duruldum.  
Mən sənə inandım, sənə vuruldum,  
Şirin xəyallarla yaşayıram, mən.

Bilmirsən, taleyim necədir mənim,  
Həyatım bir zülmət gecədir mənim.  
Bilmirsən, dərdlərim nəçədir mənim,  
Şirin xəyallarla yaşayıram, mən.

Yolumda bircə gül dərməsən də sən,  
Mənə şirin həyat verməsən də sən.  
Axan göz yaşımı silməsən də sən,  
Şirin xəyallarla yaşayıram, mən.

Mən yelkənsiz qayıq, sən uzaq ada,  
Sən at belindəsən, mənə piyada,  
Xoşbəxt olammadım, fani dünyada,  
Şirin xəyallarla yaşayıram, mən.

## *Göz yaşımı sil*

Çəkilmir başımdan dərdin dumanı,  
Yoxdu həyatımın sənsiz xoş anı.  
Gözümdən süzlür qəlbimin qanı,  
Gəl ağlar könlümün göz yaşını sil.

Taleyim, həyatım qəmlə dolubdu,  
Kədər daşımaqadan qəlb yorulubdu.  
Gül üzüm saralıb, dünyam solubdu,  
Gəl ağlar könlümün göz yaşını sil.

Göylər qan ağlayır ahu-zarıma,  
Ürəyin yanmazımı, tənha halıma.  
Sən qoy həsrətimə, intizarıma,  
Gəl ağlar könlümün göz yaşını sil.

Gəl bax üzümdəki qüsəyə, qəmə.  
Saralan çöhrəmə, gözümdə nəmə.  
Bir az insaf eylə, bu bəxtikəmə,  
Gəl ağlar könlümün göz yaşını sil.

Sənli xatirələr çıxmır yadımdan,  
Açılmır sabahım, sökülməyir dan.  
Ürək nalə deyir son baharından,  
Gəl ağlar könlümün göz yaşını sil.

## *Anayam, üzümə ağ olma, oğul*

Sənə nurlu dünya bəxş eləmişəm,  
Anayam, üzümə ağ olma, oğul.  
Səni öz ömrümə nəxş eləmişəm,  
Anayam, üzümə ağ olma, oğul.

Doqquz ay qanımla səni yoğurdum,  
Ağrımı, acımı içdən boğurdum.  
Əzab-əziyyətlə bir can doğurdum,  
Anayam, üzümə ağ olma, oğul.

Başın ağrıtanda dünyam daralır,  
Gözümə qan dolur, gözlər qaralır.  
Ömrüm yarı olur, gülüm saralır,  
Anayam, üzümə ağ olma, oğul.

İstər balasını ana can kimi,  
Hər an damarında axan qan kimi.  
Şahlar kimi, sultan kimi, xan kimi,  
Anayam, üzümə ağ olma, oğul.

Günahın olanda, söz götürmüşəm,  
Göz də ağardıblar, göz götürmüşəm.  
O qədər qaş-qabaq, üz götürmüşəm,  
Anayam, üzümə ağ olma, oğul.

Şair, yaz anadan belə vəsiyyətlər.  
Oğul, vermə mənə daha əziyyətlər.  
Dayaq ol anana, gəl eylə hörmət.  
Anayam, üzümə ağ olma, oğul.



## GÜNEL ƏLİYEVA

### *OLA BİLƏYDİM KAŞ*

Ağaran saçlarını  
 Sığallayan,oxşayan,  
 Əl ola biləydim kaş.  
 Üzündəki qırışı  
 Səndən alıb aparın,  
 Yel ola biləydim kaş.  
 O solan bənizində  
 Günəşin olardım kaş.  
 Titrəyən dodağında  
 Sənin qədər vüqarlı,  
 Sənin qədər dəyərli  
 Söz ola biləydim kaş.  
 Kövrələndə gözündən  
 Yaş axmağa qoymayan  
 Alovun olaydım kaş,  
 Sən ola biləydim kaş.  
 Ürək dostun, sirdaşın,  
 Tənha olsan qəlbində  
 Həmdəmin olaydım kaş.  
 Yollarına nur saçan,  
 Sənə qolların açan,  
 Sevincin olaydım kaş.  
 Yuyub-yuyub qəmini,  
 Kədərini aparın  
 Yağışın olaydım kaş.  
 Ömrünün hekayəsin  
 Yazıb-yazıb uzadan  
 Qələmin olaydım kaş,  
 Sən ola biləydim kaş.

### *ÖZÜNÜ MƏNDƏN APAR!*

Apar şirin sözünü,  
 Mənə baxan gözünü,  
 Xatirənin yüzünü,  
 Minini məndən apar.

Əllərinin ətrini,  
 Sevginin həsrətini,  
 Sənsizliyin dərđini,  
 Qəsdini məndən apar.  
 Apar, sevdiyim, apar,  
 Bilməm günahım nədir?  
 Qəm-kədər məni tapar.  
 Apar gülən üzünü,  
 Apar yanlış-düzünü,  
 Apar, nə olar, apar,  
 Sənə aid hər şeyi,  
 Sənlə yanan işığı,  
 Qəlbimin yaraşığı.  
 Ya qayıt gəl ömrümə,  
 Ya da ki, məni apar,  
 Ya da get birdəfəlik  
 Özünü məndən apar.  
 Apar, sevdiyim, apar,  
 Özünü məndən apar.

### *O MƏNƏM*

Bir buludun gözündən  
 Axan sel var, o mənəm.  
 Bir gənc insan saçında  
 Bəyaz tel var, o mənəm.  
 Bir sevginin yolundan  
 Keçən nifrət, o mənəm.  
 Bir vüsəlin yanından  
 Baxan hicran, o mənəm.  
 Bəyaz sima üstündə  
 Qara xal var, o mənəm.

\*\*\*

"Bəlkə"lərlə doluyam  
Qəm-kədərin quluyam.  
Sevincim körpə uşaq,  
Dərdlərim məndən böyük.  
Ədalətsiz hakiməm,  
Sonu əzab hökmümün.  
Savadsız bir həkiməm,  
Görməmişəm xeyrimi.  
Hər kəsi "xoşbəxt edən",  
Özü bədbəxt falçıyam,  
Ya həyat yalançıdır,  
Ya da mən yalançıyam.  
Uçurum var arada,  
Xeyli insan dayanıb,  
Gözləyirlər sırada,  
Səadət paylayırlar  
Lap axırda, ən sonda,  
Növbəsini gözləyən  
bir qadın var, o mənəm.

## ƏGƏR GETSƏN

Kövrək baxışından asılıb qalan,  
Əlimi tutanda bəxtəvər olan,  
Dilim söyləyəcək "bu dünya yalan",  
Əgər gözlərimdən uzağa getsən.

Buludam, mən sənsiz ağlayacağam,  
Dənizəm, olmasan çağlayacağam,  
Özüm öz sinəmi dağlayacağam,  
Əgər gözlərimdən uzağa getsən.

Daşıya bilmərəm, yüküm ağırdır,  
Həsretin könlümü yaman ağırdır.  
Saçım, elə bil ki, qarlı bir dağdır,  
Ölərəm mən sənsiz uzağa getsən.

Yaşamaz cismim də, ruhum da sənsiz,  
Olaram dünyada tənha, kimsəsiz,  
Sən necə dözərsən həyatda mənsiz?  
Mənim olmadığım bir yerə getsən?

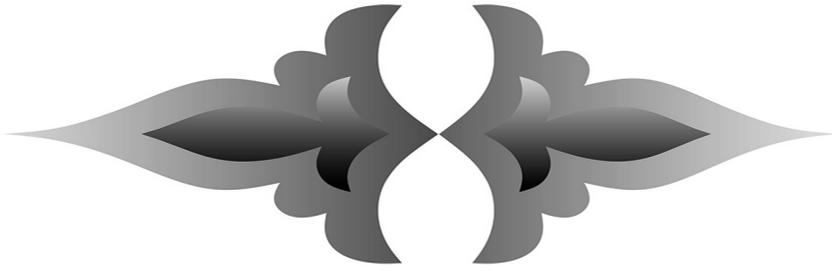
Xatirən əzabdır, incidir məni,  
Ürək fəryad edər, görməsə səni,  
Tərk edə bilmərəm mən öz eşqimi,  
Sən məni tərk edib, uzağa getsən.

## APAR MƏNİ

"Apar məni" demişdim,  
Səssizlik ölkəsinə.  
Orda danışmaz kədən,  
Orda dillənməz dərdlər.  
Orda nağıl dünyası,  
Gənc bir qızın xülyası.  
Biri vardı, biri yox.  
Sonda isə xoşbəxtlik  
Gələr bizlə bərabər.  
Orda ümid qapısı  
Taybatay açılardı  
Bəxtimizin üzünə.  
Orda bulud ağlayar,  
Orda insan ağlamaz.  
Qara donlu "mələk"lər  
O diyarda heç olmaz.  
O bizim ikimizin,  
O eşqin, məhəbbətin,  
O hislərin ölkəsi.  
"Apar məni" demişdim  
Səssizlik ölkəsinə.  
Kimsə kimsəni yıxmaz,  
Kimsə kimsəyə qıymaz.  
İnsan oğlu pisliyi  
O aləmdə bacarmaz.  
Şəhərləri sevgidən,  
Xoşbəxtlikdən yaranar.  
Yuxu kimi qısdır  
Səadətin ömrü də.  
Neyləyək, nə söyləyək?  
Bizə gəlsin yüzü də,  
Bizə gəlsin mini də.  
Bizlə olsun hər yerdə  
Gözəl günün özü də.  
"Apar məni" demişdim,  
Səssizlik ölkəsinə.  
Ehh, yenə diqqətsizliyin.  
Dəyişdin bax hərfi də.  
Apardın, yox eylədin,  
Təkcə bir hərfi deyil,  
Apardın qəlbimi də.  
Səssizlik ölkəsinə.

## BİR QADIN AĞLAYIR

Qadın hıçqırıqları...  
Duyulur. Tənha, yalqız,  
Bir küncdə çarəsizcə,  
Bəzən hönkürtüylə,  
Bəzən səssizcə.  
Əzabdan əyninə  
Paltar toxuyur,  
Gül-çiçək yerinə  
Dərd-qəm qoxluyur.  
Özüylə, sözüylə  
Kimsəsiz qalıb,  
Bu qədər kədəre  
Necə dayanıb?  
Əsir daxilindən  
Qopur küləklər.  
Puç olur içində  
Arzu, diləklər.  
Zavallı, ürəyi  
Hər kəsdən  
Yaman yaralı,  
Düşüb bu dünyadan  
Sanki aralı.  
Ağlasa səsini  
Duyan tapılmaz,  
Onun çəkdikləri  
Heç yaşanılmaz.  
Bir qadın ağlayır  
Həyata küskün,  
Daşıyır qəlbində  
Kədərin yükün.  
Gözləri qəlbinin  
Yaşını tökür,  
Ruhu əzablardan  
Ayrılır, köçür.  
Fəqət, hər addımda  
Dərdi görünür.  
Bəlkə də  
Vüsəlini arzulamadığı  
Tək bu görüşdür.  
Əzabın ruhuyla vüsəli.  
Hicranına məğlub olsa kaş ki.  
Bu hicranın vüsəli olmasa kaş ki.



ƏLİ BƏY AZƏRİ

## SEVGİ VƏ BORC

(hekayə)

**B**akı - Astara qatarı İydəli keçidində bir anlıq dayanıb tərpənəcəkdi. Keçid Masallı stansiyasından üzü Lənkərana tərəf beş kilometrlik məsafədə yerləşirdi. Nadir hallarda olsa da, keçiddə düşənlərə təsadüf edilirdi. Burada qatardan düşənlər, əsasən, sərhədçilər olurdu - bəlkə də keçidi onlar üçün nəzərdə tutmuşdular.

Qatar Masallıdan tərpənən kimi orta yaşlı bələdçi Samirə xanım yaxınlaşıb ara kupelərdən birində yatmış hərbi sərnişinin çiyindən əhəmcə tərpədərək oyatdı. Asta səsle:

-Qalxın! - dedi. - Beş dəqiqədən sonra İydəlidəyik.

Bələdçi gedən kimi leytenant Osman Osmanov yatağından qalxdı. Mələfələrini və balınc üzünü götürüb bələdçinin otağına getdi. Onun yuyunaraq kupesinə qayıtması heç iki dəqiqə də çəkmədi. Əhəmcə hərəkətdən heç kim oyanmamışdı - kupe yoldaşları hələ də mışhamış yatırdılar. Əşya çantasını kürəyinə geyindi, sonra çamadanını götürüb asta addımlarla vaqonun çıxışına yollandı.

-Sən nahaq burda düşürsən, oğlum. - Bələdçi Samirə hər ehtimala qarşı ona etirazını bildirdi. - Buradan bir yana çıxmaq çox çətindir. Heç olmasa gözləyib Qazmalar stansiyasında düşsəydin, oradan taksilərlə hara istəsəydin gedə bilərdin.

"Niyə bəs təlimatda İydəlini yazıblar? Əgər lazım olsaydı İydəlini yox, Qazmaları yazardılar. İydəlini yazıblarsa, deməli, burada qatardan düşmək lazımdır. Sərhədçi çekist kimi həmişə sərvaxt olmalıdır - xidmətdə də, mətbəxdə də, səyahətdə də. Onun hardan, nə vaxt gəlib hara getdiyini heç kim görməməlidir. Yoxsa onun harası oldu sərhədçi?" Osman öz-özünə belə düşündü və fikirləşdi ki, İydəlidə düşməyi

düzgündür, yoxsa iyirmi-otuz gözün vaqon qapılarına dikildi Qazmalarda düşmək sərhədçi işi deyil.

-Mən xidməti marşrutdan qırağa çıxma bilmərəm. Göndərişimdə də belə yazılıb. - Baş leytenant Osmanov könülsüz, lakin ciddi və rəsmi cavab verdi ki, bələdçi daha heç nə deməsin.

Bu zaman qatar sürətini azaltmağa başladı. Bələdçi açarını götürüb tambura gəldi və dayanmaqda olan vaqonun qapısını açdı. Qapı açılan kimi pilləkən avtomatik olaraq aşağıya uzandı. Samirə xanım kənara çəkilib düşmək üçün leytenantın yol verdi.

-Sağ olun! - Leytenant Osmanov dilucu sağollaşmış pilləkəndən yerə düşdü.

-Siz də sağ-salamat gedib çatın, həm də uğurlu xidmətlər olsun, oğlum! - Samirə xanım sanki bir ana nəvəsi ilə onun arxasınca xoş arzularını bildirdi.

Osman vaqondan enib üç-beş addım aralanmışdı ki, qatar yerindən tərpəndi, dayanması, bəlkə də heç beş on saniyə çəkmədi. Gözləri dolmuş bələdçi, sanki doğma oğlunu əsgərliyə yola salmış kimi onun dalınca səsəndi, amma qatar sürət götürdüyündən relslərlə təkərlərin sürtünməsindən alınan, getdikcə gürəlaşməyə başlayan səslərə qarışan bələdçinin səsindən Osman heç nə anlamadı. Qatar bir anın içində şütüyüb keçdi və zülmət qaranlığın içində əriyib yoxa çıxdı.

Ayın işığında parıldayan relslərdən başqa ətrafda heç nə görünmürdü. Osman ətrafı diqqətlə nəzərdən keçirdikdə on beş-iyirmi addımlıqda bir taxta budka onun diqqətini çəkdi. Yavaş-yavaş budkanın yanına gəldi. Taxta budkanın qapısı bağlı idi. Yol təmiri işçiləri üçün nəzərdə tutulduğunu zənn edən Osman çamadanını budkaya söykədi. Əşya çantasını da çiyinlərindən düşürüb çamadanına söykədi. Sonra bir siqaret



Azərbaycan Sərhəd Mühafizəsinin 97-ci ildönümü  
münasibətilə keçirilən müsabiqədə 1-ci yeri tutmuş  
"Sevgi və borc" hekayəsinə görə

Rzaquliyev Əli Qurban oğlu

I DƏRƏCƏLİ

Diplom

ilə təltif olunur

*Azərbaycan Respublikası  
Dövlət Sərhəd Xidmətinin rəisi -  
Sərhəd Qoşunlarının Komandanı  
general - polkovnik*

*Elçin Quliyev*

*"12" avqust 2016-cı il*

çıxardıb yandırdı. Gecənin bu vaxtı siqaretin tüstüsünə qarışıb ciyərlərinə dolan kənd havası ona xüsusi ləzzət verdi.

Siqaretini çəkə-çəkə nə edəcəyini, gecənin bu vaxtı haraya, hansı istiqamətə və necə gedəcəyini düşünməyə, düşüncələrində gələcək zastava həyatını müəyyənləşdirməyə çalışdı. Ola bilməzdi ki, onu qarşılamağa gəlməsinlər. Komandanın əmri ona verildiyi kimi mütləqdir ki, sərhəd dəstəsi qərargahına, sərhəd zastavasına da göndərilib. Kimsə onu qarşılamağa, zastavaya qədər müşaiyət etməyə gəlməliydi? "Bəlkə onlar da bələdçi kimi Qazmalarda düşəcəyimi zənn ediblər?"

Uzaqda, harda isə çaqqalların ulaşması gecənin sükutunu pozurdu. Osman budkanın qabağında siqaret çəkə-çəkə var-gəl edir, bir çıxış yolu tapmağı düşünürdü. Elə bu zaman ağaclıqda şıqqıltı eşidildi. Budkanın böyründə, ay işığının tutmadığı tərəfdə yerə oturub dinləməyə başladı; kimsə yavaş-yavaş ona tərəf gəlirdi. Osman addım səslərini bir az da diqqətlə dinlədikdən sonra gələnin adam olduğunu yəqinləşdirdi. Tez siqaretini yerə atıb ayağı ilə söndürdü.

-Öhö..., öhhö...

Ağaclıqdan iki dəfə öskürək səsi gəldi, gələnin adam həqiqətənmi öskürdü, yoxsa imitasiya elədi, bunu Osman ayırd edə bilmədi. Həmin səmtə diqqət kəsilib gələnin adamın üzə çıxmasını gözlədi.

-Öhö...

Leytenant Osmanov lap yaxınlıqdan öskürək səsinə eşidən kimi gələnin adamın əhli-hal olduğunu yəqinləşdirdi, gələnin hər kim idisə özünü nişan verirdi. Dərhal cib fanarını çıxarıb hazır tutdu ki, gələnin adamın yaxın məsafədə sifətini işıqlandıraraq görə bilsin. Gələnin hər kim idisə onu qarşılamağa gələnin sərhədcilərdən deyildi - bunu yəqin etdi leytenant Osmanov. Ən azından sərhədcilərin fanarı olmalıydı - belə qaranlıq gecədə fanarsız hərəkət etmək çox çətindi, hətta ərazini yaxşı tanıyan adam olsa belə, çünki ayın işığı hər yeri işıqlandırmırdı.

Növbəti öskürək səsinə lap yaxın məsafədə eşidən leytenant Osmanov cəld cib fanarını yandıraraq gələnin adamın sifətini işıqlandırdı. Əynində gödəkçə, əlində kortəbii hazırlanmış əsa, başında isti qış papağı olan ahıl yaşlarında bir kişi onun beş-altı addımlığına çatıb dayandı.

-Tək gəlmisiniz? - İlk sualı qoca verdi.

-Siz kimsiniz? - Leytenant suala-sualla cavab verdi.

-Salam, oğlum. - Sanki indi nəfəsini dərirmiş kimi kişi leytenantı salamladı, ancaq ona əl uzatmadı. - Yəqin zastavaya gedəcəksən?

Osman qocanın sualı qarşısında duruxdu. "Qoca kimdir? Onun zastavaya gedəcəyini haradan və necə öyrənə bilərdi?"

Uzaqdan ulaşan çaqqalların səsi gücləndikcə gecə daha da vahiməli görünürdü. Bu qaranlıq gecədə keçiddə onların ikisindən başqa heç kim yox idi. İnanısa da, inanmasa da leytenant onunla danışmalı, həmdəm olmalı idi. Osmanov qorxu hissi keçirməsə də ehtiyatlı olmağa çalışdı.

-Bunu siz hardan bilirsiniz?

-Bunu bilməyə nə var ki, oğlum? Sən burdan keçən nə birinci sərhədcə deyilsən, nə də axırıncı. Birinci dəfə gələnlər həmişə səhvən burda düşürlər. Elə ki, yolu-yolağanı öyrəndilər, sonra Qazmalarda düşüb oradan zastavaya taksi ilə, ya arxalarınca gələnin maşınla yollanırlar.

"Bunu bələdçi də mənə dedi. Yaxşı, bəs belə olan halda niyə təlimatda zastavaya getmək üçün düşülməli yer "İydəli" göstərilib?" Osman özlüyündə bir an götür-qoy edib qocadan soruşdu:

-Buradan zastavaya getmək olmaz ki?

-Yəqin ki, sən təzə zastavanı nəzərdə tutursan - Kilid zastavasını. Niyə olmur, olar. - Qoca suala aram-aram cavab verdi. - Əvvəlcə bu ərazilərin hamısına Salam Məlik zastavasından nəzarət edirdilər. Zastavaya da Qazmalardan gedirdilər. Kilid zastavasını təzə yaradıblar - heç bir il olmaz. Oraya Qazmalardan da getmək olar, burdan da. Ancaq ən yaxın yol burdandır. İntəhası buradan maşın yolu-zad yoxdur, gərək piyada gədəsən.

-Nə qədər getmək lazımdır?

-Yaxşı getsən saat yarımliq yoldur, on kilometrədən bir az artıq olar.

-Olsun, mən gədərəm. Təki siz mənə yolu göstərin.

-Tələsmə, oğlum. Hələ səhərin açılmasına çox var. Gedək, bizdə gecələyərsən. Səhər sübh tezdən atı verərəm, minib yoluna davam edərsən. At minə bilirsənmi? Narahat olma, Kəhər nadinc deyil, yolu da yaxşı tanıyır. Çəhlimə düşdü, qırağa çıxan deyil, birbaşa səni zastavaya aparacaq.

-Atı indi verə bilərsənmi? Mən yoluma davam edərdim.

-Oğlum, səhərin açılmasına hələ üç-dörd saat var. Bir azdan ay dağın arxasına keçəcək, ətrafı zülmət qaranlıq bürüyəcək. Gedib qayadan uçarsınız, atı da, özünü də tələf edərsən. Gəl, görüm, gedək evə. Hava işıqlaşar, sonra yola salaram, gedərsən.

Osmanov daha bir söz demədən əşya çantasını götürüb kürəyinə geyindi. Çamadanını yerdən qaldıraraq qocanın arxasınca addımladı. Ay, doğrudan da

üfüqə yaxınlaşırdı, bəlkə də bir barmaq məsafəsinə deydi. Qocanın danışığında bir doğmalığ, bir səmimiyyət hiss etsə də ürəyindəki şübhələr ona rahatlıq vermirdi. Amma başqa çıxış yolu da görmürdü.

Ağaclığın arasından keçib dəmir yol xəttindən çox da uzaqda olmayan, təxminən yetmiş-səksən addımlıqda bir evin qarşısında dayandılar. Birmərtəbəli balaca evin giriş qapısı üzərində yanan zəif lampa ətrafı güclü işıqlandırır.

-Təkmi yaşayırsınız? - Qoca cibindən açar çıxarıb qapının üstündəki asma qıfılı açmaq istəyəndə Osmanovun ağına gələn sual belə oldu.

Qoca təmkinini pozmadan qapını açdı, sonra üzünü qonağına tutdu:

-Xoş gəlmisiniz. Buyurun, evə keçək. - dedi. - İndi gəl, tanış olaq, oğlum. Mənim adım Savalandır - Savalan baba, eşitməmiş olmazsan. Bütün sərhədcilər məni belə çağırır.

-Mənim adım Osmandır.

-Lap yaxşı, bundan sonra bir-birimizi tanıyacağıq. İndi isə, buyur, keç içəri. - Savalan baba bunu deyib içəri keçdi və dəhlizin işığını yandırdı ki, Osman da içəri keçə bilsin. Elə ki, Osman içəri keçib çamadanını yerə qoydu, Savalan kişi qapının cəftəsini vurub dəhlizin başındakı otağa getdi. İşığı yandıraraq elektrik çaynığını qoşdu. Osmanın dəhlizdə qaldığını görüb səsləndi.

-Yəqin, yorğunsan, yatmaq istəyirsən? Ancaq yol gəlmisən, bir stəkan isti çay içsək pis olmazdı. Keç, gəl bura. Çayımızı içək, durub yatağımı göstərəm.

Enli dəhlizdə paltar asmaq üçün divarlara hər iki tərəfdən asılanlar bərkidilmişdi. Sağ və sol otaqların qapıları da dəhlizə açılırdı. Savalan kişinin göstərdiyi başdakı otağın - mətbəxin qapısı açıq idi, Osman çamadanı ilə səhra çantasını dəhlizin küncünə qoyandan sonra mətbəxə keçdi. Elektrik çaynığının dızılması, pilətinin üstündə demə qoyulmuş qəfədanın səsinə üstələnmişdi - otağın sükutunu pozan yeganə səslər çaynık dızılmasıydı. Bir müddət qonağının duruxduğunu gören Savalan kişi ayağa qalxıb dəhlizin sol tərəfindəki qapını göstərdi.

-Buyur, əşyalarını ora keçir. - dedi. - Nəvəm Babəkin otağıdır.

Osman dəhlizə qayıdıb əşyalarını götürdü, Savalan kişinin otağına keçib onları küncə qoydu. Otaqda taxtadan qədimi çarpayı vardı - Osman heç vaxt belə yatacaq görməmişdi. Otağa ani göz gəzdirdikdən sonra mətbəxə qayıtdı. Savalan kişi çayları süzüb masanın üstünə qoymuşdu. Həm də nimçəyə bir neçə pryannik və peçenye qoyulmuşdu.

-Utanma, oğlum, babanın olanından, çayını şirni

ilə iç.

Osman çayını rahat içsin deyərək Savalan kişi çayından bir qurtum alıb danışmağa başladı.

-Hə, oğlum, mən əlli ildir ki, burda yaşayıram. Bir vaxtlar "Komuna" sovxozunun qarovulçusuydum - buralar sovxozun biçənək yerləridi. Kəndimiz uzaq deyil, iki kilometrlikdə yerləşir. Uşaqlar məktəbə piyada gedib-gələrdilər. Elə ki, böyüdülər, çıxıb getdilər şəhərə. Nəvəm Babək mənimlə qalırdı. O da bu il məktəbi bitirib getdi şəhərə, deyir universitetə qəbul olub.

-Bəs yoldaşınız?

-Sara vəfasız çıxdı, on ildən çoxdur ki, dünyasını dəyişib. Torpağı sanı yaşasın, adını nəvəmə qoymuşam.

-Allah rəhmət eləsin! - Osman söhbətin mövzusu dəyişməyə çalışdı. - İndi ki, sovxoz yoxdur, niyə gedib övladlarınızın yanında rahat yaşayırsınız?

-Burda lap rahatdır mənim üçün. Tək deyiləm, tez-tez sənin kimi gəlib-gedən sərhədcilər dostlarım mənə baş çəkir. - Savalan kişi çayından bir neçə qurtum içib özü söhbətin mövzusu dəyişdi, elə bil xatirələri oyanmışdı. - Abasquliyevdən üzübəri zəstəvada xidmət keçən kim varsa hamısı məni tanıyır. Bir neçə saatlıq da olsa, nə vaxtsa qonağım olublar, çayımı içiblər. Sağ olsunlar, heç vaxt məni unutmayıblar, bayramlarda mənsiz masa ətrafına toplaşmayıblar, həmişə başda oturdublar, sağlığıma bədə qaldırıblar. Gəlib-gedəndən də həmişə halımı xəbər alırlar.

"Abasquliyev, bizim generalını? Sərhəd Qoşunları Akademiyasının rəisimi? Bəs onda, biləndə ki, mən bu zəstəvaya yollanıram, niyə mənə heç nə demədi? Axı özü məni təlimatlandırdı, cənab generalın?" Savalan kişi danışdıqca Osman fikir-xəyal aləminə daldı. Xəyallar onu bir ay əvvələ, buraxılış yığıncağına apardı.

...Hamı böyük iclas salonuna toplaşmışdı - məzunların seçim günüydü. "Kim harada istəyir, qoy xidmət keçsin. Sərhədlərdən başlanan vətən qanan, başa düşən, müqəddəs borcunu anlayan hər kəs üçün ölkənin hər yeridir". İlk dəfəydi ki, Komandan seçimi məzunların öz ixtiyarına buraxılmışdı. Odur ki, Akademiyanın rəisi general Abasquliyev seçimdə özü şəxsən iştirak edirdi, bununla belə masanın üstünə sərhəd dəstələri və zəstəvələrin adları yazılmış vərəqlər də düzülmüşdü. Kim ki, xidmət keçəcəyi zəstəvanı müəyyənləşdirə bilmirdi, o, bəxtəbəxt vərəq çəkməli olurdu. Həmin vərəqdə hansı zəstəva göstərilirdisə, məzun da oraya təyinat alırdı.

Məzunlar arasında beş nəfər işğal olunmuş rayon-

lardandı ki, onlardan da biri Osmanovdu. Müdavimlərin təhsilinə xüsusi qayğı ilə yanaşan general seçimdə də iştirak edərkən xeyir-duasını, nəsihətlərini əsirgəmədi və seçimə məcburi köçkün uşaqlarından başladı.

-Kim harada xidmət keçmək istəyirsə, buyursun, söyləsin.

-Mən vərəq çəkəcəyəm! - Məzunlardan dördü xidmət etmək istədikləri yeri bildirsələr də növbə Osmana çatdıqda o, inadkarlığını bildirdi. - Təxminən bilirəm ki, ən vacib və ilboyu ekstremal şəraitlər yaşanan bir zastavaya təyinat alacağam. Bu mənim də üreyimcədir. Vətən yolunda ən mürəkkəb şəraitlərə sinə gərsəm, ən çətin tapşırıqları yerinə yetirmək mənə tapşırılsa qəlbimdə rahatlıq taparam.

Osman vərəqi çəkib generala göstərdi. Abasquliyev vərəqdə yazılan zastavanın adını sanki oxumadı, birnəfəsə uddu. Onun sifət cizgilərindəki dəyişikliyi hiss etsələr də nə Osman, nə də dostları bir söz soruşmadı. General bir müddət vərəqə baxa-baxa qaldı.

-Cənab general, mən hazırım...

-Hə... - Osmanın sözü axır ki, generalı fikrindən ayırdı. - Sənə uğurlar olsun, oğlum. İydeli zastavası yenidir, əvvəllər həmin ərazilərin də keşiyini qonşu Qazmalar zastavasını çəkirdi. Doğru fikirləşmişiniz, həmin ərazilər ilboyu ekstremal şəraitlərlə üzləşir, qışda boranı, çovğunu, yazda da şimşəyi, dolusu, leyсанı əysiy olmur. Orada ilk növbədə təbiətin şiltaqlığına sinə görmək gərəkdir. İydelidə bir keçid olmalıdır - gərək ki, həmin keçiddən ancaq sərhədçilər istifadə edirlər. Qatar cəmisi beş-on saniyə dayanır. Qatarın həmin yerdən gecə keçdiyini nəzərə almaq, zastavaya xəbər göndərmək lazımdır ki, qarşılaşmağa gəlsinlər. Yoxsa, zastavanı gedib tapa bilməzsən.

...-Hə, oğlum, deyəsən, yuxun gəlir, yaman fikrə getmişən. - Savalan kişinin qəfildən dillənməsi Osmanı fikir-xəyal aləmindən ayırdı. - Çayını iç, get yat.

-Yaxşı. - Osman soyumuş çayını birnəfəsə içib yatmaq üçün otağa yollandı.

Otaqda çarpayından, tumboçkadan başqa bir dənə də şkaftı vardı - yuxarı başda qoyulmuşdu. Universal şkaftı, paltar, əşya üçün nəzərdə tutulmuşdu, yoxsa kitab rəfiydi, bilinmirdi. Şkaftın ortasında qoyulmuş güzgünün hər iki tərəfində nisbətən böyük ölçüdə götürülmüş şəkillər qoyulmuşdu. Osman həmin şəkillərin Savalan kişinin əcdadlarına məxsus olduğunu düşündü: "Savalan kişi ata-anasının şəkillərini niyə öz otağında saxlamır ki? Bir də valideynlərin şəklini böyüdü bərkaya saldırmırlarmı?"

Məxsusi olaraq baxmaq istəməsə də ani olaraq nəzərini şəkillərə zilləyib çəkdi - şəkillər cavan adamların şəkilləriydi, sağ tərəfdəki qız, sol tərəfdəki isə oğlan şəkiliydi. "Axı Savalan kişi dedi ki, bu otaq onun nəvəsinin otağıdır. Hə, yəqin nəvəsi Babəklə onun arvadının şəkilləridir. Yox, yox, o ki, on birincini təzəcə qurtarıb, universitetə bu il qəbul olunub. Bu yaşda da adam evləndirirlər?" Şəkillərə bir də diqqətlə baxdı, qız ona yaman tanış gəlirdi. Osman şəkildən ona boylanan qızı görmüşdü, amma harada görmüşdü, onu yadına sala bilmirdi. Heç paltarını da soyunmadan çarpayuya uzandı - elə şəkillərə baxa-baxa yuxuya getdi. Savalan kişinin otağa girib işığı söndürməyindən də xəbəri olmadı.

Səhərin alatoranlılığında yola çıxdı. Savalan kişi dediyi kimi, dağların qoynuna doğru bir cığır vardı, kəhər at ancaq cığırda irəliləyirdi, onu sürməyə ehtiyac yoxdu, özü gedirdi. Çətini Bitarın yamacını çıxıncaydı, oradan o tərəfə yol dolayılanırdı, həm də zastava ovuc içi kimi görünürdü. Zastavaya Qazmalar stansiyası tərəfdən gələn şosse yolu ilə heç bir yerdə kəsişməyən cığır, görünür, çox yaxın məsafədən keçirmiş. "Buranı piyada da gəlmək olardı" - gəlib çatandan sonra Osman belə düşündü. Ancaq piyada gəlməyə çamadanı və əşya çantası maneçilik törədəcəkdi.

Leytenant Osmanov zastavaya çatanda səhər bölgüsü aparılırdı. Nəzarət Buraxılış Məntəqəsinin (qısa olaraq NBM adlandırılır) növbətçisi at belində gələn leytenantı görcək bildi ki, zastavaya gəlib, ya yoxlamadır, ya da xidmət yerinə təşrif buyurub. Odur ki, iti addımlarla yaxınlaşıb özünü təqdim etdi, heç imkan vermədi ki, leytenant atın belindən yerə düşsün.

-Cənab leytenant! Nəzarət Buraxılış Məntəqəsinin növbətçisi çavuş İbrahimov.

-Leytenant Osmanov. - Atndan düşüb o da özünü tanıtdı. - Zastava rəisinə xəbər ver.

-Zastava rəisi indi səhər bölgüsünü aparır. - Çavuş İbrahimov imkan vermədi ki, leytenant sözünü bitirsin. - Siz bir az səbr edin, bölgü qurtarsın, mən özüm xəbər verəcəyəm.

Qaydanı bilirdi deyə leytenant Osmanov zastavanın ərazisinə keçməyə cəhd göstərmədi. Atı yaxınlıqdakı dəmirağacın alçaq budaqlarından birinə bağladı. Sonra çamadanını atın belindən düşürüb NBM budkasının divarına söykədi, əşya çantasını da onun yanına qoydu. İndi yadına düşdü ki, səhərdən bəri dilinə bir dənə də olsun siqaret dəyməyib. Cibindən bir siqaret çıxarıb yandırdı. Sonra telefonunu çıxarıb baxdı, saat səkkiz iyirmi beşi göstərirdi. Amma bura-

da, deyəsən set tutmurdu, çünki antenanın göstəriciləri həm narmobildə, həm də baksellə şkalasız qalmışdı. Osman telefonunun cibində qalıb sıxıldığı, buna görə də setin itdiyini zənn edib telefonu silkələdi, silkələdi, düymələrini aşağı-yuxarı tərpedisə də bir şey dəyişmədi. Dəniz səviyyəsindən, bəlkə də min beş yüz metr məsafədən hündür olan bu ərəzidə ola bilməzdi ki, mobil telefon işləməsin. Görünür, hansısa qurğu ilə şüanı dayandırılar. Axı bura mühüm bir yer, dövlət sərhədlərinin keşiyini və mühafizəsini təşkil edən sərhəd zastavasının ərəzisi idi.

Siqaretini təzəcə çəkib qurtarmışdı ki, çavuş İbrahimov tənqənəfəs gəldi.

-Cənab leytenant! - deyə müraciət etdi. - Mayor Bədəlov sizi gözləyir.

Leytenant Osmanov siqareti yerə atıb ayağı ilə söndürdü. Əl atıb çamadanı götürmək istəyəndə çavuş İbrahimov dilləndi:

-Narahat olmayın. Biz gedək. Mən tapşırıram, əşyalarınızı hara lazımdırsa götürərlər.

Onlar bir-birinin ardınca NBM-dən içəri keçib zastava rəisinin dəftərxanası yerləşən birmərtəbəli binaya tərəf yollandılar.

Leytenant Osmanov qapını döydükdə ucadan "buyurun" sözünü eşidən kimi qapını açıb içəri keçdi. Mayor Bədəlov masanın arxasından çıxıb onunla görüşmək üçün qapıya tərəf addımlayırdı.

-Cənab mayor! Leytenant Osmanov xidmət keçmək üçün sizin sərəncamınıza gəlmişdir.

Tanışlıq çox da uzun çəkmədi. Leytenant Osmanov özü haqqında qısa məlumat verdikdən sonra mayor Bədəlov zastava növbətçisinə selektor vasitəsilə baş leytenant Əzimovu çağırmağı tapşırırdı. Şəxsi heyət üzrə müavin olan baş leytenant Əzimov sanki qapının arxasında durub çağırılacağını gözləyirmiş. Heç ikicə dəqiqə keçməmiş o, qapını açıb içəri daxil oldu.

-Cənab mayor! 18-ci nöqtənin yaxınlığında tutulan uşaqları danışdırdım. Şübhəli heç nə aşkar olunmadı. Uşaqlar qonşu Əvəlilə kəndindəndirlər. Dünən dərsdən sonra axşamüstü dağdağan yığmaq üçün meşəyə gedib azmışlar. Əks istiqamətdə hərəkət edərkən qaranlığa düşüb azmışlar və sərhəd xəttinin yaxınlığında sərhəd naryadı ilə qarşılaşmışlar. Qorxub qaçmaq istəyərkən əsgərlərimiz onlardan şübhələnib yaxalayaraq zastavaya gətirmişlər. İcra nümayəndəsinə məlumat vermişik, valideynləri müəyyənləşdirilib.

-Neynək. İndi sərhəd dəstəsinin qərargahından xüsusi şöbənin zabiti gəlir, yoldadır. Biz bir şey aş-

karlaya bilmədiksə, o, uşaqlarla söhbət edər. Bəlkə bir şey tapıb üzə çıxartdı. Sonra da uşaqları ona təhvil verərik, qərargaha aparar.

-Yoldaş mayor! Burada xüsusi şöbəlik nə var ki?! İcra nümayəndəsinə məlumat vermişəm. İndi uşaqların arxasınca valideynləri gəlməlidir.

-Nə deyirəmsə, onu da elə. Burada məmə yeyəndən pəpə yeyənə kimi hər kəs bilir ki, ərəzi sərhəd bölgəsidir. İndiyə kimi quş quşluğu ilə sərhəddin əli-yüz metrliyində hərlənməyib. Yerli əhalidən heç kim sərhədçi görəndə qaçmayıb. Uşaqlar əsgərləri görəndə qaçmağa cəhd göstəriblərsə, deməli burada nə isə bir sırr var. Çünki meşədə azmış uşaqlar əsgərlərdən qaçmalı deyildi, onlara yaxınlaşıb kəndə qayıtmaq üçün kömək istəməliydi. Bax, bütün bunları aydınlaşdırmaq gərəkdir. Biz aydınlaşdırma bilmədiksə xüsusi şöbənin zabiti mütləq müəyyənləşdirər.

-Aydındır! - deyə yarıcıddı, yarıkənülsüz cavab verdi baş leytenant Əzimov.

-Leytenant Osmanovu da özünə götür, zastavadakı həyat barədə məlumat verərsən. Həm də otağın açarını verin, yerləşsin. Nahardan sonrakı bölgədə şəxsi heyətə təqdim edərəm.

-Cənab mayor, bəs Savalan kişinin atı necə olsun? - Leytenant Osmanov maraqlandı. - Axı onu geri qaytarmaq lazımdır.

-Heç narahat olma. Gizir Yusifov bu gün məzuniyyətə gedəcəkdir. Savalan kişinin atını da o, aparar.

-Gedə bilərikmi? - Baş leytenant Əzimov lap tikan üstündə oturubmuş kimi dilləndi.

-Gedin.

-Oldu! - Baş leytenant Əzimovla leytenant Osmanov təzim edib otaqdan çıxdılar.

-Tanış olaq, mənim adım Vidadidir. - ilk olaraq baş leytenant Əzimov əl uzatdı.

-Osman! - Leytenant Osmanov onun əlini sıxdı.

-Sərhəd Qoşunlarının Akademiyasını bitirmisən?

-Hə, bəs sən?

-Mən Pədoqoji Universitetin psixologiya fakültəsini bitirmişəm. Əsgərlikdən sonra üç aylıq zabit kursu keçib hərbi rütbə almışam. Beş illik müqavilə əsasında xidmət keçirəm. Üç ilim keçib, qalib iki ilim.

Onlar danışa-danışa gəlib baş leytenant Əzimovun dəftərxanasına çatdılar. Otağa daxil olan kimi uşaqların ikisi də yerlərindən dik atıldılar.

-Baxın, sizə axırıncı xəbərdarlığımı edirəm. Leytenant Osmanov sizin işinizlə bağlı Bakıdan gəlib. İndi o da sizinlə söhbət aparacaq. Əgər günahınızı boynunuza almasanız... işləriniz fırxıdır. - Baş leytenant Əzimov bunu deyib otağı tərk etdi, çıxanda ley-

tenant Osmanova işarə verdi ki, söhbətini elə, indilərdə qayıdıram.

-Oturun! - Leytenant Osmanov uşaqlara asta səsle komanda verdi və özü də keçib onlarla üz-büz əyləşdi. - Tanış olaq. - deyib əl uzatdı.

Uşaqlar bunu gözləmiş kimi devikə-devikə qaldılar, sonra bir-birlərinin ardınca leytenantla əl-tutub salamladılar.

-Habil.

-Cümşüd.

Uşaqlar adlarını deyəndə elə bil ağarmış bənizlərinin rəngi yerinə gəldi, sifətləri allandı. Bu, əlbəttə ki, leytenant Osmanovun nəzərindən yayınmadı, deməli, səmimi söhbət aparmaq olardı.

-Komandır, bəs bizi döyməyəcəksiniz?

-Kim dedi ki, sizi döyəcəyik? - Leytenantın sualına uşaqlar cavab verə bilmədi, sadəcə gözlərini döydülər.

-Bəs bayaqkı komandır deyirdi ki, bizi türməyə basdıracaq.

-Döymək nəyə lazımdır. - Leytenant Osmanov gülümsündü. - Biz cinayətkarı axtarıq. Siz bu işdə görək bizə kömək edəsiniz.

-Sizə necə kömək edə bilərik. Biz axı heç bir cinayətkar görməmişik və tanımırıq da. - Habil cavab verdi, Cümşüd də onun dediklərini başının işarəsi ilə təsdiqlədi.

-Uşaqlar, gözləməyə vaxtımız yoxdur. Siz sadəcə başınıza gələn əhvalatı danışın, ancaq heç nəyi gizlətməyin. Meşəyə nəyə getmişdiniz, orada nə gördünüz, kimi gördünüz?

-Meşəyə dağdağan yığmağa getmişdik. Birdən yağış yağmağa başladı. İslanmamaq üçün gizlənməyə yer axtarırdıq. Gördük kimsə qayanın dibindəki mağaraya tərəf gedir. Biz də onun arxasınca düşdük. Yaxınlaşanda gördük ki, Kor Miseyibdir. Çiyində də qara sumkası vardı. O, qayanın dibindəki mağaraya girdi. Qorxduq ondan, gözlədik ki, çıxıb getsin. Miseyib kənddə bizi görəndə həmişə qovalayır, onun uşaqlardan xoşu gəlmir. Yağış güclənmişdi, biz islanırdıq, odur ki, birtəhər qayanın aşağı tərəfindəki iri daşların qarnına sığındıq. Yağış kəsəndə artıq qaranlıq düşmüşdü. Ha axtarıdığa gəldiyimiz yolu tapa bilmədik. Birdən yaxınlıqda səs eşitdik - elə bildik Kor Miseyibdir, bizi döyməyə gəlir. Qaçıb gizlənmək istəyirdik ki, üstümüzə işıq salıb tutdular. Sonra bildik ki, bizi tutan Miseyib kişi deyil, sərhədçilərdir. Komandır, vallah, biz heç nə oğurlamamışdıq, meşəyə dağdağan yığmağa getmişdik.

-Dediğiniz doğrudan kordur?

-Hamı ona Kor Miseyib deyir, adamları görəndə

gözünün birini qıyıb baxır.

Elə bu vaxt qapı açıldı və baş leytenant Əzimov qabaqda, onun arxasınca da mülki geyimli, orta yaşlı bir kişi otağa daxil oldular. Onları görəndə kimi uşaqların bənizi yenidən saraldı. Leytenant Osmanov başa düşdü ki, gələn xüsusi şöbənin zabitidir. Dərhal ayağa qalxıb özünü təqdim etdi:

-Leytenant Osmanov.

-Kapitan Seyfullayev, xüsusi şöbənin zabiti. - Qonaq əlini uzadıb görüşdü və tam ciddiyəti ilə soruşdu: - Hə, nə aydınlaşdırma bilmisiniz?

-Uşaqlar meşədə Miseyib kişini görüblər - Kor Miseyibi. - Osmanov məlumat verdi.

-Miseyib kişini? - Kapitan Seyfullayev qulaqlarına inanmırmış kimi dəqiqləşdirmək istədi.

-Hə, hə, Miseyib kişini. Çiyində də balaca qara sumkası var imiş. Sıldırım qayalıqdakı mağaraya girib. Necə ki? Siz onu tanıyırsınız?

-Heç. Belə birisi var, bizdə qeydiyyatdadır. On beş gündən artıqdır ki, onu görəndə olmayıb. Görəsən meşədə nə edirmiş? - Kapitan Seyfullayev üzünü uşaqlara tutdu: - Uşaqlar, həmin yeri bizə göstərə bilərsiniz?

-Biz meşədə azmışdıq, geriye yolu tapa bilmirdik. - deyər Habil cavab verdi.

-Aydındır. - Leytenant Osmanov köməklik göstərdi. - Sizi sərhədçilərin tutduğu yerə aparsaq, oradan Miseyib kişinin girdiyi mağaranın yerini göstərə bilərsiniz?

-Onlar bizi tutanda qaranlıq idi. Heç özümüz də bilmirdik ki, ora necə gəlib çıxmışdıq. - Cümşüd çiyinlərini çəkib dodaqlarını büzdü.

-Yaxşı, vaxt itirmək olmaz. - Kapitan Seyfullayev müzakirəyə son qoymaq istədi. - Gedək hadisə yerinə. Uşaqlar qaranlıqda çox gedə bilməzdilər. Onlar tutulan yerlə mağara bir-birinə yaxın olmalıdır.

Zabitlərin hər üçü ayağa qalxdı, uşaqlar da durdular.

-Sən qal. - Baş leytenant Əzimov Leytenant Osmanova dilxoşluq elədi. - Həm təzə gəlmisən, həm də yol gəlib yorulmusan. Buraları da tanımırsan. Əvvəlcə zastavada şərait ilə, xidmət yerləriylə tanış olсан yaxşıdır. Mayor Bədəlov özü də belə dedi.

-Mən zastavada yeyib-yatmağa gəlməmişəm, gəlməmişəm dövlət sərhədlərimizin müdafiəsində, mühafizəsinin təşkilində iştirak etməyə.

-Niyə xətrinə dəyir. Mən sənə elə-belə sözgəlişi dedim. Getməyinə onsuzda mayor Bədəlov icazə verməyəcək.

-Əhsən leytenant! - Kapitan Seyfullayev gənc leytenantı ötərgi süzdü. - Yaxşı, gəl, mən mayor Bədə-

lovdan xahiş edərəm. Sənin də bizimlə getməyinə icazə verər.

Kapitan Seyfullayev özlüyündə: "Zəif zabitə oxşamır. Anadangəlmə belidirəkdir, deyəsən. Bundan yaxşı sərhədçi çıxacaq" deyər düşünərək otağı birinci tərək etdi. Onlar birlikdə mayor Bədəlovun otağına gəldilər.

-Vaxt itirmək olmaz. Əməliyyat şəraitini nəzarətə gətirmək lazımdır. - Mayor Bədəlov zabitlərin niyyətini dinlədikdən sonra "xeyir-dua" verib onları yola saldı. - Mənimlə rəbitə əlaqəsində olun.

Uşaqlar kənd uşaqları idi - sərhədçilərdən heç də geri qalmırdılar. Amma çox yorulduqlarından yoxuşun sərt yamacında dayanması oldu.

-Bəlkə bir az dincələk. - Baş leytenant təklif etdi, heç kimin dinmədiyini görüb qərarını açıqladı. - Pe-re-val.

-Pis olmazdı. - Kapitan Seyfullayev onunla razılaşdı və yerə oturdu, buna bənd imişlər kimi əsgərlər də tirtap göy otun üzərinə döşəndilər. - On beş-iyirmi dəqiqə nəfəsimizi dərib yolumuza davam edirik.

-Bir azdan gün qızacaq. Onda yoxuşu qalxmaq bizim üçün daha çətin olacaq. - Leytenant Osmanov öz fikrini bildirdi. - Məndən olsa yolumuza davam edər-dik.

-Heç nə olmaz. Beş-üç dəqiqə dincimizi alıb güc toplusaydıq, pis olmazdı. - Xüsusi şöbənin zabiti fikrini əsaslandırıldı.

-Yol gəlmişik, bədənimiz qızıqıb. Dayansa qalxmaq hal-sızlaşa bilərik. - Leytenant inadından dönmədi.

-Sən heç bilirsənmi nə qədər yolumuz qalıb? Bir də bura sənə Sərhəd Akademiyasının idman meydançası deyil, Bitarın dik yamacıdır. Axı sən hardan biləsən dik yoxuş nədir. - Baş leytenant azaylandı.

-Əgər dik yamacı qalxmaqda narahətçilik çəkirsənizsə, onda yolumuzu dolayısı ilə davam edə bilərik.

-Yetər mübahisə etdiniz. - Kapitan Seyfullayev ayağa qalxdı və yerə döşənmiş əsgərlərə də qalxmaq işarəsi verdi. - Madam ki, gedəcəyik, gedək. Çavuş İbrahimov, indi də sən qabağa keç.

Onlar "hadisə yeri" nə çatanda günəş üfüqdən bir baş da yuxarı qalxmışdı.

-Uşaqlar, siz buraları tanıdınız mı?

-Gecə qaranlıq idi, heç özümüz də bilmədik ki, bura haradan gəlib çıxmışıq.

-Oraydı, cənab kapitan, oraydı. - Çavuş İbrahimov məlumat verərək əli ilə altmış-yetmiş addımlıqdakı ağaclığı göstərdi. - Biz sıldırım qayalıq tərəfdən sərhəd boyu baxa-baxa qayıdırdıq. Buradan keçəndə, bax, o yekə palıdın yanında şıqqıltı eşitdik. Fanarla palıdın yan-yörəsini işıqlandırdıq və uşaqların qaral-

tısını gördük. Dərhal: "tərpənməyin, əllər yuxarı" komandasını verdim. Uşaqlar isə bizi eşitməyib meşənin dərinliyinə tərəf qaçmağa başladılar.

-Biz ağacın arxasında gizlənmək istədik. Qaranlıqda necə qaça bilərdik? - Həbil sanki indi özünə gəlirmiş kimi çavuşun sözünə etirazını bildirdi.

-İndi mübahisə etməyin yeri deyil. Hadisə ilə bağlı nə bilirsinizsə danışın. Bir azdan gec ola bilər. Əməliyyata başlamaq lazımdır. - Kapitan Seyfullayev təklif etdi. - İki qrupa bölünürük. Baş leytenant Əzimov iki əsgərlə bir-iki kilometrlik sağ tərəfdə - sıldırım qayalıq istiqamətində yoxlama-müşahidə aparır. Leytenant Osmanovla mən isə çavuş İbrahimovun üç əsgəri ilə bərabər uşaqların dağdağan yığıqları yeri tapmaq üçün meşənin dərinliyinə doğru irəliləyəcəyik.

Baş leytenant Əzimovun dəstəsi öz xidməti vəzifəsini yerinə yetirmək üçün deyilmiş istiqamətə yollandı. Onlar gedəndən sonra kapitan Seyfullayev soruşdu:

-Görürəm, diribaş zabitə oxşayırsan. Sənin təklifin nədir?

-Heç şübhəsiz ki, Kor Miseyib yığıdığı meyvələri mağarada gizlətmir, onun gizlətdiyi hər nədirsə daha qiymətli və əngəlli bir şeydir. Odur ki, biz onu tapmalıyıq. Bunun üçün bir-birimizdən əlli-altmış addımlıqda meşəni cəzirləyirmişik kimi dərinliyə doğru addımlamalıyıq. Ola bilməz ki, o, buralarda hər hansı bir iz buraxmasın.

-Heç olmasa dağdağan yığığınız yerdə yadınızda bir şey qalıbmı? - Kapitan Seyfullayev uşaqlardan soruşdu. - Meşə qalın idi, seyrəkdi? Ağacları hündür idi, yoxsa alçaqdi?

-Ağacları alçaq idi və seyrəklikdi. Dağdağan ağacları çox idi, amma hər ağacda meyvə yoxuydu. - deyər Həbil cavab verdi.

-Aydındır! Getdik. - Kapitan Seyfullayev komanda verdikdən sonra dəstə hərəkətə keçdi.

On-on beş dəqiqə olardı ki, axtarış başlamışdı. Kapitan Seyfullayevin arxasınca gedən Həbil tanış ərazi görüb dilləndi.

-Oraydı. - Əli ilə qarşıdakı təpənin ötəyini göstərdi. Sonra yaxınlaşıb qarşıdakı kolun yanına düşmüş dəsma qaldırdı. - Biz orada dağdağan yığırdıq. Bu da mənim əl dəsmalımdır. Əlimi cibimdən çıxardanda düşüb.

-Bəs mağara hansı tərəfdədir? - Kapitan Seyfullayev xüsusi maraqla soruşdu.

-Elə ki, yağış yağmağa başladı, onda hələ qaranlıq düşməmişdi, biz sıldırım qayalığa doğru getdik ki,

böyük daşlardan birinin dibində gizlənilib yağışdan qorunaq. - Habil danışır və əli ilə oraları göstərir. - Bir az getmişdik ki, Kor Misyibin tələsə-tələsə sıldırım qayalığa tərəf yüyürdüyünü gördük. Çağırmağa qorxsaq da, onun arxasınca yollandıq. Əyilə-əyilə boz daşın dibindəki mağaraya girdiyini görüb dayandıq. Sonra daha irəli getməyib elə buradakı daşların dibində gizləndik ki, islanmayaq.

-Kor Misyibin haradan gəldiyini görmədiniz?

-Yox. Biz onu qəflətən gördük, onda da mağaranın yaxınlığındaydı. Hə, daşın dibində nə qədər uzandığımızı bilmirəm, bir də ayağa qalxdıq ki, yağış kəsib, qaranlıq da düşüb. Ha axtardıqsa, gəldiyimiz yolu tapa bilmədik. Heç özümüz də bilmədik ki, sərhəddin qırağına necə gəlib çıxmışıq.

Uşaqların danışığından kapitan Seyfullayev təmini də olsa mağaranın yerini müəyyənləşdirdi.

-Mağaranın yanına hamılıqla getməyimiz məsləhət deyil. - Leytenant Osmanov öz fikrini bildirdi. - Yaxşı olar ki, siz burada qalib müşahidə aparasınız. Əsgərlərdən birini çıxardın, ağacdən müşahidə apar sını ki, bizim də hərəkətimizi izləyə biləsiniz. Mən çavuş İbrahimovla mağaranın dəqiq yerini müəyyənləşdirməyə yollanıram. Sonra qayıdıb gələrəm, bir plan cızarıq.

Kapitan Seyfullayev razılaşdı. Əsgərlərdən birini müşahidə üçün ağaca çıxartdıqdan sonra yarpaqları daha sıx olan qoca ulas ağacının kölgəsində göy otun üstünə döşəndilər.

Leytenant Osmanovla çavuş İbrahimov isə arıncı uşaqların göstərdiyi istiqamətə yollandılar. Onlar gəlib qəflətən düz mağaranın üstünə çıxdılar. Geri qayıtmaq, gizlənmək mümkün olmadı, mağaranın ağzında oturmuş yekəpər biri ilə üz-üzə qaldılar. Yekəpər onlarla rastlaşacağını yəqin eləməsə də hər hansı təhlükəyə qarşı hazırlıqlı vəziyyətdəydi. Sərhədçilərə silahlarını qaldırmağa aman vermədən əlindəki dəyənəyi leytenantın başına endirdi. Osmanov bunu gözləmədiyindən avtomatı buraxıb əlbəyaxa döyüşün qaydalarına uyğun əlləri ilə dəyənəyi tutub qaytarmağa cəhd etdi. Ancaq iş-işdən keçmişdi, dəyənək leytenantın başına dəyib onu yerə yıxdı. Leytenantın yerə yığıldığını görən yekəpər qaçmağa üz tutdu. Hadisə o qədər ani oldu ki, çavuş İbrahimov özünü itirdi, bilmədi yekəpərin arxasınca getsin, yoxsa nə etsin.

-Cənab leytenant, sizə nə oldu? - Yaxınlaşıb leytenantı ayağa qaldırmağa çalışdı.

Leytenant Osmanov gözlərini açıb bir də yumdu, dünya-aləm onun başına fırlandı. Ani olaraq fikirlə-

rini cəmləşdirib gözlərini açdı və ayağa qalxdı. Dəyənək başına dəyməyinə dəymişdi, ancaq xoşbəxtlikdən əlləri ilə zərbənin qarşısını ala bilmişdi.

-Hansı tərəfə qaçdı?

-Bu tərəfə. - Çavuş İbrahimov əli ilə yekəpərin qaçdığı səmti göstərdi.

-Çavuş, yekəpərin dalınca! - Leytenant Osmanov komanda verdi. - Çox da uzağa gedə bilməz. Gördünsə xəbərdarlıq atəşi aç. Harda olsa tutacağıq.

-Cənab leytenant, bəlkə qayıdıb kapitan Seyfullayevə məlumat verək?

-İndi qayıtmaq vaxtı deyil. Yekəpər aradan çıxa bilər. Biz mütləq onu yaxalamalıyıq.

Çavuş İbrahimov yekəpərin qaçdığı istiqamətdə yerindən götürüldü. Leytenant Osmanov da özünü cəmləşdirib həmin istiqamətdə yol aldı.

Ağacın başından ətrafı müşahidə edən sərhədçi əsgər sıldırımlı qayalığın ətəyi ilə bir nəfərin qaçdığını görüb kapitan Seyfullayevə xəbər verdi.

-Boz böyük daşın aşağısından bir nəfər meşəyə tərəf qaçır.

-İrəli! - deyər kapitan Seyfullayev komanda verdi və özü qabağa düşüb müşahidəçi əsgərin göstərdiyi istiqamətdə qaçmağa başladı. Onlar sıldırımlı qayalığın sonuna gəlib çatanda leytenant Osmanovla yekəpər əlbəyaxa döyüşürlər. Bu an leytenant Osmanov yekəpəri fırlayıb necə fəndə saldısa o, tirtap yerə yıxıldı və qalxmadı.

-Birdən ölüb eliyər ha... - Xüsusi şöbənin zabiti tənqənəfəs olsa da zarafatından qalmadı. - Zalım oğlu elə yığıldı ki, elə bil yüz illik palıd kötüyü yığıldı.

-Narahat olmayın. - leytenant əlinin dalı ilə alını tərini silib tövşiyə-tövşiyə dilləndi. - İt ölür, parax ölməz, - deyiblər. Şər işlərlə məşğul olanların hamısı it canlıdır. Zalım oğlu elə bil palıd kötüyüdür, yerə kök atıb.

Xəbərləri özlərindən tez çatmışdı zastavaya. Başda mayor Bədəlov olmaqla hamı əməliyyatda iştirak edən sərhədçiləri gözləyirdi. Təzə gəlmiş leytenantın qəhrəmanlığı da öz yerində. Əsgərlər bir-birinə onun fəndlərindən bəhs edirdilər. Çavuş İbrahimov az qala özünü təzə gəlmiş leytenantın dostu - yaxın qohumu kimi aparırdı.

Çevik sərhədçi manqasından ayrılmış üç nəfərin müşaiyəti ilə xüsusi şöbənin zabiti kapitan Seyfullayev Kor Misyibi sərhəd dəstəsinin qərargahına apardı. Hərtərəfli araşdırma aparmaq üçün mağarada gizlədilmiş qara torbanı da özləri ilə götürüldülər. Onlar gedəndən sonra mayor Bədəlov zastavanın şəxsi

heyətini cərgəyə düzüb təzə gəlmiş leytenantı onlara təqdim etdi.

-Düzlən! Farağat! - deyə komanda verdi. - Sərhəd Qoşunları Komandanının əmri ilə dövlət sərhədlərinin müdafiəsi və mühafizəsinin təşkili məqsədilə xidmət keçmək üçün leytenant Osmanov bizim zastavaya göndərilib və zastava rəisinin döyüş hazırlığı üzrə müavini vəzifəsinə təyin olunub. O, elə ilk gəlişi ilə öz şücaətini və bacarığını göstərdi. Onu sizə təqdim edirəm. Zastavada xidmət keçən bütün gizir, çavuş və əsgər heyətinin ona tabe olmasını, əmr və göstərişlərini sözsüz yerinə yetirməsini nəzərinizə çatdırıram. Eyni zamanda cinayətkarın yaxalanmasında göstərdiyi şücaətə görə təşəkkür elan edirəm.

-Azərbaycan Respublikasına xidmət edirəm! - Leytenant Osmanov sağ əlini gicgahına dayayaraq hərbi salam verdi.

-Azad! - Bundan sonra mayor Bədəlov komanda verdi. - İndi sərbəstsiz, dağılışın.

Əsgər və çavuşlar cərgələrdən çıxıb dağılışaraq xidmət yerlərinə yollandılar.

-Siz isə gedin, istirahət edin. Nəyə ehtiyacınız olarsa baş leytenant Əzimovdan soruşun, çəkinməyin. Axşam yeməyinə də gecikməyin. Aşbaza tapşırıbmışam, sənın masana iki nəfərin payını qoyacaq. Sən axı səhərdən bir şey yeməmişən.

-Oldu!

Leytenant Osmanov indi hiss etdi ki, başında şiddətli ağrılar var. Əvvəlcə tibb məntəqəsinə yollandı. Orada başına buz qoydurub yarım saatadək uzandı. Sonra ona ayrılmış xidməti otağına gəldi. Səliqə-sahman yaradıb uzandı.

Səhər tezdən onu yuxudan qapının tıqqıltısı oyatdı.

-Cənab leytenant! - Qapının arxasından çapının gur səsi eşidildi. - Sizi mayor Bədəlov çağırır.

Tez yataqdan qalxıb paltarını geyindi. Otaqdan çıxıb iti addımlarla mayor Bədəlovun dəftərxanasına yollandı.

-Cənab mayor!

Gəlişi haqqında məlumat vermək istəyəndə mayor Bədəlov onu saxladı.

-Osmanov! Kənd məktəbində sərhədçilərlə bağlı tədbir təşkil ediblər.

-Bu çox yaxşı işdir, cənab mayor. Dünən bu barədə mən sizə təklif vermək istədim, ancaq fikirləşdim ki, birdən yersiz olar. Siz illərlə qazandığınızı təcrübəyə uyğun nə etmək lazım olduğunu məndən də yaxşı bilirsiniz. - Leytenant bir az fasilə verib sonra sözüünə davam etdi. - Tədbirdə çıxış edib Habillə

Cümşüdü "sərhədçilərin dostu" elan etmək lazımdır. Qoy onlar bundan sonra sərhədçiləri görəndə qorxub qaçmasınlar. Ərazidə rastlarına çıxan bütün şübhələr barədə dərhal sərhədçilərə məlumat versinlər.

-Bax, bunları gedib məktəbdə, toplantıda söyləyərsən.

-Cənab mayor, mən təzə gəlmişəm. hələ ki, zastavanı, qoruduğumuz ərazini düz-əməlli tanımıram. Bəlkə görüşə baş leytenant Əzimovu göndərəsiniz.

-Mən də istərdim baş leytenant Əzimovu göndərəm. Ancaq icra nümayəndəsi zəng edib müəllim və şagirdlərin səni görmək istədiklərini bildirdi. Çavuş İbrahimova tapşırıbmışam, özü ilə iki nəfər nümunəvi xidmət keçən əsgər götürəcək. Səhər yeməyindən sonra yola düşərsiniz. - Mayor Bədəlov bunu deyib sürmədən iki ədəd döş nişanı çıxartdı və onları leytenantı uzatdı. - Al, bunlar "sərhədçinin dostu" döş nişanıdır, Habillə Cümşüdü yaxasına taxarsan.

-Cənab mayor, o nişandan varsa, birini də verin.

-Üçüncü nişanı neyləyəcəksiniz?

-Bəlkə məktəbdə, ya kənddə elə bir fəal tapıldı ki, onun da yaxasına nişan taxası olduq.

-Yaxşı, qoy olsun. - Mayor Bədəlov sürmədən daha bir döş nişanı çıxarıb leytenantı verdi.

Kənd çox da uzaqda deyildi - zastavanın iki kilometrliyində yerləşirdi. Leytenant Osmanov sərhədçi əsgərlərlə məktəbə çatanda saat doqquzu keçmişdi. Növbətçi müəllim onları qarşılayıb müəllimlər otağına apardı - otaq çatışmadığından məktəb direktoru da müəllimlər otağında otururdu. Direktor və müəllimlər sərhədçilərin gəlişinə çox sevindilər, ayağa qalxıb onlarla çox mehriban, lap doğmaları kimi görüşdülər. Leytenant Osmanov burada heç kimi tanımasa da, bir doğmasını axtarırmış kimi diqqətlə hamını nəzərdən keçirdi. Direktor oturduğu masadan bəridəki masanın arxasında əyləşən qarayanız suyuşirin qız ona yaman xoş gəldi, harada, nə vaxt gördüyünü, yaxud qarşılaşdığını xatırlamağa çalışdı. Deyəsən, müəllimə qız da ona altdan-altdan göz qoyurdu. "Bu nədir, yoxsa mən vuruluram, aşıq oluram?" deyə leytenant tez də nəzərlərini həmin müəllimə qızdan yayındırmağa çalışdı.

Toplantı həyətdə təşkil olundu. Əvvəlcə məktəbin direktoru çıxış elədi. Çox danışmadı, toplantıya yığcam giriş verdi. Onun ardınca iki-üç nəfər müəllim çıxış nitqi söylədi, şagirdlər sərhədçilərin şənini yazılmış şeirlərdən parçalar oxudular. Leytenant Osmanovun nəzərləri izdihamin içində həmin o qız müəlliməni gəzirdi ki, çıxış üçün söz ona verildi.

-İndi də çıxış üçün söz dil-ədəbiyyat müəllimi Sa-

ra Bəydəmirovaya verilir.

Sara söhbəti tələbələr illərindən saldı, tez-tez hərbi məktəblərdə təhsil alan müdavimlərlə görüşlərindən bəhs etdi, bir dəfə Sərhəd Qoşunları Akademiyasında keçirdikləri görüşdən, ayrılmaq istəmədiyi xoş təəssürlərdən danışdı.

O, danışır, leytenant Osmanovun xəyalları isə gəriy qayıdırdı, onu həmin xoş günlərə səyahətə aparırdı. Osmanov bayaqdan diqqət yetirdiyi həmin qızı xatırlayırdı, özü də yaxşı xatırlayırdı.

-İndi də söz sərhəd zastavasının nümayəndəsi leytenant Osmanova - dünənki günümüzün qəhrəmanına verilir. - Alqışlar içində ani olaraq fikir-xəyal aləmindən ayrılan leytenant Osmanov özünü cəmləşdirməyə çalışsa da tər onu basdı, birtəhər iki addım atıb qabağa çıxdı.

-Əziz həmvətənlərim! Dövlət həm də mükəmməl qorunan sərhədləri ilə tanınar. Sərhədləri qorumaq isə millətin ən vacib vəzifəsidir. Biz sərhədçilər dövlət sərhədlərinin müdafiəsini təşkil edirik. Bu işdə hamının köməyi olmalıdır. Necə ki, dünənki əməliyyatda, Kor Miseyibin tutulmasında Habillə Cümşüd bizə lap yaxından köməklik göstərdilər. Onlar olmasaydı cinayətkar belə tezliklə yaxalanıb ifşa edilməyəcəkdi. Kim bilir, bundan sonra o, dövlət sərhədlərini neçə dəfə pozmağa cəhd göstərəcəkdi, daha hansı fitnə-fəsadlar törədəcəkdi. Zastava rəisinin əmri ilə Habil və Cümşüd "sərhədçinin dostu" döş nişanı ilə təltif olunurlar. Buyursunlar.

Alqış sədaları altında Habillə Cümşüd leytenantı yaxınlaşdılar. Osmanov əvvəlcə Habilin, sonra Cümşüdü yaxasına döş nişanlarını taxaraq onların əlini sıxıb təşəkkürünü etdi.

-Hər kəs çalışmalıdır ki, Habillə Cümşüd kimi sərhədçilərə kömək etsin. - Habillə Cümşüd daha gur alqış sədaları altında cərgədəki yerlərinə qayıtdılar və alqışlar kəsildi, gözlər leytenantı dikildi, o, çıxışını yekunlaşdırmalıydı ki, toplantı başa çatsın. - Sizin aranızda sərhədçilərin daha bir dostu var. - Leytenantın son kəlməsi izdihamı təlatümə gətirdi, hamı onu axtarmağa çalışdı. Onun kim olduğunu cərgələrdə axtardılar, leytenant susdu. Tapmadıqda sual dolu baxışlar yenidən leytenantı dikildi. Hamı həyəcanla gözlədi ki, görəsən leytenant kimin adını çəkəcək. - O insan hamınızın yaxşı tanıdığı Sara xanım Bəydəmirovadır. Onun soruşmasını mən hələ Akademiyada oxuyanda almışdım. Fədakar qızciğaz müdavimlərə çox köməkliklər göstərirdi, kitabxanalardan öz adına kitablar, lazım olan ədəbiyyat dərslikləri tapıb gətirirdi, vətənpərvərlik disputlarında

fəal iştirak edirdi, tələbələrlə müdavimlər arasında mövzu mübadilələri təşkil edirdi. Hamımızın sevimlisinə çevrilmişdi Sara. Heç təsəvvür etməzdim ki, burada, ucqar bir dağ kəndində onunla rastlaşa bilərim. Sara Bəydəmirova da "sərhədçinin dostu" adına layiqdir. Buyursun!

Sara xanım cərgədən çıxıb şux addımlarla leytenantın qabağına yeridi, bir anlıq baxışdılar. "Bu ki, Savalan babanın evindəki şəkilin özüdür" yadına düşdü Osmanovun, ürəkdən gülümsündü Saranın üzünə, Sara da ona gülümsündü, harda isə o da Osmanovu xatırlayırdı deyəsən.

Xəyallardan ayrılan leytenant Osmanov Saraya tərəf yarım addım atıb üçüncü nişanı onun yaxasına taxdı. Həzin əsən mehın güclə tərptədiyi palıd yarpaqlarının yaratdığı xışıltıya bənzər qırıq-qırıq səslər çıxartdılar, yalnız ikisinin güclə eşidə biləcəyi tərzdə, yəni dodaq tərptənindən anlaşılacaq kimi pıçıldadılar.

"Tanıdın?"

"Əlbəttə tanıdım".

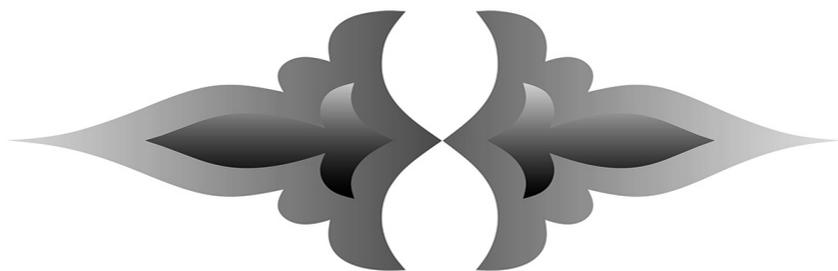
"Əhsən".

"Xoş gördük".

Nişan taxılma mərasimində çox qısa, amma günəşin özü qədər isti dialoq alındı aralarında. Bu isti hər ikisinin sifətini qarşdı, yanaqlar allandı. Toplantı bununla da dağıldı. Məktəb direktoru Güloğlan müəllim onları nahara dəvət etsə də qalmadılar. Leytenant Osmanov zastavaya qayıdıb olanları mayor Bədəlova danışmağa tələsirdi. Kənddən yenice aralanmışdılar ki, o, dayandı. Ürəyi özündə deyildi deyə ayaqları getmirdi. Ona elə gəldi ki, məktəbin pəncərəsindən Sara onun arxasına baxır. "İlahi, bu nədir, olmaya eşqə düşmüşəm, vurulmuşam? Görəsən, eşqə düşmək necə olur?" Geri qanrılıb kəndə, məktəbə, bir də açıq səmaya baxdı... "İlahi, mənə vətəni sevdirdin, vətəni sevməyi özümə borc bildim. Vətən borcu canıma, qanıma elə hopdu ki, başqa nəyə yer qalmadığını düşündüm! Borcunu yerinə yetirməyə gəldim, burda da qarşıma sevgimi çıxartdın!"

Kənddən xeyli aralanmışdılar, məktəb bir kibrit qutusu boyda görünürdü, pəncərələr isə nöqtə kimi idi, gözü bəbəyindəki nöqtədən də balaca. "Sara, mən sənə bunu çoxdan demək.., ürəyimi açmaq istəyirdim, lakin sən bir daha qarşıma çıxmadın. Heç kim inanmaz ki..."

"... gör necə gözəl vətənim var. Borcunu yerinə yetirmək üçün ən ucqar yerə yollanırsan, orda da sevgin qarşına çıxır..."



## ƏLİSAHİB ƏROĞUL

(hekayələr)

### NÜFUZ

Qeybdən səs gəldi:

-Yalan danışma!

-Həqiqətçiyəm, yalandan uzağam.

-Mədənə haram tikə atma!

-Özgə malında gözüm yoxdur. Doğmalıyam.

-Vədinə xilaf çıxma!

-Əsilliyəm, sözün ağasıyam.

-Əmanətə xəyanət etmə, ruhu saf ol!

-Dürüstəm, hər addımı nizamla, rizanla atıram.

-Qeymət murdat ətdi, onu çeynəmə!

-Təmizkaram, idbardan qaçıram.

-İçki içmə, qumar oynama, qatımda yasaqdır!

-İnamçıyam, yasaqdan tövbəkaram.

-İçərdə xaliqlə ol, zahirdə xalqla!

-İman əhliyəm, amalım kamil insan olmaq, məramım xalqlaşmadır. Fəqət, xalq üçün ağlayan göz kor olar, deyirlər.

-İmanın şeytan çalanların sözünə inanma. Xalq üçün ağlayan köz nur saçar. O nurdan gözü qamaşan, xalqın boynunda oturanlar qorxar. Nankorlar xalqdan oğurlanıb nur saçan gözə mil çəkər. Mər-di qova-qova namərd edər. Sən, ey Adəm oğlu, onlardan uzaq ol, xalqı boynunda gəzdirməyi boynunun borcu bil!

-Bəs nüfuz?!

-Nüfuz haqqında düşünmək-daşınmaq öz əlinlə başına cilov keçirib yüyənini İblisin əlinə verməyin deməkdir. Sən yox, qoy nüfuz sənin peşində olsun!

### NAŞI SÖZ

Naşı söz naşı təfəkkürdən, idrakı sönükdən, ölü qəlbdən, mavrı gözdən sızır, boğazdan yuxarıdı, sadəcə ağızda gövşənir. Dabanası çalxaq, çevrəsi dayaz, altda çöp olan dildən çıxır.

Naşı söz insan qabalığının, kobudluğunun, hərəcayiliyinin qabarı, qabartısı, açıq təzahürüdür. Əcaib-qəraib sifət doğurur. Min bəzək-düzək vur, zahirinə düzəliş ver, gözəlləşdir, araq-varaq et, arı, isməti-iffəti sivişmiş üzlərdə üz suyu durmaz, süzülüb düşər.

Naşı söz dayaz ağlın, boş başın, boş boğazın, arvadağızın, qapalı, qatı ürəyin, qaranlıq qəlbin xə-

bərçisi, nadanlığın tıxacıdır. Əqlin gözünü kor edir, qulağını kar.

Naşı söz sözün nur damarını qaçırır, hikmətin cövhərini, sadəliyin ülfətini itirir. İnsanı doğmalıqdan uzaqlaşdırır, yağışdırır, özgəliyə sürükləyir. Düşmən dəyirmanına su tökür. Özgələrə faydadı, özünə bəla, yada yumaq sarıyır. Gölə qələm sancır, dost köksünə yara vurur, amaldaşa badalaq atır.

Naşı söz sözün çırpığıdır. Sözü bəlağətdən, fəsahtədən, hörmətdən, himmətdən uzaq salır.

Naşı söz yalana qardaş, doğruya büğuzdur. Yalanı şişirdib doğrunun üstünə qaldırır. Əvvəlcə yağılıq törədir, sonra da puçluq.

Naşı söz ağıldan, ürəkdən gəlmir, içərdən, mənadan rişələnmir, ətraf aləmə çirkab axıdır, çirkinlik, kəsavət qoxusu yayır, mahiyyətsizlik, simasızlıq toxumu səpir. Nə cücərtisi görsənir, nə də dənəzərtisi bilinir. İnsanlıq boy atmır, qısalır, cılızlaşır, qısırlaşır.

Naşı söz sözün bitən yeridir, qəlbi qırır. Sözün də, insanın da dolğunluğunu heçə endirir.

Dilinə hakim ol, Adəm oğlu! Naşı söz danışma, ya xeyir söylə, ya haqq de, ya da sus!!!

## MƏN İNSANAM

Mən xeyirəm, amalım kamil İNSAN olmaqdır. Məqsədim yıxılanı qaldırmaq, ağlayanı güldürmək, əlsizə əl, dilsizə dil olmaq, əl-ayaqsızın yerinə yürümək, dərddəliyə həmdərd olmaq, dərdsizin dərдинə çarə tapmaqdır. İnsanlara xeyirxahlıq, cəfakeşlik, qayğı, mərhəmət göstərməyi, xidmət etməyi özüm üçün İlahi nemət, ali insanlıq görəvi sanıram. Qanımda qatqı yoxdur, müxlisəm, xalisəm, xılt deyiləm, əsilliyəm, xəlitə deyiləm, poladam, əyilən deyiləm, dağ çeşməsiyəm, büllur tək dubduruyam, azğın deyiləm, məsumam, pozğun deyiləm, munisəm. Xeyirim sonsuz, ruhum sönməzdir. Həqiqət vurğunu, ədalət carçısı, mənə aşiqiyəm. Məhəbbət, səadət, sədaqət, səxavət, səfəlik, cəsəret, comərdlik, mərdanəlik, mərdlik, hünərpərvərlik, insansevərlik, vətənpərvərlik, qonaqpərvərlik, humanistlik, yolçuya əl tutmaq, gözü toxluq, fərəhli həyat eşqi, səbir və ıxlas, səmimiyyət duyumu varlığımın məcmuudur. Könlüm, köksüm ulviyyətə, qüdsiyyətə təşnədir. Xoşbəxtəm, bəsirət gözüüm açıqdır. Salata-salama, dostluğa varam, ümidə, ilqara həmdəməm. Qəlbim diri, illətim ölü, nəfsim sönük, zəkam yanardı. Üzümdə nur, cövhərimdə həya suyu, utanma duyğusu, arım, həyam var. İradəmdə qətiyyətliyəm. Verdiyim vədə vəfaliyam. Sözüümün ağasıyam. İnamsızlığa, iman-sızlığa, yolsuzluğa, vəfasızlığa insansızlıq tək, Allah Təalanın açıq-aşkar qəhri kimi baxıram. Elmə, təkamülə vaqifəm.

Mən şərlə təmasda min işiq ili ara məsafəsi saxlayıram. Eys-irşətdən, şəhvət düşgünlüyün dən, naşılıqdan, naqislikdən, nadanlıqdan, məddahlıqdan, nankorluqdan, yaltaqlıqdan, saxtakarlıqdan, fitnə-fəsaddan, məkr və hiylədən, hərçayilikdən, mənəm-mənəmlikdən, kibirdən həzə rəm. Bürokratdan, süründürməçidən, sömürgəndən, zorakıdan, mənəsbəpərəsdən, vəzifə hərisin dən, ibrəbazdan, rütəbazdan, kürsü xəstəliyindən, hakimiyyət ehtirasından bezaram. Rüşvətxoru dələduz, rüşvət verəni maymaq, oğrunu, cibgiri yaramaz, yol kəsəni, soyğunçunu quldurbaşı adlandırırım. Niyətim əməlim üstə qeyrət, ismət toxumu səpir. Bütövlük, doğruluq içimdən cücərir, dikəlir və boy atır. Süniliyə yox deyirəm. Yalandan, riyadan, tamahdan uzağam. Nöqsan dan qorunuram, günahdan tövbəliyəm. Qula qul, əldə alət olmağa, cəhalətə, xurafata, mövhu mata, biliksizliyə dövrü binədən mənədən kənar olun deyirəm. Fədəkərlığın, təmənnəsizliğin kö ləsiyəm. Cəhaləti elm ilə, batili haqq ilə, zülməti nur ilə aradan qaldırmaq haqqına sahibəm. Düzəm, həmişə düz də oluram, düz də qalırım. İffətliyəm, izzətliyəm, qüdrətlik silqətim, silahımdır. Əyiriləri eninə-boyuna kəsirəm, kələkbazları yabanı kollar tək biçirəm. İnadçının höc cətindən, inkarçının qəbahətindən keçməyəm, xəyanətlə barışan deyiləm. Torpağa, elə bağliyam, xoşhalam, diqqətliyəm, səyimdə ciddilik var. Ciddiliklə bahəm yumuşaq əhvalliyam. Həlimli yim, hadiliyim təbiətimdən, fitrətimdən doğur.

Mən təbiət vurğunuyam, təbətədeki təbiiliyə, ahəngdarlığa, rəvanlığa, rəngarəngliyə, axar-baxarlığa valehəm. Ondakı müdiriklik, mükəmməllik, kamillik və daxili canlanma çəkir məni. Həm də təbiətlə iç-içəyəm, təbiət ruhumun məskənidir. Onunla ruhsal ünsiyyətə girmək ehtişa mındayam. Təbiətdəki özümlük məni özümə qaytarır. Möhtəşəm ecəzlığına, məni ehtizaza gəti rən gözəlliyinə

heyranam. Seyrindən doymaram. Gözəlliyinin əsiri yox, əsarətində, əhatəsin dəyəm. Bəli, gözəlliyin özüdür təbiət. Göydəki əsrar, kainatdakı duyulan-duyulmayan, görünən-görünməyən sirlər-soraqlar, meqaqalaktika və qalaktikadakı ucalıq, bütövlük və sonluq, sonluqdakı sonsuzluq, Günəşdəki işıq, şəfəqət və hərərət məni vəcdə gətirir. Sübhün dan üzü, dan üzünün göz oynadan dan ulduzu, səhərin şəfəqi, şəfəqin üfük üstə qövlənən al, qızılı tacı, günortanın zavalı, zavalaltı küləklərin yel-lənməsi, axşam üstünün sərin mehi, mehın xəffliyi, günbatanın qürubu, qürubun sükutu, diqqət çəkən qubarı hisslərimə gövrəklik gətirir. Gecənin sirri, sirrin qüssəsi, qüssədəki həzinlik, gecənin süd rəngi bəmbəyaz ayı, ayın parıltısı, ayın qaranlığında bərq vurub sayrısan ülkər ulduzları mənə əfsunlu nağıllar, əfsanələr danışır. Sarı donlu payız sırım-sehirim üstə işıq tutur, yağışlı, yağmurlu, çisginli, dumanlı havası ovqatımı ovxalayır. Qışın təmizliyi, paklığı məni çox mətləblərdən agah edir. Baharın yaşıllıq və tərəvət halı, təbiətin oyanması, pəmpə buludların oynamağı, şimşək çaxması, ildırım nərəsi, buludların gündöyən ətəyində rənglərdən cəvrə cızan, hana quran qövsi-qüzey, qövsi-qüzey altdan keçən dərəli-təpəli, enişli-yoxuşlu, taxtalı-düzənli tale yolları dəmadəm anıma, günbəgün ayıma-ilimə dolanır. Yayın qızmarında ilmələnin, naxışlanı, ilbəil ömrümə calanır. Zaman, məkan ömürləşir yaddaşımda. Özümə sığınırım, yala-yamaca mehr salıram. Quşların cəh-cəh səsinə, otlusulu çəmənə gül-çiçəyinə, gül-çiçəyin şəbnəminə, al-əlvanlığına, yarpaq xışıltısına, bulaq yağına, göz yaşı tək duruluğuna, meşə sükutuna, dərənin göz qaraldan dərinliyinə, dağların vüqarına, zirvələrin göylərə boy tutmasına, çayların axarına, axardakı nəğməkarlığa, dənizdəki genişliyə, hər damladakı hikmətə, ləpədyəndəki cazibəyə, adi çalxalanmaya Ulu və Uca Tanrının bizə bəxş etdiyi neməti, möcüzəsi kimi baxıram. Təbiətin nüvəsindən daim inqəyə bənzər ilahi bir səs eşidirəm. Torpaqdakı müqəddəslikdən maya tutan, təkindən qalxan, səmaya yüksələn o, səs məni cəlb və cəzb edir. Ruhumla təbiətə qovuşuram. Özüm də hiss etmədən ruhum özümdən, məni şəkilləndirən cismani qəfəsdən kənara çıxır. Ruhum aram tapır, tərpedən dırnağa bioloji əzalarım, cismani varlığım dinclik. Səndəki böyüklüyə, aliliyə, kamilliyə, mütəşəmmiyə vurğunam anamın anası, Ana Təbiət!

Bəli, mən insanam, hər səsinin işarəsi iri hərflə yazılan İNSAN! Yamana yadam, yadlığa koram, doğmalıyam. Ləyaqətimin, əzəmətimin keşiyindəyəm. Varlığımın Yer oğluyam, ruhumla Göy əhli. İnsanlığa layiq ömür yaşamaq, əbədiyyətə yol yoldaşı olmaq fitrətimdədir. Təkcə yaxşılıq etməklə pisliklərdən, günah işlərdən qurtarmaqla işimi bitmiş hesab etmirəm, pislikdən, günahdan qaçmaq yolu tutmuram. Pislikləri, günahları məhv etmək üçün həm də yaxşılıq uğurunda mübarizə aparıram. Bu dünyada cənnətə bərabər təkamül görmək, ömür sürmək, həyat keçirmək istəyirəm ki, axirət aləminə üzüm ağ köçəm. Təkamülə can atmayan, amalı uğrunda mübarizə aparmayan, kamilləşməyən insanlıqdan məhrum olar. Mən əbədiyyət yolçusuyam, həqiqətçiyəm. Həqiqət bir barmaq zəhər, zəqqum ola belə, onu içməyə hazırım. Haqq, həqiqət yolumdan dönmən deyiləm. Axı, mən İNSANAM!

Ey Adəm evladı, insanlıq xislətini unudana oxşayırsan ha! Ona görə əslini xatırlatdım sənə, şeytan tuzağına düşmə. Əslin danan haramzadədir!

## ŞEYTANIN MONOLOQU

Mən şərəm, xeyiri boğmaq, boğazlamaq, məhv etmək üçün doğulmuşam. Xəbisəm, xudbinəm, fitnəylə qüdsiyyəti, məkrə mərdliyi, xəyanətlə sədaqəti, riya ilə həyanı, nifrətlə məhəbbəti, zülmə ədaləti boğazlayıram. Əslin danan haramzadəyə, harama əl uzadan ələ, zinakara dəstəyəm. Haqqı nahaqqın, halalı haramın ayağına verirəm. Ölümə doğuluşa, əcəli-mayallaqla ömürlərə son qoyuram. Qan axıtmaq şəkərimdir. Qan əkənə, qan qaraldana, gölə qələm sancana barmağam. Qan tökənə tiyə, od salana qığılcımam. Toyu vaxtını çəvməkdir həvəsim. Həqarətlə şərəfəti, düşmənçiliklə dostluğu, əsarətlə azadlığı, qəddarlıqla mərhəməti aradan götürürəm. Dostu düşmənə çevirirəm. Təriflə, təltiflə, boğazdan birka, döşdən dəmir-dümür asmaqla nəfsləri pərvazlandırır, qanadlandırırım, ziyasız ziyalı, işıqsız aydınlıq, mayası şübhədən qaynaqlanan alimi-biəməllər yetişdirirəm. Qeyrət-

sizlərə, ismətsizlərə züyyə tutsunlar, qafilə uysunlar, zailə qul olsunlar. Tikana gül desinlər, kin-kudirətlə barişsınlar, murdarlığa, ibdarlığa, azgınlığa yuvarlansınlar. Etibarsız, ilqarsız, mənəviyyatsız məxluqata tay, sandıq tulası olsunlar. Səfalət içində yaşasınlar, yox, yaşamasınlar, sürünsünlər. Fitnəkaram, avamlığı təbliğ edirəm. Qiblələri dəyişirəm. Cəhalətə xeyir-dua verirəm. Zülmkaram, müsdəbitlərə qara camaatı ac saxla yalvarsın, cahil saxla aldansın deyirəm. Aldanmağa, aldatmağa, tələyə, tora düşməyə alışqan olsunlar, mənə kirakeşlik etsinlər.

Ey Adəm evladı, mənə bəhsə girməyin, səni yaradanın üzünə ağ olmuşam. Cənabi-Haqq müxalifəm, iftira atmaq, yüyürənə badalaq vermək, yüksələnə quyu qazmaq, birlik, dirilik, həmrəylik duyğusunu ürəklərdən silmək, haqq yazanı pozmaq, çaldır-culdura dirəniş göstərənə gücdən calmaq, adamları hidayət yolundan sapdırmaq, insan əhlini məxluqata, xalqı xılta, toplumu sürüyə, müdriki cahilə, qeyrətlini zailə çevirməkdir peşəm. Amalları xaliqə qovuşmaq olan, mətləblərində sələf, özlərinə örnək bildikləri, əziz-xələf dedikləri, məndən üz döndərən, mənə lənətlər yağdıran mələklər bənzərləri olmasın, inacları Böyük Yaradana deyil, bütə olsun, bütələri mən olum, cızdığım dairədən kənara çıxmasınlar. Özlərinə Adəm evladıyam deyən kəslər ya yırtıcı heyvana bənzəsin, ya tülki kimi hiyləgər, şələquyruq olsunlar, ya da zurna çala-çala “bağda camış” havasına vicdan qəbiristanlığında həm oynasınlar, həm uyusunlar. Xeyirləri şərə calansın. Mən xeyiri ayaqda saxlayıb şəri başa çıxarıram. Dörd bir yana təkəbbür, həsəd, qorxu toxumu səpim. Fədəkəri fitnəkər, eltutanı lal, ədaləti kar, bəsirəti kor edim. İnsanlığın ağzını boza verim, saxta ümidlərə, boyat, bayağı sözlərə tuş edim. Başları əyilən, dizləri titrəyən, biləkləri bükülən görüm, əllər harama batsın. Halaldan, həyadan, vəfadən, izzətdən, ismətdən əsər-ələmət qalmasın.

Mən zoram, xəyanət qılıncım var, gordana bənzər, ağzı da, arxası da ülgücdən iti. Sağa, sola çəkə-çəkə yaxşılıq doğrayıb tökürəm, zəmi tək biçirəm. Sosial-rifa yerinə fəlakət, azadlıq yerinə əsarət istəyirəm. İstəyirəm ki, xeyirxahı bədxah, əməlisalehi bədniyyət, yaxşını pis, məhəbbəti nifrət, səadətə rəzalət, cəsəretə ətalət, doğrunu yalan, düzü əyri, ləyaqəti qəbahət, sədaqəti xəyanət, gözəli çirkin, ucanı alçaq, xalisi naqis, ərđəmi xəbis, zəkini naşı, elmi cəhalət, haqqı batil, işığı zülmət əvəz etsin. Mərdi namərd, təmizi pozğun, mütəşəmi cılız, alimi nadan, səxavət əhlini xəsis, simicdən-simic görüm. Gədələr bəy olsun, qaravaşlar xanım, açıqlər əyyəş. Arada nə həya, nə vəfa, nə vicdan, nə eşq, nə inam, nə din olsun, nə də iman. Alabaşlar, qarabaşlar, məddahlar, yaltaqlar, halay pozanlar, rütəbazlar, mənəcbəpərəstlər, kariyeristlər, bədniyyətlər, şəhvət, şöhrət düşgünləri, hərəcayilər, xudbinlər, satılmışlar, atılmışlar, saxtakarlar, riyakarlar, rüşvətxorlar, partokratlar, bürokratlar, karrupsianerlər, zatıqırıqlar, qırağını qatlayan simasızlar susmasınlar, ortada meydan sulasınlar. Şayiə yayanlar, fəsada uyanlar, fitnə törədənlər, araqatanlar, marığa yatanlar, tələ quranlar, pusuqda duranlar, cələ kəsənlər, uydurma danışanlar, başiboşlar, ağziboşlar, boşboğazlar, qaradiməzlər, ağzıgöyçəklər Kürreyi-ərzi, külli-ələmi çuğlasınlar. Milçək desin mən filəm, böcək desin mən şirəm. Pələng dönüb pişik olsun. Pişik miyovuldayıb şah olsun, təbəəsini siçan bilsin. Nə başlasın, nə də bitsin, bu dünyanın siçan-pişik oyununu. Dovşana qaç desinlər, tazıya tut. Birinə tərif desinlər, o birini təltif, haqq deyənə təqib etsinlər.

Bəli, mən şeytanam, qaragünlüyəm, ağgünlüyə qəniməm, bəddua etməkdən, ixtilaf törətməkdən, nifaq toxumu səpməkdən, qeybət etməkdən, şayiə yaymaqdan həzz alıram. Şərdən, böhtandan, fitnə-fəsətdən, dedi-qodudan maya tutmuşam. İmtinaçıya dostam, inkarçıya qardaş, asiylə bağrıbaşa. Xəbislik, xudbinlik, ikiüzlülük, paxıllıq, xudpəsəntlik, dargözlük, sorgözlük, acgözlük, qəddarlıq, satqınlıq, xəyanətkarlıq varlığımın nüvəsindədir. Təki mən deyən olsun. Məxluqatın, yarımadaqların başüstə, işbaşında oturum. Yox, yox, oturmaq mənə yaraşmaz, ayaq üstə durum. Yolsuzların yolu üstə güzgü tutum. Güzgüyə baxıb özünü görəndə gözlərini bərəltmə Adəm evladı. Burada mənlilik bir iş yoxdur. Kim nə edir, özünə edir. Mən gözə görsənmirəm, gözə görsənən özünsən. Məni yox, özünü qına. Məni yox, özünə düşməni özünü bil. Çaqqal var gödəni yırtır, qurdun adı bədnamdır. Adını mənə qoyub, demə yandırırım səni, ha!..

## MÜNDƏRİCAT

**1.Redaktorun köşəsi**

-Küllük axtaran adam .....	1
----------------------------	---

**2.Publisistika**

-Bəxtiyar ƏLİYEV - “İkinci atəş” (oçerk).....	2
-Vaqif YUSİFLİ - “Ağla, qərənfil ağla” (Məmməd Aslanın əziz xatirəsinə).....	8
-Fariz ÇOBANOĞLU - “Suların dastanı, şeirin sultanı...” (təhlil).....	30
-Həsən HÜSEYNİ - “Məzahir Daşqın Borsunlu” (ədəbi portret).....	36

**3.Poeziya**

-Füruz MƏMMƏDLİ - “Söz”, “Ölüm” (esselər), “Adın gələndə”, “Müharibə”, “Xatirən”, “Get” (şeirlər).....	5
-Lətifə NURAN - “Yozu”, “Cəza”, “Tez gəl”, “Tanrı mənə baxıb”, “Allahım”, “Dünya”, “Nə gözəldir”, “Qəzəl”, “Qoy gəlməsin”, “Getdin” (şeirlər).....	11
-Əli Şirin ŞÜKÜRLÜ - “şair və aktyor”, “əzab və həqiqət - dolu piyaləsən, boşal!”, “şair-filosof”, “otaqda qara milçək”, “tələsən adam bəyazlıqda” (şeirlər).....	16
-Adil AĞAZADƏ - “Fələk”, “De gəlsin”, “Sinəmin üstündə yeriyən dünya”, “Qəzəbim özümə qəbir qazacaq”, “Dünya”, “Yavaş-yavaş” (şeirlər).....	23
-Nuranə NİHAN - “Dedilər”, “Ölərəm, Allah”, “Uşaq olmaq istəyirəm”, “Çıxaq gedək”, “Torpağa gedir”, “Baş açmamadım” (şeirlər).....	28
-Telli SƏNƏM - “Getdi”, “Dağların”, “Ana ağrısı”, “Bacı”, “Səhv salıb”, “Mübariz”, “Məktəb illəri”, “Bülbül” (şeirlər).....	33
-Telman ÜMMAN - “Ağlama”, “Hamı nəşə axtarır”, “Qalanlara salam olsun”, “Keç indi”, “Sən”, “Gəncliyim”, “Yol gedirəm” (şeirlər).....	40
-İlhamə SULTAN - “Sevən ürək”, “Deyil”, “Səni deyib gəzirəm”, “Sənə yaxın olaydım”, “Xatirəm olsun”, “Səndən xəbərsiz”, “Mənə həsrətsən”, “İcazə ver”, “Xoşbəxtliyin kölgəsində qalmışam...” (şeirlər).....	44
-Arzuman KƏLBƏCƏRLİ - “Qaytar yurda məni”, “Kəlbəcər”, “Bu dağ o dağdan deyil”, “Yaxşıdan gözəl”, “Olur”, “Sizi”, “Al-qırmızı geyən gözəl” (şeirlər).....	49
-Xədicə BAĞIRZADƏ - “İstə”, “Olarsanmı...”, “Xoşbəxtlik nəğməsi” (şeirlər).....	57
-Məmməd KƏRƏM - “Getdi”, “Dədəm, de”, “Şəklini bağışla” (şeirlər).....	58
-Gülşən MUSTAFA - “Anamın”, “Bəlkə də...”, “Qadınların qocalığı”, “Son”, “Yorulmuşam”, “Yağışı sevirəm”, “Dilək ağacı” (şeirlər).....	59
-Xəliq LAÇINLI - “As əllərimi”, “Qaytar ürəyimi”, “Oxxay, oxxay”, “Çəkil, get”, “Balası” (şeirlər).....	63
-Könül İSMAYILLI - “Həyat ötüb keçir yanımdan mənim”, “Ay ana”, “Allah çatsın bu millətin dadına”, “Olasan deyər”, “Xəyallarla yaşayırım”, “Göz yaşımı sil”, “Anayam, üzümə ağ olma, oğul” (şeirlər).....	65
-Günəl ƏLİYEVƏ - “Ola biləydim kaş”, “Özünü məndən apar”, “O mənəm”, “Əgər getsən”, “Apar məni”, “Bir qadın ağlayır” (şeirlər).....	67

**3.Nəsr**

-Meyxoş ABDULLA - “İki günlük otel qəbzi” (hekayə).....	13
-Camal ZEYNALOĞLU - “Uçurumun kənarında” (hekayə).....	19
-Bəxtiyar ƏLİYEV - “Məktub” (hekayə).....	26
-Ayaz İMRANOĞLU - “Muştuluq” (hekayə).....	42
-Ramiz İSMAYILOV - “Mən qadınam” (novella).....	46
-Ülviyyə NİYAZQIZI - “Uşaq pəpəşləri” (hekayə).....	51
-Elvira MƏMMƏDOVA - “Dəcəl, nazlı cırcırma” (nağıl).....	61
-Əli BƏY AZƏRİ - “Sevgi və borc” (hekayə).....	69
-Əlisahib ƏROĞUL - “Nüfuz”, “Naşı söz”, “Mən insanam”, “Şeytanın monoloqu” (hkayələr).....	80